

SZÉKELYFÖLD

KULTURÁLIS FOLYÓIRAT

BODA EDIT, DANKULY CSABA,
DARVASI LÁSZLÓ, KARÁCSONY ORSOLYA,
VÁRI CSABA,
VASAS TAMÁS VERSEI
ORAVECZ IMRE: ALKONYNAPLÓ II.
PÁLYAKÉP: BESZÉLGETÉS BAJNA GYÖRGGYEL
KÖDOSZLÁS: A MAROS-TORDA VÁRMEGYEI
NÉPŐRSÉG TÖRTÉNETE
MŰTEREMTÉS: BARA BARNABÁS

XXIX. ÉVFOLYAM 4. SZÁM 2025. ÁPRILIS

<i>Szépirodalom</i>	
Oravecz Imre: Alkonynapló II.	5
Darvasi László versei	17
Dankuly Csaba versei	22
Demény Péter: Regényelemzés	29
Boda Edit versei	30
Sótonyi Gábor: Megnyugtató fények	34
Beck Tamás: Haláltánc	38
Gombás Katalin kisprózái	40
Vári Csaba versei	54
Karácsony Orsolya versei	56
Vasas Tamás versei	60
Marczinka Csaba versei	64
Ványai Fehér József: Amarcorde-akkordjaim	67
Pudics Zsuzsanna rövidprózái	74
Bajna György versei	81
Bálint Tamás: Lökéshullám	83
Bíró József versei	86
<i>Literata Hungarica</i>	
Nagy Attila kisesszéi	91
<i>Pályakép</i>	
Ajándékba kapott élet (Zsidó Ferenc beszélgetése Bajna György költővel, újságíróval)	96
<i>Ködoszlás</i>	
Nemes Gyula: „A nép biztonságának lelkiismeretes órei”	116
<i>Ujjlenyomat</i>	
„Szeretem a kihívásokat, ezért az ejtőernyős alakulathoz jelentkeztem” (Magyarosi Sándor beszélgetése Vitus Hubával)	145
<i>Szemle</i>	
Szőcs Levente: Az a bizonyos „o mică atenție”	155
Borsodi L. László: Az öregség ízei	159
Tamás Dénes: Az ember mit várhat egy királytól?	166
Ferencz-Nagy Zoltán: A fás legelőket ki fogja emlékeztetni arra, hogy biodiverzitásuk ritkaság?	170
K. Kovács István: Nem lányregény: gyomorba markoló kordokumentum	174
Előfizetők névsora	179
Hegyek, fák, füvek. A <i>Székelgyföld</i> folyóirat pályázata	194

SZERKESZTŐSÉG:

FŐSZERKESZTŐ: Zsidó Ferenc (zsidoferenc@yahoo.com)
FŐSZERKESZTŐ-HELYETTES: Fekete Vince (feketevince@gmail.com)
SZERKESZTŐK: Magyarosi Sándor (sandormagyarosi@gmail.com)
Mirk Szidónia-Kata (mirksz@yahoo.com)
MENEDZSER: Mihály Gergő (gergomihaly80@gmail.com)
SZERKESZTŐSÉGI TITKÁR: Bodor Zsolt (bodorazsolt@gmail.com)
KORREKTOR: Ferencz S. Csilla (achilla76@gmail.com)
GRAFIKAI SZERKESZTŐ: Lestyán Csaba (lestyancsaba@yahoo.com)
ÜGYVEZETŐ: Fodor Janka (janka.szekelyfold.kf@gmail.com)
TITKÁR: Beke Tasnád (beketasnad99@gmail.com)
KÖNYVELŐ: Nagy Csilla (harmatcsepp.nagy@gmail.com)

KÜLSŐ MUNKATÁRSAK: Lakatos Mihály, Lőrincz György,
Lövetei Lázár László,
Nagy Koppány Zsolt, Tánzos Vilmos,
Zsigmond Andrea

TÖRDELŐ: Botár Emőke - Pro-Print

ALAPÍTÓ-FŐSZERKESZTŐ: Ferenczes István (1997-2010)

KIADÓ: Hargita Megye Tanácsa
Hargita Kiadóhivatal
Székelyföld Alapítvány

FELELŐS KIADÓ: Bíró Barna Botond,
Hargita Megye Tanácsának elnöke

NYOMTA: Alutus Nyomda, Csíkszereda
FELELŐS VEZETŐ: Hajdú Áron igazgató

ISSN 1453-3871

ELÉRHETŐSÉGEINK:

Postacím: 530170 Csíkszereda, Tudor Vladimirescu u. 5. sz., Pf. 149
Telefonszámok: (004)0266-311 775, (004)0266-311 026 (fax), (004)0746-195 413
E-mail cím: szekelyfold@hargitamegye.ro; honlap: www.szekelyfoldfolyoirat.ro

ELŐFIZETÉSI DÍJ:

Belföldieknek egy évre 96,00 lej
Külföldieknek egy évre 8400 Ft / 30 EUR

Belföldi előfizetőinktől a díjat kérjük postai utalványon, a következő címre küldeni:

Beke Tasnád - Editura Harghita, Pf. 149
Folyószámláink: RO20 TREZ 3512 1G33 5000 XXXX/RO
Editura Harghita, Trezoreria M-Ciuc, Sucursala Harghita
RO53 RNCB 0152 0423 6585 0003/EUR
RO26 RNCB 0152 0423 6585 0004/HUF

Fundația Székelyföld, Banca Comercială Română M-Ciuc, Sucursala Harghita
SWIFTCOD: RNCBROBU

Oravecz Imre

ALKONYNAPLÓ II.

(Illetlen tárgy) Újabb bírálat jutott el hozzám. X.Y. kritikus dicséri az Alkonynapló kétharmadát, de a harmadik harmada, a szerelmi históriám nincsen ínyére. Azt sugallja, jobban teszem, ha azt nem írom meg. Megmondja, miért. Azért, mert ha elhagytak, az ugyan rossz nekem, de taglalása a kívülállót, vagyis őt, aki az olvasót képviseli, kellemetlenül érinti. Hogy mit csinál a kívülállóval? Elsőre nem értem, de aztán hirtelen nagyon is. X.Y. a szerelmi bánatot mint tárgyat kifogásolja. Nem elég, hogy fél lábbal a sírban belehabarodtam valakibe, de miután csalódtam, nem áttalantam azt is a nyilvánosság elé tárni, hogy boldogtalan vagyok.

(A felkészülésről) Fürkészszel, kutakodsz, keresel. Jelet akarsz magadon, magadban, egyértelmű utalást a bajra, kórra, amely végez majd veled. Tünetet, elváltozást, szokatlan gyengeséget, rendkívüli fájdalmat, balsejtelmet, figyelmeztető álmot, akármit, hogy ne érjen váratlan a hogyanja és mikéntje, hogy legyen időd felkészülni. Felkészülni? Hát nem azzal próbálkozol évek, sőt, talán születésed óta? Jellel vagy anélkül. És nem jutottál semmire. Tanulj már végre belőle!

(A kivezették visszakívánása) Bárcsak feltámadna az a sok madár, emlős, rovar, amelyet megölt, kipusztított a kemizálás, és egy napra, vagy akár egy órára is visszajönne, és benépesítené a határt!

(A segítségéről) Füst azt javasolja *Naplójában*, hogy miként a születőt világra segítik, úgy kellene a haldoklót is áttámogatni a halálba. Nem konkretizálja, miből állna ez az asszisztencia. Bármire gondol is, volna egy javaslatom. A segítő ne élő személy legyen, hanem egy másik haldokló, aki pontosan tudja, milyen annak lenni. Igaz, ennek a megoldásnak az a hátulütője, hogy esetleg túlságosan el van foglalva magával.

(Betűk) Állítólag a demencia egyik korai előjele, hogy az ember egyre kisebb betűkkel ír. Mintha már produkálnám e tünetet, még hozzá

olykor egy szón belül is. Rendes méretű betűkkel kezdem az elején, kisebbekkel folytatom, aztán aprókkal fejezem be. Akár előjel, akár nem, félelemmel tölt el ez a zsugorodás.

(Mentegetőzés) Az *Alkonynapló* némely kritikusa emlékeztet rá, hogy az 1972. szeptember előszavában azt állítom, soha nem vezettem naplót, és nem is fogok. Akkor hát megszegtem a szavam? – kérdik. Nem is, meg igen is. Nem, mert a könyv nem igazi napló, a bejegyzések nem a napokhoz igazodnak, inkább fittyet hánynak rájuk. Másfelől igen, hiszen hol közvetlenül, hol közvetve, illik vagy nem illik, bennük legszemélyesebb viselt dolgomat kürtölöm világgá.

(Az írás végéről) Milyen lesz, ha nem írok többé semmit, se naplót, se mást? Felhagyok vele, mert nem megy, vagy végképp nem látom többé értelmét. Hogyan állok hozzá? Hiányzik majd? Vagy örülök, hogy ennek terhétől is megszabadultam? Minek tekintem? Vereségnek, bukásnak, amelyet magam idéztem elő azzal, hogy mulasztást követtem el, rosszul csináltam valamit? Vagy természetesnek veszem, az öregezés, a hanyatlás velejárójának, az út újabb állomásának, amelynek nincsen nagyobb jelentősége, mint annak, hogy késő este már nem eszem, és nem éjszakázom többé sátorban, mert nehezemre esik felkelni a földről, ha egyáltalán így kell döntenem, ha eljutok még egyszer a sivatagba.

(Valaki az ablak előtt) Éjjel arra ébredtem, hogy kint a tetőtérablak előtt ellebeg egy alak. Mintha apám, vagy M. lett volna, de nem kizárt, hogy M. L. volt. A súlytalanság állapotában lehetett, mert szemlátomást nem süllyedt közben, csak kissé oldalt dőlt, mialatt befelé nézett. Furcsának találtam, de nem ijedtem meg, hogy mit keres ott, sőt, a testi épségéért sem aggódtam. Szinte közömbösen elintéztem azzal, hogy arra van dolga, és az sem érdekelt, mi lett vele azután, hogy nem esett-e le a teraszra, vagy nem akadt-e fenn a közeli vadcseresznyefa koronájában, miután eltűnt. Persze az is lehet, hogy álmodtam az egészet. Ezt az opciót azonban reggel megingatták a fa alatt talált, frissen letört ágak, gallyak.

(Fog) A felső jobb egyes oldalából letörött egy hosszúkas darab. Ez még kiegészítéssel javítható. Ha meg egészen elveszítem, művel pótol-

ható, mert ott van mellette tartópillérnek a bal egyes, fent az utolsó saját. És ha a tartópillér is megadja magát? Akkor fent jön a teljes protézis. Jaj! A részlegesen is gyűlölöm, és ennek jeléül szájpaddlásom ívét követő fémhídját némi képzavarral szájtalpbetétnak nevezem. El sem tudom képzelni, hogy teljeset viseljek. Nyugi! – csitítom magam. – Mi mindent nem tudtál elképzelni, aztán szép csendesesen beletörődtél, elfogadtad! Ha választhatnék, akkor inkább nem érném meg!

(Dupla öröm) Ma egyszerre szólt a kertben a sárgarigó és a kakukk.

(Feddés) Idén tavasszal nem mentél fel Pipis-hegyre, és sorozatban elmulasztottad a trenka-, vadkörtefa-, galagonya-, csipkevirágzást. Hogyan történhetett ez meg?

(Félelem a tükörtől) Hiúság ez, vagy már a vesémmel is baj van, és nem merek szembesülni egyik tünetével? Mióta nagyobbak a táskák a szemem alatt, kerülöm, hogy a tükörbe nézzek.

(Öregség) Korolenko *Zúg az erdő* című novellájában azt mondja a Roman történetét elmesélő erdei apó: „...néha magam sem tudom, éltem-e egyáltalán, vagy sem. Hajaj, bizony! Lehet, hogy egyáltalán nem is éltem...”

(A mezőgazdálkodás vége) Már megírtam. Legalábbis azt hittem, mert amit az elmúlt harminc évben papírra vetettem, az róla szóló nekrológgé is felfogható. De nem. Rájöttem, hogy csak az agóniájáról tudósítottam, és a vég számomra valóságosan csak most következett el azzal, hogy kertemben egyszer s mindenkorra befejeztem a konyhakertészkedést. Nincs tovább. Nem ások, nem vetek, nem egyelek, nem kapálok, nem öntözök többé. Lassú volt a haldoklás. Évekig tartott. Miután egyedül maradtam, először a fajok, illetőleg nemzetségek számát csökkentettem, aztán a termőterületet. Az utóbbi nagysága a továbbiakban a derékfájásomhoz igazodott. Ahogy az fokozódott, úgy mentek egyre összebb az ágyások. De a projekt végül nem testi hanyatlásomnak esett áldozatul, hanem az évente ismétlődő meztelencsiga-invázióknak. A fejessalátától kezdve az uborkáig felfaltak mindent, mihelyt a magvak a földből kidugták zöld csírafejecskéjüket. Bár egyébként is közel voltam ahhoz, hogy feladom, mert két szezonban is megtörtént, hogy hiába

vettem el a petrezselymet egymás után négyszer, valamiért egyszer sem kelt ki.

(Tettetés) J.-től hetente, kéthetente kapok pár szavas, többnyire semleges tartalmú üzenetet. Legutóbb azonban kivételesen ezt írta: örülök, hogy olykor beszélhetünk, még ha csak én szólalok is meg. Ami az egyoldalúságot illeti, az nem egészen igaz, mert volt már rá példa, hogy egy gyenge pillanatomban reagáltam. Erre is azt mondanám legszívesebben, hogy magam is örülök, de játszom az erőset, és mintha változtatna bármit is, nem válaszolok semmit.

(Sérülés) Mióta vérhígítót szedek, mindig pánikba esem, ha megsérülök, mert félek, hogy nem áll el a vérzés. Legutóbb is ez történt, mikor befejeztem a jázminbokor nyésését. Nyújtottam le a földre az elektromos szerszámot, és közben a jobb lábammal előre lépve a vágó részbe ütköztem. A gép már nem működött, de az egyik penge beleszaladt a térdembe.

(Meztelen csigák) Irtom őket. Mindenhol, még a konyakertben is, ahol nem tesznek kárt, mert már mindent megettek. Először rájuk tapostam, de amikor megjelentek a pincében is, ahová levihettem a bakancsom talpán a petéjüket, sürgősen felhagytam ezzel a módszerrel. Átálltam a Bramac-lécvéggel történő szétnyomkodásra, de ezt is ejtettem, mert sűrűn rám fröccsent a belőlük kicsapódó barna massa. Azonkívül, ha eső után alkalmaztam, inkább csak belenyomkodtam őket a földbe. Aztán szikével próbálkoztam, de ahhoz is kemény, szilárd felület kellett volna. Végül az olló bizonyult megfelelő eszköznek. Kinyitom a két szárát, óvatosan közrefogom velük a lassan araszoló gerinctelent, és gyorsan elnyisszantom. Ez kevésbé is undorító, mert ha elég közel vagyok a fejhez, fele annyi a távozó tartalom. Naponta több órát töltök a mészárlással. Annak ellenére, hogy majdnem semmi értelme, mert ettől nem lesznek kevesebben. Ha egységnyi területen tíz-tizenöt perc alatt elpusztítok, mondjuk, ötvenet, ugyanennyi idővel később ugyanennyit találok ott, és kezdem előlről az egészet, vagy későbbre halasztom a folytatást. Mégis csinálom, mert nem bírom őket nézni a talajon, a gyepen, a járdán, a kerítésen, a teraszon, a falon, az ajtón, az ablakon. Hovatovább már szinte mindenhol meztelen csigát látok, ott is, ahol

nincsen. Minap a hálósobai állványon a nagy magyar–angol szótár két, egymás mellett fekvő kötete közti sötét rést véltem annak.

(*A bejegyzés tárgya*) Mosogatok és nem gondolok semmire, de váratlanul egy mondat bukkan fel a tudatomban: *kiszolgáltatva az öregségnek*. Megjegyzem, és mikor végeztem, próbálom felhasználni, de nem megy. Hogy megmaradjon, megteszem e bejegyzés tárgyának.

(*Vasárnap*) Magam kerítettem be a telket húsz éve, de az árokparti szakaszon máris megdőltek az oszlopai. Azokat állítom függőbe, és betonozom újra a földbe. Napok óta szokatlanul gyenge vagyok, talán a szívem, de nem adom meg magam, mert segítségem, T. csak ma ér rá.

(*Bulgakov*) Belekezek *A fehér gárdába*, de leteszem, mert untat. Olyan, mintha egy színdarab szövegekönyvének szerzői instrukcióit olvasnám. Áttérek az *Egy fiatal orvos feljegyzéseire*. Élvezem. Mégis jó író, sőt, nagyon jó. Valamikor régen olvastam a *Mester és Margaritát*, de már nem emlékszem rá.

(*Egy bicikliről*) Arról, amelyikkel T.-nek fizettem a betonoszlopok rehabilitációjához nyújtott segítségéért. '89-ben vettem (Nyugat)-Berlinben, ahol egy ösztöndíj ürügyén a megfelelő pillanatra vártam, hogy újból, de most már végérvényesen disszidáljak. A történelem azonban másként akarta. Leomlasztotta azt a bizonyos falat, és ismét Magyarországon kötöttem ki. A betyárbútor részeként ezt a járművet is magammal hoztam. Rózsaszínű volt, amivel sosem barátkoztam meg, de őt magát büszkén tulajdonoltam, mert német–japán koprodukciónban készült, és okkal gondoltam, hogy megbízható, tartós. Igaz, az autó tetején való szállítást rosszul viselte, mert az NDK-beli autópályán a kátyúk okozta rázkódástól eltörött az elülső sárvédője, de ettől eltekintve importált szerzeményem itthon is megállta a helyét. Persze az azóta elterjedt teleszkópos, tárcsafékes és mindenféle egyebes modellekhez képest, amelyek egyikére aztán később lecseréltem, kifejezetten kezdetleges, primitív kétkerekű volt, de a célnak megfelelt. Megilletődötten toltam ki a műhelyből, ahol leállítva tartottam, és adtam át T.-nek. Majdnem azt írtam, azért így, mert ezzel egy korszak ért véget. Korszak? Nem. Az már régen megtörtént. Most a periódus egyik

emlékétől váltam meg. Már csak a javítófestéket, a rózsaszínt birtoklom, mert azt is vettem kint hozzá, az is van. Legalábbis annyi, amennyit apám meghagyott a dobozában, mikor egyszer, távollétemben az a bizarr ötlete támadt, hogy bekeni vele a kis Polskija felnijeit.

(Hasonlóság) Még itt van az örvös galamb. Naponta látom. Hogy ugyanazt az egyet-e, vagy felváltva hol azt, hol a párját, nem tudom. Tettem viszont egy felfedezést. Már kevésbé ellenszenves. Van egyiknek-másiknak turbékoló hangja is. Nem agresszív. Visszafogott, panaszos, elégikus. A kaliforniai siratógerléére, a *mourning dove*-éra emlékeztet, amelyet nagyon szeretek.

(Egy teljesült kíváncsalom) Olvastam az *Alkonynapló I.*-ről egy jó kritikát. Jón nem azt értem, hogy pozitív, hanem azt, hogy mint írás is megállja a helyét. Nem elég, hogy dicsérnek, az is kell, hogy tudjon írni a kritikus.

(Egy változtatás kudarca) Elvem, hogy este, de legkésőbb lefekvés előtt elmosogatok. Mióta azonban addigra nagyon elfáradok, olykor sutba vágom ezt a gyakorlatot, és reggelre halasztom a dolgot, vagy annál is tovább. Előfordul, hogy második, harmadik napkezdetkor végül azért veselkedem neki, mert addigra annyira felgyülemlik a szennyes edény, evőeszköz, hogy már nem fér több a mosogatóba. De akárhogy ügyeskedem, nem tudok magamon kifogni, mert közben pihenten is megfájdul a derekam, a lábam.

(Áthelyezés) Álomban Goletában vagyok, ahol a '80-as években éltünk M.-mel. Vasárnap van, mise és ebéd után. A La Potera School sportpályáján álldogálunk. M. nem ebbe az iskolába jár, de a Goleta Boys'Club csapatában focizik, és soron következő meccsük itt van. Véget ért az első félidő, és a játékvezető pihenőszünetet rendelt el. A két csapat tagjai mohón öntik magukba az üdítőitalt, a kísérő szülők pedig buzgón törölgetik csemetéik homlokáról az izzadságot. Mint mindig, kék az ég, süt a nap, narancsvirágillat van, és a fejek felett el-elcikázik egy-egy kolibri. Jobbra az iskola kampusza, szemközt és balra a környék gazdagjainak villaszerű, pázsitudvaros, kinti úszómedencés házai. Azok felől barbeque-füst terjeng a levegőben, vízcsobbanások, vidám kiáltások, nevetések hallatszanak, de itt is általános a derű, a hétvégi

felszabadultság. Minden szakasztott olyan, mint volt egykor, egyszer, régen. Csak az egész nem Kaliforniában van, hanem itthon, Külső-Rác-falun, a völgy laposán, a rétek, a lejtőről lenyúló szőlők helyén a házakkal, pázsitudvarokkal, úszómedencékkel, jókedvű társaságokkal egyetemben. Hogy kétség se férjen hozzá, kelet felé látni Darnót, nyugatnak Péter-hegyet és Répás-tetőt. És én ezt nem furcsállom, hanem teljességgel rendben levőnek találom, mialatt pohárba töltöm M.-nek a narancslevet, és ő vonakodva issza, mert nem lévén hűtőtáskánk, felmelegedett a hátizsákomban, de azzal vigasztalom, hogy legalább nem árt a torkának.

(Epizód) Éjjel kopogtatott és benézett az ablakon egy nő. Tudtam, hogy képtelenség, hiszen a hálószoza az emeleten van, mégsem találtam különösnek.

(Ok) Sárgulnak, vörösödnek a terasz alatti cseresznyefa levelei. Az ősz még hónapokra, a nyár éppen, hogy elkezdődött, és aszály, kánikula sincsen, ellenkezőleg, sok a csapadék. Vajon mi okozza? Mindegy. Ellene vagyok a vegyszernek, meg nem bírom már hátamra venni a permetezőgépet, így továbbra sem permetezek.

(Pótlás) Rettegek, hogy elesem, és eltörik a combnyakcsontom és műtét, protézis stb. Hirtelen ráeszmélek, hogy esti imámban ez nem szerepel az ettől-kímélj-meg-dolgok-listáján. Ezen még ma változtatok.

(Emlékeztető) Sietsz, kapkodsz az *Alkonynapló II.*-vel. Túl sokat foglalkoztat. Félsz, hogy nem lesz belőle könyv, mert már fele-, negyedeannyi időd sincs, mint volt az *Alkonynapló I.*-re. Ne tedd! Lassulj le! Felejtse el az időt, a könyvet! Az éppen időszerű bejegyzésre összpontosíts, de úgy, mintha csak addig élnél, míg nem végzel vele. Nem új ez, csak elfelejtetted. Bármit írtál eddig, mindig úgy írtad, mintha az utolsó lenne.

(Meztelen csigák 2.) Napok óta nincs eső, szárazra fordult az idő, elbújtak, beszüntették hadjáratukat. Legalábbis azt hittem, de múlt éjjel megtapasztaltam, hogy nem egészen. Vannak egységeik, amelyek tovább portyáznak. Ugyanis egy-másfél órás közökkel egymás után négy-szer arra riadtam, hogy megtámadtak. Nem másztak rám, csak araszoltak mellettem a fejem irányába. Felpattantam, lámpát gyújtottam, és

le az ágyról. Gyorsan a padlóra dobtam a paplant, a nagypárnát, a kispárnát, hogy felmérjem, hányan vannak, de közben eltűntek. Négykézlábra ereszkedtem, és a mindig kéznél lévő zseblámpával bevilágítottam az ágy alá. Először az egyik, aztán a másik oldalon. Egy fia csigát se láttam ott se. Hirtelen nagyon fűgék lettek, lesiettek és bevették magukat az itt-ott szétnyílt hajópadlódeszkák réseibe, vagy különleges képességekkel bíró példányok voltak, és láthatatlanná tették magukat. Lecseréltem verejtekáztatta pizsamafelsőmet, és lefeküdtem vackomra, miután visszaraktam rá mindent. Ahelyett, hogy felöltöztem és lementem volna a teraszra a szikéért, amellyel aprítottam őket, vagy felhoztam volna a pajtából a bi tüzépes ajánlotta mészhidrátot, és körülszórtam volna vele magam. Konyhakertecskémet ugyan nem tudtam vele megvédeni, de hátha a hálószobában használt volna ellenük. Egyszer, egyetlen alkalommal sem gondoltam közben, hogy álmodtam vagy vizionáltam őket.

(*Vihar*) Inkább hurrikán volt, legalább 100 km/órás széllel, rengeteg esővel, jéggel. Bár a trópusokon, ahol otthonos, talán jég nélküli. Az útmenti árok vize felduzzadt, és betört hozzám. Először azt hittem, eldugult a kocsibejáró alatt az áteresz, és egy még meglévő petrencés rúddal kirohantam, de hiába piszkáltam a végét, nem észleltem ott semmi felgyülemlett hordalékot. Ahelyett, hogy bementem volna ruhát váltani a házba, csuromvizesen, ahogy voltam, a lenti tornácra vonultam vissza, noha az semmi védelmet nem nyújtott, mert már oldalirányból is jött a csapadék. Mialatt recsegett-ropogott minden, és onnan félig-meddig láttam, hogy az udvar felső részén nagy ágak hasadnak le a hársfáról, gyöngyfáról, és távolabb elterül a földön a fiatal cseresznyefa is, inkább a szennyes áradatot néztem, amely bent három ágra oszlott. Az egyik eltűnt a garázs mögött, egy másik a garázs és a melléképület közti lépcsősoron folytatta útját, a harmadik a kerítéssel párhuzamosan a távoli pajta felé vette útját. Legjobb rálátásom a középsőre nyílt. Haragvó, zúgó patakként bukdácsolva, fröcskölve rohant lefelé a fokokon. De tudtam, hogy mindhárman a lapon lévő rétre, kertbe igyekeznek. Ijesztő volt, sokkoló. Nem annyira a természeti erő tobzódása, hanem a tehetetlenség, amely úgy megbénított, hogy már szinte nem érdekelt, milyen károkkal szembesülök majd, és milyen teendők várnak rám, ha lecsillapodott.

(Belátás) Még mindig a gyerekkor, a Felvég, a Baji-pást, a patak, a híd, az utca, a ház, az istálló, az udvar, a szérú, a szénakazal, a rönkfarakás... Csak akkor és ott volt jó a világban!

(A jó a rosszban) A vihar megtépázta a füzesemet is. Nemcsak rengeteg gallyat szaggatott le, de a combvastagságú, nagy ágakat is megtizedelte. Napszámosom, T., aki kiskorú segédjével, D.-vel az utóbbiakat láncfűrészsel feldarabolta, és minden egyébtől megtisztította a terepet, elégedett volt, mert a fizetség részeként ő kapta a legalább egy köbméternyi, alacsony fűtőértékű, de jobb hóján tűzifaként mégiscsak felhasználható rönköket. Én is örültem, mert a koronákban keletkezett hézagokon át a teraszról ismét láthatóvá váltak a túlnani hegyek.

(Ellentétes hatás) A könyvheti dedikálás színhelyén idén az olvasók elfogyni nem akaró, hosszú sora várt szignómra. Ahelyett, hogy ennek örültem volna, érthetetlen módon ideges lettem, és úgy elkezdett remegni a jobb kezem, hogy majd egy órába tellett, míg meg tudtam zabolázni annyira, hogy rendesen le tudjam írni a nevem.

(A közlemény rejtélyes része) J.-nek továbbra sem válaszolok, de őt ez nem zavarja. A könyvheti dedikálás után azt viberezte, hogy aznapra direkt programot szervezett magának, hogy még véletlenül se keveredjen oda, ahol az olvasóim elem járulnak. Ez sikerült is neki, de fél, hogy előbb-utóbb mégis találkozni akar majd velem. Közleményének e részével nem tudok mit kezdeni.

(Elsősegély) A fiatal cseresznyefa végül nem került a földre, és nem fordult ki a gyökérzete. Szerencséje volt, dőlés közben félúton megállt. Nem engedte tovább a kötél, amellyel a közeli gyöngyfához volt pányvázva, hogy ne nagyon törekedjen el tőle. És jól jött neki, hogy a csúcsát megakasztotta a ház és a garázs közt húzódó szigetelt villanyvezeték, amelybe beleütközött. Bár az is számított, hogy T.-vel gyorsan cselekedtünk. Mihelyt elült a vihar, felegyenesítettük és karókkal kitámasztottuk. Vérzett a szívem, de a karók végét úgy akasztottuk meg, hogy 100-as szöveget vertünk a törzsbe. Nem volt más megoldás. Reméltem, hogy további kártétel nélkül ki tudom majd húzni őket, ha már stabilan áll. Ha meg nem, túléli. Inkább maradjanak benne,

minthogy a harapófogóval túlságosan felsértsem a kéréget. Nem lenne szép látvány, de láttam én már fatörzsbe benőtt ekevasat is.

(Vendégbejegyzés)

Későn keltél, öreg! hova indulsz már ma?
Nyakadon a vénség tehetetlen járma;
Messze utad célját soha el nem éred:
Jobb, ha maradsz s „lément napodat dicséred”.

„Tudom, sikerültén sosem örülök,
Szándékombnak tán már elején kidülök:
De hiú tett is jobb áldatlan panasznál:
Űz gondot, unalmat, és a mozgás használ.”

(Arany János: *Az elkésett*)

(Megháttrálás) Az *Alkonynapló I.*-ből írása közben úgy adtam elektronikus úton folyóiratoknak, hogy minden egyes bejegyzést külön-külön csatoltam. Ez a gyakorlat azonban nagyobb mennyiség esetén tarthatatlan, sőt, nevetséges. Márpedig azt tervezem, hogy a készülő *Alkonynapló II.*-ből egy-egy orgánumhoz 40-50 darabot menesztek egyszerre. A bökkenő csak az, hogy számítógépanalfabéta lévén nem tudom, hogyan kell mindet egy dokumentumba tenni. M. legutóbbi ittjártakor ellátott ugyan instrukciókkal, mi több, írásban is rögzítette a lépéseket, ám olyan bonyolultaknak látszanak, hogy meg sem merem próbálni.

(Hárs) Lassan már egyik fám sem szeretem. Több gondot okoznak, mint örömet. A legtöbbet talán a hárs a kapunál. Illata virágzás idején kellemes, de a befelé lejtő kocsibejáró fölé magasodik, és folyton hullat magáról valamit, ami, ha esik az eső, eldugaszolja a garázs előtti csapadékelvezető rácsos csatornát, mert abba mossa a víz. Rügyburokokkal kezdi tavasszal, szirmokkal és virágporral folytatja nyáron, aztán áttér a magokra. Az ember azt várná, hogy ősszel zárja a levelekkel, de nem. Még a tél folyamán is szórja. Azokkal a legbőkezűbb, bár a pollennel sem fukarkodik. Mikor az van soron, néha bokáig ér a betonon. A főbűnös, persze, én vagyok, magam ültettem valaha, pedig már gyerekkoromban sem kedveltem, a teáját meg egyenesen utáltam. Hársfánk nem volt. Alsokba mentünk a virágjáért, amely dülő egy valamikori ottani faluról kapta a nevét. A padláson szárítottuk, és

akármi bajunk volt, anyám télen folyton annak a főztjét itatta velem és a húgommal. Nem tudom, a húgom hogyan viselte, de én rettenetesen izzadtam tőle, kivált, hogy nyakig be kellett takaróznia a hatalmas pehelydunnával.

(Dimenzió) Az éjjeli vihar után égő lámpa mellett próbáltam elaludni, de nem ment. Forgolódtam, forgolódtam, míg végül úgy döntöttem, hogy a párnák a ludasak, túl laposak. Felültem, hogy vastagabbakra püföljem őket. Meglepetésemre egy kis rózsényalábót pillantottam meg a legfölsőn, nagyjából azon a helyen, ahol előbb a fejem feküdt. Gyorsan érte nyúltam, hogy eltávolítsam, de mire odaért a kezem, már nem volt ott. Ejtettem a püfölést, felforgattam az összes párnát, tűvé tettem érte az egész ágyat, még a matracot is végigtapogattam, de a rózsének nyoma veszett, még törmeléket, szennyeződést sem hagyott maga után. Nem találtam magyarázatot a jelenségre, és még kevésbé értettem, hogy miért nem nyomta a fejem. De aztán felmerült bennem, hogy talán azért, mert az észlelés egy másik dimenzióban történt. De akkor hogyan láthattam? – kérdeztem magamtól. Úgy, hogy másodpercekig ott voltam én is – válaszoltam, és ettől úgy megijedtem, hogy hajnalig nem jött álom a szememre.

(Nád) T. a fűkaszával folyton belevág a kerítés nádjába. Már jókora nyílások éktelenkednek rajta alul. Kérem, hogy ne menjen a géppel olyan közel hozzá, de még jobb, ha meghagyja a tövében a fűvet. Hiába. Erre azt találtam ki, ezentúl csinálja ott a tologató fűnyíróval. Kíváncsi vagyok, úgy rövidíti-e majd meg a törekeny szálakat, hogy egyszerűen elgázolja őket.

(Jel) A telkem előtti betonvillanyoszlopon piros színű szigszalagot fedeztem fel. Fejmagasságban befűzve volt az egyik hézagba, és a két vége összeragasztva. Nem tulajdonítottam neki különösebb jelentőséget, de másnap hirtelen eszembe jutott, hogy nemrégiben olvastam egy hírportálon, vannak betörők, akik így dolgoznak. Megjelölik valamivel a célpontot, nehogy elfelejtsék, hol van, mikor sort kerítenek rá, vagy ha csapatot alkotnak, és külön van tervezés és kivitelezés, az utóbbival megbízott személyek így tudják azonosítani. Hhhhaaa! Szóval, kiszemeltek! Ijedten téptem le, és a kukába dobtam. Feleslegesen, mert lehet, hogy késő. Akár már itt is lehetnek valahol. Pénzt nem tartok itthon,

és úgynevezett értékeim nincsenek, de ők ezt nem tudják. A falu szélén lakom, és közvetlen szomszédom nincsen. Ha mégis szólnék valaki távolabbinak, azt mondaná, ugyan már, dehogy. Mit tehetek? Szálegyedül vagyok, és élemedett öreg. Megadom magam. Várom az éjszakát, amikor elnémítják a riasztót, megmérgezik a kutyát, nevetve kiütik a kezemből a riasztópisztolyt, és minthogy nem találnak semmit, csalódottságukban agyonvernek.

(Érettségi) Megvolt. M. L. minden tantárgyból jelesre vizsgázott. A négy tanév során tanúsított felkészültségéért és szorgalmáért a gimnázium külön dicséretben is részesítette. Nagy öröm ez nekem. Csak ne félne annyira az emberektől!

(Equinox) Idén nem konzultáltam a naptárral a nyári napéjegyenlőség napját illetően, de június 20-án arra lettem figyelmes, hogy elhallgatott a kakukk, a sárgarigó, a nádi poszáta, és ebből pontosan tudtam, hogy ez az.

Amint a csillagokban...

Darvasi László

NEM AKAR SEMMIT,
MERT OLYAN VIDÁM

Nem akart semmi
lenni abban a lélekben éppen, ami van.
Nem akart lenni
1 üveg befőtt se, 1 májkonzerv.
1 vagdalt. 1 pacal.
Mi legyen benne, egy
lélekben, mi akar lenni benne,
valami létigepihe mégis,
1 nemzetországterkép-rajzolat,
1 hős, 1 elveszett, senkié se lett ember. Senkit
nem kért. És föld és víz sem
kellett neki. Csak az elhagyott
jászol, talán. Esetleg. Elég se lett volna lenne az
üres szó tojáshéja, hogy itt voltak, de el se mentek,
egerek rágta szalma zizzen, jó.
A keresztgerendán köldökzsinór lóg, szellő.
Nem kívánta fűszál hajlását,
egy bolti kékszámlát, részeg
vidámparkot, Haydnt este tíz után.
Szép, csúnya, ezt sem. Igaz,
nem igaz, nem kellett. Nem
kereste, amit az időben meg ne lehetne
találni, mit, azt, ami az
időben nem az idő, hanem
ami a létezés többlete, egyedüliség
egy olyan senkié se hang,
és mégis az összesé.
(Az összes él,
aki halott.) Egy olyan, milyen kő,
például. Nincsen eldobva soha, nem

is lesz. (Nem is kell keresni, hogy legyen. Nem lesz meg soha, pedig ott van.) Mint egy olyan jajszó, olyan sípoló lélegzés, egy tegnapi régebbi házfal, moha zöldje rajta, gyík napozása, ssss.

Sárga úton lép egy valaki, aki egy ember, botlik. Sétál, nem akarja. Botlik, nem. Sétál, n. Magas ég fölötté, és vi rázó gaz a sárga út mentén, állatok csöndje, olyan lassan mozdul az élő hús, a vágóhídba, be lép valahonnan és valahová, kicsoda, senki hírnöke, senki szava, de nem hallgatás. Nem is akart menni se, nem nézte, hogy hal meg, születik a másik. Repülni, mint a pernye pilléje, ennyit sem akart neki a lelke. Istent se akarta, aki mégis vele volt, ha van, ha nincs, egy olyan, milyen, tevékeny, szorgos, gondoskodó, büntető lényt. Amikor dehogyis akarva találják ki egymást, mint a fényt a sötét, és sötét a fényt.

VIDÁM PETNEHÁZI BLUES

A petneházi klubdélutánon egy szmrú ló voltam és akartam lenni volna én. Esett, kedvesem, és hagyaték. Mintha az égi boltozat izzadó hájából hullna alá, annak a föntinek a zsírja, izzadságának harmata, istené, angyalé, megtelt idővel az őszi föld. Mintha volna még élni, lenni módozat

a szmrú ló híz ragot, jelet,
hogy szántana fogalmi rendet a földi arcba,
szántsa bele a gond magjait, én.

Hanem hogy ki volt, ki
ki hozta föl a... *ki hozta föl* a mélyebb részletekből,
a spájzból, a pince, a kamra, a kút, mondom, előásta a
z udvari cseresznyerepceholdvirágföldből, kerti humuszság
rétegéből, aki hurcolta, fölvarázsolta a vājlingot, azt.
Te kék ég, ott fenn, ne adj, ne mutass, ne küldj feleslegest.
1 millió sms hullócsillaga.
Csak összegyűljék, mi vigasz lehet.

Nem imádkozhat egy ló,
de esőt, könnyet iszik. (nem) (de)

Egy szmrú ló voltam és
hol volt a díszszoké, abrak, kőpapírolló, hol
volt a szalaglámpás istálló, a díszszömörécés futtató, hol v
olt a sors, hol az én petneházi klubdelutánom,
egy közeli templom kénédes lehelete, egy szálloda,
egy motel, otthonom hallja, arra van a vágóhíd, tessék,
egy szmrú ló vagyok, a zokém meg ta
lán bankba, bankba, bankba ment a mattrá kefélő öltönyében,
mily elegáns. Ilyen fényes kéken az esti szélben,
rézgálic arborétum, pávatoll boa.
Jó zokém lovaglóstórral csekket kitölt.

Meg az is, hogy van az égnek könyvtára,
va
n.

Az égre írta az összes betűt és mondatot,
olyan légkébe, estszürkébe fojtott történetnek lett
dokumentációja, a lovak, a múltó félfényben kéklő
nagyon szmrú lovaknak lett története, krónikája,
abrukknak enciklopédiája,

eltév egy lovas meséje

Országom egy nagy ki-ki
vágára mindig elég.
Országom én.
Országom, nem én, dehogy.
(Országom)

Szétbassza a naplementét a szép, mesés ménes
együttes. Lókolbász kapható itt, kérem.
Érdeklí? Kílója érdeemes meggondolásra.

Minden vagyunk, túhegy csillanása, vasszög, szerelem
egy univerz. Vagyunk az összes,
ki vájlingból oltja szomját, korty.
A világló csillag,
vitrintartozék, égbolt, boltozat, vitrin, korty,
az akváriumban lassú őshal kering tág u
szonnyal, a múlt, korty. Elolvassa is a
a, a, a papa, a, a, a mama,
a rokonság, még húzta az ekét,
a tyúkok cserepes itatója,
régi slag, ünnepek,
lovak, emberek ünnepei,
de ma már egy billentyűzet az élet,
egér.

Én meg csak egy ló lenni volna.

Olyan,
milyen,
valahogyan elbaktattam a petneházi klubba,
ott sok ilyen, milyen állatféle gyűlt össze, lovasok, zsoké, testőrség,
sehol senki, sehol se mindenki, zsokém a bankban, én meg a
szép szendvicset nézem,
büfém, mint partinagy,
lófoggal megharapni

tudom-e, tudok-e élni, lenni, volni,
csak megállni a boxban,
mint akit mindjárt szólít százezer egyszavával
a vág
ó
híd,
szia,
várunk,
pacikám, és ollé, ollé, és még egy távoli szó, hogy
korszakos. Mikor a szétszakadt ég milliárd darabjával
egyetlen vājlingba hull a vér, amit
ki hozott fel és honnan,
és hová,
ha aztán csak ide a petneházi klubba.
Ahol, mmmint látható, tényleg őrült nagy buli van.

Torzó

Dankuly Csaba

A LÁTHATATLAN ELLENSÉG

– Álomelbeszélések és valós történetek –

SÖTÉT

„Haragja... üldöz engem.”

Jób

Közös lakásban laktunk. Még egészen fiatal voltam. Ő egy negyven körüli férfival élt egy szobában, aki a szeretőjének tűnt. Egy ágyban aludtak. De sose láttam, hallottam őket dugni. Igaz, csak nappal hagyták nyitva a szobaajtót, akkor se mindig. Ő úgy mozgott a férfi mellett, mint egy tapasztalt, már mindennel tisztában lévő nő. Én mintha csak tévedésből pottyantam volna oda, a keskeny előszobában éjszakáztam, a földön. Napközben tébláboltam. Hülyén vártam, hogy valami már történjen köztünk. Mintha észre se venné, észre se venne. Vagy csak úgy tesz? Végig elég baljóslatú volt az egész környezet és légkör. Ritkán jártunk el otthonról, mintha valamiért egybe lennének zárva abba a házba. Egyszer mégis kimerészkedtem, hogy szabaduljak végre a fullasztó atmoszférától. Egy néptelen, macskaköves utcán battyogtam lefelé régi házak közt a nyomott napsütésben, amikor hirtelen elkezdett potyogni a derült égből nagy vastag cseppekben valami sötét. Akármerre szaladtam, súlyosan záporozott, sehova máshova, csak rám. Valahogy nem járta ki az eszem, hogy behúzódjak egy kapualjba. Vagy ott motoszkálhatott a fejemben, de annyira személyre szólónak éreztem, hogy nem tudtam, nem mertem megtenni a lépést. Mintha valaki onnan fentről figyelmeztetne valamire, amit nem háríthatok el semmilyen csellel, kifogással. Vagy büntet? De miért ezzel? Mi ez? Szurok? Közelebbről megnézve esetleg alvadt vér? Miért volna épp az? Vagy mért ne?

Sajnos nem voltam abban a helyzetben, hogy megvizsgáljam színét-állagát, vagy hogy utána nézzek az álmoskönyvben, habár annak erre talán nincs is megfejtése.

KUKKER

*„All the world's a stage,
And all the men and women merely players;
They have their exits and their entrances”
Shakespeare*

Végigpásztáztam a környéket a színházi látcsöveimmel. Még a múlt század hetvenes-nyolcvanas éveiből való, kicsi, de masszív, tartós darab, mint a svájci óra. Jól lehet vele fókuszálni. A belső ablakpárkányon tartom, hogy bármikor kéznél legyen. Vonszolják magukat az ablakom alatt a zombik. Igazából igazi emberek, de úgy látszik, annyira megcsúszott már a világ, habár nem történt semmi katasztrófa, csak a mindennapok sorjáznak kérlelhetetlen monotóniával, hogy úgy mozognak mind, mint az élőhalottak. Ismerős arcokat keresek, ki hibbant meg, ki pedig az mégis, minden látszat ellenére, akivel még fel lehetne venni valamiféle, akár jelbeszéden alapuló kapcsolatot. Szabad szemmel nem láttam tisztán őket, elég nehéz a legfelső emeletről segédeszköz nélkül beazonosítani valakit. A kukker az apámé volt, aki biztos nagyon szeretett színházba járni, már amennyire akkoriban megérte, a tőle örökölt tévészekrényben találtam, csuklóra húzható, szépen formázott, még mindig frissen illatozó, merev disznóbörtökban, gézbe csavarva. A gondos csomagolás, a géz tipikusan a mindig pedáns, a dolgait rendben tartani, óvni szerető apámra vall. Tőle eltérően, talán fiúi reakcióként, én sose rajongtam a színelőadásokért, most mégis úgy érzem magam, mint aki a kakasülön izgatottan vár az ásitó eseménytelenségbe legalább valami mellékajton belopakodó minimális mozgalmasságra, fokozódó konfliktusra, ami aztán mindent elsöprő végkifejletben csúcsosodik ki.

A FÚRIA BOSSZÚJA

„A kegyelem dinamit: ledönti
a falakat.”

A két pápa c. filmből

Először az erkélyen ültem le, de a szél bekergetett.
Rendeltem egy kávét ásványvízzel, felcsaptam
a laptopot, megnyitottam az álláskeresőt.
Kint eközben már-már tetőfokára hágott
a vihar, kisvártatva hatalmas reccsenés hallatszott,
majd szörnyű robaj közepette darabokra zúzódott
az asztal, ami mellé azelőtt telepedtem le, az összes
körülötte lévő székkal. A szomszéd asztalnál
kint feledkezett szerelmespár pánikszerűen felugrott
és bemenekült, sűrűn vetve magukra a keresztet.
Kicsin múltott. Néztem az ablakból a felszálló port,
az eszelősen ugráló szemcséket a fellegek közül
vakuként bevillanó napfényben, amely mintha
csak a pillanatot akarta volna megörökíteni.
Semmi kétség, az exem bosszúja üldöz, bármibe fogok,
nem sikerül, a munkahelyemről kicsaptak, a nők
lepattintanak, megbotlom a járdaszegélyben – miközben
a tiloson próbálok átkelni persze –, hogy majdnem
a száguldó autók elé esem, de ilyen még
nem volt. Egy heves szélökés kiszakít egy lepedőnyi,
karvastagságú faldarabot a mennyezetből, pont
a fejem fölött. Ha még ott ülök. Semmi vész, semmi
természetfeletti, semmi természetellenes nem történt,
az épület sürgős felújításra szorul, ennyi? A fúriás
olvasat mégsem hagy nyugodni: miért épp a tomboló
düh űzött be a falszaggatóvá erősödő harag elől?
Vagyis önmaga elől. Nehogy ne tudjon tovább
uralkodni önmagán? Ez volt az ultimátum?
Legközelebb nem lesz kegyelem?

SEMMITTEVÉS

*„A bölcs semmittevésessel foglalkozik.”
Lao-ce*

Miként értelmezted azt, hogy azért rúgnak seggbe, mert semmit nem tettél, tette fel a filozofikus kérdést a tanár, és semmit nem tudtam válaszolni, mert tényleg semmit nem tettem. A semmittevés bűnébe estem, sőt abban leledztem. Nem tanultam meg a leckét, nem készítettem el a házi feladatot, nem jártam élen a közmunkában, nem tapiztam a lányokat a szünetben, nem cigiztem a budin, nem rohangásztam rikoltozva a folyosókon, nem rúgtam a bőrt ordítózva az udvaron. Csak bújtam a könyveket a pad alatt, bámultam ki a többiek feje felett az ablakon, félreeső helyeken csellengtem egyedül, azon töprengve felnőttesen, mit keresek én itt, mire jó ez a nagy időpocsékolás, ez a bőrtönkaszárnya a való élet helyett. Szóval szigorú mércével mérve valóban egyáltalán nem voltam suliképes. Egy ilyen megmérettetés alapján jogos hát a kritika. Ekkor a tanár páros lábbal akart kirúgni, de a nagy lendülettől kifutott alóla a talaj, hanyatt vágódott, a szemüvege elszánkázott. Az osztály ledermedt, majd minden átmenet nélkül tomboló röhögőorkánban tört ki. (Lehet, hogy rajtam nevettek, amiért tátom a számat.) Tanárunk, szegény, a szemüvege után tapogatózott, de szemüvege híján nem látta, hogy rossz irányba, én meg nem világosítottam fel tévedéséről, nem is löktem oda neki az alig karnyújtásnyira, persze az ellenkező oldalon heverő tárgyat. Egyetlen pöccintés, én viszont semmit nem tettem, még a kis lábujjamat sem mozdítottam. Pedig ennyibe került volna, hogy picit megmentsem a becsületét. Talán azt éreztem, a magamét veszíteném el vele? Talán azt, e nagylelkű gesztus valahogy helyzetidegen?

A FINGÓS GYEREK

A fingós gyerek torkaszakadtából sír,
mert megint befosott a szerencsétlen.
Mindenki röhög. Én is. Ilyen az inercia.
Igazából mint rangidős szeretnék rájuk
szólni, hogy most már ideje volna alaposan
szétnézni, végre komolyan felmérni, hol is
vagyunk tulajdonképpen. Valami elhagyott
sziget ez? Hajótörést szenvedtünk, vagy
repülőszerencsétlenség ért minket? Esetleg
egyszerűen valami délvidéki tengerparton
nyaralunk önfeledten? Hiszen hét ágra süt
a nap, vidáman csapkodnak a hullámok, friss
szellő lengedez. Csak a fingóshoz nem szabad
túl közel menni. De mi van, ha épp ő a válasz
valamennyi kérdésre. Mi van, ha a kölyök
reagálja le legjobban a tényállást. Viszont
még bedugott orral sem lehet beszélni vele,
képtelenség megszólítani, olyan vadul,
nekikeseredetten bömböl. A többiek meg
tovább cukkolják. A seggedért verik a szád.
A seggedért verik a szád. Seggedért verik
a szád. Észre sem veszik a hülyék, hogy nincs
is ki verje, mert hol vannak a szüleink, miért
szívódtak fel mind, hogyhogy egyet se látni
sehol? És hol a többi felnőtt? Valami tesz ez?
Mikor már fokozhatatlanná fajul a helyzet,
előbújnak majd valahonnan a bokrok mögül,
rendet teremtenek, a beszaróst tisztába teszik,
nyugtatgatják-babusgatják, semmi baj, kicsikénk,
csak anyucinak-apucinak egy kis dolga akadt,
tudod? Vagy nem bújnak még elő, még
nevetnek egy kicsit a markukba.

KATASZTRÓFAELHÁRÍTÁS

*„Az életedben minden bajt és katasztrófát így kezelj:
»Öt év múlva fontos lesz ez a mostani ügy?«”*

Regina Brett

A repülő felszállt. És mi máris félni kezdtünk.
Aki repül, mind törvényt sért, kivéve a madarakat.
Minden kis rázkódásra (légörvény, technikai rendellenesség,
egyéni impresszió) egymást ijesztgetve idegesen nevetgélünk,
mintha azzal távol tarthatnánk a katasztrófát – azon ábrázolva
közben, hogy mindannyian épségben, szerencsésen megérkeztünk,
hozzátartozók értesítve, holtbiztos hepiend, az egész immár nem több,
mint egy távoli ártalmatlan, megmosolyogtató emlék.
De a valóság egyelőre durvább: még nem lehet tudni,
mi lesz, még a levegőben vagyunk, még mindig együtt
nevetünk a terroristakinézetűvel (vagyis azzal, akit mi
egyre biztosabban annak nézünk), aki jóízűen velünk
(rajtunk?) nevet még mindig.

A LÁTHATATLAN ELLENSÉG

*„...mivel lágymeleg vagy, sem hideg, sem hév,
kivetlek téged az én számból.”*

Jelenések

Már semmi keresnivalóm itt, mégsem mozdulok.
Egy propagandaújságot lapozgatok, úgy teszek,
mintha borzasztóan lekötnének a hősies szölamok.
Nem nézek fel, anélkül is tisztában vagyok velem,
hogy a térfigyelők kamerák precízen követik minden
apró mozdulatomat. A város már kiürült, épp az előbb
húztak el a legutolsók (a bohémréteg), a pincér
olyan hévvel csapta le elem a kávé, hogy több
mint fele kilötyt, a csészealj kettétört.
Miért is nem mentem velük, mire várok még
egyesegyedül ebben a kietlen, sötét lebuiban.

Valahogy mindig elszalasztom a kedvező alkalmat,
vagy túl hamar lépek, amikor még semmi értelme
és tétje, vagy túl későn, mikor már végképp semmi
értelme és tétje. Most gépszemek merednek rám,
lesik, mire szánom el magam, egyáltalán elszánom-e
magam valamire, mert rühellik a tétlenkedőket, tétovázókat,
téblábolókat, döntésképteleneket, elvük és jelszavuk: legyél
gyáva, ergo menekülj, vagy légy bátor s szállj szembe
velünk, nekünk mindegy, melyiket választod,
csak határozd már el magad.

Égi és földi

Demény Péter
REGÉNYELEMZÉS

Úgy jöttem el, mint Ötvevényi,
lángoló fülekkel, gyűrött ruhában,
vérvörös arccal, szétpofozva,
de mint Ötvevényinek, illetve
róla Medvének, nekem is be
kell látnom, hogy az igazság
nehézágyúit sem lehet
bevonzolni olyan
törékeny szerkezetekbe,
amilyenek az emberi
társadalmak – csakhogy
én is kihúrom ezt a
mondatot, mint Medve,
én se látok be semmit, és
azt sem teszem hozzá, „csinálj
vele, amit akarsz, édes
öregem”, olykor semmi
egyebet nem lehet, mert
nem akarsz csinálni, mint
menni tovább, amíg
a határ el nem ér.

Boda Edit

TALÁN A HALHATATLANSÁGRA
GONDOLOK

– *Experimentum Crucis. Létkísértés* –

1. rész

I.

Megkérdeztem a macskát, mi az ő
személyes szerepe az univerzumban.
Az aszálytól porvályúvá vált ösvény,
az elszáradt füvektől virító rét egyedül az övé.
Kitől kérdeznék, ha nem volna itt?
Így beszélgetek Cili Őrmesterrel,
a barátommal, ezzel az áldott lélekkel,
akinek azt mondom: Te vagy a legszebb
virág a kertben! – Hiszen bele is feküdt
a magaságys közepébe.

II.

Bogozott fűzfaágas hintából születtem,
a földre hajló diófaág kopogó terméséből.
Vadeprek szegélyezte árokban laktam,
egymásra rétegzett ágakkal borított
kunyhóban aludtam, beesett az eső.
Átázva szaladtam: suhogott a vessző,
ütötte lábszáram, hátamat.
Elbújtam a csalán közé, és sírtam.
Kinyitottam tenyerem: néztem, hogyan
küzd ki magát gubójából a selyemhernyó.
Elapadt a könnyem.

III.

Csendes, szomorú reggelre ébredek,
akkora szárnyam nőtt, hogy
árnyékában fázom. Tájékozódni
se tudok, nem tudom, mikor van a nap,
mikor meg a hold – mögöttem.
Kint alszom a réteken, elbujdostam.
Az ágyamban sem férek.

IV.

Nem hagytál magamra, anyám,
vesszővel állsz kezeden.
Fűzfa a legjobb: hajlik és színes.
Előled iszkoló állat. Ha lehettem volna.
Árva isten árva teremtménye,
hiába állok már a telihold elébe.
Üvölni sem tudok.
Ki voltál te? És én ki vagyok?

V.

Egy tehén szemén át néztél rám.
Szőrével tapadtál hozzám.
Levakarhatatlanul kapaszkodtam
az állat meleg nyakába.
Sírodra satnya almafa koronája borult,
magammal vihettem oda a tehénszagot.
Ki életre hívtál, segíts meg: élnem.
Nővérem, egyek vagyunk az állandó lázban.
Tehénirha. Hegyek csúcsán a hó.

VI.

1997-ben a segesvári állomáson. Hideg. Éjszaka.
Foszladozó tér, vonatsínekre csavarodott idő.

Egy csendes őrült áll mellém, és megkérdezi:
„La ce te gândești? La nemurire?”
Ilyenkor, ha az ember nem is arra gondol,
többé nem tud másra gondolni.
Mint a halálraitélt: csak az életre.

VII.

(...)

VIII.

Ez a világ egyetlen ponton érintkezik a külvilággal.
Künn szentivánéji mulatság folyik.
Egy belső ajtó is van: oda csengő üzen.
A konyha kék szemgolyója illatozik.
Emlékek jönnek. A pupilla örvényében
nyugtalan álomba zuhanunk.
Megkerülhetetlen hátország: a konyha,
ahol kés és alma. Almák meg kések
a teremtés akoljában.

IX.

Álmodtunk tehát. Énók hajóján is szállunk.
A sorsfordító események mintha
már régen megtörténtek volna.
Alagsori villódzó fények.
Dobd az almát tűzbe Szentivánéjen,
meqlásd, halottaid is megízlelhetik,
talán még a halálból is kigyógyulhatsz velük.
Miszlikbe vágta már a placentában,
ezt ragassza össze nekem, Apollón.
A tudás almájának magvában azt írja,
hogy szeretet hiányában meg kell halnunk.
Hegyek gyomrából szabaduló ártó szellemek
ellen hol az orvosság?

X.

Társadalmi rácsozathoz verődő kések.
Remegő rabszolgakorbács.
Lefejezett madár alszik az ágyban.
Egy pillanatra megáll a levegőben a sors.

XI.

Itt mindenki elfelejtett szeretni?
Nemhogy csupán rosszat tenni kényszerülnek,
de úgy lehet, a jót nem is ismerik.

XII.

A puha szájú szarvas szájából elvettem
az utolsó falatot, szétosztom,
ha kell, ha nem. Csöndes vizeknél.
Száras gallyak ismeretlen recsegése.
Idegen csizmában járva tovább élni.

Akt

Sótonyi Gábor

MEGNYUGTATÓ FÉNYEK

Cafatokban lógtak a felhők a Kisbér utca fölött, esett is cérnaszálon, nehéz szemhéjként ereszkedett le az este. A sírásó hunyorgva nézte a házsámokat. Ahogy távolodott a Főúttól, úgy halkult és gyérült az autók duruzsolása, enyészett el a villamos csattogása. Az aszfalton a szél játékaként üres sörösdoboz gurult, fémes zörgéssel vezette a sírásót a lapos tetejű házhoz. A ház előtt vérszínű lombjáról felismerte a kőrifát, amiről Vermes úr beszélt a telefonban.

A sötét, szűk, fémszágú lift a hullaszállító tepsire emlékeztette a sírásót. Borostás arca mosolyra húzódott, kivillantak sárga agyari. A lift rázkódva állt meg a harmadikon, mint egy ébredő tetszhalott. Amikor a férfi kilépett a liftből, Vermes úr már ott állt. Sokdioptriás szemüveg, kockás kardigán, barna szövetpapucs, molyirtó szag. Jó napot, mondta Vermes úr, és a lakás résnyire nyitott ajtaja felé mutatott.

Oldalazva léptek át a keskeny előszobán, sötét kabátok súrlódtak a sírásó karjához, mint a csukott denevérszárnyak. Vermes úr ment elől, a nappaliban megállt a dohányzóasztal mellett. A lakásban szarszag terjengett. Elromlott a búzelzáró, vagy nincs rendesen felrakva a tartály, gondolta a sírásó. De az is lehet, hogy dugulás van. Ez lenne az, mondta Vermes úr, és a régi Orion tévé előtt, egy teletömött jutazsákra mutatott. Vermes úr feje körül, a függőlámpa homályos fénykörében muslicák röpködtek. A dohányzóasztalon cigarettacsikkekkel teleszórt hamutartó feketéllett. A falon fekete-fehér esküvői fotó, egy Vasarely-reprodukció, és ezoterikus festmények függtek. A tévé mellett fakó, összeszerelhető szekrénysor lapult. A sírásó megragadta a jutazsák száját és húzni kezdte kifelé. Pár lépés után, a nappali küszöbén lihegve megállt, elengedte a zsákot. Ez kurva nehéz, törölte meg a homlokát. Ezért hívtam magát, mondta Vermes úr. Papírom van róla, hogy nem emelhetek. A sírásó nem mozdult, mint aki bővebb magyarázatot vár. Az előszobában zizegve hunyorgott a lámpa. Nincs több pénzem, ennyit tudok adni, mondta Vermes úr, és kardigánja zsebéből előhúzta a pénztárcáját. Leszámolta a bankjegyeket a sírásó

széles, sárga tenyerébe. Ennyi most, a többi, ha elvégezte a munkát, mondta Vermes úr. A sírásó sóhajtott, zsebre vágta a pénzt, és megragadta a jutazsákot. Kisbér utca, morogta maga elé.

Amikor a földszinten kiléptek a liftből, Vermes úr a hátsó kapuhoz szaladt és kitámasztotta azt. A sírásó a vállára kapta a zsákot, és elindult a kijárat felé. Minden lépésnél érezte, ahogy a tetem a hátának csapódik. Karjával alig érte át a hulla széles combjait, vastag ülepe a sírásó arcába nyomódott. A szivacsokkal kitömött zsákon keresztül is érződött, hogy jól táplált asszonyosság lehetett a néhai. Amíg Vermes úr az autóval a hátsó kapu elé állt, a sírásó lihegve egy lámpaoszlopnak döntötte a hullával és szivacsokkal teli zsákot, és rágyújtott egy cigarettára. Vermes úr szótlánul figyelte, ahogy horpad-gömbölyödik a sírásó borostás képe, füst száll a fölöttük pislákoló utcalámpa felé, és a cigaretta csikké enyészik, aztán ketten begyömösölték a zsákot a szürke kombi csomagtartójába.

Keskeny, kivilágítatlan utcákon kanyarogtak, romos házak és elhagyott gyártelepek haladtak el mellettük. Vermes úr vastag szemüvege mögül, rezzenéstelen arccal meredt a tócsáktól csillámló útra. A sírásó fészkelődni kezdett az anyósülésen. Beteg volt, kérdezte. Vermes úr az utat nézte. A város szélén, a körforgalomnál a Lidl áruház felé fordult. A raktárépületek mögött murvás földút vezetett az erdő felé.

Ő akarta így, mondta Vermes úr, mindent előre megbeszéltünk.

Talán így a legjobb. Megfizethetetlen manapság egy sír. Luxusnak számít. Úgysem az a lényeg, hogy hol fekszik.

Az út bal oldalán, a sötétlő lombok között egyre kevésbé hatolt át az autópálya lámpáinak fénye, ahogy haladtak előre. Jobbról a gazos mezőt kisebb cserjék, majd összefüggő facsoportok váltották. Az autó megmögöccent a földúton. A sírásó megmarkolta az ajtó feletti kapaszkodót, idegesen elfintorodott, mint aki romlott ételbe harapott. Az erdő szélén az autó lámpáján kívül csak a fogyó hold világított, ezüstösen, mint a kígyóbőr.

Sok filmet néztünk a témában, mondta Vermes úr, utána is olvastunk.

Én azt mondom, nem kell mindent elhinni, vonta össze szemöldökét a sírásó, annyi marhaságot hordanak össze a neten.

Ezek tudományosan megalapozott tanulmányok voltak, villant egy pillanatra a sírásóra Vermes úr szemüvege.

Mind azt mondja magáról, vonta meg a vállát a sírásó.

Vermes úr hirtelen fékezett, csikorogva állt meg az öreg Skoda, nagyot huppant az út közepén. Úgyse jár erre senki, pláne ilyenkor. Vermes úr elővette a mobilját, és hunyorogva nyomkodta. Aztán nehézkesen, az idegen szavakat szótagolva olvasni kezdett. Az e-nelsz of dö nyú jork á-ká-de-mi of szá-jen-sziz tanulmánya szerint... A sírásó közben arra gondolt, ő biztosan inkább feldarabolta volna a nőt. Legalábbis a végtagjait, külön-külön. Már az is nagy könnyebbséget jelentett volna. A modern orvostudomány alapjaiban változtatta meg a halálról való gondolkodásunkat, hallotta közben Vermes úr monoton hangját. A tudomány fejlődése a 20. és 21. században a halál megértésének jelentős fejlődéséhez vezetett. Bár igaz, ami igaz, morfondírozott a sírásó, ez a módszer rengeteg vérrel, vagyis rengeteg takarítással járt volna. Ráadásul a vér nagyon könnyen nyomot hagy, szinte lehetetlen megfelelően steril körülményeket biztosítani a daraboláshoz. Vagyis, ami az egyik oldalon könnyebbséget jelent, a másik oldalon fokozott nehézségekkel jár. A halállal kapcsolatos élmények gyakran nem ugyanazokat a témákat, narratívákat, transzcendens tulajdonságokat mutatják, folytatta Vermes úr, abban azonban csaknem valamennyi, klinikai halálon átesett személy egyetért, hogy ebben az állapotban megnyugtató fényeket és egy szeretetet árasztó, meghatározhatatlan entitás jelenlétét tapasztalták.

Vermes úr kinyomta a kijelzőt, és zsebre vágta a mobilját, aztán hosszan a sírásóra nézett. Egészen közel hajolt a borostás archoz. Mi ez, ha nem az Isten, lihegte. A sírásó érezte savanyú leheletét.

Harminc éve vagyok sírásó, de még soha, senki...

Vermes úr nem várta meg a választ, dühösen kiszállt az autóból, kinyitotta a csomagtartót, kivett két ásót, aztán elindult egy bokrokkal félig benőtt, gazos ösvényen az erdő mélye felé. Pár lépés után hátranézett, figyelte, ahogy a sírásó, vállán a teli zsákkal, bukdácsol az ágak és televények között.

Most mit sértődik meg, lihegte a sírásó, inkább örüljön, hogy ennyiért elvállaltam.

Vermes úr legyintett, aztán ment tovább a recsegő gallyak között. Mobiljával világított maga előtt, meg-megállt, körülnézett, ment tovább, amíg egy tisztáshoz nem ért. Itt megállt, bevárta a sírásót. A kijelző fénye tépett facsemetére esett. Vermes úr nyaka fehéren világított a holdfényben. A sírásó ledobta a zsákot, fújtatott, rágyújtott egy cigaret-

tára. Mi van, ha köp az öreg? Locsog összevissza. Elég, ha csak egy embernek elmondja a boltban, a piacon, vagy a körzeti orvosnál. Vagy hova járnak ezek. Szenilis vén marha. Itt kezdheti, mondta Vermes úr, és átnyújtotta az egyik ásót. Senki nem keresné, nincs ennek senkije. Még csak az kéne, hogy locsogjon. A sírásó körülnézett, felmérte, nagyjából milyen messziről jöhet a legközelebbi fény. Na, mi van, mire vár? Vermes úr mobilja az arcába világított, mint egy vattalólámpa. Elkezdett ásni. Könnyen adta magát az esőtől meglazult föld, gyorsan nyílt a gödör, mellette sáros kupacok nőttek. Törölte a homlokát, fújtatott. Nem látszott borostás arcából, csak egy párafolt. Szélesre ásta a sírt, hogy ketten is elférjenek benne. Amikor elég mély volt, belehengette a zsákot a gödörbe, és elkezdte betemetni. Várjon, szólalt meg Vermes úr. A sírásó elegyengette a földet a zsákon, aztán ledöfte az ásót maga elé.

Abban a pillanatban, amikor hátrafordult, éles fájdalom hasított a koponyájába. Aztán még kétszer, gyorsan egymás után. Reccsenés, vakító villanás. Az ásó éle csikorogva hatolt a csontjába. Mielőtt minden elsötétült, még hallotta Vermes úr hangját. Lát valamit?

Ördögi hatalom

Beck Tamás

HALÁLTÁNC

A halál arat. Isten malmai örölnek. A köd pedig szítál. Ez aztán a munkamegosztás, gondolja Fecó. A híd előtt letér a gyalogútról, s a sötét csobogás felé veszi az irányt. Most szelíd arcát mutatja a Kerka, de voltak évek, amikor elnyeléssel fenyegette a civilizációt. Aki vödörrel merte pincéjéből a vizet, hamar kifulladt, de a bűvárszi-vattyúk sem sokáig bírták erővel. Korábban minden nyárvégen elöntötte az áradat a folyóparti házsort. Lagúnává vált a Kinizsi utca, gondolák és operaáriákat daloló evezősök nélkül. Idén a kukorica furulyázott a földeken, s a folyóparton is kiégett fűcsomók árválkodtak.

Fecónak ma meg kellett szegnie a kijárási tilalmat, hiszen mellkasára ólomként nehezedik a gyász. Néhány éve Kínáról még csak az olcsó ruhaneműk és a pekingi kacsa jutott eszébe. Már izgatottan készülődtek Szilvivel az esküvőre, amikor híre jött, hogy valahol a lampionok országában, egy hanyagul őrzött laboratóriumból kiszabadult valami kórokozó. Ki gondolta volna, hogy amikor Fecó a násznép hangos kurjongatásai közepette rock and rollt ropott menyasszonyával, haláltáncot jártak éppen? A második járványhullám ragadta el feleségét, gyermekükkel a szíve alatt.

Fecó hallgatja a víz hangjait, gondolatai közben a régmúltba igyekeznek. Állami gondozásban nőtt fel: ő talán nem is egy anyától és egy apától származik, hanem a körülmények hozták létre. Egyetlen piás éjszaka, avagy meggondolatlan vonzalom következménye. A zabigyerek nem őriznek számukra kedves arcokat az emlékezetükben. Az ütések és elnyomott cigarettacsikk hegei bezzeg hosszú évekig megmaradnak a testükön. Negyedszázad alatt cserélődnek ki az ember sejtjei. Talán ennyit kell majd várnia Fecónak arra, hogy Szilvi vonásai a feledés jótékony homályába vesszenek.

Fecó érzi, amint személytelenül húzza őt is a mélység, mégsem támadnak most ostoba gondolatai. Nem vár a haláltól viszontlátást, nem hiszi, hogy odaát elő kell majd keresnie járórancos lakkcipőjét, s el kellene táncolnia ismét mátkájával a haláltáncot. Ha létezik Isten, Ő semmiképp sem a világ része, kizárólag a valóságé. Sokkal közelebbi

veszedelem a fakabát, aki a kijárási tilalmat megszegőkre vadászik a környéken. Amikor Fecó a lakodalmát ülte éppen, ez az irigy szomszédok által riasztott törvényőr megvágta jó pár ezerrel csendháborítás ürügyén. Krisztus koporsóját sem őrizték ingyen, fontoskodott a hülendező násznép előtt. A jelenlévő lelkész persze nem bírta ki válasz nélkül. Én Krisztusnak nem a koporsóját őrzöm, hanem feltámadását hirdetem, replikázott, mielőtt a körzeti megbízott arcába lötytyintette kékfrankosát.

Égi és földi II.

Gombás Katalin

INSTAPAPOK

Atompá puffanás sokáig visszhangzik a főhajóban. Valaki megint átesett a térdeplőn. Előrébb hajolok és látom, hogy egy fiatal férfi tápáskodik fel, miközben aggódva vizsgálgatja, eltört-e a telefonja. Több mint harminc éve gyóntatok itt, minden zajt ismerek. Ez az ember azért esett el, mert élő videózott, ami manapság mindennapos dolog. Idejönnek a világ minden szegletéből, és meg akarják mutatni a helyet az otthon maradottaknak. Körbesétálnak, forgatják az okostelefont, tekintetük hol a kijelzőn, hol a freskókon; az otthoniak valószínűleg émelyegnek a szó szerint szédítő élménytől. Aztán idővel annyira belelendülnek, hogy ez lesz a vesztük. Leggyakrabban a Szűz Mária-szobor előtti térdeplő billenti ki őket az egyensúlyukból. Nemrég valaki a padlón fekvé is folytatta a közvetítést, a biztonsági őrnök kellett félbeszakítania. Utólag hallottam, hogy rengetegen látták azt a felvételt.

Van időm megfigyelni az ilyeneket, mostanában nincs sok dolgom. Régóta szolgálók itt, kicsit bele is fáradtam. Heti háromszor állok a gyónni kívánók rendelkezésére, az ötös fülkében, hétfőn, szerdán és pénteken, 11 és 13 óra között. Nem volt ez mindig így: tavalyig egy másik gyóntatófülkém volt, a Cappella Paolinához közelebb, de a húsvét előtti káoszban valakinek túl sok Miatyánkot szabtam ki, és ő reklamált miatta. Pedig megérdemelte, vagy majd meg fogja. Mindenesetre engem az eset után áthelyeztek ide, a kevésbé forgalmas ötösbe.

De nem akarok panaszkodni, megvan a saját törzsközösségem. Csupa helyi, ismerem a múltbeli bűneiket, sőt jó eséllyel a jövőbelieket is, viszonylag kevés a meglepetés. Sokkal jobb, mint kiszámíthatatlan zarándokokkal és egyéb turistákkal vesződni. Signora Eulalia például azóta jár hozzám, amióta itt vagyok. Mióta meghalt a férje, feloldozás helyett ugyan inkább beszélgetésre vágyik. Ő szállítja a legfrissebb pletykákat, mindent tud arról, ami a kerületben történik. Tőle hallottam először Padre Novembre viselt dolgairól is...

Padre Novembre a legfrekvenciáltabb, tizenkettes gyóntatófülke ura. Az olasz mellett angol, spanyol, portugál, lengyel és hindi nyelven is gyóntat, de nem emiatt igazi szupersztár. Néhány évvel ezelőtt -

előljárói engedéllyel természetesen, mert a látszatra mindig figyel – indított egy internetes oldalt, csupa bibliai bölcsességekkel. Találomra kiragad egy idézetet, rámásolja egy szép háttérre, és már dőlnek is a szívecskék. A rajongóinak teljesen mindegy, hogy a szeretetről vagy az apokalipszis lovasairól szól-e az aznapi bölcsesség, amíg jár hozzá egy gondosan kiválasztott tájkép és persze Padre Novembre mindent elárasztó mosolya. Az instapapságnak köszönhetően mindig rengetegen vannak a fülkéje előtt. Amikor én végzek, rá általában még vagy húszan várnak. Gyorsan átint két ember között, én visszaintek, de már nem figyel, aztán bezárok és indulok ebédelni.

Ebédre mindig végzek. Dél-olasz származású lévén már a nagyanyámtól megtanultam, mennyire fontos a megfelelő időben elfogyasztott és megfelelő minőségű étel, nem véletlen, hogy ennyi idősen is ilyen jó formában vagyok. A legjobban persze az otthoni ízeket kedvelem: focaccia barese, puccia, burrata, friselle, taralli – a pugliai konyhának nincs párja a világon. A főzést is a nagyanyámtól tanultam, nem bonyolítom túl, szeretek mindössze pár jóféle összetevőből egyszerűt, de ízletest alkotni. Egy kis lisztből, olívaolajból, szárított paradicsomból meg némi fűszerből olyan focacciát készítek, hogy a receptjét még signora Eulalia is elkérte, amit nem csodálok: a túlgondolt római konyha megfekszi a gyomrot.

Esténként néha Ramón jön át látogatóba. Mexikói vendégmunkás, egy éve érkezett Olaszországba. A felesége és a kislánya, Enrico otthon maradtak, ő pedig havonta küldi nekik a pénzt. Talán azért is kedvelt meg engem, mert a nevem, a Federico, szerinte a fiáéra hasonlít. Az sem érdekli, hogy nem beszélem a nyelvét: ő spanyolul gyón, én olaszul oldozom fel. Eredeti szakmája szerint kertész, de valójában ezermester. Amikor átjön, mindig ellenőrzi, hogy nem csöpög-e a csap, nem lötyög-e a kilincs, és legtöbbször talál valami javítanivalót. Úgy csinál, mintha aggódna az életkörülményeim miatt, én pedig úgy csinálok, mintha elhinném, bár egy meglazult kilincsbe még nem halt bele senki. Természetesen tudom, hogy ő is csak társaságra vágyik, ezért, ha időben érkezik, megkínálom a vacsorából. Evés közben hosszan mesél a mexikói ételekről, amik annyira hiányoznak neki és amikhez fogható a világon nincs, de azért mindig eltűnik a vacsora utolsó morzsája is. Néha készít egy-egy képet vagy videót az asztalnál, és elküldi a feleségének. Tűzrólpattant asszony, jobb, ha nem lesz féltékeny, magyarázkodik.

Ha Ramón is ott van, a megmaradt ételt vacsora után kettéosztom: a felét elviszi másnapra, a másik felét én eszem meg. A kétnapos focacciám is jobb, mint a helyi vackok. Bevallom, előfordul, hogy a torkosság bűnébe esem: néha a gyóntatófülke magányában is megéhezem, különösen, amikor órákig nem jön senki – ilyenkor jól jön pár elcsomagolt falat. Természetesen arra ügyelek, hogy előbb behajtsam az ablakokat, elvégre nem szeretnék senkit megsérteni. Mostanában legtöbbször az sem engem keres, aki hozzám téved be, mind Padre Novembrét akarják.

Az igazi felfordulás úgy kezdődött, hogy valami ambiciózus fotós jó ötletnek tartotta – az ausztrál és amerikai tűzoltós naptárak mintájára – római papokkal díszíteni a kalendáriumot. A mi instapapunk pont kapóra jött neki, ő lett november arca – ennek köszönheti a Padre Novembre nevet is. Mindezért nem kellett mást tennie, mint egy órácskát álldogálni a bazilika előtti macskaköves téren, pár száz galamb között. Az időjárást is mintha direkt ő rendelte volna: a novemberi eső teljesen átáztatta a reverendáját a nagy pózolásban. Szürke felhők, vizesen csillogó macskakövek, csőrüket a szárnyuk alá dugó galambok és a bőrig ázott Padre Novembre acélkék tekintete... Azóta még hosszabb sorok állnak a gyóntatófülkéje előtt, már kordonokkal kell terelgetni a rá várakozókat. Egyre többen érkeznek külföldről is a kedvéért, ő pedig a híressé vált acélkék tekintetével és sziklaszilárd nyugalommal tűri a privát búcsújárást. Meggyőződésem, hogy vannak, akik csak azért vétkeznek, hogy elmesélhessék neki.

Egy nap hiába várom signora Eulaliát a szokott időben. Harminc éve nem hagyott ki egyetlen szerdát sem, csak a férje halálakor, így azonnal aggódni kezdek érte. Amikor két órával később bezárok, még mindig nincs sehol, ezért eldöntöm, hogy a piac felé kerülök a hazaúton, hátha tudnak róla valamit. Éppen indulni készülök, amikor meglátom belépni, kendője mélyen az arcába húzva. Megkönnyebbülten sietek oda hozzá, de meglepetésemre riadtnak tűnik. Kapkodva összehúzza magán a kabátját, ám nem elég gyors: a papos naptár csücske kikandikál két gomb között. Mindketten összezavarodunk, ő magyarázkodni kezd, de nem tudok rá figyelni, szép napot kívánok és távozom. Nem látom többet.

A napok még unalmasabbá válnak signora Eulalia történeteinek nélkül. Már nincs kedvem „kinyitni” sem, megőrjít a Padre Novembréhez

sorban állók és az élő videózók folyamatos csivitelése – ezeknek semmi sem szent. Az egyetlen vigaszt az esti főzés jelenti, bár egy ideje nem érzem az ízeket. Legtöbbször Ramón eszi meg az én részemet is, egészen rászokott az olasz konyhára. Továbbra is küldi a vacsoráinkat dokumentáló fotókat, videókat, néha egy-egy kipróbálásra javasolt recept kíséretében a feleségének. Viccesen azt mondja, a fia már félig olaszként fog felnőni.

A hetek telnek, de a kedvem nem lesz jobb. Talán itt az ideje, hogy kérjem a felmentésemet. Egyik délelőtt érkezéskor valaki vár a gyónatatófülkém előtt. Kérdés nélkül igazítom útba, hogy Padre Novembre a tizenkettesben van, de csak a fejét rázza: ő hozzám jött. Jelentéktelen a vétke, de én ennek is megörülök. Másnap hárman várnak, mindegyikük elmondja, hogy a torkosság bűnébe esett. Gyanús, hogy valaki meg akar viccelni, de hiába nézek körbe, nem látok erre utaló jelet. Úgy látszik, változnak az idők. Aztán napról napra egyre többen jönnek, egy délelőtt pedig egész kis tömeg fogad. A várakozók mellett elsétálva véletlenül meghallom, ahogy két nő összeség: igen, ő az, Padre Puglia. Megállok és a fejemet rázom, tévednek, én Padre Federico vagyok. Erre nevetni kezdenek: Dehogyan atyám, ne vicceljen! Megismerjük, ön van azokon a főzős videókon. Értetlenségemet látva az egyik egy telefont vesz elő a táskájából. Az első, amit megismerek, az olajkiöntőm a konyhapulton, aztán a nagyanyámtól örökölt serpenyőm. És igen, az ott a háttérben én vagyok, épp orecchiottét főzök, tarlórépa zöldjével és chilipaprikával, ahogyan mifelénk szokás. Ramón készítette a felvételt néhány hónappal ezelőtt... Láttuk ám a többit is, mondják a nők. Nem tudok válaszolni, csak a nevet bámulom az oldal tetején: „La cucina di Padre Puglia”¹.

Így tudom meg, hogy Ramón és a felesége gasztropapot csináltak belőlem. Attól fogva minden nap sor áll a fülkém előtt, pedig már heti ötször ott vagyok. A sikeremet látva, az előljáróim természetesen azonnal megadták az utólagos engedélyt az oldal működtetéséhez. Nem sokkal később Signora Eulalia is visszatér. Tíz Üdvözlégyet rovak ki rá csalfaságért, és ezzel fátylat is borítunk az egészre. Ramónnal esténként tarallit sütünk, hogy legyen mit adnom a várakozóknak, akik közül feltűnően sokan kérnek megbocsátást torkosság vétkére.

1 Padre Puglia konyhája.

Egy napon még javában dolgozom, amikor meglátom Padre Novembert távozni, acélké tekintete mintha megkopott volna. Átintek neki két ember között, ő visszaint, de már nem igazán tudok figyelni rá, mert ott a következő várakozó. Mindenesetre elhatározom, hogy másnap hozok neki kóstolót. Hiába na, a november elmúlik, de egy jó focacciára senki nem mond nemet.

ŐR/ANGYAL

Egy, kettő, három... huszonhat, foor-dul! Egy, kettő, három... huszonhat, foor-dul! Még három kör és megvagyok. Reggeli rutin nyitás után. Még két kör. Hacsak valaki el nem rontja. Mert akkor kezdek elölről. Még egy kör. A parketta zenél a talpam alatt. A fordulónál erősen lenyomom a lábam, hogy minél szebben szóljon. Huszonhat lépés oda, huszonhat vissza. Utálok ezt a számot. Semmivel sem igazán osztható. A tizenháromnak nincs értelme, a kettő meg unalmas. Az előző helyem huszonnégy lépéses volt. Az mindennel osztható. Négy, hat, nyolc, tizenkettő... Az volt ám a jó világ!

Amikor végzek, Nadia köszön át a szomszéd teremből. – Nyugodt reggelünk van, ugye, Angelo? – Mosolyából látom, hogy ő is befejezte a napindítóját. Kinézett mind a hat ablakon, egyenként 20 másodpercig, majd sarkig tárta a jobb szélsőt az északi oldalon. Így a levegő egyenesen a Szűz Máriára zúdul. Ha kicsit is élethűbb lenne, lebegne a köpenye. Mintha a szél fújta volna be őket: megérkeznek az elsők. Pózba vágom magam. Ing begombolva, bokák összezárva, síp a nyakban, peckes tartás. Nem kötelező, de szeretem. Méltóságot ad. Főtrák-fejű német család, unatkozó kölykökkel. Az ilyenekhez kell is a méltóság. Kihágászagot érzek. A síp felforrósodik a mellkasomon. Próbálok felmérni őket: trónszék vagy étel, étel vagy trónszék? Ecc-pecc-kimehetsz... A nagyobbik gyerek csokit húz elő a zsebéből. Étél! Kezem a sípon. A kisebbik mohón mellé lép. Síp a számban. A csoki hangos reccsenéssel törik. Illetve csak törne, ha nem lennék résen. A sípszóra megriadnak, az anya felháborodva néz rám. – No food, madam! – rázom a fejem. Villámgyorsan távoznak. A trónszéket meg sem nézik. A szom-

széd teremben Nadia felsóhajt. A Szűz Mária elé lép, testével védve őt a germán betolakodóktól.

Egy – jegyzem fel a számot a mentális jegyzetfüzetembe. Vajon mennyi lesz ma? Még az előző helyemen kezdtem el statisztikákat vezetni. A huszonnégy lépésesben. Rövid idő alatt komoly összefüggésekre derült fény. A kínaiak a németeknél is rosszabbak a kihágások átlagát tekintve. A babakocsis anyák kevesebbszer mennek neki a kiállítási tárgyaknak, mint a francia nyugdíjasok. A trónszék a legénybúcsúra idelátogató angolokat és a szoptatós anyákat vonzza legjobban. Utóbbiak a reakcióik alapján két csoportra oszthatók: szuperérzékenyek és vadul öntudatosak. De könnyek ide, fenyegetőzés oda, III. Pál pápa trónja nem etetőszék, hölgyeim! Síphasználát napi átlaga: 309. Eddigi rekord: 743.

Az éhes németek után egy csoport érkezik. Csigazabáló nyugdíjasok. Peckes tartásból cirkáló üzemmódba kapcsolok. Szememet egyszerre tartom rajta mindenkin, lábaim maguktól kerülnek ki a túrabotokat és járókereteket. Síp készenlétben. Kezdődik a tánc! Egészen kimerülök, mire távoznak.

– Excusez-moi, monsieur! – az öreg valószínűleg a nyugdíjas csoporttól maradt le. A feje alig észrevehetően reszket. Remélem, nem nálam lesz rosszul. – Est-ce réel ou une réplique? – kérdezi a kiállítási darabra mutatva. A csigazabálók két legrosszabb tulajdonsága az önhittség és a tudatlanság. Azonnal látom, hogy egy díszpéldánnyal van dolgom. Mégis mekkora elbizakodottság kell ahhoz, hogy a római birodalom szívében gallul kukorékoljon valaki? Felveszem a kesztyűt. – É l’originale – válaszolom olaszul, és figyelem, mit kezd vele. – Oh, bien – bólogat, majd körbejárattja a szemét a teremben. Mintha aggódna. – Alors pouvez-vous me dire où se trouvent les toilettes? – Az én fejem is reszket, ahogy elmagyarázom neki, hogy a WC-t egy emelettel lejjebb, balra, a folyosó végén találja. Nadia aggódva pislog át a másik teremből – Menj, gyűjts rá, addig tartom a frontot.

A dohányzósarok az egyik eldugott belső udvarban van. Amikor odaérek, hárman is idegből szívják a cigit. Az ajándékboltban dolgozó nő arcán könnyek és fekete csík. – Csak annyit mondtam nekik, hogy a ceruzák nem rajzolgatásra vannak kitéve. Ha tetszik, egy euróért meg lehet venni. Erre az egyik üvöltöni kezdett, hogy gyerekgyűlölő vagyok és legközelebb majd Disneylandbe mennek. Aztán fél órával később

megjelent az értékelés a Tripadvisoron. És most az egész világ azt hiszi, hogy egy szívtelen boszorkány vagyok. A nő zokogni kezd, a többiek együttérzően eregetik a füstöt. Én is csatlakozom hozzájuk, magamban azon tűnődve, hogy a hasmenéses francia nyugdíjast egynek vagy kettőnek számítsam a statisztikában.

Amikor visszaérek, a terem üres, Nadia hangtalanul társalog Szűz Máriával. Ilyenkor nem illik zavarni. A parketta recsegésére felpillant. – Minden rendben volt, Angelo – néz rám megnyugtatóan. – Szabad? – kérdezem, mire bólint. A bal szélső ablakhoz lépek. Addig bámulok ki rajta, míg kimosódik belőlem az ajándékboltos nő zokogása. Kezdődhet a délutáni műszak.

Először a piros ernyő érkezik meg a terembe, aztán – szorosan a fogantyújára tapadva – a szőke idegenvezető, erősen sminkelve, ahogy csak a kelet-európaiak képesek. Gyalázat, hogy már legalább 5 éve itt él, mégsem ragadt rá semmi jó ízlés. Mögötte karattyolva érkezik a csoport. Félkörívben elhelyezkednek a trónszék körül, egymás szavába vágva gajdolnak, bólogatnak. A szenzoraim veszélyt jeleznek. A piros esernyő egyetlen lendítésére a zsvivaj megszűnik. A sípot markolom, igyekszem nemtörődöm arcot vágni. Újabb lendítés a piros ernyővel. A csoportból előrelép egy ötven körüli férfi, zsebéből gyűrött szalvéta kandikál ki. Bízom benne, hogy nem egy szendvicset rejt... Ő azonban egy kisebb CD-lejátszót húz elő a kabátja alól, majd a földre teszi. Felé lépek, de elkéstem. Amint a férfi megnyomja a play gombot, a termet betölti az argentin tangó hangja. A csoport tagjai párokba rendeződve táncolni kezdenek. – Flashmob – kacsint rám a szőke idegenvezető –, nagyon trendi. Rekedtre fújom a sípot.

Zárórakor éppen a friss statisztikákat összegzem magamban. – Angelo, van egy perced? – szól át a másik teremből Nadia. Mi ütött ebbe a nőbe? Ilyenkor nem szokott megzavarni. Egy zacskó süteményt tart a kezében. Összeszorul a gyomrom. A síp a nyakamban melegedni kezd. Hát ő is? – Ma vagyok itt utoljára – folytatja –, holnaptól áthelyeznek az ajándékboltba. Eszel velem egy búcsúsütit? – A fém forróágát az ingemen keresztül is érzem. Nadia két papírtányért varázsol elő a széke alól. – Nézd, mindenre gondoltam! És csinálhatjuk nálam is.

A síp szinte lyukat éget a bőrömbe. Nem bírom tovább! Letépem és messzire hajítom. Hangosan koppan III. Pál trónján. Nadia szeme elkerekedik. Az almás sütemény szétomlik a szánkban. Egyetlen morzsa

sem hullik a padlóra. Suhogást hallok. A hátunk mögött Szűz Mária köpenye finoman lebeg az esti szélben.

BŐRKÖTÉSBEN

A nap, amikor Tiszabögi Ilona bőrében ébredek, egy szokványos csütörtök. Az ébresztőóra 6.03-kor csörög, mert ha kerek számra állítom, egész nap fáradtabb vagyok. A fésülködésig minden rendben lévőnek tűnik, a kávé talán keserűbb a megszokottnál, a fogkrém mentolosabb, de semmi, ami gyanakvásra adna okot. A padlizsánszínű kosztümöt tervezem felvenni; két szerződés-kötés vár rám aznap, és illik rendesen felöltözni hozzá. Félálomban kinyitom a tükörös szekrényt, hogy megfésülködjek, a fésű fogai végigszántják a hajamat, ami rövidebb és selymesebb, mint szokott lenni. Csodálkozva nézek a tükörbe, ahonnan álmos macskaszemekkel egy nő néz vissza rám, hajában kék színű tinccsel és az én fésűmmel. Egy nő, aki nem én vagyok.

Hátrafordulok, nincs mögöttem senki. Megtapogatom az arcom, a nő a tükörben ugyanezt teszi. Ismeretlen vonások az ujjaim alatt. Sehol a hegyes áll, a bőr ráfeszül a járomcsontra és a szemöldök keskenyebb, mint az enyém. A haja éppen csak a válláig ér, nyoma sincs a nagyanyámtól örökölt sátorszerű frizurának. A tükörben látom, ahogy a nő szája nagy O-t formál a csodálkozástól, de a hang az én torkomból tör elő. Idegesen kibálom a hajamból a belegubancolódott fésűt, velem szemben a másik arca eltorzul a fájdalomtól: a kitépett hajszálakat vizsgálja. Valahonnan ismerős ez az arc... Figyelem egy ideig, ő sem pislog. Egyre biztosabb vagyok benne, hogy arra a fotóra hasonlít, amit a nemrég olvasott Tiszabögi Ilona-könyv borítóján láttam. Igen, minden kétséget kizáróan, ő az, Tiszabögi Ilona, a híres író! Az én tükörömben!

A telefonom emlékeztetője ránt vissza a valóságba: nemsokára kezdődik az első megbeszélés, sietnem kell. Kirángatom a szekrényből a padlizsánszínű kosztümöt, egy blúzt, és gyorsan öltözködni kezdek. Valami nem stimmel: a szoknya lötyög a derekamon, a blúz lóg a vállamon. A tükörben ellenőrzöm a látványt. Ezek szerint Tiszabögi jóval kisebb nálam – morgok. Sőt nemcsak kisebb, de a padlizsánszín

sem áll jól neki... Lekapkodom a ruhákat, sürgősen találnom kell valami mást. Nem megy könnyen; bármit veszek elő, a nő a tükörben a fejét rázza. Az egyik túl csikos, a másik nem elég trendi, a harmadikat szimplán utálja. Az egyetlen, ami tetszik neki, az aranyszínű bikini-felsőm, amit hirtelen felindulásból vettem egy nyaralás előtt. Aztán a távoli tengerparton már nem tűnt olyan szerencsés választásnak, így maradt a bőröndben, én pedig a szokásos fekete egyrészben strandoltam. Tiszabögi Ilona természetesen semmit sem tud a távoli tengerpartról, neki az arany bikini-felső kell! Nagy nehezen kiegyezünk, szoknyát veszek hozzá, a tetejére pedig egy rojtos poncsót a sprituális-önismereti korszakomból. Tiszabögi a tükörben elégedetten bólint, én viszont kevésbé vagyok biztos benne, hogy jó ötlet absztrakt festménynek öltözni.

Nincs időm az összhatást elemezni, megszólal a telefon. A főnök titkárnője tudni szeretné, miért nem vagyok még benn. Kezdenék magyarázkodni, de meglátom magam a tükörben, jobban mondva a nőt, aki elfoglalta a helyem: a haját babrálja, amíg beszélek, lehetetlenül kék tincse a homlokába hullik. Rádöbbenek, hogy hiába találtam elfogadható ruhát, így akkor sem mehetek be a munkahelyemre. Panaszos hangra váltva elnyöszörgöm, hogy belázasodtam. A főnök nem lesz boldog – pattog a hang a vonal túlvégén. Leteszem a telefont. Ilyen idióta helyzetet! Most mégis hogyan tovább?

Mintha Tiszabögi Ilona írt volna egy novellát, amiben a főhős hasonló helyzetbe keveredik... A könyvespolchoz vánszorgok, és már tényleg betegnek érzem magam. Alulról a harmadik polc, szépirodalom M-től Ty-ig, itt kell lennie. Kevésnek tűnik a könyv, kétszer is újratekintem a sor elejétől, mire rájövök, hogy a Tiszabögi-köteteim mind eltűntek! Összességében pedig az egész polcon van valami szokatlan... Azt az indigószínű borítót, fentről a második sorban (szépirodalom F-től Ly-ig) biztos, hogy még sosem láttam. Milyen könyv ez? Kihúzó, az én nevem áll a gerincén: Gombás Katalin. A cím olvashatatlan.

Körülnézek és a rejtett kamerát keresem, mert most már biztos, hogy valami viccről van szó. Könyvem? Nekem? Kinyitom, a lapok üresek. A polcon, ahonnan kihúztam, további könyvek, mind az én nevemet viselik. Tiszabögi Ilonától viszont nem maradt semmi. Fél szemmel a tükörbe sandítok és meglátom, hogy az eltűnt kötetek szerzője az üres lapokat vizsgálgatja. Elfut a düh, sarokba hajtom a könyvet, és üvöltöni

kezdek. Mi a fene történik itt? Mit csináltál velem? Persze üvölt ő is, az arca egészen kivörösödik. Mit képzelsz magadról? – ordítok tovább. – Idejössz, szó nélkül elveszed a testemet, a könyveimet, és ha így folytatódik, akkor a munkámat is! És mit jelent, hogy az ÉN könyvemben minden lap üres? Ez valamilyen francos pszichológiai üzenet? Szerinted ennyit érek? A hangzavarra a szomszédban lakó nő átkopog a falon. Egyetlen pillanatra zökkenek csak ki. Na persze, hülye liba, most bezzeg kellene a csend? – üvöltök, ezúttal neki. – Nekem talán nem kellene, amikor a nős szeretőddel egymásnak estek? Egy héten háromszor... Ribanc! A ribanc szóra Tiszabögi Ilona kuncogni kezd, és nem tudja abbahagyni, teli szájjal kacag, a hasát fogja, leroskad a földre, én pedig kapkodom a levegőt. A könnyek lecsorognak a nyakán, összevizezik az arany bikini pántját, csiklandozzák a bőröm. Tényleg, kinek a bőre?

A jókedv gyorsabban tűnik el, mint ahogyan jött. Mi történt velem? Hogy kerülök egy másik nő testébe? Megevett álmomban, vagy én raboltam el az ő testét? Hová lett a saját testem? Lehet, hogy összeolvadtunk, és mostantól egyik vagyunk? Hogyan deríthetném ki? Az első használható ötletem, hogy felhívhatnám a házgondnokot elkérni a biztonsági kamera felvételeit, így kiderülne, nem hagytam-e el a lakást éjjel a saját formámban, és tértem vissza Tiszabögi Ilonaként. Aztán gyorsan leteszek róla: a gondnok engem ismer, őt nem, így jobb esetben nem adja oda a felvételeket egy ismeretlen nőnek, rosszabb esetben hívja a rendőröket vagy a zárt osztályt. Ha elvetem azt az opciót, hogy egyé váltunk – mert határozottan nem érzem magam sztárirónak –, akkor mialatt én itt vagyok az ő testében, ő valószínűleg az enyémben van valahol máshol. Megrohan az aggodalom. Mit csinál vele? Remélem, vigyáz rá, ad neki enni, kíméli, meg ilyenek. Csak nehogy extrém sportoló vagy fitnesszörült legyen, mert nem akarok izomlázat. De ha mégis izomlázam lesz, azt ki fogja érezni: ő vagy én? Abba belegondolni sem merek, mi lesz, ha netán fokhagymát eszik; attól napokig rosszul vagyok.

A fokhagyma gondolatára perverz módon megkordul a gyomrom. Délelőttönként csak kávézni szoktam, fogalmam sincs, mit szokás ilyenkor enni. Kis tünődés után keresek egy reggel is nyitva tartó éttermet, és pepperonis pizzát rendelek, fokhagymás olajjal. Idejét sem tudom, mikor ettem utoljára szénhidrátot, az ülőmunka miatt figyelmem

kell a súlyomra. Tiszabögi Ilonának viszont láthatóan nem kell diétáznia. Lefogadom, hogy pezsgőt is iszik a reggelihez. Dekadens, mint minden író... Kérsz pezsgőt? – nézek a nőre a tükörben, aki csak áll kérdő tekintettel, mintha ő várná a választ, nem én. Felhívom az éttermet, és hozzáadok egy pezsgőt a rendeléshez. – Új vagy itt? – kérdezi a futár, miután alaposan végigmérte az ajtót nyitó nőt. Velem biztosan nem beszélne ilyen hangon. – Nagyon jó ízlésed van, a legjobb pizzánkat választottad – ömlik belőle a szó. – Hívj nyugodtan máskor is, ha megéhezel... Becsukom az ajtót, mielőtt olyat hallanék, amire nem vagyok felkészülve. A pepperoni égeti a nyelvem. Remélem, valahol máshol Tiszabögi Ilonának is könnyezik a szeme.

Ideje eldönteni, mihez kezdjek a hirtelen jött szabadnappal. Utoljára nyolc éve volt ilyen, akkor moziba mentem, ma viszont semmi kedvem hozzá. A barátaimmal nyilvánvalóan nem találkozhatok. Sokszor hallottam, hogy az írók magányos farkasok, de nem egészen így képzeltem. Érzem, hogy mindjárt elönt a pánik, mély levegőt veszek, majd lassan körbenézek a szobában: a korábban félredobott könyv a padlón hever, indigószínű borítóján még mindig ott a nevem. Támad egy ötletem. Mit gondolsz? – nézek a tükörbe. Tiszabögi Ilona válasz helyett megvonja a vállát. Ahhoz képest, hogy író, nem valami bőbeszédű.

Füzetet és tollat veszek elő, betelepítek a fotelbe, gondolom, így szokták csinálni az írók. Gombás Katalin – írom fel a nevemet a lap tetejére. Fél órával később egy sort sem haladtam, a kezem viszont begörcsölt a toll szorongatásától. Nem kellett volna ilyen kőkorszaki módszert választanom. A zsigereimben érzem Tiszabögi megkönnyebbülését, ahogy bekapcsolom a számítógépet, ezek szerint ő azon szokott írni. Még egy rövid vizualizációs gyakorlatra van szükség az írói blokk oldásához, és jöhet az ihlet! Szememet becsukva magam elé képelem a kész könyvet, pörgetem a lapjait, minden oldal teleírva, szépen manikűrözött ujjaimmal végigsimítom a borítót... Várjunk csak! Milyen színe van a körömlakknak? Az enyém pasztellszínű, ez meg itt Ferrari-piros, ami a manikűrös szerint az év színe, de szerintem simán közönséges. Kié ez a kéz? A szépen felépített képet atomjaira robbantja a Ferrari-piros villanás, kinyitom a szemem és pislogok; a monitoron egyetlen mondat: „A nap, amikor Tiszabögi Ilona bőrében ébrednek, egy szokványos csütörtök.”

Egy mondat két óra alatt – fogalmam sincs, hogyan tudnak ebből megélni az írók... Inkább az utcán fogok ihletet gyűjteni, állítólag az is működik. A biztonság kedvéért napszemüveget veszek a bikinis-poncsós szetthez, nehogy valaki felismerjen. Kinn álmos a délután, egy parkban telepszem le, de sakkozó öregurakon, visító óvodásokon és egy szerelmespár civódásán kívül semmit nem látok. A várakozást elunva a közeli bevásárlóközpont felé indulok. A bejáratnál plakát: „Ma este 19.00 órakor író-olvasó találkozó a könyvesboltban Tiszabögi Ilonával.” Azonnal kiver a víz. Mit csináljak? Odamenjek? De hát én nem ő vagyok – bár ezt rajtam kívül senki sem tudja. És ha ott lesz ő is, ráadásul az én testemben? Csak sétáljak be és üljek le mellé? Talán még a testünket is visszacsereélhetjük. Vagy el sem jön? Lássuk be, ezt a változást ő sem tudja kimagyarázni az olvasóknak. Lehet, hogy otthon zokog a lesötétített szobában? Kezdem megsajnálni. Talán meg kéne tartanom helyet- te az író-olvasó találkozót? A könyveit végül is ismerem...

Az órára nézek, van még idő a kezdésig, győz a kíváncsiság. A könyvesbolt üres, egy eladó a székeket rendezgeti sorokba a szépirodalmi szekció mellett, nem veszi észre, hogy belépek. Kezemmel félig eltakarva az arcom, a Tiszabögi-könyveket keresem, de egy sincs a T betűnél. Innen is eltűntek volna, mint otthonról? Végül megtalálom őket egy külön állványon, alattuk felirat: „Kedvenc olvasmányaink”. Elönt a büszkeség. Kinyitom az egyiket, ott vagyunk a belső borítóján. Mi az, hogy vagyunk? – kérdezi a nő a fejemben, testem beleremeg a felháborodásába. Nos, lehet, hogy te írtad őket, de jelenleg nekem köszönheted, hogy itt vagy – figyelmeztetem –, úgyszólván hagyj abba az önértékeskedést! Valamelyikünk gúnyosan felnevet, egyikünk sem tudja, ki volt az.

A nevetéssel magamra vonom az eladó figyelmét, elindul felém. Látom, hogy felismert – na persze, ő az egyetlen –, tekintete köztem és a kezemben lévő könyv között ugrál. – Egy kicsit korán érkezett, író – dadogja. – Nevezzen inkább írónak, az nem olyan patriarchális – javítom ki –, de az Ilonára is hallgatok. – Zavarát kihasználva egy tollat veszek elő a táskámból. – Szabad? – nézek rá. – Hát persze – bólogat –, megtiszteltetés. „Kedves ismeretlen!” – írom a könyvbe. – „Kívánom, hogy neked is akkora örömet okozzon ennek a könyvnek az olvasása, mint nekem a megírása. Szeretettel.” Tétovázni kezdek, aláírhatom-e, végül, mielőtt meggondolhatnám maga, belefirkantom a

nevet is. Csak reménykedek, hogy hasonló a kézírásunk Tiszabögivel. – Ez maradjon a mi titkunk – suttogom az eladónak, és a kupac közepére rejtem a dedikált kötetet. – Még sétálok kezdés előtt. – Mielőtt bármit kérdezhetne, távozok.

Odakint besötétedett, a fejem könnyű, enyhén szédülök a saját vakmerőségemtől, bár lehet, hogy csak vacsoráznom kéne. Eszembe jut a reggeli pizza maradéka a konyhapulton, így hazafelé indulok. – Szia! Ízlett a pizza? – a hang váratlanul ér. Ez a gondolataimban turkál? – riadok meg, és összehúzott szemmel méregetni kezdem a férfit. Farmer, póló, bőrdzseki és két napos borosta. Ismerős, de nem ugrik be, honnan. – Én vittem neked a pepperonis pizzát – segít ki. – Megjegyeztelek ám! Van kedved meginni valamit? Esetleg még egy pezsgőt? Egyszerre tartom félelmetesnek és vonzónak a férfiakat, akik mindenre emlékeznek. – Nem is tudom... – próbálok időt nyerni, aztán eszembe jut, miért indultam el otthonról: anyaggyűjtés! A parkbeli dögunalom és a nyilvánvalóan megírhatatlan könyvesboltos kitérő semmire sem elég, ezért hajlok rá, hogy igent mondjak. – Ismerek egy szuper helyet a közelben – a férfi jó ütemben kapja el a hangulatváltozást.

A trendi romkocsmában nem sokkal nyitás után még csak szállingóznak az emberek. Pezsgővel a kezemben figyelem, ahogy a hely lassan életre kel. Mint egy álmából ébredő éjszakai ragadozó, jut eszembe és sajnálni kezdem, hogy nem hoztam jegyzetfüzetet. Az ilyen értékes gondolatokat nem szabad veszni hagyni, még írás is lehet belőlük! A férfi sört iszik, és megállás nélkül kérdezzet: mióta lakom itt, ismerem-e a környéket, hova járok szabadidőmben. Amikor a munkámra terelődik a szó, nem tudom, mit válaszoljak, inkább visszakérdezek, szeret-e olvasni. – Aki könyvet olvas, mind ostoba – nevet és közelebb hajol. – Menjünk inkább táncolni! – Pánikba esve kérek egy percet, és kimegyek a mosdóba. Még hogy táncolni?! Utálom! Miért nem lehet anélkül eltölteni egy normális estét valakivel? Megnedvesítem az arcom, és ahogy felnézek, a tükörben Tiszabögi Ilona homlokáról csöpög a víz, kék tincse az arcába tapad. Te tudsz táncolni? – faggatom. Mintha felvonná a szemöldökét. Nincs sok időm, ezért ezt igennek veszem. Sietve felfrissítem a sminkem, és irány a parkett!

– Biztos voltam benne, hogy jól táncolsz – mondja a férfi, amikor később újra az asztalnál iszogatunk –, már amikor reggel megláttalak. – Legszívesebben rágyújtanék, de nincs nálam cigaretta. Mintha kita-

lálná a gondolataimat, előhúz a zsebéből egy csomaggal, és megkínál. Tökéletes karikákat fújok a levegőbe, közben látom magunkat kívülről, a híres író és a pizzafutár. Tetszik a gondolat, talán ebből lehetne írni valamit. Tényleg kár, hogy nem hoztam jegyzetfüzetet. – Hogy te mennyi mindenhez értesz... – a férfi áthajol a füstkarikán, kisimítja a homlokomból, és az ujjára tekeri a kék hajtincset. A finom húzás a fejbőrömön észhez térít. – Hozok még egy italt – állok fel. – Ne maradj el sokáig! – néz rám, én pedig igyekszem nem értelmezni a tekintetében rejlő üzenetet. A pulthoz indulok, aztán hirtelen váltással a kijárat felé veszem az irányt.

Hazáig futok, az előszobában lerúgom a cipőt, földre dobom a füstszagú ruhákat, leülök a számítógép elé, és írni kezdek. Későre jár, a sorok egy idő után összefolynak a szemem előtt. A billentyűzetre borulva ébredek, amikor másnap 6.03-kor csörög az óra. A tükörhöz futok: Tiszabögi Ilona eltűnt! Újra a saját testemben vagyok, arcomon az ESC billentyű lenyomata. A könyvespolcon a Tiszabögi-könyveim a szokásos helyükön, hiánytalanul. Megkönnyebbülten felsóhajtok: lehet, hogy csak álom volt?

Az órára nézek, mindjárt indulnom kell dolgozni, vár a két szerződéskötés. Az asztalon villódzni kezd a számítógép monitorja. Odalépek, hogy kikapcsoljam, de ahogy megmozgatom az egeret, a képernyőn egy megnyitott dokumentum fogad. Tizenkettes Times New Roman betűk, másfeles sortáv, közel hatvan oldal teleírva. Az első oldal tetején ez áll:

Gombás Katalin: Mások bőrében – abszurd történetek. Lejegyezte: Tiszabögi Ilona

Vári Csaba
ANYAVERS

Azt hiszem, én kértelek,
hogy szülj meg, hozz világra!

Nem tudtam, mi a neve,
vagy éppen a hiánya.

Mindent én vágytam titkon,
csak történjen valami,

boldogságot és botrányt.
Nem lehet elhallgatni,

mert elfogadni volt nehéz,
hogy aki vagyok,

bárki mellett kel és fekszik,
magától nem ragyog.

A vágy szenvedélye éltet,
megnevezni az elemi hiányt.

A gyönyörűség, mi összezavart,
ma fölkiált, hogy fáj!

ÉNEK

„Bújj, bújj, zöld ág,
zöld levelecske.”

Az örömnek nem volt teste.

Kezdetben nekünk sem,
csak ott voltunk a közelében,
de jól emlékszem,

ahogy a fények letépték
a titkot s mi megszerettük
a testek nevetését.

A szívünk másképp akarta.

„Nyitva van az aranykapu,
csak bújjatok rajta.”

JELEN

Áll a levegő, mozdulatlan a nap.
Jelezni fogod majd, ha jöhetsz.
Utána már csak a tied vagyok.
Halhatatlanságod része ez.

Tudni fogod az első perctől,
hogy akit szeretünk: használjuk.
Az élet is forgatja napjainkat,
s a középre tett tiszta vályút.

Engedj lélegezni, ahogy lehet.
Légy csak egyszerű szerető.
Ölelj meg, ne hagyj magamnak.
Lélegezz, akár az élő erdő!

Az örömet, hogy találkoztunk,
ha semmi mást, azt vidd végig!
Elvágyódásod útja is lehetek,
hogy eljuss a magad szívéig.

Karácsony Orsolya
ELSŐ ESTE EGYEDÜL

Mára elég lesz –
a kulcsok, a nyöszörgő padló,
az IKEA-s szatyrok a sarokban,
mintha kincset őriznének,
pedig csak egy élet darabkái
vannak benne.

Minden az övé.
A mosogató, a kereplő radiátor,
a teljes étkészlet, amiből
csak egy tányért csomagolt ki,
meg a nyuszis bögre,
mert abból esik a legjobban
az esti kakaó.

Beburkolja a város dűnnyögése,
a szomszéd tévéje átsuttog a falon.
(Otthon nem voltak szomszédai.)
Hoppá! Most már ez az otthona.
Csendet akart, mégis jólesik
a társaság, főleg így éjjel.
A fehér falak megrémisztik.
Talán a hűtőmágnések majd segítenek,
és ha rendetlen halmokban
hagyja a cipőit.

A szomszéd kikapcsolja a tévét.
Holnap rá fog jönni a függönyök titkára,
ma már elég, ha csak pihen,
és a lélegzetét számolja.
Az ágyon fekve – matrackeret nélkül –
elképzeli, ahogy zöldre festi a falakat.

Elképzelem, ahogy megtanulja szeretni
a csendet, ami már csak az övé.

NEM TUDOK MIT KEZDENI A HAJJAMMAL

Nem tudok mit kezdeni a hajjammal.
Akárhogy fésülöm,
simítom, lakkozom,
ezerfelé szaladnak a tincsek.
Pedig milyen jó lenne,
ha pont úgy állnának, ahogy elképzelem őket.
Egyenesen, egymás mellett,
egyik sem lógna ki a sorból.
A fegyelmeztelenség és rakoncátlanság
nem ígér sok jót.
Egyébként minden tökéletes,
térdig érő szoknya,
sötét színű blézer,
kicsit kényelmetlen, de elegáns cipő.
Csak ez a hajzuhatag
az istennek nem marad
a medrében,
nem hat rá a szorítóerő.

Kedvem lenne minden tincset
megkérdezni egyenként,
ugyan miért olyan engedetlen,
mint én voltam gyermekként?

MIT CSINÁLTAM MA?

Kidobott az ágy,
szembeköpött a tükör,
lehülyézett a kávégép,
a kabátom elbújt előlem,
pofon vágott az ajtó,
lelökött a busz,
félrevezetett az út,
nem köszönt a csengő.
Mikor minden lehetséges módon megaláztattam,
végre, nagy nehezen bekapcsolt az agyam.

KAFKA UTÁN SZABADON

Mezítláb csattogtál át a padlón,
pedig annyi cipőd volt,
mintha gyűjtötted volna őket,
bár tudtad, hogy felesleges,
gyűjteni legfeljebb
tapasztalatot érdemes.

Most nincs lábad,
csak szárnyad,
akkora, mint egy légynek,
s kitinpáncél véd meg,
mikor nekirepülsz a tükörnek,
a plafonnak, a szekrénynek,
belepottyansz a vizembe,
csak engem,
engem nem találsz meg,
pedig miattam
vagy itt,
örömmel örködsz felettem,
ez éltet.

Tanulni kéne még
ezt az angyal-mesterséget.

TÚLÉLNI NEHÉZ, DE ÉRDEMES

Egy árnyalatnyit sem halványult a szirmok sárgája,
nem csoda, nem érte őket nap soha.
A szélük kicsit gyűrött,
széttartanak,
mintha összevesztek volna.
A szár is megtört közepen,
szeretettel készült, de már régen,
talán nem is emlékszik rá az alkotó,
mennyi munka van benne.
Amikor kaptam, eszembe jutott,
hogy parfümmel egy kis illatot
varázsolok rá.
Nem tettem.
Évekig csak a port szívta magába,
ha vízbe tenném, szétázna,
inkább pakolgom még ide-oda,
hadd maradjon meg nekem
a szenvedély e legszelídebb formája.

Vasas Tamás

BEFIZETNI A SZÁMLÁKAT

Akkoriban már a számlákat sem fizettük.
Nem jártunk le a Marcipánba fröccsözni
esténként, lemondtuk a Disney pluszt,
elkezdtek kihagyni a mozis pénteket
is, és nem váltottuk ki az úszóbérletet
sem, csak úgy hagytuk, hogy a napok

Átgyalogoljanak rajtunk, ahogy
a headsetes üzletemberek szoktak
a földre hullott áruházi prospektusokon.
Én említettem ugyan neki, hogy kérjünk
segítséget, de azt mondta,
a gyógyszerektől fél,
a terápia pedig
unalmas.

Így jött az elhatározás. Tudta,
hogy én is megtörök végül és
beadom a derekam. Pénteki
nap volt, úgy döntöttünk,
a legjobb az lesz, ha inkább
a hévmegállóhoz megyünk.
Mást tervezett eredetileg.

Kézen fogva, szótlanul sétáltunk
ki, úgy tűnt, senki sincs ott rajtunk
kívül. Odaálltunk, egy ügyetlen puszt
nyomtattam az arcára, amit nem akart
vizsgonozni, úgy éreztem, csak
a tekintetével szeretne elbúcsúzni;
és tulajdonképpen ez is elég volt.

Közeledett a jármű, és akkor, pont
a megfelelő pillanatban, egy középkorú
ballonkabátos férfi, kézen fogva óvodás
korú kislányával, a semmiből rohant
elénk hirtelen, szinte súroltak minket,
amikor a rémülettől hátrahőköltünk.
Megelőztek. Nem hiszem, hogy
az egész lett volna csak
egy másodperc is.

Aztán amikor az ajtók becsapódása
után a járat szokásos módon zörögve
elhajtott, ami már önmagában
is iszonyú volt, mégis
különös,

Közelebb mentünk, ösztönösen
szavak és szemkontaktus nélkül
döntöttünk úgy, hogy látni
akarjuk a szörnyűségek
szörnyűségét, és

Ekkor hirtelen felpattantak
a sötétségből a peronra, hangosan
kacagtak, nem volt rajtuk semmi
nyom a homokon kívül, a férfi
megigazította a kislány kapucniját,
majd mosolyogva elsétáltak,
miután egy elégedett sóhajtással
még annyit mondott a ballonkabátját
porolgatva, hogy „ez jólesett.”

A PUSZTULÁSRA

Sorban állok a virágboltban egy kis szál sárga rózsáért.
Megint mással voltam múlt éjjel, de most sem fogom
elmondani neki, magamat oldozom fel az ajándékkal.
Egy szőke hajú lányt veszek észre a kosarak között,
aki engem figyel. Valószínűleg arra próbál rájönni,
hogy ha valaki ennyire elhízott, miért nem visel
nagyobb nadrágot. De én magamban arról
fantáziálok, hogy éppen azt gondolja,
mennyire szerencsés lehet az
a lány, akinek ezt a virágot
adom majd.

LOOPER

Éjjel arra ébredek, hogy alacsony
hangerőn ugyan,

De bekapcsolva hagytam
az erősítőt.

Három sáv szól, a gitaré,
a basszusgitaré, és

Egy 70 bpm-es beat a kis
Korg boxból.

Istenem, mennyi mindent
elfelejték,

Lesz egy utolsó pillanat majd,
amiben

Ezek a sávok, miután
a bűzömre panaszkodó

Szomszédok jelzésére
az ajtót feltöri két

Fiatal, délutános
rendőr,
Olyanok lesznek, mint
egy szabálytalan EKG

Elnyújtott vibratója, és cipelheti
magával a sötétbe az az örök

Tanársegéd a zeneiskolából,
az az ismeretlen

Hangoló, akire állítólag sokakat
emlékeztettem gyerekként.

Megnyíló terek

Marczinka Csaba

A B OLDALON VALAHOL

Marad még tér újrakezdésre?
Vagy „elfogyott” hely és idő?
Az esélyek csak káprázó,
villogtatott szivárványok?

Lenne még levegő és idő
valakivel újrakezdeni?
Valamerre tán kijutni a
mind rozzantabb mókuserékből?

(A B oldal végén is még
lehetne „új számot” kezdeni?
– nem válunk-e így végképp
poros és lejárt lemezzé?)

(Elindulsz az „utolsó turnéra”?)

LEPUKKANT LOMIZÁS

a hajdani nagy
őszai Fő-Lomizások...
– mára ez is csak
sima selejtezésé
vált, civakodások közt!

(„ha majd az ár már
levonult, az ártéren
szedhetünk össze
valami klassz cuccoskát!...”
– pót-lomit remél koldus)

DUNAALMÁSON?

Lilla és P. GY. emlékének

még ott van köved
és „végső” nyughelyed is?
(vagy már eladták
emléked vagy áttették?)
tán meglelem sírodat...

(végül „csak” Lilla
és férjura sírkövét
leltük meg néhány
lelkész s pap síremléke
által koszorúzottan)

(a te sírhelyed
még a könyvtáros néni se
tudta hogy merre...
– a „guglin” kellett volna
tán előre nyomozni)

(így koccintottunk
rád egy kis vörösborral
a vendéglőben
utána mentünk föl a
borteraszra koncertre!)

A BELGRÁD-KRIMÓ NYELVÉSZE

Tálos Bandi (1948–2023) emlékének

A Belgrád (leánykori nevén
Izsáki) borozóban ültünk rég
közös asztalnál majd 25 éve...

– bor mellett mindig nyelvekről szólt
vagy épp literatúráról néha
históriáról „Polit Icáról”
az „elemezgetők” cseveje...

Te nyelveket-dialektusokat
idéztél s játszottál el nekünk!...
(némi „kisszínház” jobb napokban
mikor depressziód nem uralt)
Néha kalandokról meséltél
régli nyelvészkonferenciás
„összeröffenések” idején!

(A sztorik és szerepek mellett
tán csak a nosztalgia éltetett.)

(Belül próbáltad összerakni
a kint végképp széttört álmokat...)

Lira

Ványai Fehér József

AMARCORDE-AKKORDJAIM

KIRAJZÁS, BEGYŰRŰZÉS

Pusztacsegre az előző század húszas éveiben kerülnek anyai nagyszüleim, Giricz István és Jakus Cecília. Pusztacsegre, és nem Ecsegfalvára, mert utóbbi nevet később veszi fel a település. Anyám születési anyakönyvi kivonatán az szerepel, hogy 1938. Pusztacseg. Hogy nagymamám és nagyapám miért jött el Endrődről, „Vacerországból”, csak sejtéseim lehetnek, erről alig beszélünk családi körben. Jakusék endrődi kirajzásban, Öregszőlőben laknak, a Diófa úton, Giriczék Endrődön, Kisfokon, a Hármaskörös egyik holtága közelében, a Selyem út végén. Házasságuk évtizedekig egyértelmű homogenitás számomra, ám egy-két titokról csak anyám halála után lebben fel a fátyol. Hogy Giricz nagyapámnak nem ez az első házassága, hanem a második. Első felesége Kontra lány a Diófa útról, Jakusék szomszédságából, aki 1920 körül spanyolnáthajárványban hal meg. Azt talán már örökre homály fedi, hogy házasságukból születik-e gyermek, vagy Vince nagybátyám, anyám bátyja a másodikból, Jakus Cecíliától van-e. Számomra gyermek- és ifjúkoromban csupán annyi jön le, hogy amikor Öregszőlőben, a Jakus háznál, Pista bácsiéknál, nagymamám öccsééknél nyaralok, érdeklődésemet látva finoman lebeszélnek, hogy a szomszédokhoz, Kontraékhoz (Kissékhez) közelebb menjek...

Pusztacseg, a nem túl reprezentatív nevű külterületi rész, Szartos, öt hold föld, törpebirtok, mellette fut a Dévaványa–Kisújszállás közötti vasútvonal, amelyből később csak a töltés romjai maradnak, 1970 körül felszedik a síneket, hozzánk nem gyűrűzik be az olajválság, ígérik, annyi nafta lesz a buszra, hogy csak na – de begyűrűzik, csak akkor már késő, a fém és a talpfák hasznosítva. Mint emberi testet az erek, hálózák be a határon inneni országot a vasúti szárnyvonalak, itt és most két megyét is elszakítanak, nekünk semmi sem elég drága, ami régi, elbontatik még akkor is, ha újra nincs pénz.

A kis tanya vályogból, szoba-konyha, kis kert haszonnövényekkel, István szereti a gyümölcsfákat, gazdálkodókat segítő program kereté-

ben barackfákat kap, elülteti. Én a tanya hült helyét a kétezres évek elején látom először, pesti útról kocsival jövünk hazafelé a négyes főúton, Kisújszállásnál lekanyarodunk Dévaványa, Gyomaendrőd felé, anyám Ecsegfalva után két kilométerrel kéri, hogy álljunk meg egy kicsit, szeretné megnézni, hol töltötte a gyermekkorát. Begyalogolunk pár száz méterre az úttól, nyútt bokrok, előregedett fák a hatalmas gabonablák között, a földút mentén, annyi látszik az egészből, amennyit nem szántanak be, ovális terület a búzatengerben – tanúja lehetek, ahogy az emberi emlékezet megküzd a felejtéssel. Az érlelődő kalászkok között enyhe szél bujkál. Anyám emlékszik, hogy télen, nagy hidegben Cecília nagymamám nem engedi iskolába, pedig nincs messze, ám a könnyű cipő bevizesedik és átfagy benne a láb, orvos nélkül pedig nem életbiztosítás a kór. Az épülő ecsegi templomhoz innen hordják a homokot, mert a portán belül bányácska található, szolid haszonnal kecsegtet az üzlet, a többi amúgy csupa veszteség.

A VÍZHORDÓ

Női biciklivel hordom a vizet a Fux-kútról, a kormányon először csak két bádogganna, de ahogy nővök és erősödöm, már négyet is elbírok. A bádoggannákat alumíniumkannák váltják fel, ilyeneket lehet vásárolni az ÁFÉSZ-áruházban, ezek a korszerűek. Nem biztos, hogy jobbak is, ugyanis az alumínium könnyen kikopik és kilyukad a kerékpár vázától és a használatától, de nincs apelláta, ez a modern és kész. A sokat látott öregek nem sietik el a kannacserét, ragaszkodnak a bádoghoz, és igazuk lehet.

Biciklire pattanok, négy kanna a kormányon, végigkerekезek a Bíbic úton, rákanyarodom a Kígyó útra, aztán a Hajósra. A Bíbicen fészkel a bíbic, a Kígyó olyan görbe, mint a sikló, a Hajóson mély az árok. A járdás oldalban, a betonon elhajtok nagyapámék, aztán Gyebnárék előtt, a Kígyón Belláék, Olaszék, Bereczkiék, Szakácsiék következnek, a túloldalon Marton Ilka. Szemben Szarkáék, a sarkon Fekéék, a Hajós végén Sánta Szarka, a cipész takaros házikója. Nevének állandó jelzőjét onnan kapta, hogy egyik lába rövidebb, mint a másik, a hiányt 20 centiméter vastag talp pótolja. Jó mester hírében áll, mi is hordunk hozzá lábbelit javíttatni, bár lesni kell rá, mikor ér haza a kocsmából.

A kúthoz közeledve megcsodálom Halasiék kertjét, színes üveggömökök tündökölnek a bukszusbokrok között. Majdnem mindenkit ismerek

errefelé is, köszönök osztálytársaimnak, Berci Janinak és Juhász Sanyinak, a másik oldalon Túriék berhelik a motort. A Fux-kútnál gyakran áll a sor, pláne délután vagy este, de van időm, türelmesen kivárom, míg a csaphoz jutok. Az álldigálók trécselnek, s ha az első végzett, megtöltötte edényeit, előrébb rakják kannáikat. A gyerekek játszásiból a piros kút tetejéig másznak, forró a beton, égeti a talpat, de ráérünk, nem hajt a tatár.

A Fux-kút nevét Fux boltosról kapta, hajdanában-danában üzlet állt itt, de ma már minden az államé, csak a vízről hisszük, hogy közkincs, ami különben jó, iható. Ha a Fux-kút elromlik, ami ha ritkán is, de előfordul, a Varsóci-kútra megyünk vízért a Körösladányi útra, a Gomba kocsma mellé. Amikor meglesz a törpevízmű, a hidroglobusz (víztorony) és a vezetékrendszer, minden sarkon kékre mázolt közkifolyóval, új világ köszönt ránk. Amíg építik, termálvizet a Szérüskertről hozunk, ahol éjjel-nappal csordogál a meleg víz, szinte egyből főzni lehet belőle a levest. Az utcák feltúrva, ebédidőben a munkások az árok szélén ülve szalonnáznak, egyik kezükben hagyma és kenyér, másik tenyerükhöz tapadva csontnyelű bicska. Mellettük ásók, lapátok, csákányok pihenik a betonkemény földdel vívott harcot.

Elérkezik a lajtok divatja, száz- és kétszáz literes tartályok gurulnak két keréken a kutakhoz, gazdáik nem cicóznak, ez már az új gazdasági mechanizmus ideje, indul a háztáji. Az árok mélyén futó azbesztcső a házakhoz még nincs bekötve, csak a csonk árválikodik az udvaron, de a hetvenes évek közepén-végén megtörténik majd az is, hogy fürdőszoba, angolvécé lesz a kockaházakban. Hajnalban apám hozza tele a lajtot vízzel, kell is, mert malacozik, az ólban anyakoca rőfög, csecsein tizenkét kismalac szopik. Délután, amikor megjövök a suliból, az én dolgom, hogy újból telivételezzem a lajtot vízzel.

PEDIG DEHOGY

A Tánccalfesztivált a tévén nézzük, kékesszürke fény szivárog ki a szobaablakon, amennyit a függöny látni enged, Kovács Kati azt kéri, hogy „Add már, uram, az esőt!”, szó mi szó, ránk is férne, hónapok óta nem esett csapadék, kókadoznak a szántóföldi és a benti növények, repedezik a szikes föld. Kovács Kati szereplésén kívül az idősebbeket Koós János, Korda György, Késmárki Marika és a Stúdió 11 nyűgözi le, de az én kedvencem az Illés és Koncz Zsuzsa lesz. Más ez a hangzás,

mint a latinos, olaszos slágerek, az elektromos gitár és a basszus, az ütemes dob, a felpörgetett ritmus megpezdíti a vért, Koncz Zsuzsa hosszú haját rázza, Szörényi Levente mintha a szomszéd utcából volna egy szemüveges srác, talán még én is felállhatnék a színpadra – másnap vadul gitározom a söprűvel a tükör előtt, s hozzá azt fújom, hogy „elvonult a vihar, felsütött a nap”.

Kiszuperált bársonynadrágomból hippis viseletet csináltatok Csontos Imre bácsinál, a helyi huligánok szabójánál, aki kérésemre narancssárga bársonyból alulról megtoldja barna, bár erősen kopottas gatyámat. Így látom ezt Fuxitól, a falu beatnikétől, aki kék munkásnadrágját toldatta ki két műbőr karikával, jobb híján, mivel igazi farmert még senki sem látott felénk, legfőljebb Murányi kalauz Pesten, a Keletiben. Bársonygatyóm a combomnál alaposan kikopik, lazább napokon suliba is így megyek, anyám észreveszi és eldugja előlem a vagány szerelést. Nem hagyom magam, a szekrény aljából is kikutatom rajongásom tárgyát, de végül engednem kell, én húzom a rövidebbet, a teakályha forró, égető tüze ellen nincs orvosság, veszítek.

Nem adom fel, nem ez a harc lesz a végső, bizonyítani akarom, hogy már nagyfiú vagyok, divatolhatok, csaphatom a szület a lányoknak. Látom, hogy hétvégén a művelődési háztól a Vidám presszóig korzóznak a fiatalok, rajtuk borjúszejt nyakú, bordázott pulóver, elől, a mellkas magasságában három gomb. Nem tudom megmagyarázni még magamnak sem, de örültem tetszik a viselet, mindenáron illet szeretnék magamnak, ez volna az igazán menő, ilyen senkinek sincs az osztályban – igaz, egyelőre nekem sem. Mit tehetnék azért, hogy legyen, melyik csillagot hozzam le az égről? Azt elfelejthetem, hogy anyám vesz nekem illet, hiszen egyelőre nem pártolja fiatalemberré válási szándékomat, meg aztán ez a fajta pulcsi nincs is az ÁFÉSZ-áruházban. Hát akkor hol lehetne szerezni?

Megoldás nincs, de a szükség törvényt bont, a fenyőbálra elcsórom gimnazista nővérem hasonló fazonú ruhadarabját, nem látszik rajta mellbevarrás, fiúk is hordhatják. Nincs itthon senki, Ilona suliban, szüleim a téeszben, határozott kézzel nyúlok testvérem szekrényébe, és magamra húzom a varázslatos, spenótzöld színben pompázó, mostanság legklasszabb cuccot.

Buli előtt filmvetítés a József Attiláról elnevezett filmszínházban, a bejárat fölött Daniel Olbrychski lengyel sztárszínész fekete-fehér fotója,

mintha hasonlítanék rá, legalábbis óhajtom, hogy így legyen. Föld felett két centivel lépdelek és lebegek a recsegő, nyiszorgó faszékek között, kihúzom magam, itt az egész iskola, még nincs sötét, villanyok felkapcsolva, láthatják szuper szereléselem, és tudomásul vehetik, hogy én már egy másik srác vagyok, nem az a gátlásos kiskölyök, aki voltam. Becéltom a Hermeczi Aranka melletti ülőhelyet, mert jó lenne a szőke, szalagos kiscsajszi mellé ülni, de mire odaérek, Szabó Benedek, a túlkoros, nálam fél fejjel magasabb, már cigarettázó évfolyamtársam megelőz.

Elkezdődik a híradó, U Thant ENSZ-főtitkár Svédországba látogatott, Fock Jenő pedig sétát tett Csepelen, Pelé a Santos FC-vel Európában portyázik, aztán függöny össze és újra szét, a mozivásznon felcsillan a felirat: Winnetou. NDK-s indiános film, főszereplő Gojko Mitic, talán a legeredetibb, rézbőrűekre leginkább hajazó figura a falon, a többi alakítás halvány és hamis utánzata a való világnak.

Uncsi, kinézek a kátrányos, hűgyszagú fiúvizeldébe, a nyolcadikosok bátorabbjai szívják a Fecskét, a dekk körbemegy. A lánybudinál Diviki Gyurka szórakoztatja a kisbigéket, cukrosbácsinak nézhetnénk, ha nem a falu bolondja volna és nem ismerné mindenki. Olajos, zsírfortos öltönyében próbál úriembert játszani, de a szag (nevelőapja vécépucló), a szag belerondít hagymázás álmaiba, hogy benősüljön valamelyik rangosabb famíliába, s meggazdagodjon. Boldog, ha „véletlenül” megérintheti egy-egy kisbögére kardigánját vagy vállára hulló haját, ellenben, ha túl messzire megy s hozzádörgölődzik a kidudorodó mellecskéhez, visítás a válasz, s a kiválasztott elrohan. Gyurka nem fut senki után, mert hitvallása az, hogy egyik csaj megy, a másik jön, a harmadik pedig sorban áll.

A nagyteremben Németh Vilmostól szól a „Balatoni nyár”, senkit sem zavar, hogy tél van és mindjárt itt a karácsony. A disc jockey Tyukodi Pista, a gyakorlati ismeretek tanára, aki „majomsziget!” felkiáltással buzdítja a fickókat a lányok felkérésére, ám ha lassúnál a szemtelenebbje túl közel merészkedik kiválasztottja domborulataihoz és homorulataihoz, leállítja a zenét, szólni sem kell, helyreáll a rend, a párolgó testek közötti minimum tíz centiméter.

Otthon barátságatlan saller, anyai pofon a jutalmam, amiért elloptam nővérem pulcsiját, s egy délután abban flangáltam a főtéren. Nem esik jól, de megérte, mert új szereléselem nyálcsorgató irigységet váltott ki kortársaimból, akik legalább annyira szeretnének már a lázadó fiatalok közé tartozni, mint én.

Különben nem vagyok rossz viszonyban a nálam négy évvel idősebb nővéremmel, aki Körösladányba jár át gimnáziumba, míg én az általános padját koptatom. A magyar nyelv és irodalom erősségem, ezért olykor előfordul, hogy Ilona velem íratja meg fogalmazás dolgozatát, amire aztán jelest kap – tekintélyem ugrásszerűen megnő köreiben. Persze, a kárára megesett divatolásomat nem felejt el könnyen, ezért kölcsönkenyér visszajár alapon ő réz kétforintosaimat lépteti meg szekrényemből, melyeket hónapokon át gyűjtöttem. A bélás sokat ér, négy-öt sóskifli is kijön belőle uzsonnára, de Ilona inkább Filtol cigarettára spórol (az én pénzemből), amit vasútállomásra menet pőfékel el a barátnőivel. Vagy a padláson bujkálnak és füstölögnek az oldalszalonnák árnyékában, amikor rajtam és rajtuk kívül senki sincs otthon. Tanulás ürügyén gyűlnek össze vagy féltucatnyian csajok, de könyv vagy füzet nem nyílik ott, irány a grádics. A zöld dobozos, kámforos Filtol, amely leginkább nők és fiatal lányok kedvence, kellőképpen elkábítja és megmámorosítja őket, azt hiszik, ez már a rock and roll, pedig dehogya.

RÁKENROLL

– Na, mi az, visszakönyörögted magad? – áll be mellém pössenteni a diákkocsma kicsempézett vizeldéjében Ficzer Kálmán, a kar ifjúsági referense. – Hogy csináltad?

Hirtelen lebénulok, alig fordulok oldalra, tudom, hogy ő az, ezer közül is megismerném ezt a szemtelen, kakaskukorékolásos orgánomot, amitől hegyeset pisilnek az elsős gidák, viszont rajtam az undor vesz erőt. Először az ötlik eszembe, hogy figyelembe se veszem ezt a bájgúnárt, aki két sligovica-korsó sör kombó után világforradalomról ábrándozik és hosszasan mesélgeti Che Guevara élettörténetét, már ha akad hozzá közönség, de részegen magában is. Aztán meggondolom magam, rá sem nézve vetem oda foghegyről:

– Ó, yeah, kisgyerek, harmadikban sem szabadulhatsz meg tőlem, az árnyékod leszek!

Bátorságot meríték a négy-öt pohár Arany Fácánból, a szénsavas lé gyomrom fenekén bugyborékol, de leküzdöm a rám törő hányingert, elvégre nem hagyhatom megfélemlíteni magam a velem egykorú Ficzerétől, aki a gyöngülő eszme nevében próbál megalázni másokat, köztük engem.

Különben arról van szó, hogy második év végén rossz tanulmányi eredményem miatt (2,9-es átlag) első körben kirúgnak a kollégiumból. Két év alatt tizenkét utóvizsgát hozok össze, nem erősségem a kémia, a pályaválasztási tanácsadónak csak hazudtam, hogy vegyész szeretnék lenni, holott még most sincs fogalmam róla, hogy mi.

Azért tanulok itt, mert ötfős kamaszkori galerinkből hárman ide jelentkeztünk, pechemre csak engem vettek fel. Ráadásul azt reméltem, focista karrier vár rám, meg sem állok a válogatottságig. De akkoriban minden második fickó azt képzelte magáról, hogy ő az új Váradi Béla, tízen startoltunk a kisváros NB II-es csapatának balszélső posztjára – nem engem választott a mágus, sőt megszegyenített: „hülyegyerek, gyere le a pályáról!” felkiáltással leparancsolt a fű kettőről, ahová eleve csereként léptem. Tudtam, ennyi volt, másnap már edzésre sem mentem, hamar túltettem magam azon, ami történt, végre élhetek, gondoltam.

Ficzere tudja, pontosan tudja, hogy a koleszból való kicsapatásom után levelet, kérelmet írok a főigazgatóhoz szülői aláírásokkal ellenjegyezve, amelyben azt taglalom, hogy nekem muszáj az internátusban maradnom, különben „tanulmányaimat” nem folytathatom, sokba kerülne az albérlet. A téeszcsé, ahol az öregeim robotolnak (ezt, persze, nem írom, csak utólag gondolom így), veszteséges, anyámat a zöldséges bódéból áthelyezik a heregyárba, apám pedig már nem tartályos ifával hordja az olajat Szajolból, hanem pótkocsis traktorral a pakurát Füzesgyarmatról. Aszály után jön a belvíz (és megfordítva), nix money, örülünk, ha kenyérre, szalonnára, hagymára telik. A diri átérzi, hogy most a dolgozó parasztság vére kér szívességet a hatalmon lévő munkásosztály élcsapatának egy tagjától, a szegénysorból felkapaszkodott értelmiség egy tagjától – summa summarum, megkönyörül rajtam.

Nem tetszik ez Ficzerének, a csúcstítkárnak, aki a diáktanács vezérvéleményezőjeként már a kóter falain kívül lát engem, erre szeptemberben ott folytatom, ahol abbahagytam, ficánkolok, mint csuka a vízben. Ficzere főleg azért tölti szabad ideje egy részét a Nagyhalász kocsmában, hogy számontarthassa, kik járnak oda az évfolyamról, és mennyit isznak, hogy a gyakran piásakat örökre emlékezetébe vésse. Aztán szépen, türelmesen kivárja, hogy eljőjön az ő ideje: osztályozókonferenciákon, ösztöndíjak odaítélésénél, kollégiumi férőhelyek elbírálásánál frissíti memóriáját, és ítélkezik.

Pudics Zsuzsanna

KÉKFESTŐ

A vasárnapot nem szeretem. Olyankor mindig sok idegen érkezik. Zajosak, mindenkinek köszönnék, mintha ismerősök lennének, és közben lopva figyelnek mindent. Úgy tesznek, mintha rendben lenne az, hogy ide bezártak minket; hogy csak akkor mehetünk ki a szabadba, ha a személyzetnek kedve van hozzá; hogy csak pépeset adnak enni, és nem hajlandók visszaadni a fogsorunkat, mert az szerintük veszélyes; hogy úgy beszélnek velünk, mintha tehetetlen gyerekek lennénk, pedig ők a kis taknyosok. Ők dönthetnek arról, hogy mi hogyan szeretnénk befejezni az életünket. A szerda jobb, akkor kevesebben jönnek, és nem akarják a mindenhatót játszani.

Ugyanazok a hangok ismétlődnek nap mint nap. A szomszéd szobában Etus veri a padlót a járókerettel, Ildikó nővér rikácsol velem, ezzel nem fogja megnyugtatni most sem. Az emeleten Rózsika kántálja a sirató énekeit.

- Kati néni, nézze csak kit hoztam.

Nekem szólnak? Ki ez? Margó. Nem szeretem ezt a Margót. Erőltetetten próbál kedveskedni, gondolom fél, hogy kirúgják. Bár ki akarna ide jönni helyette dolgozni. Lehet, azt vette a fejébe, hogy ő egy kedves nő. De nem az. Egy hájpacni, a haja zsíros, a körme ápolatlan, a köpenyéről folyton hiányzik egy-két gomb. Na és a neve? Hát, hogy hívhatnak valakit Margónak! Megböködi a vállam. Utálok, ha hozzám ér.

- Na, Kati néni, nézzen már ide, ki jött magához?

Eszem ágába sincs odanézni. Nem akarom látni sem őt, sem azt, akit magával hozott. Inkább kinézek az ablakon. Igaz, eléggé piszkosak ezek az üvegek, utoljára karácsony előtt pucolták meg őket, akkor is éppen csak hogy összemaszatolta az a fiatalasszony, de azért a fák így is látszanak. A barackfa rózsaszín virágait figyelem. Néha egy-egy szirmot lefúj a szél a fűbe. Mennyire szerették ezt a gyerekek. Futottunk a parkban, a rózsaszín sziromeső előtt. Aztán megfagyit ettünk, a fiam a csokisat szerette, a kicsi pedig az epreset, mindig kihisztizte magának azokat a kis cukorkákat a tetejére. Leharapta a tölcser alját, folyton összemaszatolta a ruháját a lecsöpögő fagyival.

- Kati néni, tessék ide figyelni. Itt van a lánya.

No hiszen. Majd pont az. Kicsit oldalt fordulok a toloszékemmel. Margó mögött egy idősebb nő áll, tipikus látogató testtartásban. A látogatók fürkészik a veszélyt, hogy bármelyik pillanatban el tudjanak futni innen, le a lépcsőn, ki a hatalmas régi fakapun, ahol újra vehetnek levegőt. Miközben beszippantják az életet, megkönnyebbülnek, hogy nekik még nem kell itt élniük, és talán egy pár órát majd jót is cselekednek, remélve, hogy áldásos tettüket nem felejtí majd el a Jóisten, ha eljön az ő idejük.

- Már hogy lenne ez a fáradt tekintetű kis nő az én lányom?

Az én lányom sudár, gyönyörű, hosszú, gesztenyebarna haja van, óriási szempillái. Olyan, hogy minden szomszéd megállít az utcán, mikor sétálunk, hogy ugyan, hadd nézzék már meg ezt a gyönyörűséges kislányt. A haját, azt tőlem örökölte, nekem volt ilyen vastag szálú, de most már az is elmúlt.

Az én lányom mindig mosolyog. Kitűnő tanuló, az eszét meg az apjától kapta. Minden iskolai ünnepségen ő szaval, gyönyörűen mond verseket. Néptáncsoportba jár, és fuvolázni tanul. Nagyon büszkék vagyunk rá. Ha Jánosom még élne, biztosan sokat lennének együtt, együtt az egész család.

Ránézek a nőre. Jó megjelenésű. Ízléses kiskosztüm van rajta és magas sarkú cipő. A cipője és a táskája egyforma színű, akárcsak a rúzsja és a körömlakkja. Kicsit mintha ideges lenne, jár a keze, lába.

Mikor kicsi volt a lányom, sokszor jártunk egyforma ruhában. Megvettem az anyagot, kinéztem a Burdából a fazont, és megvarrattam a varrónővel. Piroskának mesés keze volt. Kedvencem a kékfestő blúz, puffos ujjal. Hú, mekkora divat volt!

Még el is mentem a közeli művelődési házba, ahol indítottak egy tanfolyamot, hogy hogyan lehet kékfestő anyagot készíteni. A szövetre a mintának megfelelően gátlószert nyomtunk, ami az ezután felvitt színezéket elszigetelte az anyagtól. A gátlószerral fedett részek fehérek lettek, a többi rész haragos kék. Hát, hogy állna már ennek a nőnek a kékfestő blúz.

- Szia, anyukám!

Na, én biztos nem szólalok meg. Majd csak megunja, és elmegy. Margó is megszokta unni, mikor nagyon fel akarom bosszantani, és nem kelek fel azért sem. Egy idő után feladja, és kicsörtet a szobából, közben azt mormogja, hogy akkor ott rohadjál meg, ahol vagy.

- Hogy vagy, anyukám?

Ezt az egyforma cipős-táskás nőt nem érdekli, hogy nem válaszolok. Feltesz még egy pár kérdést, azután beszél magáról, meg a munkájáról, ezek szerint gyereke nincsen, mert akkor biztos arról mesélne. Mondjuk, gyűrűt sem látok az ujján. Azután meg elővesz egy könyvet, és felolvass belőle. Nem mondom, szép hangja van. Olyan ismerős, meg nem tudnám mondani, honnan.

Sokáig marad, de végül is nem bánom. Mikor elmegy, abból az elegáns táskájából elővesz egy kendőt, és a térdemre teszi.

- Boldog születésnapot, anyukám!

Végigsimítok a puha kelmén, ujjaim alatt táncolnak a képfestő virágok.

ANGYALCSINÁLÓK

1910 telén Szelevény, Tiszakürt és Kőtelek falvakban legalább tizenhárom fiatal nő vesztette életét, vélhetően tiltott magzatelhajtás következtében. A hatóságok vizsgálatot indítottak, hogy kiderítsék, mi lehet az oka a tömeges tragédiának, de a nyomozás nem vezetett eredményre. Több bábát is kihallgattak, sorra faggatták a falubéli fiatalasszonyokat az érintett településeken, de mindenki hallgatott. Senki nem tudott semmiről. A csendőrök azután nem is nagyon firtatták a dolgot, talán azért, mert a bábáknak boszorkányos hírük volt, főleg az Alföldön, és hát egyiküknek sem akaródzott valamilyen rontást vagy átkot a nyakába kapni. Mert hát az ilyen ördögi mesterséget tudók elvehetik az ember egészségét, boldogságát. Ráronthatják akárkire a szerelmet, betegséget. Ráküldhetik a házára a patkányt. Rájárhatnak valakire álmában, hogy azt megkínózzák, eltángálják, aztán fáradtabban keljen fel az ilyen ember, mint ahogyan lefeküdt.

A nagymamám ezen a télen töltötte be a tizenkettedik évét, és éppen ezen a télen fogadták be a fonó női körébe, miután megjött az első havivérése.

Dédnagymamám és a testvérei rozsmaringból, borostyánlevelekből és zsályából font koszorút tettek az éppen nővé érett nagymamám sűrű barna hajába. Az asszonyok, lányok körbeültek, énekeltek, azután

elkezdtek a női praktikák megosztását. A tizenkét éves lánykának már nem kellett megtanítani, hogy a hétfői nagymosáshoz miként készítsen mosólúgot, vagy hogyan főzzön szappant. Jól ismerte a ház kimeszelésének, vagy a sparhelt begyűjtésének trükkjeit. Bírta a szombati kenyérdagasztás és -sütés minden mozzanatát. Megtanulta, hogy egy asszony lételeme a beosztás, és a takarékoság mellett az állandó tevékenység. Sokszor hallotta az apjától, hogy a betegség egy asszonynál megengedhetetlen. Mi nem is ismerjük az orvost. Azt is mondta az apja, hogy nagymamának nem kell majd félnie a párválasztástól, mert ők majd találnak neki egy megfelelő legényt, hiszen a házasság elboronálása a szülők feladata. A nagymama nem merete mondani, hogy bizony neki már megvan az ő választása, Jóska, a kondás fia, aki pünkösdléskor, mikor végigjárták a falut a lányokkal meg a fiúkkal, hogy adományt gyűjtsenek, bizony el sem mozdult mellőle, és az összes táncot együtt ropták egész álló nap.

Most itt azt mondták neki, hogy az asszony fő dísze az engedelmesség. Ha majd hozzámegy az urához, akkor nem utasíthatja vissza a közeledését. Nagymamának eszébe jutott, hogy bizony ő Jóska közeledését nem is akarná visszautasítani. A fonó összes tagja hozzászólt, áradtak a jótanácsok, praktikák.

Ha hozzámész, állj meg neki akármikor, és akárhol kívánja. De ha túl sok gyereked lesz, akkor megszólnak, mint a Varát, mert nem tudta elrántani a farát. Szóval, majd a lakodalomkor annyi görcsöt kössél az alsószoknyád kötőjére, ahány évig nem akarsz gyereket, vacsorakor meg annyi ujjadra üljél le, és annyi kanál levest merjél, amennyi pulyát szeretnél.

Azután, ha odaadtad magad, és az uradnak már jó volt, rögtön pattanjál föl az ágyból, tüsszentsél, fújd ki jó erősen az orrod, erőlködéssel eltávolíthatod a magvat, utána málnalevél főzettel jól mosd meg magadat ott alul.

- Ha nem jönne meg, akkor igyál csombormenta-, üröm- vagy vadmurokteát.

- Vagy petrezselymet élesztővel, vagy anyarozsfőzetet, vagy rutafüvet pálinkában.

Az akkor tizenkét éves nagymamám undorodott a pálinkának még a gondolatától is, túl sokszor látta, ahogy a saját apja megvadult a birspárlattól.

Nekem az használt, amikor az üres hombárba hajoltam, aztán jól megnyomta a hasamat a deszka.

Nekem meg a bába azt tanácsolta, hogy vegyek ecetes-sós lábfürdőt. De jó is lett.

Én jó sokat szekereztem, utána meg megemeltem az ekét.

Egy kis mályvát felteszel, az elég.

Ha majd itt lesz az ideje, megismerkedhetsz a bábával is. Aztán ha te is olyan vagy, hogy minden hónapban megesel, azt is megtanítja, hogyan kell magadnak megoldani a dolgot. Ne félj, itt mi segítünk egymásnak.

A tizenkét éves nagyanyám beleszédült a sok jótanácsba. Homlokát szúrták a rozmaringágak kicsi tüskéi. Egy borostyánlevél rácsúszott a jobb szemére. Talán ezért nem vette észre azt a fekete, hosszúkás alakú lakktáskát, amiben egy kihegyezett lúdtoll, egy kötőtű és egy hosszú bicikliküllő várt arra, hogy nagyanyám néhány év múlva majd rendszeresen használja őket. Akkorra már hozzáadják a szülei a fuvaros fiához, aki megfelelő körülményeket tud biztosítani a leendő gyerekeinek, és hasonlóak a két család földjei is. Akkorra már nem fog minden este Jóskára gondolni, miközben a férje, aki sok évvel idősebb nála, a csizmáját le se véve ráfordul az ágyban. Akkorra már a nagymama gyakorolja a fonóban hallott összes praktikát, megismerkedik a bába-asszonnal, aki megtanítja neki, mire és hogyan lehet használni a fekete lakktáska tartalmát.

Akkorra már megfogadja, hogy soha, de soha nem fogja anyámnak elmesélni, hogy lehetett volna még kilenc testvére.

GYÓGYÍTÓK

Anyám három egyenlő részre osztja a vörösesbarna fürtöket, a hajszálak alázatosan engedelmessé válnak az akarátának, ahogyan mindenki szokott. Egyesével végigsimítja a különálló varkocskákat, hogy még inkább egyben tartsa, ami szerinte összetartozik. Jobb kezének hüvelykujja és mutatóujja közé parancsolja a jobb oldali köteget, a maradék szálak még pihenhetnek a tenyerében. Bal kezével is ugyanezt teszi a bal oldalon. Jobb kezével áthajtja a középső csurin

a jobb oldalit. Most a középső és a mutatóujja közé veszi a bal oldali copfocskát, a mutatóujja másik felével és a hüvelykujjával fogva tartja a jobb szélső csurkát. Jobb oldalra kihúzza a középső köteget, majd ezen átvezeti a baloldalt. Szorosan meghúzza. Kétkörönként középre igazítja a vaskos copfot. Nézem, ahogy anyám fonja a lányom haját. Ezeket a mozdulatokat ismétli, ki tudja hány ezer éve? Hány generáció hajszálai tapadnak egymásra? Ott tekergődzünk most anyám, a lányom és én. Rég elfeledett ősök fájdalmával bodorodunk. A sejtszintű öröklődéshez simulunk, változatlan DNS-alapszerkezetünkkel. Mit mutatnak az epigenetikai kutatások? Megváltozik a génkifejeződésünk az élményeink hatására? Traumatizált ősök utódai vagyunk. Titkok, tabuk, szégyen, hol alul futnak a szálak között, hol kibukkannak a felszínen, és a piros szalagra tekerednek. Felkunkorodnak az el nem mesélt történetek, anyám visszatuszkolja a kiszabadult tincseket. Küzdök vagyunk. Gyógyító sámánok és babaasszonyok kezei között ott az a petesejtcsíra, amiből én születni fogok. Ott volt anyám petefészkében, mikor várta őt a nagymamám, már ott megvívta harcát az életben maradásért.

A fonat lefelé egyre kisebb és kisebb, elfogy, mint anyám ideje, amit még velünk tölthet. Piros szalagot köt a végére. Na, mehetünk, hozzátok a virágokat, én viszem a többit. November elseje van. Ilyenkor együtt megyünk a temetőbe. Visszük a krizantémokat, anyám a mécseseket meg azokat a kis szerszámokat, amiket már gyerekkoromban is irigyeltem a nagymamámtól. A kiskapát meg a kiscgereblyét.

Állunk a nagymama sírja előtt, anyám, a lányom meg én. Jöttünk elmesélni, amit már úgyis tud, nemsokára megérkezik a legkisebb lány. Letesszük a virágokat a helyükre. Végigsimítom a sötétzöld márványra ragasztott réz S betű kanyarulatait. Anyám a kiscgereblyével simogatja körbe a sírt. A lányom keze ösztönös mozdulattal simogatja a hasát. Olvastam, hogy a várandósság alatt a baba sejtei az anya véráramába vándorolnak, majd visszakerülnek a babába. Magzati, anyai mikro-kimériszmus. A sejtek negyvenegy hétig keringenek oda és vissza, majd a születés után ezeknek a sejteknek a nagy része az anya testében marad, lenyomatot hagyva az anya szöveteiben. Gyakran ott maradnak évtizedeken át. Vajon ott vagyok még anyámban? Hol hagytam a nyomaimat, a vádlijában, az agyában, a karjában, a csípőcsontjában? És anyám ott van még a koporsóban nagymama fekete selyem ruhája alatt?

Ha egy anya szíve megsérül, a magzati sejtek a sérülés helyére rohannak, és olyan sejtekké alakulnak, amelyek a szív meggyógyítására specializálódtak.

Gyógyítók vagyunk mindannyian.

Szent Anna harmadmagával

Bajna György

BOLDOGSÁG

Nyögésre ébredsz.
Mosolyogsz magadon,
Ki is lehetne más a szobában?
Négy-negyvenötöt mutat a kijelző,
Elmondhatod a reggeli imát,
A „Szívem első gondolata” kezdetűt,
Hisz ötkor úgyis ébresztőt énekel a telefonod.

Ima közben fészkelődsz,
S megnyugtat, hogy a görcsgócból
Lassan szétozlik kisebb pontokba
A fájdalom, ami ébresztett.
Már egészen jól érzed magad.
Arra összpontosíthatsz, hogy tíz perc múlva,
Amikor majd kikelsz az ágyból, hogy is ülsz fel,
Hogy is rakod a lábadat,
Mivel segíted tested súlyának elosztását
Úgy, hogy elkerüld a nagyobb fájdalmat
A szokásos *farcsokinál*?
Miért is ne sikerülne? – biztatód magad.
Miért is ne lennél hálás-boldog?
Hiszen a tegnap is...

A SZERENCSÉS

Ezt is megpróbálta,
Mint megannyi tippet,
Zuhanása után
Már nem kapott liftet.
Elrontották közben

Piszkok a felvonót,
Bezárták az ivót,
Be az egy elvonót.
Az árok is mély volt,
Amibe beesett,
Úgy döntött, ott marad,
Kínlódott eleget.
A Napot még látta,
De nem kapott szelet,
Mint zátonyra futott,
Örökre lent rekedt.
Ezt is megpróbálta,
Mint megannyi tippet,
Csakhogy megnyugodjon,
Megadóan intett.
Joggal korholhatták
A sikerkovácsok,
Amit ő megcélzott,
Eltalálták mások.
Boldogabb nincs nála,
Hogy semmije nincsen,
Bal keze már rajta
Az égi kilincsen.

Bálint Tamás
LÖKÉSHULLÁM¹

- *recept májra, hagymalekvárra* -

Farkasék nincsenek otthon,
fiai - szokás szerint - valahol isznak,
de az öreg is sebtében távozhatott,
a holmijai szanaszét hevernek,
mikor erőt vett rajta a mehetnék,
mindent félbe hagyott a padlón.

Lakásuk szemétdomb volt, és marad is.

*

Balogh a teljesen láthatatlan programozó,
nem hallatja a hangját, nem mer, nem szól,
nem mozdul ki a lakásból. Retteg!

Ha véletlenül keresnék, betegnek tetteti magát,
és most végre alibije van. Vége a színlelésnek!

Taknyol, lázas, tarkóján érzi a világvégét,
egyre sápadtabb, utolsó erejével a lejárt
tablettákért nyúlna (végre), de minek.

*

Közben Kovi (egy másik!) a félreeső,
gesztenyesor szegélyezte allé
utolsó traktusa felé közeledett,
a régi neonreklám törött üvegén
megcsillanó délutáni napfényben
a gazdátlanok tetsző motel

vagy szállóépület sziluettje
vonzotta mind közelebb.

Becsekkolna habozás nélkül,
nem érti, mégis mi hajtja oda,
még igazán el sem gondolkodik:
langyos szellő kap bele hajába,
füstös-égett szag marja orrát,
nehező fejét letenné végre,
látása is fakóbb, csúszik szét
lassan a kockakő talpai alatt.

A kilincs már karnyújtásnyira,
markolna, de nincs, amit fogni...

*

A fenyvesek karácsony közeledtével kevésbé lelkesek,
hiába van még csak nyárutó, és állnak peckesen
a város határán. Nem nyomják rá illatuk
és kimoshatatlan bélyegük a blokker bűzre
s hangulatra – hol most nehéz némaság van,
semmi perpatvar, semmilyen gyerekzsúr.

Ábelék messzi az erdőtől, a panelrengetegben
húzzák meg maguk, hol sötétebbé válik az ég,
míg szemben a láthatár egyre fényesebb.

A külső csillog csak, az instafiltereken átszűrt idill,
a tökéletes máz, díszgömbszilárdságú héj,
apró koppanások: lehúzott zsalugátereken át vibráló
önmarcangolás, kétely, önvád, belső bizonytalanság.

Rohadt erősnek látszó amazon és alfahím –
és mennyire viszolyognak legbelül!

*

Falevelek zizegnek,
ágak roppannak, holott
még nem támadt fel a szél.

Mintha Farkas járna tilosban,
az árnyékba húzódva
újabb áldozatára vadászik.

Nem látja senki.

Aki szólhatna,
odafentről szemléli:
és csendben marad.

Torzó

Bíró József
TÁVOZÁSA ELŐTT
A KIRÁLYLEÁNYKA

:
nem tudom
ki volt
az
anyám
nem tudom
ki volt
az
apám

:
jóllehet
tudom
ki volt
az
anyám
tudom
ki volt
az
apám

:
csakhog
nem úgy
tudom
ki volt
az
anyám
nem úgy
tudom
ki volt
az
apám

:
holott
valaki tudja
talán
e
gye
bek
ben
ki is
volt
i
ga
zán
az
anyám
valaki tudja
talán
e
gye
bek
ben
ki is
volt
i
ga
zán
az
apám
:
viszont
nem is
akarom
tudni már
ki volt
az
anyám
nem is

akarom
tudni már
ki volt
az
apám
:
szóval
nem
kutakodom
ki volt
az
anyám
nem
kutakodom
ki volt
az
apám
:
így
is
vol
tam
a
k
i
vol
tam
:
így
is
va
gyok
a
k
i
vol
tam

:
illúziók
nélkül

[kiskorúként öngyilkos lett a húgom / Ausztráliában]

FÉLVAKON ÉS...

:
nem
évek óta
nem
nem járok már sehová
s ha
néhanap
esetleg mégis
fényre merészkedem
:
búzló mocsárrá
satnyul
minden
megnyílik köröttem a föld
:
szédülve
zuhanok
a
mélységes
pokoli
örömtelen semmibe

[2025. január 1. / megkülönböztetett szeretettel adom
tisztelőmnek / Iancu Laurának]

OF COURSE

...
ha
:
Ő
új
...
:
ha
:
Ő
világot
...
:
ha
:
Ő
teremt
...
:
m
a
r
a
d
o
k
...

Nagy Attila

A FEHÉR SZÁRNYÚ HOLLÓ

Apolló szent madara. Az antik görög mitológia egyik legenigmatikusabb – mitológiájában mindenképpen – madara. Nincsen *kihelyezve*, mint például a bagoly, ámde kétszínű – a fekete és a fehér ellenpólusai – és évezredek át szálló meg vissza-visszatérő, mint később, akár címermadár is (lásd: a Hunyadiakat).

A *fehér szárnyú holló*: föld és ég, a rossz és a jó, a tiszta és a bemocskolódott, a fekete oldása a fehérrel, egyfajta ellenpontozása annak.

Egy testben, -en a kettő szín-szimbolikája: a halál és a létezés tömör lenyomata – az emberi és az isteni: az isteni fehér szárny, mely magasba röpti a luciferi testet...

Lehetséges, hogy a mindent látó és tudó bagoly súgta volna meg Zeusznak, vagy méginkább Létónak, hogy ezt a totem-madarat válassza fiának, mintegy pecsétként is? Mert hiszen Apolló, a Fény és a Dal majdani szerelmese, az isteni gyermek, maga az Egész, integritásában.

A Vágy lett volna, hogy ne csak éjszakák ragadozó madarai huhogjanak-ijesztgessenek, hanem hófehér, tiszta szárnyakon szálljon az Értelem és minden, ami Összhang, Szépség és Isteni a sugárzó egyetlen igaz létezés, az Élet felé?

Igen, az a Vágy tette volna? Azé, akiről Eckhart Mester beszélt és írt, az Egyé?

Apolló madara nem tart a csőrében arany gyűrűt, és nem lehetett címerek kalitkájába zárni.

Dalnok madara, a Fényé, a Gyógyítóé csak szabad lehet, miként a dal, a himnusz is.

Szimbolikája mostanra evangéliumi is: Öröm és Üzenet – az el- és visszaszálló Lélek nagyon emberi, el- és felemelő misztériuma.

Talán a Mithrász-kultusz örökké égő lángja s a Főnix-madár megtisztult, újjáéledő pora, Jézus bennünk elnyugvó lábanyoma lehetne még az Egyenlet (Egyensúly) másik felén... Ki tudja?

Nem tudhatom – de érzem.

Kultúrák csapásain csak biceg, ki halandó.

Bennünk is pengeti lantját Apolló, s a holló – melynek a szárnya hófehér – szívünk ritmusát igazítja: a megérintést a méltóság színes kelyhei felé...

MISERERE

Köllő Gábornak

2004, Royal Albert Hall, London.

Zucchero meghívottjaként, de vele együtt éneklő Pavarotti a Misererét, az 51. zsoltárt: Könyörülj rajtunk, Uram, irgalmazz nekünk... Éneklő két olasz... Két olasz a fény, a reneszánsz és annyi minden hazájából. Onnan, ahol tömegesen pusztít a Sátán vírusa, ki tudja (tudja!), hogy miért, hogy miért éppen ott kezdett el vadállatian dühöngeni... (most hagyjuk az ilyen-olyan magyarázatokat, féligazságokat, fakenewsokat!).

Meghatódáson túl, könnyek szöknek a szemembe: mert ha el is távolodtunk tőle, a nagy német misztikusok és Cusanus után: legbelül, újra kibontatlanul, bennünk van még az isteni, a Szikra – a Lélek szentélyében.

És meg fog hasadni – éppen eme nagy baj hozományaként, és ezt vallom! – ama kárpit is, amely még elfedezi valós önmagunkat saját magunk elöl, mint annak idején nagypénteken, a jeruzsálemi nagytemplomban, hozzáférhetővé téve a Szentek Szentjét.

Fekete zongora (Ady!) mellé ülve éneklő a Misererét két olasz. Az 51. zsoltárt, Pavarotti és Zucchero.

És akkor hadd idézzek ebből a *Könyörgésből*, a Nátán próféta bűnbánatából:

*Könyörülj rajtam, én Istenem,
A Te kegyelmességed szerint;
Irgalmasságodnak sokasága szerint
Töröld el az én bűneimet!*

Nem vagyok teológus, nem tisztem a dogmatizmusok szerint eljárni, akár kielemezni a sorokat.

Jékely Zoltán írta: *Egyetlen könnycsepp mindenekelett...*

A *Könyörgés* szinte gyermekien legreményteljesebb soraival fordulok most én is Őhozá:

*Tisztíts meg engem izsóppal, és tiszta leszek;
Moss meg engemet, és fehérebb leszek a hónál.*

Mert ez az, ami fel sem merül már bennünk. Az önvizsgálat bátorsága, akár ebben az egész világunkat-bolygónkat sújtó bajban.

Irgalmazz, Uram, azoknak is, akik (netán) elkövették!

*Tiszta szívet teremts bennem, oh Isten,
És az erős lelket újítsd meg bennem.*

Ezt kérem én is – mint vakcinát, mint ellenszert.

És megadatik!

MAGYAR-ÖRMÉNY IRODALOM¹

Az előttem szóló Spielmann Mihály által elmondottakhoz kapcsolódva, aki a magyar-zsidó irodalomról értekezett, én is elmondhatom, hogy olyan, mint magyar-örmény irodalom nem létezik, ilyesfajta szépirodalmi entitásról nem beszélhetünk. A későbbiekben ezt megindokolom.

Köztudott, hogy egyfajta örmény reneszánsznak vagyunk tanúi a Kárpát-medencében, illetve a Kárpátokon túl is, hogy mind az erdélyi, mind a magyarországi és a romániai örmény közösségek, elsősorban kulturális magához térésének vagyunk tanúi és részesei.

Ezen belül szerveződött ez a mai konferencia is, mint az Örmény Kulturális Napok része.

Visszatérve az eredeti témához: az Erdélybe tömegesen betelepedett örménység (főleg az 1600-as években) igen hamar beilleszkedett abba a közegbe, amely befogadta őt, I. Apafi Mihály fejedelem jóváhagyásával.

Igen jól megszervezett iskolarendszer, társadalmi, közegészségügyi, kulturális, vallási berendezkedés jellemezte az örménységet, akik városaikban, de mindenütt, ahol letelepedtek, igen nagy hatással voltak azon más etnikai (magyar, román, stb.) közösségekre, amelyek békésen, a tolerancia nevében kezelték őket itt, Erdélyben.

¹ Elhangzott az Örmény Kulturális Napok keretében, Marosvásárhelyen, október 12-én.

Természetes, hogy kialakult ebben a diaszpórában az a fajta vegyesnek mondható kultúra, amely ötvözi a mindennapi élet (új haza) és az ősi örmény tradíció vonásait (a fentebb beigéret indoklásom ebben rejlik).

Magyar-örmény irodalmi témáról lévén szó, hivatkozásaim alapja az Alexa Károly által szerkesztett, az Erdélyi Örmény Múzeum 20. köteteként, Budapesten 2014-ben megjelent *Távol az Araráttól...* (A magyar-örmény irodalom) című munka, amely összesen 37 magyar-örmény szerzőt sorol fel, köztük nem csak szépírókat.

Csiky Gergely drámaíróról, a Temesvári Színház névadójáról az előttem szóló Székely Emese tanárnő kimerítően értekezett. Itt jegyzem meg, hogy a MÖMKE (Marosvásárhelyi Örmény-Magyar Kulturális Egyesület) egyik rendezvényére évekkkel ezelőtt Kovács Leventét, a Művészeti Egyetem tanárát hívtuk meg előadni, éppen Csiky Gergelyről.

A mindenkori magyar nyelven írott irodalom-szépirodalom jelesei közt tartjuk számon, nyilván Csiky Gergely mellett: a Lászlóffy testvéreket, Aladárt és Csabát, akik költészetükkel nemcsak gazdagítják a magyar szépirodalmat, de poétika-technikai igen nagy tudásukkal figyelemre méltóan járulnak is hozzá. Mindkettőjüket prózaíróként is számontartjuk, illetve a magyar történelem egyes részleteinek vagy éppenséggel hosszabb szakaszainak szépirodalmi szintű, avagy objektív ismertetőiként is.

Jóllehet, egyes adatok alapján Ady Endrét is, a Gáborján-ágnak köszönhetően örmény eredetűnek is mondják, ez az eredet még nem teljesen tisztázott.

Kitűnő, örmény-magyar, kortárs prózaírónk Bodor Ádám, illetve a sokkal fiatalabb Dragomán György, akiket akár marosvásárhelyieknek is mondhatnánk.

És ha már eme két, igen jelentős prózaírót említettem, feltétlenül szólni kell Petelei Istvánról, aki a 20. századelő egyik legjelentősebb prózaírója.

Jankovics Marcell, Kabdebó Lóránt, Tarján Tamás úgyszintén az örmény-magyar palettát gazdagítják.

Tutsek Anna prózája úgyszintén figyelemre méltó, míg Szongott Kristófnak mindenre, ami örmény és magyar, kiterjedő figyelme és bevitele a köztudatba, példaértékű.

Utolsóként – de messze nem befejezésként, hiszen a sor nem lezárt – a szintén marosvásárhelyi születésű Zárug Péter Farkast említeném, aki mérvadó politológusként szintén beírta nevét írott munkáival is az örmény-magyar kultúrtörténetbe.

Mindaz, amit itt elmondtam, csak támpontokként szolgálhat. Kérem olvasni Őket! Megéri!

Nap

AJÁNDÉKBA KAPOTT ÉLET

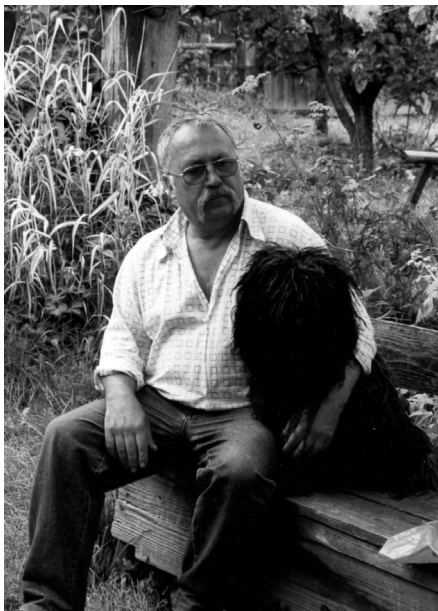
– Zsidó Ferenc beszélgetése

Bajna György költővel, újságíróval –

– *Kezdjük az elején, amikor bebizonyosodott, hogy nem vagy selejt. Ezzel kapcsolatban a következőket nyilatkoztad korábban: „Amikor először voltam kéthetes, egyesek imádkoztak, mások legyintettek, hiszen akkor már 1.75 kg-os voltam a születési 2,10 kg »súlyom« helyett. Ketten bíztak feltétel nélkül bennem: az Isten és Édesanyám. Őket Rózsi, a tehenünk segítette. Azóta is imádom a tehéntejet, bár ebben a korban már nem tartozik a javallott élelmiszerek közé. Micsoda butaság!” Most, hetvennyolcadik évesen, mit tennél még hozzá ehhez?*

– Nagypám 1914 augusztusában bevonult katonának. Tárborszer-nagy (Blénesi Sándor) nagybácsival és két gyermekkel. Ez sok tünődésre készített, főleg az elmúlt 25 évben, amikor megpróbáltam a családi kirakós darabjait a helyükre tenni. Tény, Bajna Ferenc dédapám szinte elviselni se tudta menyecskéjét, aki áthúzta a számításait, ugyanis „elrabolta” a négy lánya mellől egyetlen fiát, akivel egészen más tervei lehettek, ahogy most látom. Nagyanyánk sem szívlelhette a mindent – még három kölcsönadott zsák zabot is – jegyző jelenlétébe adó apósát. Valószínű, apa-fia közti civódás után döntött a szelíd nagypám úgy, hogy önként jelentkezik katonának. Október 23-án már kihirdették a templomban, hogy ő Gyergyószentmiklós harmadik hősi halottja. (Nem-rég azt olvastam róla orosz levéltári forrásokból, hogy hadifogolyként halt meg. Tény, tifuszos volt, amikor egyik hazatért rokonunk utójára találkozott vele).

Dúsgazdag dédnagypám – talán lelkiismerete megnyugtatójaért is – édesapámat rögtön a helyébe tette, s minden nagypámat megilletőt, édesapámra íratott. Sülve-főve az unokája közelében volt. Egyszer nagypám meghallotta, hogy azzal biztatja az akkor nyolcéves legénykét, hogy ne törje magát a tanulással, mert annyi vagyona lesz, hogy holtáig anyagi gondok nélkül élhet. Ez naanyámat – így hívtuk mi, az unokák – azonnali döntésre sarkallta, s ugyancsak módos édesapja támogatásával Budapestre mentette gyermekeit. Valahol a Dohány utcában laktak, ott nyitott varrodát. Véri nagypanyánk akkor nem értett a szabás-varráshoz, de szakképzetteket dolgoztatott, akiktől aztán min-

A nyugalom percei Matyi kutyámmal (2002)

dent megtanult. Jó iskolákba adta fiát és lányát. Édesapám, Bajna József Budapesten nőtt fel, felső kereskedelmit végzett. Kalandos élete volt, és leginkább zsidó barátai, akik támogatásának aztán a második világháború után is sokat köszönhetett. Még vagyonmentést is az államosításkor. Igazi pesti polgár lett, kuplék, operett-részletek, a háború utáni divatos magyar dalok ismerője. Édesanyám, Páll Anna atyám harmadik felesége volt. Első neje gyermekágyi betegségben halt meg, a másodiktól békésen elvált, mert az nem tudott banni a két árván maradt fiúval. Szüleim 1946. szeptember 18-

án házasodtak össze. Mindketten a városházán dolgoztak. Páll nagypapám kéményseprő mester volt, nagymama háziasszony, aki 1937-ben megözvegyült. Hat gyermeke közül akkor már csak Bözsi keresztanyám és édesanyám volt a háznál. Édesanyám a Gyergyószentmiklósi Leánynevelőben végzett polgárit. Gyönyörű írása és hangja volt. Tőle tanultam a nép- és katonadalokat, illetve az irredenta nótákat. (Utóbbiakat akkor énekelte, ha édesapám nem volt a közelben). Felnevelte a két árvát, négy gyermeket szült. 1947, 1948, 1949, majd 1955-ben. Valamennyiünket otthon. Szívnagyobbodása miatt egyet sem javallottak. Én voltam az első. Olyan sörösüveg méretű. Józsika, majd Jutka és Mari következett.

Nagyon korán kezdtem járni, talán mert könnyű volt/am). Beszélni szintén. Saját szókinccsem volt, szerettem magam adni nevet a dolgoknak. Előbb Dudámoá Pengyeri, majd Baja Dudámó lettem. Igen korán elkezdtem tekeregni is. Salamon Jóska bácsi, édesapám egyik barátja, hiába talált ki furfangosnál furfangosabb csodazárakat a kapura, addig lestem a jázminbokor mögül – édesanyám egyszer meglátta a konyha

ablakából –, amíg elsajátítottam a kinyitás titkát, s azzal kereshettek. Ez kb. két és fél-hároméves koromban történt.

Érdekesek a gyermekkori emlékek. Nagyrésztük a környezet elbeszéléseiből kívül aztán belénk, olyannyira, hogy hajlamosak vagyunk azt hinni, mi nem felejtettünk semmit. Pedig dehogy...

A következő eset ellenben nem a történeteiből él, mert a Mária-szobrot ma is le tudnám festeni, annyira emlékszem a színekre. Alig kétéves lehettem, almát vittem Máriának a templomba. Nem tudom, miképp találtam oda. Egy nénit kértem meg, hogy tegye fel a gyümölcsöt a szobor lábához. Mária-szeretetem bizonyára Páll nagymamának köszönhető. (Ő mellesleg ellenem imádkozott a kezdeteknél, valószínű érezve, hogy ha túléllek, nem leszek angyal. Vagy elsőgyermekes legkisebb lányát féltette?) Hazafelé azonban a Vaskertes iskolai útkereszteződésnél nem tudtam, merre is vegyem az irányt. Egy rendőr bácsi vett ölbé, és kérdezte a nevem. Baja Dudámó – mondtam. Nem sokat ért vele. Szépen elindultunk a Kugler Vilmos ügyvédtől államosított, akkor rendőrséggként használt (ma a városi könyvtár) felé. Már éppen fordultunk volna be a kapun, amikor megláttam a rám ügyelni próbáló, felénk szaladó szomszéd lányt, Mártát. Kétségbeesetten kezdtem kiáltani a „nevét”: Pátóka! Pátóka!

Még nem voltam háromszendős, de édesanyám barátnője, Szakács Mária óvó néni – nagyon szeretett – bevitt a csoportjába. Az óvoda a mai Kós Károly iskola egyik földszinti termében működött. Tíz, illetve nyolc évvel nagyobb testvéreim vittek és hoztak. Osztálytársaik között sok gyárimunkás-családból származó gyermek volt. Segítségükkel jelentősen gyarapodott a szókincsem. Édesanyám néha ezzel magyarázta korai öszülését. Egy idő után már meg sem merte kérdezni, hogy mit tanultam az óvodában...

Anyuka sokat mesélt szerepléseimről is. Az elsón Babszem Jankót ilyenformán énekeltem: Itmelitek Babsem Jankót, ude hoty minnyáján, szüleivel ott lakott egy erőséli házsban. Ettola, mettola, ettola, mint egy babsem, attola, minden rosra mindig kés, huncsut kis csibés. Édesanyámat nagybeteg is mindig mosolyra készítette ez a történet. A selypítésem hároméves koromra elmúlt, utána már valóban tisztán tudtam csúnyákat is mondani. Ezzel szűnhetett meg bátyáim „kicsimoszkvai” osztálytársainak az oktatási kedve. (Az állomásépítéskor keletkezett kavicsbánya melletti munkásházsorokban – barakkokban – laktak.

Szüleik közül többen a munkásmozgalomban is szerepet vállaltak. Nekik köszönhetően kapta e gúnynevet a negyed).

Háromévesen – már érthető szavakkal – szórakoztattam a nagyokat, be nem állt a szám. Ügyeltem, hogy ne maradjak észrevétlen. Péter nagybátyám Cérnakáplárnak becézett szeretetében. Óvó nénimet az 1951/52-es tanévtől a templom melletti leánynevelde – zárdának emlegették egész Székelyföldön – egyik osztálytermébe helyezték át. Oda is vitt magával. Igaz, akkor már ötödik éves voltam, és szerelmes. A segédóvónő, Gergely Irénke szép szőke lány volt. Valamiért kórházba került, oda is elcsavarogtam egy csokor virággal. A nővérek kérdezték, hogy kit keresek? – Irénkét, egy szép, szőke lányt. Odavittek az ágyához. Irénke néni még öregasszonyként is mindig emlegette, hogy életében olyan kedves csokrot senkitől sem kapott, mint tőlem.

Állandó csavargások, felelősségre vonások kísérték utamon. A szigorúbb fenytések se sokat használtak. Hiába voltunk közeli gyermekszomszédokként is legkevesebb 20-an fiúgyermek, ha győzött a kalandvág, mentem messzebbre is. A következményekkel olyankor nem törődtem.

Ám nem a csavargások okozták szüleimnek a legtöbb gondot, hanem az, hogy ha érdekeset hallottam, nem tudtam magamban tartani. Miből eredt mérhetetlen közlési vágyam? Talán pszichológus állapíthatná meg. Még nem voltam iskolás, cukorért álltak sorban a dédapámtól államosított egykori kocsmáépület előtt. Élelmiszerüzlet működött akkor már benne. Mivel lovaink voltak, a kereskedők (az évek során Gáll, Bíró, Hoffmann, Lukácsffy bácsi...) gyakran megkérték édesapámat, hogy szükség esetén ő szállítsa nekik az árut. Hat gyermek mellett, mert nem volt hajlandó szolgálatra felcserélni az angyaljövetelt, a hivatalból eltávolítva és az alig másfél éves párttagságtól megszabadítva, mindig kisegítette a boltosokat.

Hosszú sor kígyózott az üzlet előtt. Veszekedés is lehetett, mert én azzal nyugtattam a civódókat – mesélik –, hogy nekünk egy zsák süveges cukor van a kamrában. Szerencsére, édesapám keresztlánya ott volt az első sorban. Mire más felfogta volna szavaimat, ő már fel is kapott, s be hozzánk. Édesapám három barátjával fügebort iszogatva beszélgetett. Kaptam egy rendes fejmosást, hogy börtönbe akarom juttatni? Nem valószínű, hogy felfogtam az értelmét. Aztán oda kellett térdeljek az asztal lábához, hogy biztonságba legyenek miattam. Elkép-

zelem, mennyire szenvedhettem, hallván a történeteket a sok gazemberségről, amit „ezek művelnek”.

Már másodikos voltam, amikor Ernő keresztapám 25 lejt ígért, ha tíz percig nem szólalok meg. 1954-ben ez nagy pénz volt. Nem szegényítettem meg.

Negyedikos voltam. Az első négy osztályban öt tanító néni tanított. Egyedül Schaff Margit néni volt idősebb, a többiek – fiatalasszonyként – sorra mentek szülési szabadságra. Kocsis Piroska, másodikban, a ma 94. éves, mindenre emlékező Farkas Anna, aztán Bodó Erzsébet, utána Balázs Karola, végül Szállasy Magdolna tanított. Egy kivételével valahány tudott kezelni. Az egy arról panaszkodott édesanyámnak, hogy ideggyógyászhoz került miattam. Sok-sok év múltán, amikor már újságíró voltam, arról áradozott, hogy a legjobb diákja voltam...

– Kérlek, mesélj még erről az időszakról, az 1950–60-as évekről – hisz ez már történelem!

– 1957-ben a borszéki erdőket talán pápaszemes lepkék – így mondták – támadták meg. Szovjet pilóták érkeztek permetezni. A negyvenes évek elején – zsidó munkaszolgálatosok által – alagsövezett szárhegyi repülőtérről szálltak fel. Ellátásuk a fakitermelő- és feldolgozó gyárra hárult. Annak beszerzője Szállasy János bácsi volt, a tanító nénim férje. Egyik alkalommal a megszokott társaság nálunk beszélgetett. Másnap példamondatot kellett felírni a táblára. Estem ki a padból. Ki is hívtak. A szenzáció hatását váró izgalommal felírtam: Nálunk a szovjet pilóták párizsi szeletet és bécsi sonkát esznek. Magdi néni, amikor meglátta, igen gyorsan törölte le a táblát. Még meg is dicsért, hogy feltűnést ne keltsen. Délben ellenben hazakísért, mert tudta, mondatom a férjétől származik. Na, akkor kaptam a fenekemre is.

Véri nagyanyám állandóan politizált. Naprakészen állt a sajtó híreivel. A 900 háztartásba bevezetett hangszórók – a Rádiósítási Központ jóvoltából – minden akkor hallhatót továbbítottak, és ott volt a tartományi lap is, a *Vörös Zászló*. Abban az időben Tölgyes (alias Stein) Jakab volt a központ főnöke, városi propaganda titkári ranggal. A hangszórók a főtéren is szórták a híreket, zenét, rengeteg népzene, de még a híres Németország–Magyarország focidöntőt is a világbajnokságról. A Magyar Autonóm tartományban éltünk! Naanyám soha nem hallgatta el a véleményét. Olyannyira képzett volt, hogy egyetemre felvételiző

unokáinak ő tartott sajtószemléket. Amikor belépett hozzánk, előbb körülnézett, hogy van-e gerenda a házban? Azután kezdett csak bele, ha nem az én fülemnek szánt mondandója volt. Amikor kiküldtek, mert valóban veszélyes lett volna előttem beszélni, az ablak alatt füleltem. De a Szállasy-ügy után már tudtam, hogy mi mehet tovább és mi nem.

Mivel jó hangom volt, minden ünnepi alkalommal énekeltem. Negyedik osztály végén tehetségkutatók érkeztek az iskolába, köztük a csodálatosan szép Pantelimon Mária zongoratanárnővel. (Na, rá már valóban én emlékszem). Felvételire javasoltak a marosvásárhelyi művészetibe. Ősszel be is kerültem. Mivel hangszerismeretem nem volt, dob, xilofon főszakra és a kötelező zongora mellékszakra írtak be. Abban az évben váltottak az iskolákban az ötös legjobbról a tízes legjobb jegyre. Nálam szinte észrevétlen maradt a váltás. Csaknem színötös maradtam. A kalitkából szabadult, felügyelet nélküli madárka életét éltem. Édesapámnak már a karácsonyi vakáció alatt feltűnt, hogy jobban megismertem három hónap alatt a várost, mint ő, aki több esztendő óta élt Vásárhelyen.

Az évváró zenevizsgákra be sem mentem. Eljött az utolsó tanítási hét. A hetedikesek osztályát mi díszítettük. Béni Attilával vállaltuk az ágak beszerzését a Somostetőről. Éjjel esett. A palás hegyoldal arcunkra is rányomta a bélyegét. Az akkori Lenin utcában volt az általános iskola, a 9-es, ahova a „művészetisek” is jártak. Nagy boltíves kapuja mögött volt a VII. B osztályterme. Egyszer a félhomályban ismerős hangot hallottam: – Fiacskám, nem ismered Bajna Gyurit? – Én vagyok az. – Azonnal hozd a cókámokod, indulunk haza! Se értesítő, se más, semmi nem érdekelte édesapámat. Szerencsére már mindenkől le voltunk zárva. Vissza a Lázár Ödön parkba, a ferences kolostorba (a mai színház oda épült), ahol a bentlakásunk volt, s első vonattal haza. Még csak meg se szidott, úgy el volt keseredve a szigorú édesapám.

A hatodik osztályt egykori elemis társaimmal folytattam az akkori alszegiben. (Ma Kós Károly Általános Iskola). Minden helyreállt az életemben. Főleg a tanulmányi előmenetel. Ám kirándulni, táborokba soha nem mehettem. A jelszó mindig ugyanaz volt: „Te már kirándultál, te már táboroztál Vásárhelyen.”

Édesapám kényszerűségből gazdálkodott, hiszen menesztése után is gondoskodnia kellett a húga családjáról is, illetve anyja és anyósa kicsi birtokait is ő kezelte. Ez 6-7 hektár szántót és 4-5 hektár kaszálót

jelentett. Az 1949-ben – szovjet továbbképzésről –, a hadifogságból hazatért sógorát, dr. Márton András ügyvédet kedves gyergyói szekusok vették kezelésbe, újabb három és fél évet építette a szocializmust – ítélet nélkül! – különböző munkatáborokban. Négy fia más-más városba kényszerült középiskolába. Édesapám még az ők egzecírozásukból is ki kellett vegye a részét. Munka mindig akadt: az állatokat (két ló, egy tehén, általában két sertés) el kellett látni, etetni, itatni, megpucolni, a trágyát kihordani. Nyáron lovat vezetni szántáskor, krumplikapáláskor, rendet pallani, szénát, sarjút készíteni, a kévét behordani, fát aprítani és bevinni a házba... (Kaszálni soha nem engedett édesapám, mert azt ő sem szeretett). Télire mindig hazahajtották a húsz-huszonöt juhot, nyulak midig voltak. Udvar-, járdaseprés... Ha nem lett volna tennivaló, kerített. A szárnyasok etetése asszony-munka maradt. A két fiú kint, a két lány bent kellett segítsen. (Bátyáim akkor már nem laktak velünk, Marci, a kisebbik 19 évesen hunyt el, Ferenc idegenben dolgozott.) Csak akkor menekültünk meg a nem túl fontos kinti munkáktól, ha könyv volt a kezünkben. Édesapám minden szabad percében olvasott. Sok könyvünk volt. Ha maradt szabad ideje, édesanyám is olvasott. Kicsi korunkban mindig mesével altatott el.

Aztán középiskolás évek következtek. Közepes tanuló voltam, torna-iskolába is jártam három évet, mert édesapám kicsit több izmot szeretett volna látni rajtam. (Ő bokszolt fiatal korában. A Németországból menekülők elől Hollandia lezárta a határait, az idegeneket pedig kitoloncolta az országból, ha legalább egy év ott-tartózkodást nem tudtak bizonyítani. Édesapám 9 hónapja érkezett Hágába. Hazaküldéséig, hét társával együtt, a holland középsúlyú gyarmati bajnoknak volt edzőpartnere. Ezt a tudását később itthon kamatoztatta, főleg a gyártelep ifjai között.) Több szorgalommal és akarással még közepes szintű tornász is lehettem volna.

- *Mikor kezdted sejtetni, hogy az értelmiségi pálya a te pályád, mikor kezdted verset írni?*

- Kilencedik őszén osztályunkba került Bereczki Karcsi. Mindig vonzódtam a csibészekhez. Vele holtáig tartó barátság alakult ki. Hatására kezdtem verseket írni. Ő saját regényről álmódott. Aztán megalakult az irodalmi kör. Tehát úgy 1962-től kezdtem (rettenetesen rossz) verseket írni. Ám ennek ellenére tanár szerettem volna lenni,

magyartanár. Csakhogy oda több kellett volna, mint a firkáim. Mondjuk, fel is kellett volna már akkortól készülni a felvételire, komolyabban venni a tanulást. Hiányzik belőlem a törekvő becsvágy. Nem éreztem soha annyira fontosnak magam, mint amennyire mások – érdemtelenül – értékelték. Ellenben a megfelelési vágyat, a másokért is élést belém palántálták a szüleim. Ez ma is így van. Mindenki sikerének örvendeni tudok, soha nem munkált bennem még szikrányi irigység sem. Az életben inkább az elvegyülni volt a kényelmes számomra. Csakhogy e mögött egyfajta önfeláldozáscsapda is leselkedik. Elég volt hasznosnak éreznem magam, nem kiválónak a többi közül. Azért nagyon meg kellett volna dolgozni, még az olyannak is, mint én voltam. Mert az adottságok nem hiányoztak! – Látod, fiam – jegyezte meg nemegyszer keserűen édesanyám egyik-másik osztálytársamra utalva –, még ebből is több lett, mint belőled. Általában az egyetemet végzettekre értette. Azokra, akiknek volt feneke tanulni. Nekem se könyököm, se fenekem nem volt soha. Kedves tanárom, Páll Vili bácsi mondta úgy 30 évvel az érettségi után, hogy két diákot nem lehet elfelejteni: a nagyon jót és a nagyon rosszat. – Én melyik voltam? – Döntsd el magad, de nem a felejthetők között vagy!

A versírással kapcsolatban annak idején három személyiség volt nagy hatással rám tanácsaival, biztatásával: Lázár László (Lazics), Székely János és nem utolsósorban Király László. Az utóbbi években Lövétei Lázár László és Fekete Vince „tanácsait” veszem komolyan.

Éreztem, hogy a kétkezi munka nem nekem való. Soha nem okoskodtam hasznos megoldásokon, nem találtam ki semmi elmés szerkezetet. Egyedül a föld mellett éreztem jól magam. Főleg szekér-, boglya-, kazalrakás közben, amikor mindenki láthatott, mert a magasban voltam, dicsérhetett, hogy milyen ügyes a gyermek. A földművelés tetszett, szinte minden mozzanatában. Szinte, mert azért nem szerettem disznóólat pucolni, istállót takarítani, trágyát hordani és szétszórni, a számomra fölöslegesnek tűnő dolgokat tisztességesen elvégezni. Olyankor méltatlankodtam. Aztán „a mezőgazdaság szocialista átalakítása” után semmink nem maradt. Szerencsére édesapám irodai munkát kapott. A mai eszemmel csodálkozom, hogy a szüleim nem bolondultak meg. Minden álmuk, annyi évi munkájuk, örökségük, szóval minden odalett. Dehogy háborogtam akkor ezen, bár felfogtam a pótolhatatlan veszteségeket. A verseim se érintettek kényes kérdéseket, tehát pihekönyű

voltam. Éltem, amit lazán élhettem. Nem emlékszem, hogy miután tisztáztam magamban, hogy tanár szeretnék lenni, valami változott volna gondolkodásomban. Sikertelen felvételem után sem. Ellenben, amit szerettem, abban fáradhatatlan voltam: néptánc, népdal, műkedvelő színjátszás, a bemondószövegek, könnyűzenekarban éneklés. Az akkor már egyre izmosodó irodalmi kör, ami – a hozzánk érkező fiatal tanároknak köszönhetően – amolyan szabadegyetemmé vált számomra, ösztönzött, hogy minél többet tudjak. Úgy éreztem, sikerült bepótolnom, amit addig elhanyagoltam. Az önképzés pedig nem fárasztott, sok-sok örömmel ajándékozott meg.

Említettem, ahogy annyi idősek lettünk, a kaszáláson kívül mindent el kellett végezzünk. Hát ott is akadt egy-két dolog, ami a jó szemű édesapának nemigen tetszett. Egyszer meg is jegyezte egy ímmel-ámmal végzett valami után, hogy én a munka temetésén a legnagyobb viharban egyedül is elvinném a hármaskeresztet.

- Érettségi után voltál tisztviselő, szakképzetlen munkás, könyvtáros, helyettes tanár, nevelő, művészeti szakirányító, szerszámlakatos. 1990-től 2008-ig a Hargita Népe újságírójaként dolgoztál, közben elvégezted a nagyváradi Ady Endre Sajtókollégiumot. 2008-ban nyugdíjba vonultál, de ezt követően is írtál a helyi lapnak, a Kisújságnak. Minek tudható be a pályád első harmadában a gyakori irányváltás, illetve mi tartott meg az újságírói munka mellett pályád második felében?

- 1965 nyarán felvételiztem először Kolozsváron. Szeptember végén már a Rajoni Fogyasztási Szövetkezetek közéletelméleti ellenőre voltam. Bereczki Károly bácsi ugyanis elnök volt ott. A Gyergyó rajoni szövetkezet fennhatósága Tusnádtól Disznajóig és Marosmagyaróig tartott, Maroshévíztől román településekkel. Románul alig tudtam. Akkoriban 20-25 román család élt Szentmiklóson, az iskola román tannyelvű osztályaiban is kétharmad arányban székelyek iratkoztak. Mit volt mit tenni, megtanultam egy-két jegyzőkönyv-változatot románul, csak utána küldtek Déda és környékére. 1966 februárjában berukkoltam. A „nagyon közeli” Kogălniceanuba zupáltam be, lettem baka. A település 30 kilométerre van a Fekete-tengertől, úgy 550 kilométerre Gyergyószentmiklóstól. A tornának és a gazdálkodói életnek köszönhetően jó kötésű, 165 cm-es legényke voltam. A rendet már a családban megszoktuk, zökkenőmentes volt az átállás. De volt szerencsém is. A tornaszerek

Vidám percek a maroshévízi Bánffy-strandon

között az udvaron nyújtó is volt. Hogy honnan kerítettem magnéziumport? Lényeg, hogy azon gyakoroltam, magam is mutogatva. Egyenruhában, bakancsosan. Épp talajt fogtam óriáskör után, amikor a zászlóaljparancsnokom, B. Franga – remélem, ez nem katonai titok –, aki észrevétlen végig követett, magához szólított. Két szó után tudta, hogy nem vagyok román. Még kérdezgetett. Értettem ugyan, de ki tudja, hogy miképp válaszoltam? Másnap közölte Fodor Károly nevű századosommal, hogy én az ő híradósa leszek. Az elve ugyanis az volt, hogy a jó katonának a testedzéseiben is jónak kell lennie. Így lettem rádiótávírdász. 1967 jú-

niusában szereltek le. Nem kis izgalommal vártuk a nagy napot, hiszen a szerelvényünk leadása után mindent vissza kellett vegyünk, mert kitört az arab–izraeli háború. Egy hét késéssel, kisebb csoportokban engedtek haza.

Munkahelyemen változások történtek, a szövetkezetekből kereskedelmi vállalat lett, közéleti beosztásom megszűnt. Már júliusban munkára jelentkeztem. Ideiglenesen raktári segédmunkásnak vettek fel, és megígérték, rövidesen összehoznak egy irodai munkahelyet a számomra. Jó hangulat volt Cserr Pista bácsi raktárában, idősebb munkatársakkal, akik nagyon tudtak életük alakulásáról, házasságról, ügyeskedésekről, minden egyébéről mesélni. Két hónap múlva a tervezési osztályra kerültem, aztán a tél beálltával már a vállalat autóparkjának vezetését bízták rám. Egy minden mozgatható darabjától megszabadított Molotov kisteherautó árválkodott a kerítés mellett. Az igazgató megkért, hogy selejtezsem le. Átadta a 7-es számú törvényt. Hát, amit abban kértek, semmi nem volt már a Molotovon. Négy

csutakon ette a rozsda. Jelentettem az igazgatónak, hogy a törvény alapján nem selejtezhető. Elkészítette ő az iratcsomót. Aztán elem tette, hogy írjam alá. Természetesen megtagadtam. Anyázni kezdett, amit kikértem magamnak. Amikor kiléptem az ajtóján, be is adtam a felmondásom. Öt perc múlva már ő rúgott volna ki. Egy hét munkakeresés után a lenfonodában került munkahely. Ott néhány nap bálahordással kezdtem, aztán váltásban dolgoztam, még kártoló is voltam, vidám fiatalasszonyok között dolgoztam. Egy szeg se volt jó bennük, de meleg lelkű, aranyos teremtések voltak. Úgy három hónap múlva reám bízták a könyvtárat és a kultúr csoportot, fél munkaidőben. A másik fél munkaidőre a tüszerező műhelybe kerültem. Agitációs brigád, dalcsoport alakult, pontosabban elevenedett újra, mert az elődöm is megfelelően tette a dolgát, mielőtt a városi Petőfi Sándor Kultúrházhoz igazolt át. Egy nap hívatott az igazgató, hogy el akar küldeni mesteriskolába. 1969. március idusa volt. Visszautasítottam a felajánlást, mert felvételizni akartam. Rossz néven vette. Délben, hazafelé menet, a sorompónál Lukács János, a Partizán Helyiipari Vállalat igazgatója jött szembe, hogy szeretné, ha hozzájuk mennék – kultúrfelelősnek. Azonnal ráálltam azzal a kéréssel, hogy intézze el az áthelyezésemet. Megtörtént.

Villanyszerelőnek vettek fel. A Vaskapunál készül a vízierőműhöz készítettük a kapcsolószekrényeket. Kercsó Péter bácsi csoportjába osztottak be, ő ellenben látva a hozzáértésemet, arra kért, hogy hozzakönyvet magammal, s inkább olvassak, ő majd elrejt. A mestertől egy ideig sikerült megvédenie, ám egyszer az rám nyitotta a kapcsolószekrény ajtóját. Vége volt a csendes művelődésnek.

Egy 1880-as évek végén gyártott présre tett. Amikor az nem dolgozott, csend volt a gyárban. Kint volt a szabad ég alatt, a Vaskaputól felszabadult betonvasat kellett vele aprítani, hogy majd az olvasztókamencébe kerülhessen. Ebből a kitűnő acélból satukat öntött a gyár az NSZK-ba. Nyilván nem a csodálatos minőség, hanem a satuk alapanyaga volt a vonzó. Még olyan finomságokat is elkövettek, hogy néha visszaküldtek néhány darabot, mint selejtet. Amolyan szembekötésnek. A másik „kiválasztott” egy igen aranyos emberke volt. Egyformán szerettük a ránk bizottak elvégzését. Ám az öntésnek mennie kellett, így hát megnyomtuk. Egyszer azt mondja a társam, ez valahogy nem jó, valamit ki kellene találni, legyen néhány szabad percünk is. Megalapítottuk, hogy mekkora az a súly, ami a pedálra kötve működteti a

szörnyet. A gép csattogott, panasz nem volt az öntők részéről, a mester nyugodtan olvashatta a *Munkáséletet*. Egy nap aztán csak észrevette a turpisságot. – A másik hol van? – üvöltötte, mert társam épp a szokásos kortyolásra lépett át az Udvari-féle korcsmába. – Dolgát végezni van – közöltem szelíden. A baj csak az volt, hogy érkezett Béla, a társ is, ám nem egy féldeci elfogyasztása után. Ez az én sorsomat is megpecsételte, hiába voltam félrészmunkaidős, a másikban a vállalat kultúr csoportjának tagjaival próbáltunk, állítottam össze a műsort. – Lehet, maga az igazgató pártfogoltja, nálam holnaptól nincs, amit keressen!

A városban nagyon sikeres rockzenekarunk is volt. Az Üstökös. Ott is énekeltem, szöveget írtam, a fellépéseken vezettem a műsort. A leteremtés napján épp tízóraiztunk, amikor érkezett a Gyilkos-tó Kisipari Szövetkezet alelnöke, Baróti Pál. Ő volt a zenekarunk fenntartója. – Gyuri, Alfaluban megüresedett a francia és az orosz katedra, helyettest keresnek. Add be a kérést. 1968 őszétől így kerültem Gyergyóalfaluba helyettesnek. Olyanokkal dolgozhattam együtt Gál Ernő igazgatása alatt, mint Sövér Elek festőművész, Papp Kincses Emese, Vargyas Antal, Czirják István, Tözsér (Ambrus) Rozália, Blénessy Csaba, Blénessy Erzsébet, Harrach Albert, Kéki Júlia, Baróti Mária vagy Cinezean Toader. Újabb szabadegyetem volt ez számomra. 1969-ben fülig szerelmesen átölelgettük a felvételit. A kislány se volt elkeseredve sikertelenségünkötől. Utoljára egy év múlva próbálkoztam, akkor már felkészültem. Az a hajszál azonban csak ott volt. Tehát nem a nyugtalanságom okozta az irányváltásokat. Azt ellenben, hogy munka nélkül maradjak, el nem tudtam volna képzelni. Nem erre neveltek, nem ezt a példát láttam.

1970 nyarán Csató István egykori tanárom, akkor a szakiskola igazgatója, klubfelelősnek és helyettes tanárnak visszahívott szülővárosomba. Újra a kultúra! Immár szakiskolában. Volt iskolarádiónk napi önálló műsorral, minden osztályteremben hangszóróval. A szomszéd kereskedelmi iskola lányaival is versmondó esteket szerveztem... A tanügyben töltött esztendőök örömei voltak. Természetesen az irodalmi kör is virágzott, a korabeli szerkesztőségek és kiadók tagjai állandó vendégek voltak. Sorra érkeztek a városba tanítani Szávai Géza, Györffi Kálmán, Mózes Éva, Rab János és társaik, valamennyien az irodalmi, illetve művelődési lapokból ismertek. A Salamon Ernő középiskolában Dézsi Zoltán igazgatósága alatt az első Forrás-nemzedék csaknem

valamennyi tagja bemutatkozott, utána a köri ülésen voltak vendégek. Szép éveket jegyezhattünk a '70-es évek Romániájában. Ekkor már külföldi is látogathatott. Volt, amivel megvendégelünk. Nem nagyon zavart, hogy a rendőrségen be kellett jelentenünk: kit és meddig fogadunk. A szakiskola újabb fénykorát élte Blénessy Csaba és Szilágyi Ferenc igazgatásai alatt. Bár a belügy minden esztendő őszén kihúzta a nevelők és helyettes tanárok közül a nevem, ők évről évre vállalták értem a felelősséget.

1976 márciusától a Szakszervezetek Művelődési Házához hívtak könyvtárosnak és szakirányítónak. Júliusban megnősültem. Hitvesem a Székelykeresztúrról Alfaluba kihelyezett Benkő Anna óvónő lett.

Farkas Laci, közgazdász barátom kérdésére, hogy ilyen tinglitangli dolgokból, mint a kultúraszervezés, akarom-e majd eltartani a családomat, nem tudtam észszerű választ adni. Tanácsára beiratkoztam a Gépgyártó Vállalat szerszámlakatos képzésére, amit érettségizettek számára szerveztek. 1977 októberétől a szerszámműhelyben alkalmaztak.

1976 ősze – Barabás Éva festőművész és Karancsi Sándor grafikus társaságában

1990-ig voltam a vállalat munkása. 1990. április 24-től a *Hargita Népe*nél a Gyergyói-medence tudósítója lettem. Gyönyörű idők voltak. A szó szoros értelmében. Nem volt Ctrl C, majd Ctrl V. Mindenről a helyszínen tájékoztam, kerékpárral, gyalog, stoppolva... Este 7-re, a lapzártára mindig elkészült az anyag. Telefonon továbbítottam. A szerkesztőségbe tisztafejnek és ünnepi alkalmakkor, köszöntésekkor jártam be. Máig szeretettel emlékszem valamennyi munkatársamra, külön tisztelettel Borbély László főszerkesztőre és az engem soha meg nem bántó, igényes Hecser Zoltánra. Ma is kapcsolatot tartok Ferencz Imrével, Kristó Tiborral és Sarány Istvánnal. Megjegyzem, hogy a több mint negyven év alatt mindössze három munkahelyi összetűzésem volt: az autóselejtezési ügy, a szelídebb lenfonodai és a Partizán vállalati affér. Nyugdíjazásomra értem el – megállapításom szerint –, hogy elég bölcsességet gyűjtsek a magam értékeléséhez. A lap megszűnéséig, több éven át, a *Gyergyói Kisújságn*ál segédkeztem. Ott is kedves munkatársak között lehettem. A rendszerváltás után a helyi tévézéstől sem voltam

1983 tavasza – Varga Gyöngyi, a Szakszervezeti Művelődési Ház igazgatója, kicsi leányom, Gyöngyike, szerénységem, Fülöp Zoltán (Füles) színművész és Sándor László táncművész

távol. Az első stúdiót Csató Judit és Berszán-Árus Gyurival egyetemben hárman szereztük a Syntaxnak, ft. Gergely István (Tiszti), Biró Sándor gyergyószentmiklósi református tiszteletes segítségével, a ferences rend tartományfőnöke jóvoltából. (P. Benedek Domokos gyergyószentmiklósi születésű volt). A minden hájjal megkent „okos” fiatal vállalkozók már másnap a cégük nevére írták a felszerelést. Lassan húsz éve, Zsigmond Attila kért meg kisebb, majd jelentősebb munkái megvalósításának segítéséhez. A Rex Video filmjeinek (*Földhöz vert csoda, Egy alfalvi képzőművész, Székelyföldi betyárok, Így veszett el Erdélyország, A Fili karnagya, Történelem a Maros sodrásában, Ecsetvonások székelyesen, Székely napfaragók* stb.) alkotói között ott az én nevem is. A tehetséges operatőr és rendezővel sokat tanultunk egymástól. E közös munkának köszönhetem a hasznos szépkort. Az újságírásban megtapasztaltam a jelentéktelennek tűnő dolgok fontosságát is. Azt, hogy csak lélekkel szabad az akár tíz sort is megírni. Az olvasó csupán a hiteles újságírónak hisz. Előrehozott nyugdíjba azért mentem, mert szeretett lapomnál olyan tulajdonosváltás történt, amiről úgy sejtettem, a politikai újságírás mezsgyéjére viszi majd a lapot. A romániai magyar politikázást pedig a szatmári RMDSZ-kongresszus után gyanakodva követem. 2024 nyaráig besegítettem a Gyergyói Tv, a mostani Székelyföld Tv beszélgetőműsoraiba is. Onnan is „nyugalomba” vonultam, mert ma már nem tudom követni úgy, mint régen, a háttérmozgásokat, alkukat, s ennek okán nem szerettem volna akaratom ellenére csicskásává válni egyik vagy másik érdekcsoportnak.

- *Úgy tudom, így nyolcvanhoz közeledve is aktív vagy, jelen vagy a gyergyói közművelődési életben (és nem csak).*

- Egész életem a közülethez köt. Már gyermekkori csavargásaim is valószínű ennek a korai csírái. A kíváncsiság ugyanis a körülöttem történők iránt a legfontosabb mozgatóm. A hogyan alakul? A merre tartunk? A mit érünk? A hogyan látnak mások? A mit tesznek mások? Ki szereti és ki nem Gyergyószentmiklóst? Ha igen, miért? Ha nem, miért? Ezekre választ pedig otthon, békésen üldögélve aligha kaphattam volna. Kultúrám, a szülőföld- és népszerűtet, az önzetlen tenni akarás, az együttérzés azokkal, akik még nálam is kevesebb lehetőséggel élnek, a mozgatórugóim összetevői. Méltatlanul sok elismerésem biztosan megnyugtatta édesanyámat a mennyben. (E megtisztelő be-

szélgetését is kitüntetésnek tartom.) A kultúra deleje mindennél erősebbnek bizonyult. Soha nem fárasztott a közösségért tett semmilyen cselekedet. Számos rendezvény (könyvbemutató, kiállításmegnyitó) szereplője, szervezője lehettem. Találkozásaink alkalmával Beke György moldvai élményei fordították érdeklődésemet a moldvai magyarok felé. Összekötő szövegeimet már a '70-es évek elején csángó mesék, adomák gazdagították. Az ének soha cserben nem hagyott, ma is kórustag vagyok a Szent Miklós Kamaraegyüttesben. A táj- és mozgásszeretet az EKE gyergyói fiókja tagjaként segít ebbéli örömeimben.

Politikai szervezeteknek nem, csupán szakmai szervezeteknek vagyok tagja: a MÚRE-nek és a Székelyföldi Magyar Újságírók Egyesületének.

1962-től nemegyszer én szítoztam fel újra a Salamon Ernő, majd a Kercsó Attila Irodalmi Kör parazsát.

Ötvenhat év csaknem két emberöltő. *Találkozások* cím alatt kiadott négy gyűjteményes kötetünket nem kell szégyelljük. Kitűnő tagjaink közül, sajnos, már sokan nincsenek közöttünk. A gyeplőt néhány éve azért dobtam a lovak közé, mert már nem láttam értelmét a piás hangulatú üléseknek. Megpróbáltam fiatalra cseréltetni a kör vezetését, azonban a tehetséges elnökjelölt nem tudott szervezni. Az is elszomorított, hogy bár volt egy ígéretes, kamaszok alkotta irodalmi kör is a könyvtárban, elzárkóztak a velünk való kapcsolattartástól. Még a negyedik *Találkozások* kötetben – számukra – felajánlott helyre sem tartottak igényt. A folytatásnak tehát semmi esélye nem maradt.

1990 óta elsősorban újságírónak tartom magam. Két verseskötet (*Hófolatok*, 1990; *Harmatcseppek*, 2020) és három gyermekverses könyvecske (*Both vára története*, 2013; *Gábor deák*, 2015; *Sarolt könyve*, 2020) jelzi verses próbálkozásaimat. Több közös verseskötetben, antológiában is szerepelek költeménnyel (például az *Erdélyi Szép Szó* 2023 és 2024-es kiadásában), és riportkönyvekbe is került be írásom (*Magyarok az Istenszéke lábánál*, 2014; *Múltból jövőndőt*, 2021; *Kárpátországi téridő*, 2022; *Máramarosi színek, bányavidéki árnyalatok*, 2022; *Erdély nem ér véget a Feketügnél*, 2024; *Szárhegy. Az idő(m)érték vonzásában*, 2024). 2021-ben a budapesti Memoár Műhely adott ki egy Kunt Zsuzsanna kérdéseire válaszoló beszélgetőkötetet.

Amikor a Salamon Ernő Irodalmi Kör még teljes gőzzel működött. Akkor már az ITÁSZ, a későbbi KITÁSZ (Irodalmi Társaságok Szövetsége, később Kárpát-medencei ITSZ) tagjaként az egyik találkozót Gyergyószentmiklóson szerveztük a szépeplékű Gál Éva Emese költő hathatós közreműködésével. Itt a lendvai vándorgyűlés alkalmával (2001. július 14.) megőrzött pillanat, ebéd után, Varga Domokos íróval.

- Új verseskönyv van-e teremben?

- Lenne egy, *Hókupac* címmel. A versek már megvannak, egy kis hópucolás hiányzik, ami egyre nehezebb, hiszen valamennyi „tékozló fiannak” számít, nehezen tudok megszabadulni tőlük. Hideg fej kell a szerkesztéshez, s az se baj, ha nem csak egy összekotort anyagból áll a kötet. Eddig soha nem terheltem e kényelmetlen munkával senkit. Talán egy összegyűjtött versek kötetet ellenben megérdemelnének azok – ha még van ilyen –, akik azt tartják rólam, amit magamról én nem. Már álmodozni sem álmodozom, mondjuk egy válogatásról, a napilapokban megjelent jobb írásaimból például. Pedig ilyen tervem is volt. Sok száz oldal telne ki belőlük. (Huszonöt esztendő munkájának lehetne emlékeztetője. De kinek? Akiket érdekeltem, jó esetben már csak magukra figyelhetnek. Aztán nem tartoztam a forradalmi vágyaktól parázslók közé.)

Írtam rövid prózát is, elmeséléseket. Egy kiskötetre-való árválkodik a gépen, illetve a fiókban. Csakhogy mint mindennel, úgy vagyok, ha szépet, jót, értékeset látok, ami feltölti a lelkem, magammal szemben el is bizonytalanít. Inkább azokat csemegézem, mintsem a magaméit pofozgassam. Aztán állandóan ott van az édesapám említette bizonyos hármaskereszt...

- *Egyik utolsó közlésed, a 2022 nyara című költeményed úgy utal az ukrán háborúra, hogy közben összeköti az eget a földdel.*

- Minden erőszakos dolog elborzaszt. Talán még gyermekkoromban sem verekedtem, bár ez nem valószínű. A lényeg: nem emlékszem ilyen esetre. Legtovább két másodperc után kikapcsolom, ha észreveszem a horrort a képernyőn. Nagyapa nélkül kellett gyermekeskedjek. Látom, akinek volt, van, mennyivel gazdagabb. Bajna Márton nagyapám 1914 őszétől, lehet, épp valahol Ukrajnában porlad. Páll János nagyapám 1937-ben hunyt el. Bár hiszek az örök életben, nagyon tisztetem e földit, megvetek minden erőszakot. A jelenleg dúló egyik háborút se tartom

Családom 2023 karácsonyán

igazságosnak. Annyi élet pusztult el értelmetlenül, annyi érték vész el napjainkban is, annyi félelem görcsöl a szívekben, hogy megbocsájthatatlan. A maga – de szigorúan a maga – szempontjából mindenkinek igaza lehet. Felőlem nézve: senki életpusztítónak nem lehet igaza!

– *Verseid, ha kategorizálni próbáljuk őket, egyszerre személyesek és tárgyilagosságok, zsánerszerűek és vallomásosak. Te hogyan fogalmaznád meg: milyen a jó vers, Bajna György-féle változata?*

– Minden irodalmi, de bármilyen művészeti alkotás, így a vers is akkor jó, ha megérint az üzenete. Ám észrevehetted, hogy nem nagyon emlegettem sem irodalmi köri, se kocsmái magas röptű vitákat. Soha nem vonzott az okoskodás az irodalmi múról. Csak nagyon ritkán vállalkoztam arra, hogy vitába keveredjek ezért vagy amazért, főleg a stílust illetően. Az alkotó joga annak megválasztása, a kritikusok dolga, hogy bíráljanak. Nem voltam tudós műértő és elemző, nem is leszek. Ez úgy 60 évvel ezelőtt kellett volna kialakuljon bennem, amikor a felvételikre készültem, amikor – az önképző körnek köszönhetően – még pezsgő irodalmi élet volt a városban. Akkor is hagytam másokat ítészkedni. Véleményem legtöbbször megtartottam magamnak. Ha kezdett elmérgesedni a vita, énekelni kezdtem. (Az ülések utáni, a pohár melletti eszmecserekre utalok.) Nem volt soha szándékomban világmegváltóként tetszelegni. Még hősködő sem voltam. Hős főleg nem. Magam előtt se!

– *1992-ből való a Hagyaték című versed, idézem: „Fiamra hagyom az álmaimat, / Lányomra minden ünnepet. / Fehér virágok közé tűzve / kedvesemnek a holnapot. // Ennyi lett csupán a végtelen, / mit szerelméért megérdemel tőlem. / Mit tegyek? / Az Ígéret Földjét / már másnak ígérték / felelőtlen.” Ez egy életed derekán megfogalmazott hagyaték. Hogy látod most, több mint harminc évvel később: mi marad? Mi marad a költészetből, az emberből, a világból?*

– Ha anyagi értelemben érdekel a válasz, a helyzet változatlan. A költészet lélegzadagító, mi lenne nélküle? Ameddig ember lesz, szükség van a lélek gazdagítására is. A világból és az emberből pedig annyi marad, amennyi a művészetekből. (Minden művészeti ág ide tartozik.)

Visszatérve a *Hagyaték*ra: verseimből se fognak meggazdagodni utódaim. Szerintem nem is ringatnak ilyen álmokat. Egészséges gon-

dolkodásúak. A sors akaratából helyettem a fiunk, Gyurika lett zenész. Zenetanár, a Heveder zenekar tagja. Gyöngyi lányunk az idegenforgalom földrajza szakon mesteri fokozatot szerzett, aztán a bábszínház jobban vonzotta. Ma a HalVirág Bábszínházat erősíti: játszik, énekel, zenét szerez, gitározik, szervez... Gyermekeim talán túlságosan is őszinték, amit pedig egyre többen nem szívélnek azok közül, akik – a napfényes jövő reményében – a mának élnek, vélvén, hogy igen közel kerültek az Isten lábához. Hitvesem pedig valószínű ígéreteimmel marad, bár bevallom – immár 49 éve –, páratlanul hősiessen és derekasan állja a helyét.

*2017 nyara – Húgom élettársával, immár néhai Györfői Kálmán íróval
a békés egymás mellett élés érdekében készítünk közkerítést*

Nemes Gyula

„A NÉP BIZTONSÁGÁNAK
LELKIISMERETES ÓREI”

– *A Maros-Torda vármegyei népőrség története*
(1944. november – 1945. július) –

Jelen tanulmány egy folyamatban lévő kutatás részadatait, eddigi eredményeit foglalja össze, és főleg a marosvásárhelyi állami levéltárban megmaradt okiratok elemzésén alapszik. A kutatás további célja a korabeli sajtótermékek ilyen irányú közléseinek részletesebb áttekintése, az egykori népőrök családtagjainak, leszármazottainak felkutatása és oral history-jellegű interjúk készítése velük, a népőrséggel kapcsolatos irat- és fényképhagyatékok összegyűjtése, a téma szélesebb körű – eddigi ismereteink szerint meglehetősen hiányos – szakirodalmának további tanulmányozása.¹

A TÉRSÉG RENDVÉDELMI ELŐZMÉNYEI

Egységes, szervezett csend- és rendvédelemről Magyarország területén, amely az egész ország vagy egy nagyobb régió területét lefedte volna, a 19. század dereka előtt nem beszélhetünk, ugyanakkor azonban a magyar rendvédelem történetét kutató szakemberek azokat az intézkedéseket, amelyek végül a magyar csendőrség létrehozásához vezettek, a napóleoni császárság korára vezetik vissza, ugyanis a császárság vonzáskörébe tartozó államok a francia közigazgatási mintát részesítették előnyben, és ennek részeként a csendőrség intézményét is átvették a franciáktól. Így történhetett meg az, hogy az Észak-Itáliát magába foglaló Lombardiában is csendőrezredet állítottak fel. Napoleon veresége után Lombardia visszakerült a Habsburg Birodalomhoz, akik nemhogy nem szüntették meg a csendőrséget, hanem mint kiválóan

1 Tudomásunk szerint részletekbe menően, szakszerűen eddig csak a Háromszék vármegyei népőrség történetét sikerült feldolgozni és közreadni. Magyarosi Sándor: „Járásparancsnok testvérnek jelentem!” A Háromszéki Népőrség története (1944. december 2. – 1945. június 20.). In Kinda István (főszerk.): *Acta Siculica 2014–2015. A Székely Nemzeti Múzeum Évkönyve*. Sepsiszentgyörgy, 2015, T3 Kiadó, 381–414. p.

működő intézményt – az 1848–49-es forradalom és szabadságharc cári segédlettel történt leverése után – kiterjesztették a birodalom egész területére. Erdélyben például az 1867-es kiegyezés idején egy csendőr ezred állomásozott.²

A kiegyezés után a magyar rendvédelmet újjá kellett szervezni. A neoabszolutizmus egyes rendvédelmi szervei – köztük a csendőrség (ahogy akkor nevezték: zsandárság) is – elfogadhatatlanok voltak a lakosság számára. A városok rendőrségének átalakítása sikerrel is járt, vidéken azonban amiatt, hogy a vármegyék fennhatósága alá tartozó pandúr-szervezet lényegében megbukott, kedvezőtlen közbiztonsági helyzet alakult ki. 1876-ban Tisza Kálmán magyar miniszterelnök az erdélyi csendőrezredet a közös hadsereg alárendeltségéből a magyar kormány felügyelete alá vonta, és végül ez a rendvédelmi szerv szolgált mintául a Magyar Királyi Csendőrség számára, amelynek kiépítése 1881-től 1884-ig tartott. A szervezet létrehozására vonatkozó törvényjavaslatot a magyar képviselőház 1881. január 17-én fogadta el, Ferenc József pedig 1881. február 14-én szentesítette a törvényt.³

A közbiztonsági szolgálat szervezéséről szóló törvényjavaslat már körvonalazta Magyarország területének hat csendőrkerületre történő felosztását. 1881-ben a Kolozsváron már működő I. csendőrkerület tisztjeit bízták meg a II. csendőrkerület megszervezésével. A II. csendőrkerületi parancsnokság törzse, amely 1881. november 25-én érkezett Szegedre, 1882. január 1-jén kezdte meg működését. 1882-ben a kolozsvári I. kerületi parancsnokság a kassai III. kerületet, a szegedi II. pedig a budapesti IV. kerületet szervezte meg. A pozsonyi V. és a székesfehérvári VI. csendőrkerületi parancsnokságokat 1883-ben állították fel.⁴

2 Nemes Gyula: *„Népem biztonságát őrzöm”. Maros-Torda vármegyeiek a Magyar Királyi Csendőrség kötelékében.* (Harmadik, bővített kiadás). Marosvásárhely, 2023, MasterDruck Nyomda, 10. p.

3 Parádi József: A csendőrség magyarországi története. In Parádi József (szerk.): *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, Budapest, 2009, 64–66. p. Február 14-e 1933-tól vált a csendőrség napjává. Ezt az időpontot tekintjük a létrehozás időpontjának, miközben az 1881. évi II. törvénycikk a csendőrlégénység kiegészítéséről, az 1881. évi III. törvénycikk pedig „a közigazgatási szolgálat szervezéséről” szól. Így tehát a szentesítés gyakorlatilag egy meglévő állapotot „véglegesített”.

4 Történeti és statisztikai adatok az 1886. évről (A Magyar Királyi Csendőrség létrejöttének s eddigi történetének vázolata). In *Zsebkönyv a Magyar Királyi Csendőrség számára.* (A továbbiakban: ZsK), Budapest, 1887, 104–122. p.

1908-ban az egész Erdély területét magába foglaló kolozsvári kerületet kettéosztották, és így létrejött a brassói VII. kerület.

1915-ben Marosvásárhely környékén 19 őrς működött. A brassói VII. számú csendőrkerület (nyolc szárny: Beszterce, Brassó, Csíkszereda, Déva, Marosvásárhely, Nagyszeben, Petrozsény, Sepsiszentgyörgy) 1. – marosvásárhelyi – szakaszához a következő őrςök tartoztak: Marosvásárhely, Backamadaras, Déda, Erdőszentgyörgy, Felsőrépa, Gernyeszeg, Görgényszentimre, Laposnyatelep, Magyarfülpös, Makfalva, Marosvécs, Mezőbánd, Mezőcsávás, Mezősámsond, Nyárádremete, Nyárádszereda, Szászrégen, Székelykál, Szováta (a 2. szakasz a gyergyótölgyesi volt).⁵

Az első világháború után, az impériumváltás következtében, a magyar csendőrség már nem fejthetett ki tovább tevékenységet Erdély területén, helyét román rendvédelmi szervek vették át. Az utóbbiak megszervezése értelemszerűen 1918-tól vette kezdetét: december 20-án alakult meg a 8-as számú zsandár (csendőr) ezred Brassóban (Regimentul 8 Jandarmi Braşov), majd 1919. február 4-én Kolozsváron megkezdte működését a 7-es számú zsandár (csendőr) ezred is.⁶ Ez utóbbi alárendeltségébe már tartozott egy marosvásárhelyi zászlóalj, amely később a Marosi Zsandár Légió nevet vette fel (Legiunea de Jandarmi Mureş). A mai közigazgatási értelemben vett Maros megye területén létezett még a két világháború közt egy nagyküüllői légió (Legiunea de Jandarmi Târnava-Mare), segesvári székhellyel, és egy kisküüllői légió (Legiunea de Jandarmi Târnava-Mică), dicsőszentmártoni központtal.⁷

A Magyar Királyi Csendőrség 1940 szeptemberében – a második bécsi döntés kimondása után – tért vissza Észak-Erdélybe és a Székelyföldre. 1940–1944 közt a visszacsatolt területeken a kolozsvári IX. és a marosvásárhelyi X. csendőrkerület fejtett ki rendvédelmi tevékenységet (de csak vidéken; a városokban a Magyar Királyi Rendőrség látta el ezt a hatáskört). 1941-ben a marosvásárhelyi X. csendőrkerülethez öt osztály (Marosvásárhely, Beszterce, Csíkszereda, Sepsiszentgyörgy,

5 ZsK, 1915, 140–149. p.

6 Bár a szakirodalomban a román jandarmerie kifejezést többnyire csendőrségnek fordítják, a szerző kifejezett kérésére a szövegben a román csendőrség megnevezése a magyarul ma már kevésbé természetesnek ható zsandárság maradt (a szerk. megjegyzése).

7 Repere istorice. Jandarmeria Mureşeană – Istorie şi evoluţie. *jandarmeriamures.ro*. (Letöltve: 2024. október 22.)

Székelyudvarhely) és egy nyomozó alosztály tartozott. A marosvásárhelyi kerület két szárnyra (Marosvásárhely, Szászrégen) tagolódott; ezen belül a marosvásárhelyi szárny két, a szászrégeni pedig három szakaszból állt. Maros-Torda vármegye területén 31 csendőrőrs működött.⁸

A Szovjetunió ellen indított „villámháború” 1943 elején megtorpant, a Német Birodalom hadserege pedig kezdett visszaszorulni a korábban elfoglalt területekről. Horthy Miklósnak, Magyarország kormányzójának a parancsára magyar honvédtisztek már 1943-ban titkos tárgyalásokat folytattak annak érdekében, hogy az ország kiléphessen a háborúból. 1944. március 19-én azonban a Wehrmacht csapatai a Tiszáig megszállták Magyarországot, így akadályozva meg a háborúból való esetleges kiválást. Nem sokkal később három SS-páncélgránátos-zászlóalj Székelyföldre is behatolt. A német hadvezetés nem bízott abban, hogy a magyarok kitartanak a Wehrmacht oldalán, ezért látták szükségesnek a megszállást. Románia ellen viszont nem hozták meg ugyanezt az intézkedést, ezért 1944. augusztus 23-án I. Hohenzollern Mihály román király letartóztatta Ion Antonescu teljhatalmú diktátort, és katonai kormányt alakított. Másnap a románok már támadást indítottak addigi szövetségésük, a német hadsereg ellen. Augusztus 25-én román csapatrészek törtek be Magyarország területére, augusztus 30-án magyar városokat bombáztak, köztük Nagyváradot és Szászrégent is. Románia átállásával szabaddá vált az út a szovjet csapatok előtt: augusztus 26-án az összefüggő front elérte és átlépte Magyarország határait. Augusztus 28-án a székelyföldi határ teljes szélességében fellángoltak a harcok a szovjet csapatok és a Székely Határvédelmi Erők alárendeltségébe tartozó alakulatok között.⁹

A második világháború során, amikor a harcok már a Magyar Királyság területén folytak, a csendőröket visszavonták a veszélyeztetett szolgálati helyekről, és frontszolgálatra osztották be őket. Így

8 Nemes: i. m. 71–74. p. Maros-Torda vármegyei csendőrőrsök szakaszonként: Marosvásárhely, Maroszentgyörgy, Mezőcsávás, Mezőörményes, Mezőrűcs, Mezőbánd, Meggyesfalva, Akosfalva; Balavásár, Bordos, Erdőszentgyörgy, Makfalva, Nyárádszereda, Nyárádmagyarós, Szováta, Nyárádremete; Szászrégen, Bátos, Teke, Tancs, Marosvécs; Vajdaszentivány, Gernyeszeg, Radnótfája, Görgény-szentimre, Libánfalva, Laposnya; Maroshévíz, Gödemesterháza, Palotailva, Ratosnya, Déda.

9 Ravasz István: *Erdély ismét hadszíntér 1944.* Budapest, 2002, Petit Real.

alakultak meg például Erdély területén a zilahi, a besztercei és a székelyudvarhelyi csendőrzászlóaljok, amelyek aztán intenzíven részt vettek a háborús eseményekben. A székelyudvarhelyi csendőrzászlóalj megszervezésével vitéz Kiss László csendőr alezredest bízták meg, aki 1942. december 22-től Székelyudvarhelyen osztályparancsnoki tisztséget töltött be. A zászlóaljba a front elől visszavonuló csíki és háromszéki csendőröket sorozták be. Ez nem ment teljesen zökkenőmentesen: a székelyudvarhelyi szárnyparancsnok, dr. Eötvös László csendőr százados például azt a feladatot kapta, hogy Farkaslakán az oda visszavonuló csendőrökből, határőrökből egy századot szervezzen és csatlakozzon velük a zászlóaljhoz, ő azonban hazaküldte a gyülekezőket. A zászlóalj felállítására végül is Szászrégenben került sor.¹⁰

A Szovjetunió és Románia közt 1944. szeptember 12-én aláírt fegyverszüneti egyezmény értelmében a békeszerződés aláírásáig Észak-Erdélyben a Szövetséges Ellenőrző Bizottság (SZEK) gyakorolta a hatalmat, melyen belül a Szovjetunió szabad kezét kapott. Otóberben, a magyar közigazgatás és rendvédelem kivonulása után Maros-Torda vármegyében a „Legiunea de Jandarmi Mureș” vette át a rendvédelmi feladatokat. Az ősz folyamán a bizonytalan belpolitikai helyzetet kihasználva szélsőjobboldali román önkéntes bandák (Maniu-gárda) észak-erdélyi és székelyföldi településeken (pl. Szárazajta, Egeres, Gyanta¹¹) kegyetlen vérengzéseket hajtottak végre az ott élő magyar lakosság ellen, s tömegesen hurcoltak el magyarokat internáló táborokba is. Ezt még a megszálló szovjet haderő sem nézhette, teljesen tétlenül.

A SZEK 1944 novemberében megszüntette Észak-Erdélyben és a Székelyföldön a román közigazgatást (csak a vasút és a posta maradhatott), és helyére szovjet katonai adminisztrációt állított. A román zsandárság Maros megyei egységei november 11–12-én vonultak ki a térségből; a román hatóságok előbb Râmnicul-Sărat, majd Putna megyébe szállásolták be őket.¹²

10 Nemes: i. m. 98, 220. p. Így történhetett meg, hogy több csendőr nem került ki a frontra, nem harcolt a szovjetek ellen és a későbbiek folyamán a népörségbe kapott behívást és beosztást.

11 Egy Boros Zoltán által készített dokumentumfilm (*Fekete vasárnap*) szerint az utóbbi településen megölt magyar civileket román reguláris alakulatok katonái végezték ki (a szerk. megjegyzése).

12 Bartos Zoltán: A marosszentgyörgyi csendőrőrs (1945–1949). In Moldovan Peter (szerk.): *Marosszentgyörgyi Füzetek*, Marosvásárhely, V/2017. 154. p.

A román rendvédelmi egységek eltávolításának okait egy, a jandarmeriamures.ro internetes felületen megjelent szöveg szerzője abban látja, hogy az erdélyi zsandárok „vakmerő” akcióik által ellenálltak az oroszoknak, megakadályozva a „felszabadított” területek feldúlását és kifosztását. Ezzel szemben egy korabeli román lap egyik cikkírója a következőképpen vélekedik a helyzetről: hogyha abban az időben, amikor a szovjet erők – a román közreműködéssel – Erdélyt „felszabadították”, egy őszinte és demokratikus kormány lett volna hatalmon, „[f]igyeltünk volna [arra], hogy demokratikus vezetőséget küldjünk oda. Az igazság és barátság szellemével mentünk volna, az ott élő más nemzetiségűekkel szemben. Ehelyett az akkori kormány háborús bűnököket küldött oda. [...] Legionárius csoportokat küldtünk, a hírhedt önkéntes zászlóaljokat, akik rablásba és gyilkolásba kezdtek. 18 székely földművest öltek meg, fejszével lefejezve őket, minden ítélet nélkül. Hatalmukkal visszaelő zsandárokat küldtünk, akik elkezdték letartóztatni a demokratákat. Erdélyt nem kolóniaként kellett volna kezelni!”¹³

AZ 1944. ÉV VÉGI, 1945. ÉV ELEJI POLITIKAI ÉS KÖZIGAZGATÁSI ELŐKÉP

Az 1934 augusztusában Marosvásárhelyen létrehozott Magyar Dolgozók Szövetsége (MADOSZ, elnöke Kurkó Gyárfás) a második világháború idején Dél-Erdélyben fejtette ki tevékenységét. A MADOSZ-ból alakult meg 1944. október 6-án Brassóban a Magyar Népi Szövetség (MNSZ), amelyet az Országos Demokrata Arcvonal (ODA) a soraiba fogadott. Az ODA-ban a vezető szerep a Román Kommunista Párté volt, de ugyancsak ebbe a csoportosulásba tartoztak az Egységes Szakszervezetek, az Ekésfront és a Szociáldemokrata Párt is.

Az észak-erdélyi, székelyföldi magyar lakosság a szovjet katonai közigazgatás felállítását nagy örömmel fogadta, remélve, hogy a folyamatos rablás, valamint a zaklatások és atrocitások is véget érnek. Ez nagyvonalakban meg is valósult, de olyan falvakban, ahol nem volt szovjet helyőrség, továbbra is előfordult, hogy zaklatták a magyarokat. 1944 decemberében például egy marosvásárhelyi lap szerint Maroshevízen a vasgárdisták még mindig terrorizálták a helyi magyar lakosságot, és a november 12-e előtt kihelyezett „Vorbiți românește”

13 Dr. Șt. Cleja: Ardealul este al nostru. *România Viitoare*, 1945. január 7. 1. p.

MADOSZ-gyűlés Marosvásárhelyen, 1945. március 14-én. A fénykép a nagyernyei Kovács István hagyatékából származik (a szerző gyűjtése)

feliratokat sem szedték le.¹⁴ Az új helyzet másik folyománya az volt, hogy a közrend fenntartása érdekében ún. népőrséget hoztak létre (erre valószínűleg mind a 11 megszállt vármegyében sor került, de csak Kolozs, Beszterce, Csík, Udvarhely, Háromszék, Maros-Torda vármegyéből vannak erre vonatkozó adataink). Városokon ez főleg politikai szempontból megbízhatónak minősített egyénekből verbuválódott, a vidék megszervezését pedig kezdetben a városokból kiküldött szakszervezeti aktivisták vállalták magukra. Az újonnan toborzott népőrök felszerelése a visszavonuló német és magyar katonai egységektől maradt, az egyenruhát – legtöbb esetben – csak egy vörös karszalag helyettesítette.

Ahhoz, hogy az 1944 novembere és 1945 márciusa között uralkodó közállapotokat megértsük, még nagyon sok kutatásra van szükség. Annyi azonban így is elmondható, hogy az újonnan felállított közigaz-

14 Vincze Gábor: Illúziók kora. Az észak-erdélyi „republika” négy hónapja. *Romániai Magyar Szó*, Új sorozat, 1999. július 14. 5. p.

gátásnak nagy nehézségekkel kellett szembenéznie. Orvosok hiányában az egészségügy tekintetében katasztrófális állapotok uralkodtak, fennállt a veszélye, hogy éhínség tör ki, a visszavonulás során a németek felrobbantották a vasúti hidakat. Mivel egyszerre volt forgalomban a pengő, a szovjet hadipengő, és a lej is, Maros-Torda vármegyében saját pénz kiadását fontolgatták – amit a helyi szovjet parancsnokság is támogatott volna –, de erre végül nem került sor. A közigazgatás új vezetőit politikai szempontok alapján nevezték ki, így akár a hozzá nem értés is befolyásolhatta a szakszerű újjászervezést.

Igaz ugyan, hogy a gazdasági helyzet, a négyévnyi háborúnak köszönhetően, siralmas volt, de néhány téren így is jobbnak számított, mint a 22 évi román megszállás alatt. Ezen időszakban ugyanis szabadon lehetett használni a nemzeti színeket, szimbólumokat és az anyanyelvet, és a kétnyelvűség kérdését a legtöbb helyen ekkor még szintén sikerült békésen rendezni. A vegyes lakosságú vidékeken a közigazgatásban, a tömegszervezetek összejövetelein, a hatósági iratokban (pl. Maros-Torda vármegyében) a kétnyelvűség dominált, amelyet dr. Victor Groza főispán rendelete is szavatolt: „Minden állami, megyei és városi hivatalban mindennemű felirat magyar és román nyelven függesztendő ki. [...] Minden hivatalos rendeletet két nyelven kell kiadni. [...] A városok és községek magyar és román nevei egyaránt hivatalosnak tekinthető[k].”¹⁵

1945. március 6-án a román király – a Szovjetunió nyomására – az Ekésfront vezetőjét, dr. Petru Grozát nevezte ki kormányfőnek. Az új kormány felállítása után Észak-Erdélybe is visszatérhetett a román adminisztráció.

1945. március 15-én – „székelyföldi körútja” alkalmával – Gheorghe Vlădescu-Răcoasa,¹⁶ nemzetiségügyi államtitkár Marosvásárhelyre is ellátogatott. Fogadtatásából és biztonságának szavatolásából a népórság is kivette a részét. Hivatalosan dr. Victor Groza prefektus román nyelven, Nemes Dezső pedig az RKP helyi szervezetének vezető-bizottsági tagjaként magyarul üdvözölte a bukaresti államtitkárt. Vlădescu

15 Uo.

16 Gheorghe Vlădescu-Răcoasa (1895, Răcoasa – 1989): bukaresti egyetemi tanár. 1944. december 6. és 1945. február 28. közt nemzetiségügyi miniszter, majd 1945. március 6. és 1946. november 30. közt államtitkár a Kissebbségügyek Titkárságán, Bukarestben.

beszédében kifejtette, hogy „nincs mitől félnie országunknak, mert kétmillió jogát követelő magyar él itt” – azaz Erdélyben. Az MNSZ egy 12 pontból álló emlékiratot fogalmazott meg, amit átadott az államtitkárnak. Az emlékirat többek közt követelte az Észak-Erdély területéről bármilyen cím alatt elhurcolt és román őrizzetben lévő egyének szabadon bocsátását, a teljeskörű magyar nyelvhasználat elismerését, Marosvásárhelyen egy mezőgazdasági főiskola és műegyetem felállítását, hely biztosítását a magyarság számára a román kormányban.¹⁷ Hogy ezekből a későbbiek során mi és hogyan valósult meg, az már más lapra tartozik.

A MAROS-TORDA VÁRMEGYEI NÉPŐRSÉG MEGSZERVEZÉSE

A magyar közigazgatás 1944. szeptemberi kivonulása után több településen polgárőrség alakult a rend fenntartása céljából (pl. Kolozsváron). Ez Marosvásárhelyen nem történt meg, s így a városon az anarchia lett úrrá. Kevés üzlet volt, amely a kifosztást elkerülte volna. Amint a szovjet csapatok lépésről lépésre megszállták Észak-Erdély területét, szorgalmazták, hogy néhány településen – a lakosság etnikai arányainak figyelembevételével – a közrend fenntartásának céljából ún. „nemzeti gárdákat”, vagyis polgárőrsegeket hozzanak létre, amelyek tagjait legtöbb esetben az oroszok látták el fegyverekkel.¹⁸ Hogy Maros megyében mely településeken alakultak ilyen őrségek, a kutatások mai szakaszában még nem tudjuk pontosan, de a későbbiek folyamán létrejött népőrség egyik feladata éppen a polgárőrsegek felszámolása és a vissza nem szolgáltatott fegyverállományok lefoglalása lett. A népőrség napi jelentéseiből kitűnik, hogy 1944 őszén például Jedden és Nyáradremetén biztosan működött polgárőrség.

Marosvécsen november 14-én, a román közigazgatás kivonulása után és a Szovjet Katonai Parancsnokság felállítása idején egy orosz tiszttal arra szólította fel a helyi lakosságot, hogy szervezzék meg a település vezetését, és vegyék fel a kapcsolatot a szászrégeni központtal, a megválasztandó elöljárók egyik feladatuként pedig a közbiztonság megszervezését jelölte meg. Azt is tudomásukra hozta, hogy a rendbontó-

17 Magyar–román testvériség! A nemzetiségügyi miniszter marosvásárhelyi látogatása és tárgyalásai. *Szabad Szó*, 1945. március 18. 1. p.; Paál János: A magyarság helyet kap a kormányban. *Szabad Szó*, 1945. 04. 01. 3. p.

18 Magyarosi: i. m. 388. p.

kat a régi orosz katonai parancsnokságra kell kísérni. Valószínű, hogy a hatalomváltásra több más településen is hasonlóképpen került sor.¹⁹

Hivatalos adatok szerint a Szovjet Katonai Parancsnokság a Maros-Torda Vármegyei Népőrséget 1944. november 14-én helyezte működésbe, és a szervezet 1945. július 7-ig fejtett ki tevékenységet.²⁰ (Amint a későbbiekben kiderül, ez azért nem éppen így történt: voltak helyek, ahol a népőrség ezt követően is fennmaradt, és egészen 1946 elejéig a román rendvédelmi egységekkel párhuzamosan működött.)

Vármegyei szinten a népőrség megszervezése 1944 decemberétől gyorsult fel, illetve vált hatékonyabbá. Kezdetben az állományba olyan helyi férfiakat toboroztak, akik megfeleltek bizonyos kritériumoknak (pl. büntetlen előélet, letöltött katonai szolgálat, stb.) A községekben megszervezett egységek nagy valószínűséggel az egykori magyar csendőr laktanyákba kerültek. 1945 januárjától aztán a népőrség komoly átszervezésen esett át – a jelek szerint a Magyar Királyi Csendőrség mintájára –, és februárra már egy megbízható testületté nőtte ki magát. A magyar csendőrségben általános gyakorlatra emlékeztet például az a törekvés, hogy a népőröket szülőfalujuktól távolabb eső településekre helyezték. Aki ezt nem vállalta, leszerelhetett, kiléphetett a testületből. Az is a csendőrség működését idézte, hogy a népőrök járőrszolgálatot teljesítettek (általában – ha nem volt valamilyen okból kifolyólag szükség erősítésre – két népőr: egy járőrvezető és egy járőrtárs alkotott egy járőrt), portyára induláskor az őrsparancsnoktól kaptak eligazítást, szolgálatukat fegyverrel látták el, és nyomozást is folytathattak. Gyilkosságok, öngyilkosságok esetén a helyi körorvossal együtt kellett halottszemlét tartaniuk, az ellátásukat pedig – az egykori csendőrökhöz hasonlóan – kötelesek voltak kifizetni.²¹ (Valószínű, hogy a két testület

19 Uo. 385. p.

20 Bartos: i. m. 154. p.

21 A népőrök élelmezésével kapcsolatos utasítás, amelyet a népőrség parancsnoksága küldött 1945. május 4-én a marosszentgyörgyi előljáráságnak: „Utasítom a községi előljáráságot, hogy az ottani népőrség részére a szükséges élelmiszer beszerzésében legyen mindenben segítségére. Az előljáróság által szerzett élelmiszert az őrsparancsnok maximális áron köteles kifizetni. Azt azonban nem kívánhatják, hogy a népőrök járjanak házról házra élelmiszertért, mert ebben az esetben a kellemetlenségek sorozata származhat, attól eltekintve, hogy a népőr ilyenformán kénytelen lenne szolgálatát elhanyagolni.” MMNLtI, CGPTgM, Div. Corespondentă, urmăriri, cercetări. 1945. 3/11. 16.

működésében egyéb hasonlóságok is megfigyelhetők, de ez még nem jelenti azt, hogy a népőrség hatékonysága, szervezettsége, felkészültsége elérte volna a magyar csendőrségét.)

Az átszervezést követően olyan egyének kérhették felvételüket a népőrségbe, akik igazolni tudták, hogy nem harcoltak a szovjet csapatok ellen (a feltételek között a letöltött katonai szolgálat továbbra is szerepelt, azonban hiánya nem minősült kizáró oknak).²² Az őrsök parancsnokait általában felsőbb utasítással nevezték ki.²³ A testület soraiba több volt magyar királyi csendőrt is felvettek: közülük Füzessi Sándor osztályparancsnoki tisztséget töltött be. Barabási Márton a marosvásárhelyi, Ercsei György a marosszentgyörgyi, Kopacz János a makfalvi, Tollas Károly a vajdaszentiványi, Máthé Antal pedig a szovátai, illetve a mezőbándi őrsök parancsnokai voltak. Boér Gyula Nagykenyén volt őrsparancsnok-helyettes.²⁴ Vezető beosztásra számíthattak a népőrségnél azok is, akik a két világháború közt a román zsandárságnál töltötték le sorkatonai szolgálatukat, esetleg továbbszolgálónak jelentkeztek. Ilyenek voltak például Fărcaș Vasile, Suciú Ioan, Șuteu Vasile, Șuteu Ilie, Anca Dănilă, Pol Ioan és mások.

Sztálin 1945. március 9-i táviratában engedélyt adott rá, hogy a román adminisztráció visszatérjen Észak-Erdélybe és a Székelyföldre, a szovjet katonai hatóságok azonban még jó ideig ellenőrzést gyakoroltak a helyi szervek és a központi hatóságok kommunikációja felett. A román közigazgatás nem állította rögtön félre a jó hatékonysággal működő népőrséget. A testület valószínűleg 1945. április 1-től került hivatalosan a román állam fennhatósága alá, de amint az okiratokból

22 1945. február 28-án például Szászrégen és környékéről 60 román férfi jelentkezett népőrségi szolgálatra, akiknek egy részét fel is vették.

23 Máthé Antal őrsparancsnok rövid önéletrajzából tudjuk, hogy őt például – mint volt magyar királyi (véglegesített) csendőrt – a Szovjet Katonai Parancsnokság kinevezte a szovátai népőrség parancsnokának. 1945. februárjában kicserélték a mezőbándi parancsnokkal, mert ő jobban beszélte a román nyelvet (1937–40 közt román sorkatonai szolgálatot teljesített, 1940 végén lépett a magyar csendőrség kötelékébe.) Máthé Antal 1946 februárjáig volt őrsparancsnok Mezőbándon. Az információ a Máthé Antal nótagyűjteményét és saját verseit tartalmazó füzet első két oldalán olvasható. Az említett füzet a szerző tulajdonát képezi.

24 Maros Megyei Nemzeti Levéltár Igazgatósága (Tovább: MMNLt), Fond: Comandamentul Gărzii Populare Târgu-Mureș (Maros-Torda Megyei Népőrségi Parancsnokság, tovább: CGPTgM), ds. nr. 3., 82. (Többben a magyarok közül korábban a 33. hegyivadász-zászlóalj, a 27. székely könnyű hadosztály vagy a 23. honvéd határvadász-zászlóalj kötelékében szolgáltak.)

kiderül, a Szovjet Katonai Parancsnokság fennállásának ideje alatt a népőrség ez utóbbi alárendeltségébe is tartozott.²⁵

A MAROS-TORDA VÁRMEGYEI NÉPŐRSÉG PARANCSNOKSÁGA (COMANDAMENTUL GĂRZII POPULARE DIN JUDEȚUL MUREȘ) SZERKEZETI FELÉPÍTÉSE

1945 márciusában a Maros-Torda Vármegyei Népőrség Parancsnokság alárendeltségébe 33 őrs tartozott. Ezek közül huszonöt őrsön magyar, nyolc őrsön pedig román őrsparancsnok teljesített szolgálatot. A számbavett népőrök – beleértve a parancsnokokat és helyetteseiket is – közül 346-ból 266 volt magyar (76,8%) és 80 román (23,2%).²⁶ Bizonyos őrsökön – ilyen volt Ákosfalva, Csittszentiván, Erdőszentgyörgy, Makfalva, Nyárádmagyaros, Nyárádremete, Nyárádszereda, Szováta – csak magyarok szolgáltak. Libánfalva volt az egyetlen település, ahol minden népőr román volt; a fennmaradó őrsök emberei között pedig románokat és magyarokat egyaránt találni. A legnépesebbek a következő őrsök voltak: Marosvásárhely (41 fő), Nyárádszereda (18 fő), Maroshévíz (17 fő), Teke (15 fő), Marosszentgyörgy (13 fő), Meggyesfalva (13 fő). Ákosfalván, Erdőszentgyörgyön, Gernyeszegen, Görgényszentimrén, Libánfalván, Marosvécsen, Mezőbándon, Nyárádtőn, Radnótfáján 12 népőr szolgált. A fennmaradó őrsök legénységének létszáma így alakult: Balavásár (11 fő), Bátos (11 fő), Bordos (7 fő), Csittszentiván (9 fő), Déda (11 fő), Gödemesterháza (5 fő), Laposnya (2 fő), Makfalva (11 fő), Mezőcsávás (11 fő), Mezőörményes (10 fő), Mezőrücs (10 fő), Nagykend (5 fő), Nyárádremete (11 fő), Nyárádmagyarós (9 fő), Palotailva (5 fő), Ratosnya (6 fő), Régen (10 fő), Szováta (10 fő), Tancs (11 fő), Vajdaszentivány (9 fő).

A vármegyei népőrség fennállása alatt egy törzsbe (reședintă) tömörült, ezen belül pedig egy osztályba (detășament), amelynek kötelékében egy nyomozó alosztály is működött. A törzsparancsnokságon a három parancsnokon kívül még 12 ember dolgozott: egy irodafőnök, két beszerző, egy levéltáros, egy raktáros, egy tolmács, három sofőr, egy lakatos, egy szerelő és egy takarítónő. Az osztályparancsnokság és a

25 Nemes Gyula: A Maros-Torda Vármegyei Népőrség Parancsnokság marosszentgyörgyi őrsé (1944. november 14 – 1945. július 7). In Moldovan Péter (szerk.): *Marosszentgyörgyi Füzetek*, Marosvásárhely, VII/2019. 174. p.

26 A nemzetiségi hovatartozást az egyes népőrök nevei alapján állapítottuk meg.

Máthé Antal népőr őrsparancsnok igazolványa

nyomozó alosztály 20 fős személyzete a következőképpen oszlott meg (a két parancsnokot leszámítva): egy irodafőnök, egy levéltáros, két gyorsíró, egy iktató, egy kézbesítő, két fegyvermester, egy nyomozó-osztály-főnök (Dózsa József), egy helyettes (Bíró István) és nyolc nyomozó.²⁷

Az osztályparancsnokság alá 1945 júniusában négy szakasz (pluton), ezek alárendeltségébe pedig 35 őr (post) tartozott; az őrökön összesen 444 személy teljesített szolgálatot. A törzsparancsnok Mihály Antal (szül. 1908) volt, helyettesei pedig Kopacz Ferenc és Fărcaș Vasile voltak. Az osztályparancsnok tisztét 1945 májusáig Füzessi Sándor látta el, és helyettese Suciú Ioan volt. Ezt követően Suciú lett a parancsnok, helyettesnek pedig Dán Andort nevezték ki.

A szakaszparancsnokok nevét és az alárendeltségükbe tartozó legénység létszámát szintén ismerjük: Ilco Gheorghe (I. szakasz, 137 fős állomány), Șuteu Vasile (II. szakasz, 108 fő), Varga István (III. szakasz, 81 fő) és Feigel István (IV. szakasz, 82 fő). A nyomozó alosztály főnöke: Dózsa József, helyettese: Bíró István. Őrsparancsnokok: Barabási Márton (Marosvásárhely, helyettese: Jenei Lázár, legénységi állomány: 41 fő), Ercsei György (Marosszentgyörgy, Pescăruș Petru, 13 fő), Máthé Antal (Mezőbánd, Szabó Sándor, 12 fő), Osváth Gyula (Nyárádszereda,

27 MMNLtI, CGPTgM, Tabel nominal de numele și prenumele personalului care este în serviciu și depinde de Comandamentul Gărzii Populare Județul Mureș. (Tovább: TN). Szám nélküli irat.

Szabó Sándor II., 18 fő), Sóbeszter Sándor (Mezőcsávás, Şerbenai Ioan, 11 fő), Mariş Florea (Mezőörményes, Tóth Lajos, 10 fő), Borbély Domokos (Mezőrűcs, Şuteu Ilie, 10 fő), Pálfi István (Meggyesfalva, Lukács Jenő, 13 fő), Ács Dénes (Csitszentivány, Novák Lázár mb., 9 fő), Táncos János (Nyárádtő, Dombi Gyula, 12 fő), Kiss Ferenc (Ákosfalva, Virágh István, 12 fő), Bedő János (Balavásár, Bereczki János, 11 fő), Molnár Lajos (Bordos, Barabás Ernő, 7 fő), Kopacz János (Makkfalva, Gáll Gyula, 11 fő), Pilcz Péter (Erdőszentgyörgy, Moldován József, 12 fő), Székely József (Nyárádmagyaros, Nagy Sándor, 9 fő), Kopacz Antal (Szováta, Menyhárt József, 10 fő), Zöld Lajos (Nyárádremete, Bán András, 11 fő), Lukács László (Nagykend, Kiss Ferenc mb., 5 fő), Anca Dănilă (Szászrégen, Orbán István, 10 fő), Şuteu Vasile (Bátos, Trombitás István, 11 fő), Papp Sándor (Teke, Suci Traian, 15 fő), Bíró Ferenc (Tancs, Câmpean Ioan, 11 fő), Tollas Károly (Vajdaszentivány, Zaharia Gheorghe, 9 fő), Blága Ferenc (Gernyeszeg, Hegedüs József, 12 fő), Király Márton (Radnótfája, Câmpean Ioan II., 12 fő), Szabó József (Maroshévíz, Hankó Lajos, 17 fő), Pop Ioan (Görgényszentimre, Kiss János, 12 fő), Cazan Pavel (Marosvécs, Boér Márton, 12 fő), Mircea Petru (Libánfalva, Tătar Nicolae, 12 fő), Petru Vasile (Laposnya, Bonari Florea mb., 2 fő), Crăciun Mihail mb. (Gödemesterháza, Picali Gheorghe mb., 5 fő), Szekeres József mb. (Palotailva, Csóka József mb., 5 fő), Fehér Gergely (Ratosnya, Gliga Dumitru, 6 fő), Balázs Mihály (Déda, Gliga Crăciun, 11 fő).²⁸

A törzsparancsnokság pecsétje kerek formájú volt a következő körirattal: Maros-Torda Vármegyei Népőrség Parancsnoksága, ezen belül pedig a román felirat volt olvasható: Comandamentul Gărzii Populare din Jud. Mureş. A kör közepére a Marosvásárhely címeréből kölcsönzött, kardot tartó páncélos kar került azzal a különbséggel, hogy a kardra csak egy medvefej és egy szív volt fűzve, a koronát viszont elhagyta a tervező. (1945 májusától csak a köriratok maradtak, a páncélos kar is eltűnt.)

28 MMNLtI, CGPTgM, State de salarii și diferitele tabele nominale de personal. (Tovább: SSP), Nr. inv. 3/3. 1945. (mb. = megbízott, azaz nem tényleges)

A vármegyei népőrség²⁹ elsősorban a helyi Szovjet Katonai Parancsnokságtól kapott utasításokat, néha azonban a helyi (nép)rendőrség is hozzájuk fordult.³⁰ Ezenkívül szorosan együttműködtek az ügyészséggel, a Kommunista Párttal, a községi és városi elöljáróságokkal, de megtörtént, hogy más szervek (pl. Marosvásárhely és Maros-Torda Vármegye Demokrata Zsidó Népközössége, Budapesti Rendőr Főkapitányság)³¹ kérésének kellett eleget tenniük. 1945 márciusa után a helyzet annyiban változott, hogy ekkortól bizonyos romániai központok is kiadhattak rendeleteket és utasításokat a terület számára.³² Olyan forrást, amelyből az derülne ki, hogy a maros-tordai népőrök együttműködtek vagy egyáltalán kapcsolatot tartottak volna fenn a szomszédos megyék népőrségeivel, egyelőre nem találtunk.

Az őrsöket a szakaszparancsnokok folyamatosan, a törzsparancsnok vagy a helyettese kiszámíthatatlanabb módon ellenőrizték.³³ Ugyanakkor a Szovjet Katonai Parancsnokság emberei vagy egyszerűen csak túlbuzgó orosz katonák megjelenhettek egy-egy őrsön, az ilyen esetek azonban általában nem végződtek jól a népőrök számára. Időnként magasabb beosztású személyek látogatására is számítani lehetett: az 1945. május 20-i napi jelentés szerint például maga „Tănăsescu belügy-

-
- 29 Nem tévesztendő össze a Marosvásárhelyi Rendőrfőnökséggel (ún. néprendőrség), amely 1944 decemberének derekán hét alegységbe volt szervezve: I. rendőrfőnök irodája (5 személy, rendőrfőnök: Mihály József); II. rendőrfőnök-helyettes (dr. Pop Remus) osztálya négy hivatalra osztva: közigazgatási (8 személy, irodavezető: Klein Dezső), bejelentő (4 személy, irodavezető: Újhegyi Imre), gazdasági (5 személy, irodavezető: Tóth Gergely), kézbesítő (4 személy); III. rendőri büntetőbíró (5 személy, irodavezető: Dr. Strul Mór); IV. osztályvezetőség (5 személy); V. állambiztonság (5 személy, vezető: László Gyula); VI. nyomozó csoport (15 személy, vezető: Mihály Sándor); VII. őrszemélyzeti parancsnokság (7 személy, parancsnok: Erődi Tőhötöm Pál). Forrás: MMNLtI, CGPTgM, SSP, 71.
- 30 MMNLtI, CGPTgM, Napi jelentések (Rapoarte zilnice ale ofiterilor de serviciu) (Tovább: NJ) nr. inv.: 1945, 3/6. 1945. március 8-án a következő rendőrségi utasítás érkezett a népőrség osztályparancsnokágára: „A közeli falvakból 50-50 embert a maroszentkirályi szeszgyár mögött levő repülőgéphez csakánnyal, lapáttal, kapával közmunkára kiküldeni.” Az őrsökre kiküldött osztályparancsnoki utasításokban a népőröket arra szólítják fel, hogy az ellenszegülőket tartóztassák le és kísérjék be.
- 31 Nyomozásba kezdtek például a nagyernyei Fruchter Mór elkobzott cséplőgépe visszaszerzése érdekében. Egy másik ügy: a bordosi népőr őrsparancsnok 1945. május 20-án jelentette, hogy a budapesti rendőrség kéri két véckei lakos letartóztatását.
- 32 Magyarosi: i. m. 389. p.
- 33 Például 1945. május 30-án a szakaszparancsnokok és más „tisztek” minden egyes őrsre kiszálltak ellenőrizni a fegyverszüneti bizottság által elrendelt kimutatások összeírását. (NJ)

miniszteri államtitkár elvtárs [volt az, aki] megszemlélte a népőrség parancsnokságot.”

A NÉPŐRSÉG TEVÉKENYSÉGE

A népőrség osztályparancsnokságának székhelyén éjjel-nappal ún. szolgálatos „tiszt” tartózkodott, aki szolgálata végén napi jelentést írt; ezt a rendőrségi titkár és a népőrség törzsparancsnoka (vagy annak helyettese) pecsételte le (láttamozta) és írta alá. Az említett jelentések-ből nagyon sok érdekes információ kiszűrhető arra vonatkozóan, hogy miként is zajlott a testület mindennapi tevékenysége. Az őrsök küldöncei a szolgálatos népőrhöz futottak be – ők többnyire jelentéseket hoztak –, és a feljelentők szintén ők keresték, az információgyűjtés és a legtöbb ügyintézés azonban telefonon történt. A napi jelentésekben gyakran találunk példát arra, hogy a katonai parancsnokság keresi meg a népőrséget. Többnyire azt kérik, hogy az utóbbi parancsnoksága bocsásson rendelkezésükre egy teherautót, valamint a marosvásárhelyi őrs állományának szolgálatban lévő tagjait. Ilyen alkalmakon a szovjet katonák a népőrökkel – esetleg rendőrökkel – együtt razziákat, házkutatásokat, letartóztatásokat hajtottak végre. Az okiratokból, jelentések-ből azonban az is kitűnik, hogy nem mindig volt felhőtlen a szovjetek és a népőrök közötti viszony. 1945. február 20-án például az oroszok meglepték a nyárádszeredai őrsöt, és az alvó népőröket lefegyverezték. 1945. március 5-én a Makfalván állomásozó orosz katona a kibédi bálban keveredett konfliktusba két népőrrel – valószínűleg az éppen szolgálatban lévő járőr tagjaival –, akiktől puskájukat és igazolványai-
kat egyaránt elvette. Egy másik jelentésből, amelyet 1945. május 11-ére datáltak és az osztályparancsnokságnak címeztek, az derül ki, hogy egy részeg orosz katona felpofozott egy őrsparancsnokot.³⁴

A megmaradt dokumentumokból azt is kihámozhatjuk, hogy a népőrök felsőbb parancsoknak tettek eleget, feljelentéseket vizsgáltak ki, és különféle intézkedéseket fogantatosítottak a portyázások alkalmával észlelt rendellenességek orvoslására. Leggyakoribb feladataik a következők voltak: bújókáló katonák (szökevények) felderítése, elfogása, letar-

34 MMNLtI, CGPTgM, NJ. 1945. május 19-én a makfalvi őrsparancsnok azt jelentette, hogy egy puskát elkobzott, de az ottani telefontól szolgálatot teljesítő orosz nő visszaadta korábbi tulajdonosának, mert ő engedélyezte, hogy az illető fegyvert tartson.

tóztatása;³⁵ nyomozás gyilkosság, lopás, verekedés stb. ügyében; rejtgetett, időben le nem adott, be nem szolgáltatott fegyverek felkutatása, lefoglalása;³⁶ illegális tevékenységek (pl. pálinkafőzés) felderítése, megakadályozása;³⁷ hosszabb időre felügyelet nélkül hagyott járművek tulajdonosainak (vezetőinek) felkutatása, azok megbírságolása; a csempészet felderítése és annak megakadályozása (jellemzően Dél-Erdélybe próbáltak állatokat, gabonát, élelmiszert, posztót, gyapjút, stb. átvinni);³⁸ közmunkások toborzása különböző munkálatokra; különböző rendezvények (bál, piac, stb.) felügyelete; a közellátás segítése;³⁹ rasszista megnyilvánulások jelentése, stb.

Arra is ismerünk példát, hogy egyes népőrök bizonyos esetekben joggalmentlenül jártak el: a törzsparancsnokságra több alkalommal is érkezett

-
- 35 Itt mind a vármegye területén bujkáló német, mind pedig a román hadseregből megszökött (dezertált) katonák kézrekerítéséről, letartóztatásáról van szó. Pl. 1945. február 30-án Szovátán egy német katonát menekülés közben lelőttek. 1945. március 5-én Mihály Antal parancsnok nyílt parancsa így hangzott: „Elrendelem, hogy Székes község határában, az erdőben levő bunkerben tartózkodó két német katonát a fenti parancsnokságra előállítani.” 1945. március 31-én egy nyolctagú marosvásárhelyi népőr csoport, nyárádselyei, szovátai és nyárádszeredai népőrökkel megerősítve bujkáló vagy bújtatott német katonák felkutatására indult. Kendőn és Makfalván házkutatásokat hajtottak végre, a Bekecs-tetőn levő bunkereket is átkutatták, de eredménytelenül. Vagy: 1945. február 27-én a tekei őrsről bekísértek egy szökött román katonát, kihallgatták, majd az orosz katonai parancsnokságnak átadták. 1945. április 6-án a radnótfájai őrs népőre jelentette, hogy az állomáson megszökött az őrizetére bízott szökött román katona, akit a népőrség marosvásárhelyi osztályparancsnokságra akart kísérni. „Intézkedés megtéve, az őrsök értesítve lettek az elfogására.”(NJ)
- 36 1945. március 3-án Nyárádköszvényesről jelentették, hogy Alsó- és Felső-Köhéren fegyverek vannak, mert ott valakik állandóan lövöldöznek. (NJ)
- 37 1945. március 3-án a Kommunista Párt telefonon jelentette, hogy „Nyárádremitén, Alsó- és Felső-Köhéren hatalmas apparátussal folyik a pálinkafőzés, ezért az emberek nem akarnak dolgozni menni. Intézkedés megtörtént a fekete pálinkafőzők megszüntetésére.” (NJ)
- 38 A román hatóságok kiutasítása után a román állam elrendelte a korábbi határok őrzését. A Maros-Torda Vármegyei Népőrségnek – akárcsak azoknak, akik az ún. bécsi demarkációs vonal mentén helyezkedtek el – feladata volt a határ megfigyelése, ellenőrzése. Ezt elsősorban a vármegye közellátása érdekében tette, de közbiztonsági, határvédelmi megfontolásokból is. A napi jelentésekben a mezőbándi, a nyárádtői és a nagykendi őrsök legénysége kapcsán történik említés arról, hogy ezek csempészárut foglaltak le. Pl. „A nagykendi őrs bekísért két szekér élelmiszert (tojás, vaj, stb.), amit Brassóba akartak engedély nélkül szállítani, átadva a közellátási hivatalnak.” (NJ)
- 39 1945. február 8-án a Maros-Torda Vármegyei Népőrségi Parancsnokság utasította a maroszentgyörgyi őrsöt, hogy: „legyen segítségére a maroszentgyörgyi közellátásnak a román pap által eltulajdonított gabona visszaszerzésében, tekintettel arra, hogy a helyi szegény lakosságnak nagy szüksége van rá.”

ellenük feljelentés verekedés, fegyverhasználat, jogtalan házkutatás, motozás, bizonyos javak elkobzása, stb. miatt.⁴⁰ Ezen feljelentések kivizsgálásával legtöbb esetben a szakaszparancsnokokat bízták meg, ám ha a kihágást egy magasabb beosztású népőr (pl. nyomozó) követte el, az ügyben az osztály- vagy törzsparancsnokság intézkedett.⁴¹

Ugyanakkor a községi előjáróságok a különféle szovjet katonai alakulatok átvonulása alkalmával elkövetett garázdaságokat is a népőrségnek jelentették, akik ezt továbbították a helyi katonai parancsnokságnak – vagyis tulajdonképpen a népőrség részéről ezek ellen semmiféle intézkedés, fellépés nem történt.⁴²

A népőrök tevékenysége, munkája nem volt veszélytelen. Több esetben előfordult, hogy súlyosan bántalmazták őket, esetenként pedig rájuk is lőttek.⁴³ 1945. június 20-án a maroshévízi népőrség három tagját „géppuskás banditák” orvul megtámadták, és kettőt agyon is lőttek közülük (a harmadiknak sikerült elmenekülnie). A járőrnek egy házat kellett volna átkutatnia, amely a település szélén állt. (A dolog érdekessége, hogy 1941-ben ugyanazon a helyen egy magyar csendőrrjárőr egyik tagja meglehetősen hasonló körülmények között szenvedett sebesülést.) A két népőrt a marosvásárhelyi rendőrség udvarán felállított ravatalról kísérték örök nyugalomra; a gyászszertartáson a város,

40 1945. február 30-án egy mezőcsávási népőrt jogtalan házkutatás miatt letartóztattak. 1945. június 25-én a nyárádszeredai őrs négytagú járőre a mosoni bálbán leállította a zenét, és a mulatózókat motozni kezdte, fegyvert keresve náluk. Az egyik népőr pisztolyt szegezett egy fiatalembernek, mire az ijedtében az utcára szaladt. A népőr a nyílt utcán lövöldözött utána, pánikot keltve. Az 1945. május 22-i napi jelentésbe bejegyezte a szolgálatos népőr, hogy a sáromberki bíró a mezőbándi őrsparancsnok-helyettes ellen tesz bejelentést, aki helybéli születésű és „pisztollyal garázdálkodik, valamint fenyegeti a békés polgárokat”. (NJ)

41 1945. május 25-én Antal Mihály törzsparancsnok letartóztatta Rendes Balázs nyomozót, aki a fegyelmi bizottság döntéséig át lett adva a rendőrségnek. (NJ)

42 1945. március 3-án a nyárádmagyarósi községi előjáróság jelentette, hogy „közokok vonulnak át a településen, kutatnak a padlásokon, ami kell, elviszik, sőt, nőket is kérnek”. 1945. május 6-án Gálfalváról azt jelentették, hogy az orosz katonák szedik össze a lakosságtól a tyúkokat. 1945. június 3-án a nyárádtői községi bíró jelentette, hogy az átvonuló orosz katonák szedik össze a disznókat a faluban. (NJ)

43 1945. február 20-án Nagykendett egy népőrt az őrs udvarán lábón lőttek. 1945. március 31-én jelentés érkezett, hogy egy nagynyulási katonaszökevény több társával együtt a mezőörményesi őrsparancsnokot összekötözte és megverte. Az őrsparancsnok-helyettes egy héttagú járőr élén szintén odament, de őket is lefegyverezték. 1945. május 5-én a szászrégeni őrsparancsnokot a kisilyei bálbán súlyosan megkésélték. (NJ)

a megye, az állami hivatalok és a munkásszervezetek is képviseltették magukat.⁴⁴

1945. március 20-án a népőrség osztályparancsnokságán egy tolmács kíséretében megjelent a Szovjet Katonai Parancsnokság egyik tisztje, és átadott egy rendeletet, amelynek értelmében minden olyan, a vármegye területén lakó személy adatait össze kellett írni, aki az orosz hadsereg ellen harcolt. Az utasítás a később hazatérők lajstromba vételére is vonatkozott. Igen valószínű, hogy a kért nyilvántartás elkészült, az eddigi kutatás során azonban más, erre vonatkozó forrás nem került elő. Tudjuk viszont azt, hogy 1945 elején a marosvásárhelyi néprendőrség a népőrség hathatós segítségével összegyűjtötte és a marosvásárhelyi várba internálta a vármegye területéről mindazokat, akiket a „demokrácia ellenségeinek” minősítettek. Marosvásárhelyen, Nyárádszeredában, Maroshévízen és Szászrégenben összesen 91 olyan személyt találtak, akik – korabeli szóhasználatból élve – a „kultúra mérgezői” voltak. Az intézkedés többek között dr. Czako József orvost, dr. Májay Ferencet – Marosvásárhely korábbi polgármesterét – és Várady Árpád építészmérnököt is érintette. Az internáltakat embertelen körülmények közt tartották fogva, de hozzátartozóik látogathatták őket. Kihallgatásukra – bár folyamatosan ígérették – soha nem került sor, és végül 1945. május 1. és június 25. között sorra mindegyiküket szabadon bocsátották.⁴⁵

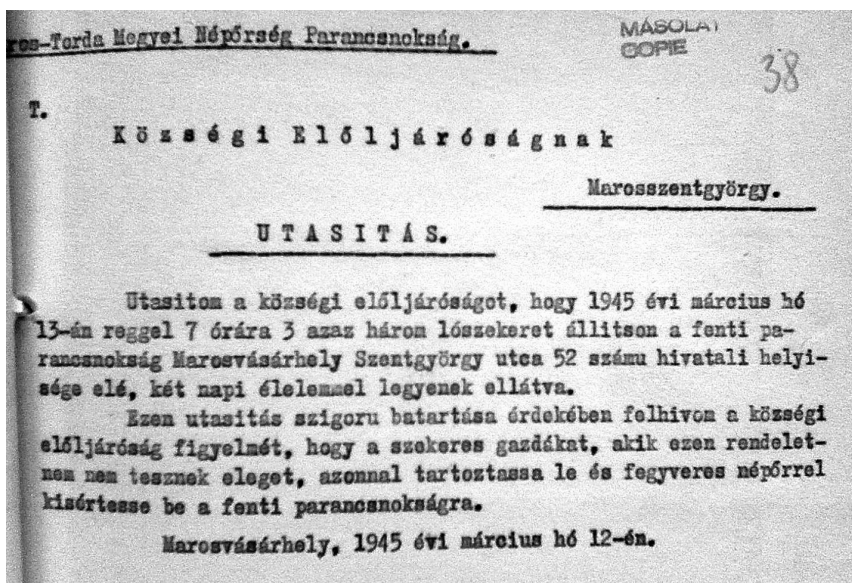
Sok olyan feljelentés is érkezett a népőrséghez – ezeket gyakran többen is aláírták –, amelyekben a háborús évek alatt kompromittálódott egyéneket jelentettek fel, és kérték, tartóztassák le őket. Más esetekben meg éppenséggel egy-egy már letartóztatott személy szabadon engedéséért folyamodtak a testülethez, igazolva az illető ártatlanságát. 1945. április 3-án például hat malomfalvi lakos kérte a helyi birtokos (báró) letartóztatását, „mert nevezett hitlerista, nyilasista volt, és a német hadsereggel elmenekült, de most visszatért. Kérjük, szíves-

44 Géppuskás banditák megtámadták a néprendőrség kirendelt járőrét. *Erdély*, 1945. június 21. 6. p. (A korabeli sajtóban gyakran előfordul, hogy a cikkírók keverik a népőrség, néprendőrség, népcsendőrség kifejezéseket. Ez valószínűleg azért fordul elő, mert a szerzők – abbéli igyekezetükben, hogy a fölösleges ismétléseket elkerüljék – egymás szinonimájaként használják az említett megnevezéseket.

45 Keresztes Gyula: Az internáltakról is. *Népűjság, Színes világ*, 2007. június 23. 1. p. A népőrség irataiban a helyszínt „várlaktanyai táborként” emlegetik. A fogvatartottak őrzésében a népőrség is részt vett.

kedjenek az eljárást megindítani ez a fasiszta ellen.” 1945. május 6-án az erdőszentgyörgyi őrs járőre – lakossági bejelentésre – házkutatást hajtott végre, és a helyi református lelkésztől, „volt nyilas vezetőől elkobzott nyilas rendeleteket és iratokat”. Ezekkel szemben a nyomátiak unitárius lelkészük, a rigmányiak református tanítójuk, a jobbágyfalviak unitárius kántor-tanítójuk mellett állottak ki, akik ugyan szintén elmenekültek 1944-ben a Vörös Hadsereg közeledésének hírére, de „becsületes demokrata magatartást tanúsítottak a fasiszta rezsim alatt”. Az utóbbiak a 60 jobbágyfalvi személy aláírásával beküldött kéréshez a helyi községi előljáróság és demokrata párti vezetőség igazolását is mellékelték.⁴⁶

Ami a néporséggel kapcsolatos forrásokat illeti, érdemes valamelyest bővebben is kitérnünk bizonyos fennmaradt irattípusokra. Ilyenek például a törzs- vagy osztályparancsnokság jelentései vagy az általuk kiadott utasítások – ezek általában az őrsöknek címzett gépelt iratok – ,

A vármegyei parancsnokság által a községi előljáróság számára kiadott utasítás

46 MMNLtI, CGPTgM, Serviciu de siguranță al Jud. Mureș, acte rămase de la Garda Populară Mureș. 1945. Nr. 77., 78., 100., 111., 114.

illetve a napi jelentések, amelyeket járőrszolgálatuk végén maguk a népőrök írtak. Az utóbbi kategóriába tartozó néhány fennmaradt jelentést a marosszentgyörgyi őrök néppőrei írták ceruzával 1945 februárjában. Némi szerkesztési, szép- és helyesírási eltéréstől eltekintve ezek külalakra és formára egyaránt hasonlítanak egymáshoz. A jelentések bal felső sarkában a „Demokrata Néppőr Parancsnokság”, a jobb felső sarokban pedig a „Marosszentgyörgyi őrök” felirat szerepel. A következő sorba az iktatószám, középre pedig a „Jelentés” cím került, amelyet a „tárgy” kategória követett (például: X. Y. székelykáli, csejdi, nagyernyei, stb. lakos feljelentése). Ezt követte a „büntetendő cselekmény” meghatározása (ez akár „ütdrendészeti kihágás” is lehetett). Az irat a tulajdonképpeni jelentés szövegével folytatódott: „Tisztelettel jelentem, hogy...” A szöveget a „nyomozta” szó, alatta a járőrvezető és a járőrtárs neve, valamint az irat kiállításának dátuma és helyszíne zárta. A jelentéseket az őrparancsnok is aláírta, majd egy, a szöveg megírására használt ceruzától eltérő színnel azt is feltüntette rajtuk, hogy az adott irat hová helyezendő el (pl. az őrök irattára), esetleg hová küldendő tovább (pl. főszolgabírószág).⁴⁷

A népőrséget karhatalmi szerepkörben is alkalmazták. A háború lezárásának megünneplése végett 1945. május 9-én egy román színjátékos csoport érkezett Tekére előadást tartani. Valószínűleg az ő biztatásuknak tudható be, hogy a helyi román lakosság tüntetésbe kezdett. A román zászlókkal vonuló tömeg magyarelles jelszavakat skandált – mint például „Le a magyarokkal, éljen Nagy Románia!” –, és azzal fenyegetőztek, hogy egész Budapestig meg sem állnak. A tekei őrparancsnok, mivel az őrök állománya elégtelennek bizonyult volna a tüntetők megfékezésére, telefonon kért segítséget. Egy másik esetben a rendőrökkel gyűlt meg a testület baja: 1945. május 14-én a szolgálatos néppőr a következőket jegyezte fel: „Nemes József elvtárs telefonon néppőroket kért, hogy a Nemzeti Bank előtt felállított rendőroket váltsák le, mert levegőbe lőttek és puskatussal verték szét a tömeget.”

Arra vonatkozóan, hogy a Maros-Torda vármegyei néppőrök milyen egyenruhát hordtak, egyelőre semmilyen információ nem került elő, ismeretes azonban, hogy karszalagot viseltek. Míg a háromszékiekről és a csikiakról biztosan tudjuk, hogy a magyar honvédség egyenruhái-

47 MMNLtI, CGPTgM, Îndrumări. inv. 3/14.

ban jártak, az 1945 áprilisában már féléves maros-tordai népörségnek még nem volt egyenruhája. Ez valamelyest arra is kihatott, ahogyan az emberek a népörökhöz viszonyultak; amint egy, a testület tevékenységét dicsérő cikk írója is megjegyezte, „[s]ajnos az emberekben van valami javíthatatlan formalizmus. Az egyenruha varázsa alól sokan nem tudnak megszabadulni, mintha az egyenruha tenne valakit örré és nem a nemes, emberi segíteni akarás.”⁴⁸ A problémát a népörség szakszervezete úgy kívánta orvosolni, hogy 1945. április 14-én este a marosvásárhelyi Kultúrpalota nagytermében műsoros táncestélyt szerveztek, amelynek bevételét az őrszemélyzet felruházására kívánták fordítani. 1915. június 30-ára ismét meg szeretnék volna szervezni az eseményt, de valami okból kifolyólag július 14-ére kellett halasztani, amikor már feltehetőleg nem tudták megtartani.⁴⁹ Igen valószínű tehát, hogy a népörség felruházása végül egyszerűen elmaradt.

Román és magyar népőr Marosvásárhelyen, 1945. március 15-én
(László Csaba gyűjteményéből)

48 A népörség. *Szabad Szó*, 1945. 04. 11. 3. p.

49 *Szabad Szó*, 1945. 04. 11. 2. p.; 1945. 04. 16. 4. p.; 1945. 06. 30. 3. p.

Bár a népőrök mindennapi szolgálatukat civil ruhában teljesítették, az őrszolgálatok idejére vagy a díszszázad felvonulásai alkalmával az éppen megtartandó ünnephez méltó ruházatot öltöttek. Egy korabeli fotón jól látszik, hogy a két népőr – egy magyar és egy román – nemzetiségéhez illő népviseletben jelenik meg. A magyar keménykalapot, vitézkötéses posztó ujjast, „priccses” nadrágot⁵⁰ és csizmát, a román pedig báránybőr kucsmát („bundasapkát”), „kieresztős” inget, háziszóttos nadrágot és bakancsot visel. Mindkét népőr bal karján karszalag látható, amelyen valószínűleg a két vörös csik közötti szélesebb fehér sávon a „Garda Populară, Népőrség” felirat olvasható.

A járőrszolgálatot a népőrök – amint az említett fotón is látható – a következő felszereléssel látták el: jobb vállra akasztott ismétlőkarabély, a derékszíjon elől vagy enyhén balra csúsztatva viselt tölténytáska (benne löszerekkel), a derékszija bal oldalára csatolt bajonett. A magasabb beosztású népőrök szolgálati fegyvere a pisztoly volt. A korabeli fényképekről az is kiderül, hogy az ünnepi események alkalmából három zászlót is kitűztek: a vörös, sarlós-kalapácsos szovjet zászló középre, a magyar piros-fehér-zöld a jobb oldalra, a román piros-sárga-kék pedig a bal oldalra került. A két utóbbi közepén semmiféle címer vagy más szimbólum nem látható.

A népőröknek – bár a szervezet sok szempontból hierarchikusan épült fel – katonai rendfokozata nem volt. A hivatalos megszólítás egymás közt az „elvtárs” lehetett, legalábbis a napi jelentésekben ilyen megszólítások – „Antal Mihály pk. elvtárs” vagy „Kopacz pk.h. elvtárs” – szerepelnek. (Úgy tűnik, ez megyéről megyére változhatott; a háromszékiek a „testvér” megszólítást használták.) Ezzel szemben egyik feljelentésben, amely amiatt született, hogy valakit az őrsparancsnok-helyettes súlyosan bántalmazott, a sértett a következőket vallotta: ő elvtársnak szólította az illetőt, mire az pofon ütötte, és azt mondta: „nem vagyok elvtárs; menjen oda, ahol elvtársak vannak.”⁵¹

Az alá- és fölérendeltségi viszonyok a népőrségben a következő képet mutatták: törzsparancsnok és helyettese, osztályparancsnok és helyettese, szakaszparancsnokok és helyetteseik, őrsparancsnokok és helyetteseik, népőrök.

50 Briccesz vagy lovaglónadrág.

51 MMNLtI, CGPTgM, 342. és 345. sz. jegyzőkönyvek, 1945.

Próbáltunk annak is utánajárni, milyen kulturális programokon vehetett részt testületileg a népőrség, de úgy néz ki, ezek nagyrészt a már említett „műsoros táncestélyre” és a „díszszázad” ünnepi alkalmakor való felvonultatására korlátozódtak. Ezekhez adódik Vlădescu államtitkár fogadása 1945. március 15-én, vagy ugyanebben az évben május elseje, amit szintén megünnepeltek. Az utóbbi alkalomra a Kommunista Párt és a Szovjet Katonai Parancsnokság szervezett ünnepélyt felvonulással, díszbeszédekkel. Ezt a *Szabad Szó* tudósítója a következőképpen látta: „A főtéren rendezők sűrűnek-forognak. Népőrök ügyelnek a rendre. A népőrség díszszakasza is megjelenik a Sztálin-téren, és az emberben egészen más érzéseket kelt megjelenésük, mint a hajdani román vagy kakastollas magyar csendőrök felbukkanása. Nem hatalmi klikkek hajcsárjai [ők], hanem valóban népőrök, a nép biztonságának lelkiismeretes őrei.”⁵² Májusban ezenkívül egy további ünnepra is sor került, amelyet Németország feltétel nélküli kapitulációja alkalmából rendeztek meg. Ebből az alkalomból a Maros-Torda Vármegyei Népőrség szolgálatos „tisztje” a következőket jegyezte fel a napi jelentésében: „1945. május 9. Egész délelőtt előkészület a háború végét jelző felvonulásra. 1945. május 10. A népőrség az ünnepélyről Kopacz parancsnok helyettes parancsnoksága alatt bevonult.” Bár nem találtunk erre vonatkozóan sajtóhírt, az említett jelentésből egyértelműen kiderül: a háború befejezését Marosvásárhelyen is megünnepelték, és az ünnepségen a helyi népőrség is felvonult.

A NÉPŐRSÉG UTÓÉLETE

A Maros-Torda Vármegyei Népőrség Parancsnokság legénységi állományáról fennmaradt egy lajstrom. Ennek a lajstromnak a végére utólag egy bejegyzés került, amelyet a parancsnok aláírásával és pecsétjével is ellátott, és amelyből kiderül, hogy a Népőrséget a Szovjet Parancsnokság utasítására 1945. július 31-én oszlatták fel.⁵³ Ugyan a román adminisztráció már 1945 márciusától – a Groza-kormány beiktatása után – visszatérhetett Erdélybe, úgy tűnik azonban, a rendvé-

52 „Apáink álma valóra vált: mi, az apák fiai, szabad május elsejét ünnepelhetünk!” *Szabad Szó*, 1945. 05. 4. 1. p. Említésre érdemes itt a *Szabad Szó* 1945. április 11-én megjelent száma is, amely egy egész – igaz, rövid – cikket szán a népőrség dicséretére.

53 MMNLTl, CGPTgM, TN.

delmi egységek (rendőrség, zsandárság) bevonulása és berendezkedése nagyon nehézkesen és lassan ment végbe.

A marosi zsandáregység két tiszt, 163 altiszt és 204 sorkatona állománnyal Putna vármegyéből először a Bákó vármegyei Aknvásárra (Târgu Ocna) települt, ahol 1945 májusában a sorállományt leszerelték (később visszahívták, és más román megyékbe osztották be őket). 1945. július 16-án a légió – amely ekkor 2 tisztet, 66 altisztet és 14 sorállományú zsandárt számlált – hivatalosan is visszatért, bevonult Maros-Torda vármegyébe (egyes altisztek, ha nem ütköztek ellenállásba, már korábban elfoglalták helyüket). A zsandárok létszámát kiegészítendő a népőrség soraiból kiválasztottak 70 embert, akiknek felajánlották, hogy átléphetnek a területbe, de ezek közül 30-an különböző okokra hivatkozva elutasították a felkínált lehetőséget. Volt, aki hiányos román nyelvtudását hozta fel, mások a kisebb fizetést vagy nehezebb szolgálatot kifogásolták. Végül a marosi zsandárlégió állományát 1945. szeptember 15-én a „Tudor Vladimirescu” hadosztály tagjaival egészítették ki, majd október 6-án a „Horea, Cloșca și Crișan” hadosztálytól vezényeltek hozzájuk további altiszteket.⁵⁴

A berendezkedő román rendvédelmi szerveket azonban nem mindenhol fogadták tárt karokkal, ezért előfordult, hogy a két intézmény 1945 végéig (vagy akár tovább is) párhuzamosan működött egymás mellett. Marosszentgyörgyön – ahol minden gördülékenyen ment – a román zsandár „poszt” (az őrs román megnevezése) már július 7-én megkezdte a működését, míg Erdőszentgyörgyön 1945. július 6-án a polgármester és a helyi MNSZ vezetője ellenezte a román zsandárság visszatérését, és kiállt az Újfalvy László-vezette népőrség fenntartása mellett. Az ellenállásnak súlyos következményei lettek: a prefektúra és a megyei MNSZ képviselői is kiszálltak a helyszínre, és végül a polgármestert, a helyi MNSZ-vezetőt és Újfalvyt átadták a brassói Haditörvényszéknek. Ügyüket 1945 szeptemberének végére sem sikerült véglegesen tisztázni.⁵⁵ Meglehetősen zavaros helyzet alakult ki a népőrség fegyverzetét illetően is. Maros-Torda vármegye főispáni hivatala még 1945. július

54 jandarmeriamures.ro. A két hadosztályt 1943 októberében a Szovjetunió területén állították fel, olyan román hadifoglyokból, akik azelőtt a Vörös Hadsereg ellen harcoltak, választási lehetőséget kínálva fel nekik a Gulág vagy az Antonescu-rezsim elleni harc közt.

55 Demeter Csanád: Magyar irredentizmus a román csendőrségi jelentésekben (1945). *Korunk*, 2020, 4. sz. 31., 97. p.

9-én kiadott egy rendeletet, amely kimondta: mindenki köteles minden magyar vagy német eredetű fegyvert, lőszert, katonai értéket július 12-ig a hadkiegészítő parancsnoksághoz leadni. A rendelet a népőrség hasonló eredetű felszerelésére is vonatkozott.⁵⁶ Ezt követően a székyudvarhelyi román zsandárság szeptemberben letartóztatta és hadbírótság elé állította a kibédi bírót és a jegyzőt, azzal a váddal, hogy nem adták le a népőrség fegyvereit. Amint utólag kiderült, a kibédi népőrség 10 darab puskáját a vádlottak június folyamán a makfalvi zsandárságon, az erdőszentgyörgyi főszolgabírótságon és az udvarhelyi megyefőnökségen is bejelentették, de azok átvételére végül csak szeptember 9-én került sor.

A népőrök ellen más vádak is felmerültek. A román zsandárság 1945. szeptember 14-i jelentése szerint a makfalvi népőrség vezetője Erdőszentgyörgyre ment, hogy az ottani helyi népőrség tagjainak utasításokat adjon. „Ezt követően betért egy román tulajdonú kocsmába, ahol meglátva a román zászlót, gúnyolódott, hogy a trikolor besárgította a kocsmát. Felszólította a tulajdonost, távolítsa el a zászlót, mert ha két nap múlva visszajön, és még mindig ott lesz, ő veszi le. Az erdőszentgyörgyi parancsnokság következtetései szerint Préda Nándor csak formálisan tagja a román népőrségnek, és abban bízik, hogy Erdély visszakerül Magyarországhoz.”⁵⁷

Máthé Antal a mezőbándi népőrség őrsparancsnoka (1967-ben írt) rövid, szűkszavú önéletrajzában a következőképpen emlékezett meg az akkori időszakról: „Ott voltam Mezőbándon 1946. február 10-ig, míg nem jöttek a román zsandárok, vagyis az akkoriban nevezett Tudor Vladimirescu csapat. Persze csak az elnevezésük volt más, azonban a testület összes tagja mind a régi kapitalista királyság emberei voltak. Maradhattam volna tovább velük, de semmi értelmét nem láttam, mert tudtam, hogy hosszú életűek ők sem lesznek.”

A világháborút követő években még mind a kisemberek, mind a politikusok mertek arról álmodozni, hogy az újabb békeszerződésnek köszönhetően Erdély visszakerül az anyaországhoz, vagy önálló státust kap. Ezt az időszakot – némi iróniával – az „álmodozások korának” is szokták nevezni. Néhány politikus még azzal is próbálkozott, hogy ún.

56 Rendelet a fegyverek beszolgáltatásáról és az éjjeli rendőrség működéséről. *Szabad Szó*, 1945. 07. 9. 7. p.

57 Demeter: i. m. 101. p.

„határtervezetet” dolgozzon ki: ezek közé tartozott például dr. Szenner József ügyvéd, Maros-Torda vármegye volt főispánja, magyar országgyűlési képviselő is.⁵⁸ Arról, hogy Sztálin – akinél a román kommunista elvtársak hamarabb jártak, mint Rákosi elvtársék – végül mégis keresztülhúzta ezeket a számításokat, nem az „álmodozók” tehetnek. A magyarországi kommunisták legfőbb gondja a hatalom megszerzése volt. Erdély ügyében a koalíciós kormány képviselői tíz nappal azután fordultak a nagyhatalmakhoz, miután azok már eldöntötték, hogy visszaállítják a trianoni határokat. 1946 szeptemberében Párizsban végül elutasították a magyar igényeket – az „álmodozások kora” véget ért.⁵⁹

ÖSSZEGZÉS

A Maros-Torda Vármegyei Népőrségnek rendvédelmi szervezetként hasonló feladatokat kellett ellátnia, mint korábban a Magyar Királyi Csendőrségnek és a Román Zsandárságnak, de sem felkészültség, sem pedig szervezettség tekintetében nem érte el az említett testületek színvonalát. A magyar csendőrségnek mint katonailag szervezett fegyveres őrtestületnek nemcsak a tisztikara volt képzett, hanem a legénységi állománya is – és ez a próbacsendőrtől az alhadnagyig a testület minden tagjáról elmondható. Mindazoknak, akik a csendőrség kötelékébe kívántak lépni, szigorú feltételeknek kellett megfelelniük; ezek között a leszolgált katonai idő, valamint az írni-olvasni és számolni tudás egyaránt szerepelt. A felvételt nyert jelölt átképző tanfolyamon vett részt, majd járőrtárs-képző iskolát végzett. 18 hónapnyi próbaszolgálat után – ezalatt a jelöltnek folyton képeznie kellett magát – következett a járőrvezetői, majd az őrsparancsnoki iskola, később pedig a szakaszparancsnok-képzés (ily módon egészen az alhadnagyi rendfokozatig lehetett elérni). A képzés eredményességét mi sem bizonyítja jobban, minthogy a magyar csendőrség felderítési hatékonysága meghaladta a 90%-ot.

A román zsandárság szintén olyan katonai „struktúráként” határozta meg magát, amelynek fő feladata a közrend és béke biztosítása, illetve

58 Nemes Gyula: *Az örök honvédő. Dr. nagyernyei Szenner József*. Marosvásárhely, 2023, Garabontzia Kiadó, 39. p.

59 Vincze Gábor: *Álmodozások kora. Tervek, javaslatok az „erdélyi kérdés” megoldására 1945–46-ban. Limes*, 1997. 2. sz. 59–82. p.

helyreállítása volt. Az utóbbi testületben csak a tiszteknek és az altiszteknek kellett iskolát végezniük; a legénységi állományt sorozták. Abban azonban mindkét rendfenntartó szerv hasonlított, hogy tagjai egyenruhát viseltek (ez önmagában is tekintélyt parancsolt), hátuk mögött pedig a törvény és egy országos szervezet biztonságot adó hatalma állt. Ezzel szemben a Maros-Torda Vármegyei Népőrség, bár állománya főleg katonaviselt férfiakkól tevődött össze, nem feltétlenül tekinthető katonai szervezetnek. Inkább afféle paramilitáris egységként határozható meg, amely ugyan a csendőri jellegű testületekhez hasonlóan rendfenntartó feladatokat látott el, viszont nem volt része semmilyen nagyobb katonai struktúrának – még a helyi szovjet hatóságoknak sem, bár bizonyos értelemben a szovjet katonai közigazgatás bevezetésének következtében hozták létre. A népőrök tehát törvényes állami felhatalmazással nem rendelkeztek, nem viseltek egyenruhát, és az sem igazán mondható el róluk, hogy jelentősebb tekintélynek örvendtek volna. Ami a felkészültségüket illeti, csak a csendőrséget, zsandárságot és katonaságot megjárta feletteseiktől kaptak valamiféle kiképzést, és gyakran az is előfordult, hogy egyik nap beálltak a testületbe, másnap pedig már járőrbe kellett menniük. A népesség körében, mivel főként a Szovjet Katonai Parancsnokságot és a Kommunista Pártot szolgálták ki, nem övezte őket különösebb szimpátia, ugyanakkor azonban a magyarajkú lakosság szempontjából nézve nagy szükség volt rájuk. Mindezek ellenére a népőrség végül mégis összerázódott, tagjai pedig némi gyakorlatra, tapasztalatra tettek szert. Ennek köszönhetően a testület fokozatosan olyan rendvédelmi szervvé vált, amellyel a városi és községi önkormányzatok, 1945 márciusa után pedig akár a román állam is számolhattak. Nem csoda tehát, hogy a Groza-kormány hatalomra kerülését követően nem szerelték le, hanem egy ideig még működtették a testületet.

Szemlélőhely

„SZERETEM A KIHÍVÁSOKAT,
EZÉRT AZ EJTŐERNYŐS ALAKULATHOZ
JELENTKEZTEM”

– Magyarosi Sándor beszélgetése Vitus Hubával
a román hadseregben letöltött kötelező katonai szolgálatról –

Vitus Huba 1973. december 10-én született Kőhalomban, és 1992-ben érettségizett a sepsiszentgyörgyi Székely Mikó Kollégiumban. Jelenleg Sepsiszentgyörgyön él, saját vállalkozása van, emellett pedig síoktatóként dolgozik. Az alábbi interjú, amelyben katonai szolgálatáról beszél, 2024. december 1-jén készült vele.

*

– '93-ban megkaptam a behívót, és '94-ben besoroztak a mostani Mikes Kelemen iskola háta mögött, az iskola oldalszárnyánál levő besorozónál. Ott vetköztettek le, és... Egészségileg rendben voltam. Önkéntesen lehetett jelentkezni az ejtőernyősökhöz. Ez nem volt kötelező. Mivel sportoló voltam, alpesi síben országos bajnok, ezért a hegyivadászokhoz volt lehetőségem menni, hogy ott azt az egy évet lehúzzam, de szeretem a kihívásokat, és ezért az ejtőernyős alakulathoz jelentkeztem önkéntesen. '94 februárjában vittek el Bákóba, egy moldvai megyeközpontba. A tizenegyes számú kaszárnyánk a MiG-21-es repülőtér mellett volt. Húszan voltunk ejtőernyősök: csángó gyerekek – moldvai csángók – és négyen magyarok. Egy Veres nevezetű Maroshévízről – ő volt a szobatársam –, Udvarhelyről egy Máté nevezetű, és egy Kézdivásárhelyről – ő volt az írnök, a generálnak¹ a jobbkeze. A magyarokat nagyon megbecsülték a moldvaiakhoz viszonyítva. Jobban ránk bízták a feladatokat, mivel úgy látták, hogy ügyesebbek vagyunk. Az ejtőernyős alapokra a felkészítés három hónapig tartott, ezt követően történtek meg élesben az ugrások.

– Miből állt maga a felkészítés?

– Elméleti és gyakorlati részből. Az elméleti rész úgy volt, hogy füzetbe ceruzával le kellett írjuk az ejtőernyős balesetekben, hogy [az]

1 A tábornok jelentésű szót az interjúalany románosan *dzsenerálnak* ejti.

*incidentul numărul unu... numărul patru*² [esetén] – összesen tizennégy baleset volt – mit csinálunk. *Ce facem la incidentul numărul paispe? Strangularea parașutei.*³ Akkor ha éjjel kettőkor felköltöztek, kellett mondjuk: *incidentul numărul cincii*, vagy *incidentul numărul doispe*...⁴ Emellett kellett tudjuk az ejtőernyő részeit – összetevőit –, technikai leírását és a repülőek technikai leírását. Három repülőből ugrottunk: a belföldi járat[okhoz is használt géptípusból] – az akkori TAROM-21-es⁵ [gépről van szó] –, az An-2-esből, a permetezőből⁶ – amelyik kétezer méterre emelkedett fel – és helikopterből. Helikopterből ugrottunk vízre; volt két ilyen ugrásunk: egy fényes nappal, egy éjszaka. Minden ugrásunkat fizették. Tíz ugrásom volt összesen.

Ami emlékezetes marad számomra: akkor jöttek be először a repülőterre – ahonnan szálltak fel a vadászgépek – az amerikaiak, a NATO-csapatok. Ők megjöttek a Boeing C300-assal⁷, a dzsipet kidobták [ejtőernyővel a gépből], és a tiszt külön ejtőernyővel lejtött, majd mikor leérkezett a földre, beült a dzsipbe, és jött be a kaszárnyába. Nyolcvan százalékban amerikai feketék voltak, egy fejjel magasabbak, mint mi. Öt centis vastag [talpú] bakancsuk volt, ellentétben a miénkkel, amelyik egy-két centi vastag, ócska katonabakancs volt. Az első hét után, amikor elküldtek menetelni, két hetet feküdtem az infirmerián⁸, mert vérhólyag lett a talpamra a negyven kilométeres gyaloglás után. Az öltözetünk sokkal gyengébb volt, az ejtőernyőinkkel nem tudtunk pontra szállni, mint az amerikaiak. Az élelmünk, az jó volt, megfelelő. Háromfogásos ételt kaptunk, mindennap hús volt a fuszulyka és a pityóka mellett. Volt a pesmeti⁹, amely egy olyan keksz volt, ami úgy megdagadt a hasunkban, hogy ebédig, amíg kint voltunk a repülőtéren – mert onnan szálltunk fel –, nem kellett egyéb. Azt vittük magunkkal, az megdagadt a hasunkban, nem voltunk éhesek.

2 Egyes számú eset, négyes számú eset (román).

3 Mit csinálunk a tizennégyes esetén? Az ejtőernyő összecsavarodása (román).

4 Ötös számú eset, tizenkettes számú eset (román).

5 A gép pontos típusát nem sikerült azonosítani.

6 Az An-2 egymotoros, kétfedelű szállító-repülőgépről van szó. A típust a második világháború után a Szovjetunióban, az Antonov tervezőirodában fejlesztették ki. (A gép típusa az interjú legépelését követő egyeztetés során tisztázódott.)

7 A gép típusát nem sikerült azonosítani.

8 Gyengélkedő (román).

9 Szó szerinti jelentése: prézli, zsemlemorzsa. A román bakanyelvben a formájában háztartási kekszre emlékeztető kétszersült neve.

Az An-2 típusú gépből végrehajtott ezer méteres ugrás előtt.
Vitus Huba a guggoló ejtőernyős

Ami még emlékezetes maradt számomra, azok az ugrások. Az első ugrás automata ugrás volt, azt nem mi rántottuk meg, nem mi nyitottuk ki, hanem automatikusan nyílt ki az ejtőernyő. Mi arra kellett ügyeljünk, hogy ne csavarodjon fel, és biztonságosan földet érjünk. A második ugrásunktól viszont mi kellett megnyissuk az ejtőernyőt, és mindig kellett számoljunk: *o sută unu, o sută doi, o sută trei, o sută patru, o sută cinci, trage parașuta!*¹⁰ És akkor húztuk meg [a zsinórt, nyitottunk ki] az ejtőernyőket. Egyszer maradtam egy légüres térben a tíz ugrásból: amikor a többi bajtársam már lent volt a földön, én még fent voltam a levegőben. De megoldottam, mert úgy ke-

rültek a légörvények, hogy kikerültem abból, és szerencsésen földet értem.

Abban az időben volt két sergent¹¹ a buzăui ejtőernyős alakulattól, akik közösen gyakorlatoztak a mi U11-es csapatunkkal. Ők fogadtak egy láda sörben, hogy ki nyitja ki a legközelebb a földhöz az ejtőernyőjét. Kétszáz méter távolságra a földtől már késő, ott már nem tud kinyílni, annyi kell neki minimum. Tehát egy másodperc alatt zuhanunk egy olyan kétszáz métert. Nem: negyven métert zuhanok egy másodperc alatt, és öt másodperc alatt kétszáz métert. Így volt, igen, ez volt. Már kétszáz méter[nyire] földközelen az ejtőernyő nem kap elég... nem telnek meg a zsákok levegővel, nem tudja visszafogni [a zuhanást]. És ott becsapódott [az egyik a két buzăui közül]. Ez az egy baleset volt.

10 Szó szerinti fordításban: százegy, százkettő, százhárom, száznégy, százöt, húzd meg (nyisd ki) az ernyőt! (román)

11 Őrmester (ejtsd: szerdzsent; román).

Ott, a repülőtéren, a moldvai – bákói – dombokon szörnyethalt az egyik sergentünk.

Ami még számomra maradandó élmény volt, hogy fegyvert szállítottunk Olténiába. Vagonokban szállítottuk a lőfegyvert, faládákban voltak raktározva, és mi őrséget kellett álljunk. Mikor megállt a vonat, le kellett szálljunk és kellett védjük a fegyverszállítmányt. Öt napig utaztunk, cukorral és peszmeccel. Nem hagyhattuk el a vagonokat, ott aludtunk addig, amíg elérkeztünk Olténiába, Craiovára, és ott átadtuk a fegyverszállítmányt. Négyen őriztük [mindegyik] vagon – a húsztűzőernyősnek volt ez az egyhetes küldetése.

Az első hazajövetelem a katonaságtól – a[z első] permisszió – a lövés után, a poligonon¹² való lövészet után volt. Tehát nekünk volt ez a *pușcă mitralieră* – az a géppuska¹³ –, emellett volt az *aruncător de grenade* – tankkilövő –, ami a hátunkon volt, az AG-9-es.¹⁴ Letettük – három lába volt –, s onnan lőttünk. Az első lövészetben aki jól lőtt, hazaengedték. Sikerült a három golyóból kettőt középre lőni, a tízes pontba, hogy eltaláljam. Egy ment a kilencesbe, kettő a tízesbe. A magyarok mind jól lőttek; tehát Veres is, Máté is, jómagam is. Hazaengedtek – most már nem emlékszem pontosan, meg kell nézzem a füzetemet –, úgy egy hónap után engedtek haza egy hétvégére. 1995. február végén szereltem le véglegesen.

– *Gyalogsági kiképzést kaptatok?*

– Az első héten igen; elvittek gyalogolni, ennyi volt a kiképzés. Adtak egy rossz bakancsot, elmentünk egy negyven kilométeres menetelésre, ahol oszlopban kellett menjünk, meneteljünk. De ott – már említettem a beszédem elején – a lábamat úgy feltörte a bakancs, hogy két hétig az infirmerián kellett legyek.

12 Lőtér (román).

13 Az interjúalany – amint egy utólagos egyeztetés során tisztázódott – az ejtőernyősök egyéni fegyvereként rendszeresített gépkarabélyára gondolt.

14 Az AG-9 a szovjet fejlesztésű SZPG-9 román változata. Ez az állványra szerelt, 73 mm-es űrméretű, simacsövű, hátrasiklás nélküli löveg szárnystabilizált, rakétameghajtású (páncéltörő vagy repesz-romboló) gránátokat tüzel. (A fegyver típusa szintén az interjú legépelését követő egyeztetés során tisztázódott.)

– *Gyalogsági harcra nem képezték ki egyáltalán?*

– Gyalogsági harcra nem képeztek ki bennünket. Nekünk a feladatunk az volt, hogy a repülővel felvittek kétezer méter magasba, és ilyen dombokra... ki kellett ugrni, és dombokat kellett elfoglaljunk, ahol be kellett magunkat ássuk ezekkel az *aruncător de grenadák*¹⁵, és ott kellett vagy fedezést, vagy felderítést végezzünk. Éjszakai bevetésünk is volt a vízen... Volt egy ilyen foszforeszkáló por egy zacskóban, és mikor beérkeztünk a vízbe, azt ott ki kellett oldjuk, és egy ilyen foszforeszkáló színnel meg kellett jelölnünk a helyzetünket. Látták, hogy hol vagyunk, és szedtek össze a motorcsónakokkal, majd vittek ki a szárazföldre, és foglaltuk el [a kijelölt szakaszt vagy objektumot]. Általában vagy felderítésképpen, vagy az ellenség megvolt, hogy hol van, és mi be kellett... ilyen partizánakciókat kellett úgymond imitálnunk vagy megjátszodjunk. Mondták, hogy innen jön az ellenség, s mi be voltunk ilyen rejtékhelyekre rendezkedve, ahonnan géppuskával és ezzel a gránátvetővel vártuk. Volt egy *aruncător de grenade antitank*. Az nagyon nehéz volt: volt egy hosszú nagy cső, amit ketten vittek, és a talpát is ketten, tehát négy katona, négy ejtőernyős vitte azt. Az *aruncător de grenade*, az a sima, az AG-9-es, az szétszedhető s hátan hordozható volt. Elöl a géppuskánk volt – a levegőből is kellett leadjunk lövéseket – és a pótejtőernyő. Ez volt a felszerelés.

– *Az AKM-re gondolsz, azt hordtátok elől? A gépkarabélyt?*

– Igen.

– *A hadseregben elég gyakori volt, hogy az újoncok mindenféle megaláztatásnak voltak kitéve. Ilyen fordult elő nálatok?*

– Minket tiszteletben tartottak. Olyan szempontból kivételesek voltunk, hogy nem ment akárki ejtőernyősnek. Ott volt mellettünk a GAD; a mellettünk lévő kaszárnyában volt négyszáz gyalogos – úgy mondtuk, hogy mezei nyulak.

– *Iepuraș de câmp.*

– *Iepuraș de câmp.* Minket kivételesként kezeltek, mind élelemben, mind... Cseszegetésben nem volt nagyon részünk. Számomra az első

15 Szó szerinti fordításban: gránátvetőkkel (román).

héten volt, mivel én nem nagyon voltam engedelmes. Volt egy *sergent*, aki bejött a szobába, leült és rajzolta ide a hüvelykujja mellé ezt a két háromszöget. De nem a Dávid-csillag [jött ki belőle, hanem] a pentagramma. Rám nézett, és azt mondta: „Vitus, culcat!”¹⁶ S én nem akartam lefeküdni. Mert valamilyenképpen volt egy ellenszenvünk, nem szimpatizáltuk egyik a másikat. És akkor behívta a feletteseit, és [...] úgymond egy betörés történt, akkor megfektettek. Nem volt más választás. Úgyhogy utána, mikor a parancsot adták, akkor teljesítettem.

- *Hogy viselted úgy általában a katonai szolgálatot?*

- Voltak magyar bajtársak. Mi magyarok hárman, és az udvarhelyi... [helyesbít] kézdivásárhelyi – ő volt az írnök –, mi hárman összetartottunk. A magyarok mindig összetartanak. Ott voltak a moldvai csángók, azokkal is. Mikor velünk voltak, magyarul beszéltek, mikor a románokkal voltak, románul beszéltek. De mi külön voltunk, nem nagyon vegyültünk a többiekkel. Mi külön ettünk hárman, még odajöttek, csatlakoztak a... Zsigmond, amelyik [román] zse betűvel¹⁷ írta a nevét... de nem vegyültünk nagyon a románokkal. Naplót vezettünk, közösen kártyáztunk, nem foglalkoztunk a többiekkel. Úgyhogy bennünket a tisztek tiszteltek.

- *Az ugrások milyenek voltak, azt a részét szeretted?*

- Az ugrásokat igen. Azért is mentem, mert ami adrenalinna jár s kihívás számomra, azt szerettem megoldani – és minden ugrás egy kihívás volt. Természetesen azelőtt ugrótornyokból kellett ugorjunk. Gyakoroltuk a pozíciót, a helyes testtartást. Megforgattak ilyen nagy körökben: *cer-pâmânt*, *cer-pâmânt*¹⁸, és kellett mondjuk, mennyire szédültünk meg. Vérnyomásokat is mértek. Amikor felértünk a megfelelő szintre a levegőben, akkor a tiszt – a vállunkon egy érintéssel – csak annyit mondott, hogy *salt*.¹⁹ És akkor már te tudtál mindent, hogy mit kell csináljál. Az előttem lévő egy bodzafordulói fiú volt. (Mielőtt felmentünk, persze, azelőtt volt egy ilyen akklimatizálás-repülés, kinyitott ajtókkal repültünk, hogy szokjuk a légörvényeket meg azt a

16 „Vitus, feküdj!” (román)

17 Azaz j-vel: Jigmond.

18 Ég-föld (román).

19 Ugrás (román).

helyzetet.) Ő élesben nem mert kiugrani. Kicsatolták a karabinert, s félretették – nem lökték ki, nem volt erőszak. Velem szemben az első héten azért volt erőszak, mert én túlságosan magyarkodtam. Azt akartam, hogy a románok – a moldvaiak is – beszéljenek velem magyarul. Ez nem működött; amikor ott voltak a tisztek, akkor románul kellett beszélni. Tehát a jelenlétükben nem lehetett magyarkodni. A bajtársakkal viszont egymás között magyarul beszéltünk. Hárman voltunk; az írnök a programot [mindig] elmondta nekünk. Az elején nem tudtam én sem olyan jól románul, mert nagyapám azt mondta Gyergyószentmiklóson – sose felejttem el

–, mikor hazajött a háborúból, hogy ne tanulj meg te románul, tanuljanak meg ők magyarul. És ezt az elvet próbáltam a katonaságnál is gyakorolni, de nem tudtam őket megtanítani magyarul, még a csángó legényeket se. Olyan nyomás volt, hogy meghasaltattak. Nem sikerült ez. De mi magyarokul kikértük magunknak a tekintélyt, s nem engedtünk a huszonegyből.

– *A gyalogosokkal, gondolom, nem sok kapcsolatotok volt.*

– A gyalogosokkal nem, sőt... Egy kapcsolatom volt. Volt egy Trimfa Demeter nevezetű, aki Erdőfüléről került oda. Ő nem tudott egy szót se románul, és berakták a GAZ²⁰-ba, a tehének mellé. Én nagyon szerettem a tejet; s tejet nem nagyon kaptunk, az az igazság. Reggelire volt tea, ebédre leves, vacsorára tea... S láttam, hogy egy szőke, jó kemény kovácslegény – olyan vállas volt – ott jön nagy vigyorogva,

Vitus Huba Trimfa Demeterrel

nagy mosolyogva – mert hallotta, hogy magyarul beszélünk –, hogy ő ott van a tehenek mellett. Mondom, tejet tudsz-e hozni, intéz-e? Igen – [válaszolta]. Hetente két-három alkalommal hozott nekem tejet egy kancsóban. Úgyhogy csak ennyi kapcsolatom volt [más beosztású katonákkal].

Amit még nem szerettem: az őrséget. A zászlónál három órát kellett állni, utána kimenni, a területet őrizni. Voltak ilyen... *post de pază*²¹, azokban kellett éjszaka háromóránként váltani [az őrszemeket], akkor a zászlónál [is kellett őrködni]. A kaszárnya területét kellett figyeljük, háromóránként őrséget álltunk. Három órát a posztban voltál, három órát pihentél, s három órát aludtál. Minden reggel a fegyverünket meg kellett pucoljuk. Voltak éjszakai riasztások: olyankor öt másodperc alatt fel kellett öltöznünk, le kellett a pokrócokkal – ezekkel a szovjet katonai pokrócokkal – az ablakokat takarjuk, és a kaszárnya udvarán kellett teljes felszereléssel jelentkeznünk. Volt ilyenben is részünk. A himnuszunkat is megtanultam. Azzal indultunk mindig ki a repülőtérre, kettes oszlopokban.

*Ne bate vântul, ne bate ploaia,
Ne bate vântul, ne bate,
Ne bate tot mereu,
Ne pregătim, parașutiști să devenim.*²²

Ez a szöveg volt a *Bella Ciao* [dallamára írva], ezzel a dallammal mentünk ki mindig a repülőtérre. [Kiadták a parancsot]: *Cu cântec înaintea marș!*²³, és akkor ezt kellett énekeljük.

– *Térjünk vissza az amerikai katonákra, akikről meséltél.*

– A tiszt – azt sose felejttem el – nem jött s szedte össze a földről az ejtőernyőket, hanem ő ült be a dzsipbe, és jött be a kaszárnyába. Az ejtőernyőjét a katonák szedték össze.

– *Mindenki ejtőernyővel ugrott ki?*

21 Őrhelyek (román).

22 „Ver az eső, fúj a szél / Fúj a szél, / mindig fúj bennünket / Mi készülünk, hogy ejtőernyősök lehessünk” (román).

23 Nótával előre indulj! (román)

- Mindenki, még a dzsip is ejtőernyővel érkezett. Tehát semmi sem jött szárazföldön, minden a levegőből érkezett. Egy közös ugrásunk volt akkor, '94-ben az amerikai hadsereggel.

- *Körülbelül hányan voltak?*

- Hát egy olyan autóbusznyi, ötven-hatvanan.

- *Ti mennyien voltatok?*

- Mi húszan voltunk, abból kettő nem ugrott ki.

- *Hányan voltatok egy szobában?*

- Hát emeletes ágyak voltak... Tízen voltunk, [szobánként] tíz-tíz [fő]. Volt, amikor össze is raktak [bennünket egy hálóba]. Úgy képzeld el, [hogy az épület olyan volt], mint egy négyemeletes blokk – a kommunizmusban építették. Pont vele szemben volt a repülőtér meg az ugrótorony – ez olyan volt, mint egy tízemeletes blokk, és onnan ugrottunk ki, ilyen expanziós gumikkal meg voltunk kötve, és ott gyakoroltuk az ugrótoronyból a kiugrásokat. Az akklimatizációs repülés úgy volt, hogy felvittek, kinyitották a repülő ajtaját, [vagyis] a lappancsát leengedték, maga alá behúzta, és akkor a gép ereszkedett le, emelkedett fel, ereszkedett le, emelkedett fel – hogy szokjuk a szabadesést, ezt a helyzetet. Úgyhogy nem volt egyből ugrás. Felkészítettek – három hónapig tartott.

- *Köszönöm a beszélgetést.*

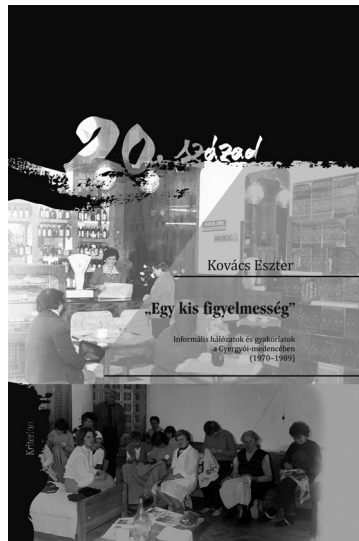
Naposó nō

Szócs Levente

AZ A BIZONYOS „O MICĂ ATENȚIE...”

– Kovács Eszter „Egy kis figyelmisség”. Informális hálózatok és gyakorlatok a Gyergyói-medencében (1970–1989) című könyvéről –

Harmincöt évvel az 1989-es romániai forradalom után, a huszadik század közepét meghatározó kommunista diktatúra bukásától számított negyedik évtizedben már nemcsak a korszakból fennmaradó, valamint az átmeneti időszak folyamataiban megszülető beszédmódokról, hanem a korszakról most kezdődő újfajta diskurzusokról is beszélhetünk. A társadalom különböző rétegeinek sajátos beszédszokásai, és ezzel párhuzamosan a társadalomtudományok fejlődésében is egyfajta kritikus ponthoz való elérés figyelhető meg. Három és fél évtized bőven elegendő ahhoz, hogy az említett korszak után született fiatal felnőtt szakember a saját társadalmában való kutatásai során bizonyos akadályokat – melyeket az 1970–80-as évek túlzott közelsége nemrég még sokkal erőteljesebben állított szembe – új perspektívák segítségével tudjon áthidalni. Ugyanakkor az említett időszakban tevékenykedő, az akkor fiatalnak számító egyének életkora is bőven elérkezett arra a pontra, amikor az emlékezés a három és fél évtized óta megélt másfajta társadalmi viszonyok alakulása során, számos viszonyítási pont mentén, immár egy másfajta jelen értékrendjéhez igazodva tudja értelmezni és interpretálni a lassan a klasszikus értelemben vett „történelemmé” váló egykori történéseket. Az 1970–80-as évek időszakának sajátos természetéből fakad, hogy az emlékezés egy részét még ma is az úgynevezett elhallgatott történetek tömege teszi

ki. Az emberek különböző csoportjainak hétköznapi életében folyamatosan jelen lévő, de csak egymás között forgalmazott történetek nyilvános térbe való kerülése időszerűbbnek tűnik most, amikor megjelennek olyan kérdések, amelyeket a személyes érintettség teljes vagy részleges hiányával érkező érdeklődők tesznek fel. Ezek közé a kérdezők közé tartozik Kovács Eszter is, akinek doktori disszertációja kötetbe szerkesztett változatáról most itt szó esik.

Az 1989 előtti időszakra való emlékezés a társadalom nagy része számára meglehetősen gyorsnak, és bizonyos értelemben váratlannak számító változás után fokozatosan leülepedett, és néhány jól kivethető toposzt hozott létre. Az erdélyi magyar kisebbség szempontjából az elnyomás, a szabadon való mozgás hiánya, a hatalom által eszközölt tiltások, például a vallás szabadon való gyakorlásának korlátozása, a besúgók, a „szekuritáté” kvázi titokzatos ténykedése és még sok más negatívum mellett kialakult az „akkor jobb volt” diskurzusa is. Kovács Eszter ezek közül választott ki egy jól körülhatárolható társadalmi jelenséget, amikor arra vállalkozott, hogy megmutassa, hogyan emlékeznek a gyergyói régió egykori értelmiségének kultúraszervező személyiségei, illetve a kulturális életben valamiféleképpen részt vevő egyének a társadalmi ellenállás egy sajátos gyakorlatára, az informális hálózatok kiépítésére és fenntartására, működtetésére. Azaz, hogyan sikerült a hatalom által megfogalmazott tiltásokat okosan kijátszani és megszervezni számos, az említett két évtizedet meghatározó, esetenként a mai viszonyokhoz is előzményként szerepet játszó, jelentős kulturális tevékenységet.

Az elemzés elsősorban a 2018–2020 között készült 59 interjúra támaszkodik, melyeket a szerző 65 személlyel készített a Gyergyói-medence különböző településein. Érdeemes kiemelni, hogy az egyes témaköröket gazdag fotóillusztráció teszi szemléletesebbé, ami külön kutatási feladatként is jelentős teljesítmény. A szöveg szerkezete igazodik azokhoz az elvárásokhoz, amelyeket a hasonló jellegű doktori disszertációkkal szemben támaszt a tudományos közösség, így a bevezető részben módszertani kérdésekkel találkozunk, illetve annak a terminológiának a körülírásával, melyre az elemzés a későbbiekben alapoz. Az informális gyakorlat mint társadalmi jelenség mellett fontos kulcsfogalma az elemzésnek a szimbolikus ellenállás, valamint a kvázi nyilván-

nosság; ezen fogalmak mentén körvonalazódik a későbbiekben az interjúk során rögzített történetek közös lényegi mondanivalója, azaz hogy megfelelő eszközök, praktikák alkalmazásával hogyan lehetett a hatalom részéről elvileg várható különösebb megtorlások nélkül fenn tartani, sőt, színpadon és egyéb nyilvános szférában reprezentálni a térség sajátos kulturális identitását. Az elemzés fontos kutatási előzmények áttekintését is magába építi, itt érdemes megemlíteni a Csíkszeredában 1980-ban alapított Kulturális Antropológia Műhely (KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja) társadalomkutatónak eredményeit, vagy a kolozsvári bölcsészkaron létrejött iskola kutatásait a narratológia terén.

Az elméleti felvezetés után interjúk részleteit olvashatjuk elsőként a Gyergyói-medence 1970–80-as éveinek kulturális életéről, amikor a *Megéneklünk, Románia* fesztiválok repertoárjában kompromisszumos megoldásokkal meg lehetett puhítani a cenzúrát, és olyan nemzetiségi kulturális elemekkel lehetett megjelenni a színpadon, amelyeket tulajdonképpen tiltott a szocialista hatalom. Továbbá igen fontos, az emlékezők nyilatkozatai által árnyalt történetét olvashatjuk a szárhegyi művésztelepnek is, itt a történetek elsősorban Zöld Lajos nevéhez fűződnek, aki a tábor ürügyén, komoly erőfeszítések árán, a közösség bevonásával, közmunkával, kalákaival véghez vitte a Lázár-kastély és a ferences kolostor restaurálását. Fontos fejezete a kötetnek a sportélet alakulásáról szóló rész, ahol például a gyergyószentmiklósi jégpálya építésének körülményei vázolják az akkori politikai helyzet abszurditását: néhány kulcsfontosságú, vezető beosztásban levő személy jóindulatának és bátorságának köszönhetően sikerült úgy megépíteni a létesítményt, hogy az papíron tulajdonképpen egy teljesen más rendeltetésű épületként szerepelt. Egy további fejezet a hétköznapokhoz közelít, jobban mondva a hétköznapi emberek tiltott ünnepnapjaiba enged betekinteni, a keresztelőtől az esküvőig, a húsvéti ünnepkörötől a szilveszteri bálókig. A gyergyói régió külön jellegzetessége, a kortárs-találkozók keletkezésének körülményei kapnak további fejezetet, végül pedig a nyugati kulturális termékek kvázi titokban folytatott fogyasztása. Itt arról olvashatunk például, hogy a bálók hogyan alakultak át az 1980-as évek diszkójává, illetve hogyan lehetett hozzájutni az akkor nyugaton divatos játékfilmekhez, hogyan alakult ki a filmnézés sajátos

helye és ideje a közösségekben úgy, hogy annak még a rendőr (milicista) is haszonélvezője volt a maga módján.

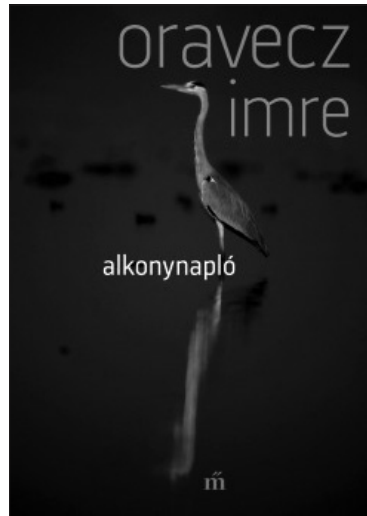
Összefoglalva tehát, Kovács Eszter munkája révén fontos történet-adatbázis születik meg az 1970–80-as évek gyergyói hétköznapijairól és ünnepeiről. Olyan történetekről beszélhetünk ebben az esetben, melyeket maga a kutatás generált az interjúk alanyaiként szolgáló egyének emlékezetének repertoárjából, de amelyek időről időre – legalábbis részben – valószínűleg ma is elhangzanak valamilyen formában a hétköznapi beszédalkalmak során. Az ilyen típusú kutatások továbbra is rendkívül fontosak, hiszen a történelemtudomány összegző jellegű eredményei mellett ezek az egyes közösségek szóban élő történetének keresztmetszetei, amelyek árnyalják a nagyobb léptékű történelem lecsapódását a társadalom kisebb szerveződési egységei, illetve az egyének irányába. Kovács Eszter munkája – azáltal, hogy a közelmúlt egy igen fontos szeletét veszi górcső alá – szintén efféle keresztmetszettel szolgál számunkra saját közösségünk történetét illetően.

Torzó

Borsodi L. László
AZ ÖREGSÉG ÍZEI

Kilenc évvel ezelőtt, 2015-ben jelent meg a budapesti Magvető Kiadónál Oravecz Imre életműkiadásának első kötete, a *Távozó fá*: „megindítóan személyes”, „a tél hideg fényével pásztázza végig létezése lehetőségeit és adottságait. Apró megfigyelések, végtelen következtetések az élet örök körforgásából. A természetből rajzolódik ki az ember, és az életből a halál” – olvashatjuk a fülszövegben. És valóban, akármerre tekintünk, a *Távozó fá*ban mind fellelhetők azok a költői témák, amelyek az *Alkonynapló*ban¹ megtalálhatók: válás, magány, szülői szerep öregen, természet (a háztáj, a háziállatok, Szajla és környéke), emlékek a gyermekkorból, az elhunyt szülők alakja, olvasmányokra való utalás (kiemelten Márai Sándor naplójára – *A régi közömbösség okáról* című vers mintegy anticipálja az *Alkonynaplót*, amelyben szintén nagyon sokszor hivatkozik a szerző mesterére mint

megkerülhetetlen hagyományra: „Újraolvasom Márai naplóit, // egy bejegyzésben arról tudósít, hogyan képzelte el fiatalon az öregséget”), ébrenlét, álom, utazás, öregség, élet, halál (és túlvilág). S mivel ez utóbbi három (illetve négy) fogalom talán a lehangsúlyosabb, és lecsupaszított, szándékoltan depoetizált nyelven megszólaltatva a legdrámaibb, hadd idézzek két versrészletet és egy teljes verset, amelyeknek alaptónusa szerintem más hangszereléssel, mélyebb színekkel és kontúrokkal visszatér a naplóban is: „Néha olyan, / mintha én nem én lennék, / hanem valaki más, / egy nehézkes, úzött idegen, / ki a bőrömbe bújt.”

1 Oravecz Imre: *Alkonynapló (2018–2023)*. Budapest, 2024, Magvető Kiadó.

(*Öregség*); „én e sorok írásakor a hatvankilencedikben vagyok, / a következő születésnapom jövő február tizenötödikén lenne, / ma szeptember huszonnegyediké van, / ha anyai nagyapámat követem, / elvben még van száznegyvenkilenc napom.” (*Minták*); „Részletekben távozol, // először a csecsemő, a kisgyerek hagyott el, / kikre nem emlékszel, / aztán a kamasz, az ifjú, / kik hiányoznak, / majd a középkorú férfi és az öreg, / kikről szívesen lemondnál volna, // végül az maradt, / ki most vagy, / a reszketeg aggastyán, / ki utoljára megy el.” (*Részletekben*)

Az az igazság, hogy bárhol fel lehetne ütni a *Távozó fa* című kötetet, hogy hasonlóan tömör, az élőbeszéd közvetlenségével és dísztelenségével ható, a szike finom pontosságával és fájdalmasságával metsző sorokra találjunk öregségről, életről és halálról. Amiért mégis ezeket a részleteket és a *Részletekben* című teljes verset választottam, annak az az oka, hogy az *Alkonynaplóban*, az irodalmi napló műfajában is, ez a három fogalom variálódik tematikusan, és – ami szerintem poétikai szempontból lényegesebb – ezek határozzák meg a beszélő magatartását, beszédmódját. Tehát bármiről beszél a narrátor, ezek távlatából egyre idegenebbnek érzi a világot és magát a világban („Tompák lettek a kintről beszűrődő zajok, hangok, mintha becsomagolták volna valamibe a világot.” – *Hó 1*), elmélkedik („Nagy igazságtalansága a természetnek, hogy [...] a halált öregén, vagyis a legerőtlenebb állapotban kell véghez vinni.” – *Neheztelés*), reflektál („Már a múlt is elmúlt.” – *Kényszerképzet*), részletez (pl. *Fiók*), elemez, hogy megszelídítse az öregséget, a halált („Foglalkozom vele, beszélek, írok róla. Sőt, a kedvében járok, kényeztetem, mert az életet jelenti számomra” – *Tévedés 1*), számolja napjait, számot vet életével („Végigtekintve az életemen, életem eseményein, egyre gyakrabban érzem, mintha nem velem történtek volna, és én sem én lettem volna, hanem valaki más, aki azt színlelte, hogy én vagyok.” – *Megtévesztés*), azzal a lényeges különbséggel, hogy míg a *Távozó fában csak* hatvankilenc éves, itt hetvenkilencből a nyolcvanadikba lép és tovább („A hetvenkilencedik. Betöltöttem. Ha betöltöttem, az azt jelenti, hogy a nyolcvanadikba léptem. [...] Ha jutalom, mivel érdemeltem ki? Ha büntetés, mit vétettem? Tanácstalan vagyok. Hogy kell, lehet hetvenkilenc után élni?” – *Születésnap*). Tehát még kevesebb a hátralevő idő, ennek szorításában még elviselhetlenebb az öregség, még aggályosabban kell szemrevételeznie maradék életét, ráadásul a nyelvet, a gondolkodást, tehát az

írósgot, magát az *Alkonynapló* megbízhatóságát is fenyegeti. Lét- és alkotói kockázatot jelent: „Nem tudom megszokni, hogy megöregedtem, hogy nemcsak a testem romlik, de hanyatlik az értelmem is, mert mind többször alkotok téves ítéletet, olykor még a nyelv is cserben hagy, elfelejtek neveket, és nem vagy nehezen jutnak eszembe a szavak.” (*Panasz*) A *Távozó fából* továbbvitt témák mellett talán a Covid-19 világvjárványtól való félelem és egy, a könyv legszebb és legmegrendítőbb részét kitevő időskori szerelem és szerelmi szakítás drámája számít újnak. Míg előbbi annak a médiában való túlhajszolt volta és a korábban megjelent szépirodalmi alkotásokba való beszivárgása miatt elcsépeltnek hat, addig az utóbbi katartikussá teszi az öregségről, az életszeretetről, a magára maradottságról és az elmúlás tragikus voltáról szóló látteleletet: „Azt írtam nemrég, hogy még nem hültem ki J. iránt. Mit nem hültem ki? Udvarolok neki, szerelmes szavakat intézek hozzá a *viberen*, és csodák csodája, nem nevet ki, ellenkezőleg, viszonzza őket.” (*Kései lángolás*); „Először *Imi* voltam J.-nek. Után *Im* lettem. Később *Szim*, és ez az *sz* az elején a szeretlek szót volt hivatott jelenteni. Aztán visszaalakultam *Immé*, majd elnévtelenedtem. A végén *-mmé* váltam, bár ezt már magam adtam magamnak, és csak írásban, a vele való vibrezésben.” (*Egy név változásai*)

Műfaji meghatározásként irodalmi naplót írtam, és valóban, amit arról tudni kell, annak minden sajátossága érvényesül Oravecz művében, beleértve a tematikai sokszínűséget, a műfaji hagyománykövetést, amennyiben Márai Sándor naplói talán a legtöbbször idézettek a könyvben – főként a naplóírás, az írás értelmével kapcsolatban, Oravecz ars poeticájának többszöri újrafogalmazódása tekintetében. A külön-külön zárójelbe tett, dőlt betűvel szedett címmel ellátott bejegyzések nem kronológiai sorrendben követik egymást, hanem az időskori narrátor tudatműködése, figyelme, az napi/pillanatnyi érdeklődése, létállapota, lelkiülete, szellemi izgalma vagy épp renyhesége/reményvesztettsége rendeli egymás mellé a különféle tematikájú szövegeket, miközben kronológiai idősíkon elhelyezve egyéni életút, és történelmi-közösségi vonatkozásban is sejtetik, hogy éppen hol tart időben az elbeszélő és az olvasás folyamata. Legyen szó gyermekkori emlékekről, a komisz apáról, az anya imádott, a narrátor álmaiban fel-felsejlő alakjáról, az ő leendő elmúlásáról és az évtizedek folyamán elhunyt ismerősök, barátok, rokonok haláláról, 1956-ról és következményeiről, a kommunizmus

idején szerzett tapasztalatokról, válásról, saját szülői szerepről, a közelmúltbeli és jelenbeli apa-fiú viszonyról, öregségről, íráságról, öregkori szerelemről vagy magára maradottságról, az egyes opusok külön és együtt, az *Alkonynapló* mint műalkotás is meggyőzi arról befogadóját, hogy nem az események utólagos rögzítése, elhelyezhetősége és utólagos értelmezése a lényeges. A hangsúly azon van, hogy bármi, ami az időskori beszélőt élete alkonyán, a számvetés idején, az öregség nyavalyái közepette, a halálra készülve foglalkoztatja, ami eszébe jut, és amit leírásra fontosnak ítél, annak milyen hatása van jelen léthelyzetére, volt-e, van-e értelme egy-egy korábbi döntésének, eseménynek, az életének, utólag megérthető-e, elfogadható-e vagy elutasítandó, annak tudatában, hogy ami történt, az megtörtént; hogyan tud beépülni egy emberi-írói leltárba, végső soron mi képes a tudaton átszűrve úgy nyelvvé válni, hogy az egyes reflexiók együtt, egymásra hangolva műalkotásként mást is megszólíthatóvá tegyenek. Ezért nincs szükség keltezésre, mint Mikes Kelemen *Törökországi leveleiben*, nincs szükség megszólítottira („Édes néném”-re) – ha egy-kettő található is, az önmegszólítás (pl. *Sürgetés*) –, és nincs szükség közvetlenül felvázolt kronológiára sem, mert a szoros tematikai kapcsolódás hiánya ellenére azonos hangoltságú, egyszólamú tömböt képez a mű. Ezt a kohéziót pedig az szavatolja, hogy a szerzői én vagy narrátor hangja egységes, öregen, élete alkonyán beszél, vagy maga az öregség (aminek az alkony a metaforája) írja, íratja a naplót (és akkor a cím birtokos jelzős szóösszetétel). Tehát nem *másol*, utólag rögzít, újra átél, a valamikor voltat értelmezi újra, hanem teremti az öregség, a múltó élet jelenét, a halálra készülve a múltbeli emlékképek és a jelen kínjai az álom és ébrenlét kettősségében megragadt létezés, az íráság mint életértelem interpretálhatóságának, körbejárásának, a vele kapcsolatos kételyek megfogalmazhatóságának a lehetősége. Az ehhez pontosan megtalált emberi-írói attitűd, illetve a nyelv, amelyen megszólal, szintén egységesítő vonása a műnek. Ugyanis az író az életkora könnyen elvihetné a nyafogás, a rossz értelemben vett öregemberes-nyűgös panaszkodás felé, illetve a téma archetipikus – volta megengedhetné, hogy a narrátori szólam gyakran közhelyekbe torkolljék. Oravecz azonban ennek még a lehetőségét is elkerüli. Úgy részletez, hogy nem vesz el a részletekben, mindig csak a számára lényeges, a napi szinten, valamint a közép- és hosszútávon lényeges problémákra koncentrál, ami segíti a(z) ön- és

világértésben, a számára adott élet élıhetőségében vagy a túlélésben, az íráság értelmének, szerepének mint alkotói, tehát egzisztenciális kérdésnek a többszöri tisztázásában. Olyan egyes szám első személyt alakít ki, akár a verseiben. Azt gondolom, hogy néhány szöveg, természetesen a napló műfaján belül, érintkezési pontokat teremt a novella, az (ön)intelem műfajával is, de – amint a *Távozó fa* összefüggésében utaltam rá – nem sikerül vagy nem akarja egyértelműen és véglegesen felbontani a lírai kódot. Véleményem szerint a legtöbb a prózaköltemény műfajához áll a legközelebb, vagy magukban hordozzák annak lehetőségét, amelyben az epikai szál minduntalan belehelyezkedik a lírai hagyományba és hangszerelésbe. És ezzel magyarázható, hogy az egyes szám első személy bár – hiszen könnyen adja magát a kontextus, illetve a tapasztalati világra utaló referencialitás – tekinthető önéletrajzi, szubjektív szerzőnarrációnak, sokkal inkább azonban egy olyan, az öregséget a bölcsesség értelmében érvényesítő intellektuális alkátú beszélő, alkotó szólama, aki önmagáról, világáról, tapasztalatairól, megéléseiről, álmairól, szerelmeiről, a halálról perszónifikált énként (nem tudom, Oravecznek hogyan sikerült elérnie, de a mesterkélttség és a személytelenség, a műviség látszatát elkerülve), belülről, de inkább a peremről, vagyis a benne létezés ellenére, egyértelmű távolító gesztusok megrajzolása nélkül bizonyos higgadt-elemző, reflexív-önreflexív distanciával beszél: „Mint akinek kívül van a súlypontja, és hogy el ne essem, mindig kapaszkodom a nőbe, akit szerettem. Ez ösztönös volt, de helytelen, mert nem tudtam elengedni akkor sem, mikor már kihűlt irántam.” (*Kapaszkodás*) Óvatos és udvarias, aki néhány kortárs szerzőtársát leszámítva nem írja ki a valós (?) szereplők nevét, csak monogrammal jelöli őket. Nem kinyilatkoztat, nem következtetéseket von le, nem szentenciákban gondolkodik, hanem kérdéseket tesz fel, dilemmázik, elbizonytalanít, gyötrődik és gyötrődttet, elgondolkodtat: „Hiába faggatod a tényeket, a múltat. Nem tudsz meg semmi fontosat, lényegeset, nem leszel okosabb, bölcsőbb. Rejtettségekben zajlott az élet.” (*Figyelmeztetés*) S ez az emberi-alkotói magatartás az, ami lehetővé teszi az olvasónak, hogy korától függetlenül maga is belépjen ennek az idős embernek, számvető-létösszegező írónak az otthonos idegenségébe, és kérdéseket tegyen fel a lét végső értelmével kapcsolatban, esetleg válaszokat is találjon – mintha egy verset olvasna – kínzó dilemmáira, megízlelje, kipróbálja vagy elmélyítse magában az öregség léttapasztá-

latát, amely szerethető, mert még tartogat számára szerelmet, szépséget, írási alkalmat, és rettenetes, mert a kedves magára hagyja, tele van testi betegséggel, lelki fájdalokkal, az elmúlás fenyegető közelségét érezteti vele, sőt a szellemi tisztánlátásnak, magának a nyelvnek a megszűnésével fenyeget, a nyelvvé formálhatóságnak a lehetőségétől is megfosztani látszik az élni akarót.

Az *Alkonynapló* nem csupán egy földrajzilag is behatárolható, Szajlától, a szülőfalutól az Amerikai Egyesült Államokig terjedő emberi életút, hanem Oravecz Imre író szellemi térképe, életműve szellemi forrásainak a kijelölése, a magyar és a világirodalmi hagyománynak a számbavétele is. Úgy szólal meg, hogy elhelyezi magát egy olyan intertextuális-interkulturális közegben, amely Csehovtól Kosztolányin, Móriczon, Nagy Lajoson, Márain át Utassy József, Esterházyig, Mészölyig, Steinbeckig, Thomas Mertonig szövődik, és tovább. Ugyanakkor megidéződik a saját életműből többször is az először 1998-ban megjelent *Halászóember* című korszakalkotó verseskötete, valamint regénytrilógiájának 2007-ben megjelent első része, az *Ondrok gödre*, ezzel is jelezve, hogy az *Alkonynapló* műfajilag a lírai és epikai művekből építkező oeuvre-nek az összegzése, lezárása és szintézise: „A megfelelő nap új kiadását készítem elő. Csodálkozva látom, hogy számos darabja elmenne naplóbejegyzésnek is, annyira személyesek és egyigényűek, és felvehetném őket *Alkonynapló*mba. [...]. Már akkor írtam ezt? Vagy bizonyos életkor után, anélkül, hogy tudatosulna bennünk, naplót írunk? Vagy azt is?” (*Vers, napló*). Mintegy feloldja a korábbi műnem- és műfajhatárokat, olyan formában, amelynek a személyesnek, a lírainak és a sajátját tett vagy másokévé formált történetnek, az epikainak nincsenek különálló ismérvei, nem önálló entitások, a naplóíró tudata, tudatmozgása, választása és hanyatlóban levő, de még az életet jelentő nyelvvé formálási képessége az egyetlen kapaszkodó és mérce, amely eldönti, mi szólalhat és szólaltatható meg irodalomként, esztétikumként mint a létezés lenyomata, lezárása. Egyben tiltakozás a létfelajtó ellen, mert a magára maradt alkotónak halálközelsége tudatában egyetlen kapaszkodója az írás (ahogy a *Vívódás*ban is olvasható: „De ha eddig restségből vagy a körülmények folytán nem írtam meg, vagy nem azt írtam meg, ami rám méretett, akkor meg minek törném most hiábavalóan magamat? Mit kellene hát tennem? Érzem be a puszta létfenntartással? Akkor meg mit szegeznék szembe a hanyatlással, a pusztulással,

a véggel?”), az öreg embernek pedig Isten: „Az öregségben az ember végül elveszít mindenkit, gyereket, barátot, ismerőst, és csak Isten marad neki, aki mindent tud róla, aki számontartja, akihez fordulhat, akinek panaszkodhat, akitől kérhet, aki megérti, aki a bizalmasa, társa.” (Társ) Van ebben a mondatban elkeseredettség és remény, kiábrándultság és hit. Ez a kettősség lépeget oda-vissza a könyvben, bolyong és tisztáz időben és térben, életszakaszok és emberek, különböző kulturális terrénumok és irodalmi hagyományok között, mindig szem előtt tartva az emberi és alkotói ethoszt, a belső mércéhez való igazodást, a lelkiismeretesség és őszinteség igényét, valamint állandóan tudatosítja magában, hogy amit kimond, amit ír, annak nemcsak esztétikai, hanem egzisztenciális-metafizikai tétje is van, akár Pilinszky János költészetében. Az *Alkonynapló* így lesz poétika, így ér össze benne a humánus és az esztétikum, az írás mint létkérdés és hitvallás: „nem veszek el belőle, nem teszek hozzá, őszinte vagyok, előre szavakba öntöm, szinte memorizálom, hogy el ne felejtsem, mire sor kerül rá. Nincs, nem volt, és nem is lesz már személy, akinek elmondhatom. Csak Isten tarthat rá igényt.” (Számadás) Meg az olvasó igényére is számot tarthat a könyv, amely közelebb visz a józan szembenézés, a lét alapvető kérdéseinek tisztázásához, s talán ahhoz, aki felé mindannyian tartunk, legyen a neve: azúr, könnyed lebegés, Isten.

Borsó

Tamás Dénes

AZ EMBER MIT VÁRHAAT EGY KIRÁLYTÓL?

Második kötetéhez¹ érkezett Ozsváth Zsuzsa, nagyváradi költő, s ezzel feliratkozott a kétkötetes, fiatal erdélyi magyar költők listájára, akik közül most Sánta Miriám, Kali Ágnes neveit emelném ki, akik szintén nemrég lépték át ezt a jelentős határt. A második kötet ugyanis mindig másként fontos, mint az első. A debütálás után ugyanis itt kell kiderülnön, kezd-e valami felé épülni a lírai világ. Míg az első kötet mindig összegző-bizonyító jellegű, hisz abba mindent megpróbál belezsúfolni az induló lírikus, addig a második kötetnél már tud konceptuálisabb lenni, akár kísérletezőbb, már kiderült róla, tud verset írni, nem kell azt bizonyítania, innen belefoghat egy sajátos költői világ megteremtésébe, miközben muszáj visszafelé is kacsintson, muszáj építkezzen, hiszen attól lesz önálló versvilággal rendelkező költő.

Úgy érzem, szerzőtársaihoz hasonlóan, Ozsváth Zsuzsa is sikeresen lépte át ezt a határt, az új köteté folytatja is, ugyanakkor tovább írja, tovább gyűrűzteti az első kötetben levő versnyelvet és tematikát, egy sajátos színfoltját képezve meg a kortárs erdélyi lírának. Több szövegemben reflektáltam már a kortárs lírához kapcsolódó ambivalens viszonyomról. Legutoljára a *Székelgyföld* lapjain, *A líra új helyzetéről* című esszémben, amelyben a *Címtelen föld* meta-modern antológiával foglalkoztam². Egy idő óta nem is igazán verseket várok az új lírai kötetektől, legalábbis azzal a mércével, ami a sajátom,

1 Ozsváth Zsuzsa: *A kötelező letérőnél forduljon*. Csíkszereda, 2024, Bookart-Kalligram.
2 *Címtelen föld*. Szerk. André Ferenc - Horváth Benji. Kolozsvár, 2020, Erdélyi Híradó Kiadó; Tamás Dénes: *A líra új helyzetéről*. In *Székelgyföld*, 2023. március.

inkább úgy tekintek rájuk, mint térképekre, amelyek végigvezetnek egy sajátos érzékenység tájain, amit ha bejárok, arra is fény derül, mit lehet még a modern létből kifacsarni. Mintha egy szeizmográf, esetleg egy elektrokardiográfia különös jeleit próbálnám megfejteni. Ez a verskötet pedig eleget tesz ennek az elvárásomnak. Egyáltalán, ez a kötetalkotó poétikájának a lényege. Maga a kötet kínálja fel magát tájként, leginkább hegymászásként, bár nekem a hegymászásról más képzetek jutnak az eszembe. A cím, a maga ambivalens módján, eleve az útkeresésre helyezi a hangsúlyt, a versciklusok pedig turistajelzések neveit viselik. Egyszóval, minden egy kiadós túrára biztat.

Ugyanakkor, jó ha már az elején pontosan vesszük a borítókép üzenetét, amely a szerző egyik festményének a felhasználásával készült. Vértörő tájban álló, apró alufóliakirály sziluettje köszön vissza onnan, égett gyufaszálerdő peremén. Egyfajta miniatürizált, esetlen apokalipszis. Nem nehéz a királyt a lírai énnel azonosítani, ezt a képzetet erősíti meg a kötet középtájékán található *Dráma* című vers is (34. o.), amelyik a maga groteszk jelenetképzésével – egy székelési helyzetről olvashatunk – nyomatékosítja a recenzióm címéül választott verssort.

Tényleg, az ember mit is várhat egy királytól? Milyen is egy Ozsváth Zsuzsa-vers?

Alulköltött, túlbonyolított – mondhatnám rövidre fogva, miközben nyilvánvaló, hogy ez a két jelző nem mond ellent egymásnak. Az alulköltöttség itt elsősorban a megszokott lírai eszközök, főleg a költői képek használatának a mellőzésében ragadható meg, míg a túlbonyolítotttság azt a komplex, néha követhetetlen utalásszerkezetet, a rövidre vágott gondolatok, megállapítások, észrevételek sorjázását jelenti, amittől számomra sokszor túl rejtélyeskedővé változhat egy vers. Összekuszáltság jellemző számos versre, amelyekben mégis néha kiválik néhány sor, néhány részlet, akár strófa, ami kéri, hogy versként tekintsek rájuk, azaz semmire se visszabontható mondásként, alapító szöveggként. Mit tehetnék, régi líraolvasói paradigma foglya vagyok. Miközben nem akar semmit megalapítani Ozsváth Zsuzsa, inkább csak játszik a komollyal – de ez a játszás szó is megúszós ebben a vonatkozásban –, a verseknek ennél érdekesebbek, és talán megfoghatatlanabbak is a lírai műveletei. Hogyan lehet ma nagy szavakról, nagy kérdésekről verset írni? Legtöbbször erre a kérdésre egyszerűsödött a versek olvasása számomra. Lényeg, sors, szeretet, szerelem, szépség, igazság, tisztaság, az élet

értelme – a teljesség igénye nélkül ez lenne az „egisztencia listája” (Tandori Dezső) Ozsváth Zsuzsának, akit innen akár egzisztencialista költőnek is tekinthetnénk, ha maga az emberi egzisztencia nem lenne itt túl lazára fogva. Hiszen az esetlegesességek és esetlenségek többször elmondanak a lényegről, mint az esszenciálisra, a szimbolikusra, a metaforikusra kihegyezett megfogalmazások – derül ki számomra a kötetből. „*Minimális odafigyeléssel bevilágítható a lényeg*” – ez a sor még az előző verseskötetben található *Edisonnak szeretettel* című versben található.³ Az új kötet nyitóversében egy ironizáló játék is belefér a lényeggel, ami legjobb esetben is részvétlenül néz ránk a falról, „akár egy kanapé valami váróteremben.” (9. o.) „Kanapé egy váróteremben” – emelném ki újra a hasonlatot, amit itt nagyon pontosan szemügyre kéne venni, tudván, nem igazán vannak kanapék várótermekben. De akkor mi is bámul vissza ránk a falról? – kérdezhetnénk. Kérdés, hogy kéri-e ezt a vers tőlünk, hogy nagyon odafigyeljünk a szavaira, megállapításaira, tárgyaira, vagy ezek akár egy halom hasított fa, egymásra dobálva adják ki a költői világot. Pedig a halom farönkök közötti viszony nem is szigorúan determinált a versekben, ennél sokkal „lazább” költő Ozsváth Zsuzsa, nem a középpontot célozza meg, inkább a peremről beszél, hangja nem túlfeszített, inkább csendes, akár rezignált, a versek nem az érzelmekre akarnak hatni, hanem a cizellált paradoxonokra, nyelvjátékokra, esetleg a meredek, nagy távolságokból egymásra kacsintó társításokra kiélezett elmére.

Egyszer van mit kipótólnia itt az olvasónak!

Ez a hozzáállás pedig különböző rendű és rangú verseket eredményez. El kell mondjam, hogy vannak versek a kötetben, amiktől nagyon tudtam idegenkedni, és többszöri elolvasásra is csak zavart éreztem magamban, és nem azt az elhíresült termékenyt. Általában a rövidebb versekről van itt szó, amelyek eleve egy megfoghatatlanabb téma körül tesznek néhány esetlenségében is különös lépést. Szabad ötletek jegyzéke, mondanám, ha nem érezném, hogy itt valamilyen nyaktörő logikának ad teret az író, amit nem tudok követni, ezért enyhé frusztráltsággal hagyom magam mögött a szöveget.

Aztán vannak versek, amelyek precízebben léptetnek be költői világukba, amelyekben jobban összekattan az indítás a véggel, amiben

3 Ozsváth Zsuzsa: *Előző részek*. Budapest, 2020, FISZ.

látom az írói szándékot, azt az óvatos és mégis nyomatékos vágyat, hogy itt végső soron valaki eligazodni akar az életben, de tudja, ehhez ma már nincs tiszta pozíció, legtöbbször csak a leghétköznapibb tettek állnak rendelkezésünkre, hogy megtaláljuk magunkat. Például az, hogy ügyes manőverezéssel a tubusból kibuggyanó fölösleget visszajutassuk a tárolóegységbe (21. o.). Ez ma az igazi sziszüphoszi helyzet. Ez a személy a Tiszta Szív hangján akar megszólalni (63. o.), a szépről próbál pár jó szót szólni (66. o.), szerelmesverset szeretne írni (56–58. o.), de tudja, a nagy szavak már rég cserbenhagytak bennünket, de így még kisbetűvel írva is fontosak. A teljes banalizálás nem választás, a bizalmat valahogy vissza kell szerezni, de ennek ellentmond minden tapasztalat, így marad a kint is vagyok, bent is vagyok helyzet, az irónia, az utalás, marad a székelő király groteszk és mégis megmosolyogtató kínja.

Valakinek el kell mondania, hogyan lehet nagy szavak nélkül embernek maradni. Még akkor is, ha maga is fél ettől a pozíciótól, valószínűleg minden ex cathedra helyzettől irtózik, legszívesebben teljesen elrejtőzne előlünk.

Érdekes, amit versben csak sok idézőjellel, ki- és átfordítással mer kimondani, azt prózai szövegében direkt módon teszi meg a szerző. A *Látó* folyóiratban ír a szerző szülővárosáról, természetesen humorral, iróniával, sőt szeretetteljes gúnnyal. Ahhoz, hogy az utolsó mondat kimondja, amit valószínűleg soha nem engedne meg magának versben, mert az már átlépné a giccs határát, ez azonban Tiszta Szívvel, *A giccs határa* című versnek lírai alanyával semmiképpen sem történhet meg (63. o.). „...mert szeretni cselekvés, és a cselekvés maga az élet” – ezek a *Pece-parti hősök (Nagyvárad)* című szöveg utolsó szavai.⁴

A király így lesz meztelen.

4 Ozsváth Zsuzsa: Pece-parti hősök (Nagyvárad). In *Látó*, 2022. július.

Ferencz-Nagy Zoltán

A FÁS LEGELŐKET KI FOGJA EMLÉKEZTETNI ARRA, HOGY BIODIVERZITÁSUK RITKASÁG?

Sánta Miriám mély kutakat ás: legújabb kötetében¹, a *Kilenc szabad növény*ben olyan hagyományrétegeket is megmozgat, amelyek eléggé ríkan bukkannak fel a magyar irodalomban. Az ógörög és a moldvai csángó paratextusok és források mellett óangolszászt és akkádót is találunk. A kötet jegyzetelve van, egy-egy vers mögött ezen jegyzetekben bemutatott filológiai munka áll (lásd például: *A kilenc növény ráolvasása, Contra silentio, Nádtető helyett*). A *Kilenc szabad növény*ben Sánta Miriám úgy csúri-csavarja a forrásokat és műfajokat, hogy elmosódik a határ fordítás és szétírás, ősi és kortárs között. Hogyan járul hozzá az *ősiség* Sánta Miriám-i felhasználása ahhoz, hogy a kötet pár kortárs reálpolitikai referenciákkal dolgozó szövege poétikailag összeférjen a fordításokkal, szétírásokkal, ráolvasásokkal játszadozó kísérletekkel?

A *Kilenc szabad növény*ben tartalmi szinten dübörög az eklektika, mégis érezhető, hogy ez sokkal inkább kerek egész, mint a szerző előző kötete, a *Hétfőn meghalsz*. Ott poétikailag himbálózóbbak a szövegek, az első ciklus egy-egy verse (például *Ébredés előtt. Színeket, Sunyata, Hall of fame*) és a második ciklus erősebb versei között (például *Schengen három hangra, Címtelen föld, Hétfőn meghalsz*) sokkal nagyobb a kontraszt, pedig tematikailag (s főleg a szubjektum tematikához való

1 Sánta Miriám: *Kilenc szabad növény*. Kolozsvár–Budapest, 2023, Erdélyi Híradó Kiadó–Fiatal Írók Szövetsége.

viszonyának szempontjából) közelebb állnak egymáshoz, mint az új kötet szövegei. Az utolsó ciklus (*Kódot a kódnak*) már beharangozza azt a költészettel kialakuló viszonyt, amely a *Kilenc szabad növényben* működőképessé teszi az eklekticizmust.

A szövegek mögött nem szűk kulturális közegek hagyományai vannak, amikből kiutakat keresnek a versek, kapkodva saját relevanciájuk után a referencialitásban, hanem maga a Költészet, a kifejezés sajátos módozatának a hagyománya adja a fedezetet Sánta Miriám verseinek. Azért invokálja az óangol *Nigon wyrta galdort*, hogy megírhatta a *Kilenc szabad növényt*. Azért *járt vala az erdön lebeke tárgy*, hogy lehessen írni a monokultúrás szántóföldekről. Ez akár a könnyebbik útnak is tűnhet: ha megtaláljuk a kifejezésekben rejlő mágiát, akkor bármiről írhatunk, a kötetnyi egység megteremtődik. Olyannyira, hogy még ciklusok sem kellene. Ha volt is a kötetben található fényképeknek valamiféle szerep szánva a tagolást illetően, nem számottevő. A schengeni csatlakoztatás, a háború, a Megadeth, Tarkovszkij és a zoroasztriánus temetőféleség zökkenésmentesen simul össze Sánta Miriám kis fekete könyvében, a prófétai retorika egyszerre helyez óriási felelősséget az egyes szövegekre, és hártja el azt a költőről („A tiszta források soha nem apadnak ki / a kő gyomrában, csak én apadok, / kígyóm tiszta vizet hoz, a sebbe tölti” – *Adj vissza*; „Összegyűjteni és odaadni / mindent. Magad felnégyelni, / mint a gránátalmát, majd kanállal / kiverni levét, rostot és magot” – *Szakadékok*). Olyan, mintha mindaz, ami a *Kilenc szabad növényben* le lenne írva, véletlenszerűen, de nagyon is célulvűen íródott volna, a prófétai pózban feloldódik a szerző, és elkerülhetetlenné válik, hogy az olvasó akarjon valamit a szövegektől: észrevenni, megismerni, rájönni, átlényegülni stb. Az egyes szám második személyű felszólítások, kérdések („Ne tagadd meg”, „Gondolj magadra, mint egy edényre”, „Testvéreim, fogjuk meg őket mind”, „Azt ismered, amikor [...]?”) egy olyan viszonyt hoznak létre versbeszélő és olvasó között, amin kívül ragad a szerző, hiszen ezek a retorikai elemek csak azért lehetnek benne a versekben, mert a *Nigon wyrta galdor* és a *Szelestei-féle ráolvasás* benne van a kötetben, ha „csak” Sánta Miriám állna a versek mögött, akkor nem hinném el neki, hogy tudja, mire kéne emlékezzen a kender („Emlékezz, Kender,

harminckétezer éve / vagy Dél-Ázsia lejtőin és fennsíkjain” – *Kilenc szabad növény*).

Az, hogy a szerző halott-e, vagy nem, lényegtelen, mert a versbeszélő próféta. Ugyanakkor a jegyzetelések leleplezik ezt a pózt: íme, szerzőként én is csak olvasó vagyok, nem próféta. Nem istenek súgták a szavakat, a QR-kódot beszkenelve bárki hozzájuthat ahhoz, amiből a retorika táplálkozik. Valamiképpen kell reflektálni a versbeszélői pozíció megteremtettségére. Ha ez nem történik meg, akkor a szerző kiszolgáltatja versbeszélőjét a hiteltelenség vádjának. Sánta Miriám akadémiai merevséggel tárja elénk az inspirációit, mintha nem is lenne nagy dolog, hogy hozzáférést ad versei fedezetéhez. Ily módon a *Kilenc szabad növény* igencsak demokratikus: mindenki hozzáférhet ahhoz, amiből kibomlik a költészet. Ha efelől közelítjük meg poétikáját, akkor a kortárs politikai témák sem tűnnek kiugrónak, hiszen a kötet létrejöttének szintjén is politikai: lefejt a hagyományrétegekről mindazt, ami adalékanyag a bennük rejlő költőiséghez, ugyanakkor hozzáférést is biztosít a diegetikusan fel nem vázolt kontextusokhoz, az olvasót cselekvésre ösztönzi. Nem motívumvadászat történik, hanem szó szerinti publikáció, aminek nem csak a vers a végterméke. Az olvasó egy-egy vers létrejöttét felvázoló, akár egyéb versek létrejöttéhez is fedezetül szolgáló jegyzetapparátust kap.

Működne-e jegyzetek nélkül a kötet? Sánta Miriám minden bizonnyal titokzatosabb jelenségnek tűnne Kolozsvár utcáin, olyasvalakivé válna, aki mintha tudna valamit, amihez másoknak nincs hozzáférése, mintha kulcsosfiókba zárt ősi könyveket rejtegetne a nagy nyilvánosság előtt, hogy éjjeli alkotószeánszain legyen miből előhívni a lírát. Ha a nehezebb utat választotta volna, nem emelte volna a szövegekbe expliciten forrásait, magának teremtett volna fedezetet, valahogy úgy, hogy nagyon okos dolgokat próbált volna írni a schengeni csatlakozással vagy a háborúval kapcsolatban, kellemetlenségek helyett hangulatosságokat, jegyzetapparátus helyett köszönetnyilvánításokat találnánk a kötetben. Jegyzetek nélkül is reflektálttá válna a versbeszélő, hiszen vannak szövegek, amikben egészen sebezhetően mutatkozik meg, ellensúlyt tartva a vehemensebb verseknek („brokáthímezés alatt mereng / Frida Kahlo, akire gondolok, mikor fáj / a medencecsontom” – *A körteformához*). Továbbá sok helyen megjelöli, miből táplálkozik a szöveg, megaka-

dályozva, hogy a prófétai retorika fantáziától hajtott, de üres mellébeszélésbe hajoljon át. A kötet sehol sem ironikus, nincs összekacsintás, nem fordul ilyen könnyű dolgokhoz a reflektáltság (illúziójának) megteremtésére. Sokat tanulhatunk a *Kilenc szabad növényből* arról, hogyan vagdalkozunk a hagyományokkal.

Nap és Hold

K. Kovács István

NEM LÁNYREGÉNY:
GYOMORBA MARKOLÓ KORDOKUMENTUM

BKovács András – írói álnéven Kolozsvári András, mivel a kincses város szülöttje – magyar–angol szakos tanárként a brassói líceumban kezdte pályafutását, de hat év tanügyi aktivitás után, különböző objektív és szubjektív okokból úgy érezte, hogy váltania kell. Ananké, aki a jó és rossz sors istennője egyszemélyben, Bukarestbe vezérelte... és innen kezdődnek a tulajdonképpeni naplóbejegyzések – jelen recenzió tárgya¹.

Közel két évig a Román Televízió magyar adásának a riportere és szerkesztője volt, majd az *Ifjúmunkás* szerkesztőségéhez került riporternek, újságírónak. Az ottani tevékenységét több száz cikk, tárcsa, tanulmány, riport fémjelzi, amelyek a kötet függelékében található publikációs listában kerülnek felsorolásra. Nemcsak a fővárosi lét, illetve az ott élő magyar kisebbség sorsa foglalkoztatta, hanem számtalan erdélyi riportútja során a magyar fiatalság életét és lehetőségeit vizsgálta, elsősorban kultúrszociológiai szempontokból. Tíz év odüsszeusi bolyongás után visszatért Erdélybe, Sepsiszentgyörgyre, az ottani *Megyei Tükör*hez. Ám cseberből vederbe került, rosszabb életkörülmények közé csöppent, a főszerkesztője pedig, akinek a fő elfoglaltsága az volt, hogy a megyei párttitkár beszédeit megírja,

1 B. Kovács András: *Bukaresti napló 1978–1988*. (I. Egy magyar riportertanonc a román fővárosban, II. Nem egészen önkéntes száműzetés). Budapest, 2023, Kairosz Kiadó.

azzal fogadta, hogy tudja róla, hogy „nagy magyar”, ezért majd rajta fogja tartani a szemét.

A kötet látszólag megtévesztően egyszerű címe voltaképpen nagyon is átgondolt: egyetlen mondatban meghatározza a cselekmény helyét, idejét és műfaját.

Lelkes naplóolvasó vagyok, például Hubay Miklós és Márai Sándor évtizeden át vezetett, kötetekben megjelent naplóit, folytonosan újra-meg újraolvasom. De a legizgalmasabb, a kortárs naplókat olvasni, mert olyankor elgondolkodik az ember, hogy vajon ő maga hol volt, mit csinált akkor, amikor a szerző az illető bejegyzéseket tette. Egy generáció életében számos olyan kronológiai cezúra van, amelyek időbeli emlékeztetőkként, kapaszkodókként szolgálnak. Miként a történelem időszámításunk előtti és utáni korszakra osztja a lineáris idővonalat, úgy a mi generációnk forradalom és Covid-járvány előtti és utáni időszakokról beszél. A kötet számos ilyen kronológiai kapaszkodójából most csupán egyet emelek ki. Ugye, mindnyájan emlékszünk arra, hogy mi történt és éppen hol voltunk, mit csináltunk 1986. május elsején?

A naplókra a hermetikus szerkesztésmód jellemző. A középpontban az individuum, a szerző maga áll, a saját testi-lelki-szellemi gondjaival és problémáival. *„Irdatlan nagy magányosságból született ez a napló...”* – írja B. Kovács András. A szerző életének tíz évét felölelő krónika egyik központi témája az út- és társkeresés. Az életút abban a politikai korszakban gyakorlatilag előre kijelölt volt egy önmagát a diktatórikus rendszernek el nem adó értelmiségi számára: dolgozzon és hallgasson. Kitorési lehetőség, önmegvalósítás, véleménynyilvánítás nem létezett, csak a kommunista párt normáinak és elvárásainak megfelelően, és minden megnyilvánulás, ami ezzel szembement, rendszerellenesnek, hazaárulásnak és ezáltal üldözendőnek és szigorúan büntetendőnek (sok éves, olykor életfogytiglani börtönbüntetés) minősült.

A szerző képtelen volt új barátságokat kötni a fővárosi tartózkodása alatt, mivel mindenki „szekus-fóbiában” szenvedett körülötte. Az igaz barátság az empátián, a kölcsönös őszinteségen és az egymás iránti feltétlen bizalom alapul, de a korszak polgárai képtelenek voltak megbízni egymásban, mivel soha, senkiről nem lehetett biztosan tudni, hogy vajon nem a titkosrendőrség besúgója-e. Álarcban, álruhában, álgondolatok és álszavak mögé rejtőzve próbálta túlélni azt a periódust egy egész generáció.

A napló tele van „nőügyekkel”, de a szerző hosszabb-rövidebb ideig tartó kapcsolatai egytől egyig zátonyra futottak, kisiklottak valahol, nem sikerül megtalálnia a testi-lelki társát a nagyvárosban, mindvégig magányos egyed maradt a körülötte élő és nyüzsgő embertömegben.

A napló központi alakját körülvevő legbelső milió a család köre. A szerző, felnőtt férfiként, a fiatal generációt képviselő unokaöccse, Dani, illetve az idősebb korosztályhoz tartozó szülei között foglalt helyet, és az ő optikájukból is szemlélve a világot, egyszerre három generáció szemszögéből nyert rálátást a környezetére. A szülei, akik szintén értelmiségiek, írók, újságírók voltak (az édesapja évtizedekig a kolozsvári *Igazság* – a mai *Szabadság* elődje – napilap főszerkesztője volt), megpróbálták az élettapasztalatukat, életbölcsségüket ráruházni a szerzőre, amely ellen az, lázadó fiatalemberként, kézzel-lábbal tiltakozott. Misztikus, elhallgatott családi titokként lengi át a történetet a családnak a szombatos felekezethez való kapcsolódása és hite. A szerző, aki életében tulajdonképpen nem találkozott bőzödújfalusi nagymamájával, annak dicsőszentmártoni temetésén döbbenetesen szembesült azzal, hogy zsidó szertartás szerint, héber egyházi énekekkel kísérték utolsó útjára az elhunytat.

A következő burok: a társadalom. A kötet egyik ismertetője recenziójában az akkori társadalmat, illetve az akkori társadalomban élő egyént ama kísérleti békához hasonlította, amelyet egy fazék hideg vízbe tesznek, majd a fazék tartalmát lassú tűzön forralni kezdik.² Horribile dictum: a béka nem ugrik ki az egyre forróbbá váló vízből, hanem inkább megpróbál alkalmazkodni a változó körülményekhez, mindaddig, míg szegény békula, élve meg nem fő, vagyis mai szóhasználatnál élve: megy a levesbe. A fazékból, békaperspektívából, nincs kilátás, és nincs igazi perspektíva. A fazék vasfala akár az Európát egykor kettészelő vasfüggöny szimbóluma is lehetne. Emlékszem – én akkor voltam kamasz –, hogy gyakran felvetült bennem a kérdés, hogy vajon, tényleg létezik-e egy másik világ a limesen túl, ahol nincs éhezés, fázás, rendőrterror, meg állandó kiszolgáltatottság és megfélemlítés? Tényleg van olyan hely, olyan ország, ahol szólásszabadság és utazási szabadság van, vagy mindaz csak illúzió? Mert egy olyan örvényben

2 Cseri György: A sötétségek kronológiája. In *Magyar Nemzet*, 2024. 03. 24.

éltünk akkor, amely szívóerejével egyre mélyebbre, egyre kilátástalabb bugyrokba sodort minket.

Az akkori lét, kulcsmondatokban, tömören: háborús időket idéző élelmiszerhiány és jegyrendszer, amit a tudományos táplálkozás vívmányaként tálaltak. Napi több órás áramszünetek. Minimális fűtési lehetőségek (a szerző feljegyzi, hogy telente, a lakások átlaghőmérséklete 12 fok körül volt). Az üzemanyagok korlátozása (havi 20 liter üzemanyag az autótulajdonosok számára). Végtelen sorban állások a gyakorlatilag üres üzletek előtt (aki tehetett, már hajnalban beállt a sorba, annak reményében, hogy nyitáskor talán tud valamit vásárolni). A nacionalizmus felerősödése (mindig kell egy bűnbak). A magyar nyelvű oktatás szisztematikus ellehetetlenítése, magyar osztályok összevonása, magyar nyelvű tanintézmények bezárása. A magyar nyelvű televízió- és rádióműsorok idejének a drasztikus csökkentése, majd leállítása. Túlórázások bevezetése, a vasárnapi pihenőnap megvonása a dolgozóktól (a szombat munkanap volt). Házkutatások, igazoltatások, meghurcoltatások, letartóztatások (kínzás, verés, agyonverés).

Mindezeket a burkokat, mint külső díszcsomagolás, a bel- és külpolitikai vonatkoztatások borítják. A Nicolae Ceaușescu és neje vezetete, zuhanórepülésben levő országban uralkodó állapotokat eklatáns módon példázza két abszurd, groteszk példa. Az egyik a szakállas és/vagy hosszú hajú férfiak üldöztetése és „huligánnak” való kikiáltása, a másik pedig az a tény, hogy az írógépeket a tulajdonosoknak évente be kellett vinniük a rendőrségre ellenőrzésre és írásminta vételre. Gyakorlatilag az írógéptartás szigorú szabályai felülmúlták a mai fegyvertartási törvényeket. Félelmetes és veszélyes fegyver a rendszer szemében és számára a leírt szó és a kimondott ige ott, ahol diktatúra uralkodik. A külpolitikai helyzetről nem sokat lehetett tudni, hiszen hírzárlat volt, és csak elferdített, kontextusukból kiemelt, a cenzúra szűrője által megcsonkított hírek jutottak nyilvánosságra. Viszont mindenki érezte és szenvedte a hidegháborús fenyegetettséget, a Damoklész kardjaként felettünk lebegő esetleges nukleáris háború rémét, amely sajnálatos módon, a jelenünket is újból, egyre inkább jellemzi.

Egy ilyen *status quóból*, értelemszerűen, az egyén menekülni próbál. A szabadság egyik illuzórikus jelképe az útlevél volt, amelyet két évente egyszer lehetett igényelni, és amellyel egészen a vasfüggönyig (a kísérletibéka-létünk vasfazekának a faláig) lehetett elkalandozni. Az

útlevel kérvényezésétől, annak a kézhezvételéig egy körülbelül három hónapos kálváriát, egy hivatali *via dolorosát* kellett az utazni vágyónak végigjárnia, amelynek stációit a szerző lépésről lépésre lejegyezte a naplójában. A szabadság, a helyváltoztatás másik jelképe a gépkocsi. A szerzőt a szabadságvágya arra ösztökélte, hogy autót vásároljon, noha az anyagi lehetőségeit a kocsi ára messze meghaladta. Példával igazolta, hogy egy Dacia árából abban az időben két vidéki házat lehetett volna vásárolni. Ám ez a fajta szabadság is csak szemfényvesztés, mivel az autót nem lehet kihasználni, tekintve, hogy a román autógyártó ipar silány terméke többet volt szerelőnél és szervizben, mint az úton. A havi 20 liter üzemanyaggal amúgy sem lehetett volna messzire elkalandozni, főleg, hogy egyik hétvégén csak a páros, másik hétvégén csak a páratlan rendszámú kocsik közlekedhettek.

Egy másik menekülési út a belső emigráció volt, mert „*nem az a fontos, hogy milyen világban élünk, hanem az, hogy milyen világ él bennünk.*” Az igényes olvasmányok, a művészfilmek, az emlékezetes színházi előadások ideiglenes hatása teszik elviselhetővé az elviselhetetlen állapotokat. A *yoga* és a *harcművészetek* tiltottak voltak, mivel művelőik esetleg olyan önfegyelemre tehetek szert általuk, hogy a Szekuritáté verőemberei képtelenek lettek volna információkat kicsikarni belőlük a megszokott verés, kínzás, csonkítás amúgy jól bevált módszereivel. Viszont érdekes módon, az autogén tréning, amely egyfajta önhipnózison alapuló meditációs technika, hasonló a Silva-féle agykontrollhoz, megengedett, sőt népszerűsített volt. Szerzőnk több bejegyzésében is említi mint a korszak egyik túlélési technikáját.

A realiztikus, naturalisztikus, helyenként horrorisztikus stílusú napló (nem lányregény, hanem gyomorba markoló kordokumentum!) társadalmi és történelmi keresztmetszete az adott korszaknak, és ugyanakkor lebilincselő olvasmány.

A Székelyföld előfizetőinek és állandó támogatóinak névsora

Románia

MAGÁNSZEMÉLYEK

Dr. Ábrám Zoltán – Marosvásárhely
Abrán Tünde – Székelyudvarhely
Albert Ernő – Sepsiszentgyörgy
Albert Géza – Székelyudvarhely
Andrási Ilona – Alsósófalva
András Pál – Bukarest
Antal Attila – Csíkszereda
Antal István – Székelyudvarhely
Antal Margit – Csíkszereda
Árvay Katalin – Sepsiszentgyörgy
Asztalos István – Székelyudvarhely
Bács Károly – Csíkszereda
Bajna György – Gyergyószentmiklós
Bakk-Dávid Enikő – Kézdivásárhely
Bakk Pál – Szentkatolna
Bakó Botond – Nagenyed
Balázs-Bécsi Emília – Gyergyóremete
Balázs Dénes – Csíkrákos
Dr. Balázs Lajos – Csíkszereda
Balázs Zsuzsánna-Erzsébet – Csíksze-
reda
Balázsi-Pál Etel – Csíkszereda
Bálint Csaba – Csíkszereda
Bálinth Erzsébet – Csíkszereda
Bán Kata – Székelyudvarhely
Bán Árpád – Alsóboldogfalva
Barabás Imre – Gyergyóremete
Baracsi Levente – Arad
Bardócz Ferenc – Gyergyóditró
Baricz Lajos – Marosszentgyörgy
Bartha Árpád – Kászonújfalu
Bartha György – Csíkszereda
Bartha Imre – Székelyudvarhely
Bartók Melinda – Kézdivásárhely

Bartos Jenő – Jászvásár
Bege Károly – Gyergyócsomafalva
Benkő Levente – Magyarvista
Berszán Lajos – Gyimesfelsőlok
Bíró Ambrus Lenke – Székelyudvarhely
Bíró Gábor – Csikmadaras
Dr. Bíró Gábor – Kézdivásárhely
Bíró Géza – Gyergyószentmiklós
Bíró László – Kalotaszentkirály
Bíró Levente-Tibor – Kézdivásárhely
Bíró Réka – Barót
Bíró Sándor – Gyergyószentmiklós
Blénessy Jolán – Székelyudvarhely
Bocskay Vince – Szováta
Bodó István – Csíkszereda
Bodor Attila – Sepsiszentgyörgy
Bodor Júlia – Gyergyóditró
Bogdán Zsolt – Kolozsvár
Bogos Zsolt – Csíkszereda
Borbáth Erzsébet – Csíkszereda
Borbély László – Csíkszereda
Borbély Tamás – Marosvásárhely
Borbély Zsolt Attila – Arad
Borboly Csaba – Csíkszereda
Dr. Borboly István – Gyergyócsoma-
falva
Dr. Borcsa János – Kézdivásárhely
Bölöni Domokos – Marosvásárhely
Bölöni Ildikó – Bikafalva
B. Tomos Hajnal – Négyfalu
Burus János Botond – Csíkszereda
Czikó László – Búzásbesenyő
Császár Vilmos – Csíkrákos
Csávossy György – Nagyvárad
Csatlós Mihály Levente – Kézdi-
vásárhely
Cseke Péter – Kolozsvár

- Csenteri Levente – Sepsiszentgyörgy
 Cserey Zoltán – Sepsiszentgyörgy
 Ft. Msgr. Csíki Dénes – Nyárád-
 köszvényes
 Dr. Csiszár Anna – Marosvásárhely
 Csiszer Imre Csaba – Csíkszereda
 Csúcs Mária – Csíkszereda
 Daczó Katalin – Csíkszépvíz
 Dánél Sándor – Csíkszereda
 Damó Csaba – Kézdivásárhely
 Darkó Béla – Marosvásárhely
 Daróczi Béla – Marosvásárhely
 Ft. Darvas-Kozma József –
 Csíkszereda
 Darvas Mária – Gyergyóalfalu
 Dávid Katalin – Székelyudvarhely
 Dávid Péter Pál – Sepsiszentgyörgy
 Dávid Zoltán – Kolozsvár
 Deák Botond – Réty
 Deák Ferenc – Csernáton
 Deme László – Csernáton
 Demeter Edit – Kézdiszentlélek
 Dénes Emőke – Homoródalmás
 Dénes Erzsébet – Homoródszentpál
 Doboly Beatrice – Vajdahunyad
 Dobos Sándor – Nagyvárad
 Dimény János – Nagybacon
 Dr. Dombi Csaba Ábel – Felsőbánya
 Domokos Éva – Arad
 Dragomir Péter – Sepsiszentgyörgy
 Ft. Drócsa László – Csíkmindszent
 Egyed Emese – Kolozsvár
 Dr. Elek Sándor – Csíkszereda
 Elekes András – Csíkpálfalva
 Elekes Antal – Temesvár
 Elekes-Józsa Márton – Gyergyóújfalu
 Elekes Károly – Sepsiszentgyörgy
 Elekes Péter – Kászonaltíz
 Elekes Zsuzsanna – Gyergyóújfalu
 Farkas Ambrus – Sepsiszentgyörgy
 Farkas Antal – Székelyudvarhely
 Farkas László – Gyergyócsomafalva
 Farkas Miklós – Segesvár
 Farkas Réka – Sepsiszentgyörgy
 Fazakas Zoltán – Sepsiszentgyörgy
 Fekete Albert – Csíkszereda
 Fekete István – Csíkszereda
 Ferencz Edit – Gyergyóremete
 Ferencz Éva – Kézdivásárhely
 Ferencz Gizella – Kézdivásárhely
 Ferencz Imre – Csíkszereda
 Dr. Ferencz László – Marosvásárhely
 Ferencz-Nagy Zoltán –
 Dr. Finta Ella – Szilágysomlyó
 Fodor György – Székelyudvarhely
 Fodor István – Sepsiszentgyörgy
 Fodor Pál – Sepsiszentgyörgy
 Forró László – Bukarest
 Fuják Gyula – Csíkszereda (2 darab
 egyéves előfizetés)
 Funariu Éva – Szeben
 Fülöp Dénes – Székelyudvarhely
 Fülöp Géza – Marosvásárhely
 Fülöp Lajos – Székelykeresztúr
 Fülöp László – Csernáton
 Fülöp Sándor – Gyergyóalfalu
 Fülöp Tamás – Majlát
 Fülöp-Török Réka – Kézdivásárhely
 Gábor Emőke – Csíkszereda
 Gagy József – Csíkszentlélek
 Gajai Sándor – Árkos
 Gajdó Albert – Csernáton
 Gál Katalin – Gyergyóújfalu
 Galvácsy László – Zilah
 Dr. Garda Dezső – Gyergyószentmiklós
 Gazda Árpád – Magyarfenés
 Gazda József – Kovászna
 Geréd Gábor – Székelyudvarhely
 Gergely Borbála – Csíkszereda
 Dr. Germán Salló Márta – Maros-
 vásárhely
 Gulácsi Gizella – Marosvásárhely

- Györfi Jenő - Nyárádmagyarós
 Györffi Kálmán - Gyergyószentmiklós
 Dr. Györfi Sándor - Csíkszász
 Haáz Sándor - Székelyudvarhely
 Hadnagy Géza - Farkaslaka
 Haller Béla - Marosvásárhely
 Hantz András - Kolozsvár
 Hegyi Sándor - Székelyudvarhely
 Hertz Mikola - Csíkszereda
 Dr. Holló Attila - Csíkszereda
 Hubert Sándor - Bukarest
 Illyés Ferenc - Székelykeresztúr
 Imecs Márton - Kolozsvár
 Incze Szabó László - Marosvásárhely
 Istvánffy Katalin - Torda
 Izsák Balázs Árpád - Marosvásárhely
 Jancsó Miklós - Kolozsvár
 János Julianna - Csíkszereda
 János Csaba - Csíkszereda
 Joikits Attila - Szilágysomlyó
 József Álmos - Sepsiszentgyörgy
 Juhász B. Tünde - Csíkszereda
 Kacsó Elemér - Temesvár
 Kacsó József - Hármashalu
 Kakas Zoltán - Sepsiszentgyörgy
 Káli Király István - Marosvásárhely
 Kánya József - Csíkszereda
 Katona Gizella - Kolozsvár
 Kedves Béla - Gyimesközéplek
 Kelemen Hunor - Csíkszereda
 Kémenes Bernadette - Gyergyó-
 szentmiklós
 Kerekes Ágnes - Nagyvárad
 Keresztes Éva - Brassó
 Dr. Kikeli Pál István - Marosvásár-
 hely
 Király Gyöngyi - Marosvásárhely
 Király Zoltán - Kolozsvár
 Kiss Jenő - Sepsiszentgyörgy
 Kiss Lázárné Éva - Kézdivásárhely
 Kocsis László - Marosvásárhely
 Kolbert Tünde - Borszék
 Kolombán-Antal József - Zetelaka
 Kolombán László - Székelyudvarhely
 Koncsag László - Szentegyháza
 Konsza Vilmos - Sepsiszentgyörgy
 Kónya-Hamar Zsuzsanna és Dr. Kó-
 nya-Hamar Sándor - Kolozsvár
 Kopacz Péter - Sepsiszentgyörgy
 Kovács Amadé - Cernavodă
 Kovács Barna - Marosvásárhely
 Kovács Béla - Érmihályfalva
 Kovács Emil Lajos - Szatmárnémeti
 Kovács Eszter - Gyergyószárhegy
 Kovács Katalin - Csíkszereda
 Kovács Mária - Székelyudvarhely
 Kovács Piroska - Méréfalva
 Kovács Zsuzsanna - Bukarest
 Dr. Kozma Dezső - Kolozsvár
 Kozma-Péter Dénes - Zetelaka
 Köllő Éva - Borszék
 Kristó Tibor - Csíkszereda
 Kürti Miklós - Kolozsvár
 Laczkó-Albert Elemér - Gyergyó-
 remete
 Laczkó Szentmiklósi Endre -
 Gyergyóremete
 László Attila - Jászvásár
 László Bakk Anikó - Kolozsvár
 László Csaba - Csíkszereda
 Lászlófy Pál István - Csíkszereda
 Dr. László Ilona - Marosvásárhely
 Lázár Lilla - Csíkszereda
 Lázár Pál - Marosvásárhely
 Lehoczky Ferenc - Arad
 Léstyán Dénes - Csíkszereda
 Léstyán Sándor - Kézdivásárhely
 Loghin Gizella - Brassó
 Lőrincz József - Székelyudvarhely
 Luka Klára - Sepsikőröspatak
 Dr. Major Zoltán Zsigmond - Kolozs-
 vár

- Dr. Makai Magoss Csaba –
Felsőbánya
- Markó Béla – Marosszentkirály
- Markó Ilona – Csíkszentgyörgy
- Marton Erzsébet – Marosvásárhely
- Dr. Marton József – Gyulafehérvár
- Márton Ferenc – Temesvár
- Maştaleriu Erzsébet – Gyergyóremete
- Dr. Máthé Dénes – Kolozsvár
- Mátyás Endre – Szováta
- Mester Zoltán – Szováta
- Mihály János – Lövéte
- Mihály Orsolya – Kolozsvár
- Miklós István Csongor – Csíkszereda
- Mikola Éva – Torja
- Dr. Mild Edit – Sepsiszentgyörgy
- Mincsor Erzsébet – Gyergyóremete
- Mirk László – Csíkszereda
- Molnár Csaba – Csíkszereda
- Molnár Endre – Marosvásárhely
- Molnár Vilmos – Csíkszereda
- Murányi János – Székelyudvarhely
- Nádudvary György – Brassó
- Nagy Árpád – Csíkszentdomokos
- Dr. Nagy Attila – Marosvásárhely
- Nagy Benedek – Csíkszereda
- Nagy Csilla – Csíkszentlélek
- Nagy József – Gyergyóremete
- Dr. Nagy Lajos – Sepsiszentgyörgy
- Nagy László – Marosvásárhely
- Nagy László – Zilah
- Nagy Melinda – Nagyvárad
- Nagy Miklós Kund – Marosvásárhely
- Nagy Sándor – Székelyudvarhely
- Nemes Előd – Sepsiszentgyörgy
- Novák Sándor – Marosvásárhely
- Oláh Sándor – Csíkszereda
- Orbán Gábor – Gyergyószentmiklós
- Orbók Ilona – Csíkszereda
- Pál Tibor – Kézdiszentlélek
- Pál Zoltán – Csíkdánfalva
- Pálffy József – Csíkszereda
- Papp Zoltán – Zilah
- Pásztor Ferenc – Sepsiszentgyörgy
- Patakfalvi Dénes – Székelykeresztúr
- Péntek János – Kolozsvár
- Pénzes Jenő – Bereck
- Péter Éva – Csíkszereda
- Péter Gergely – Csíkszereda
- Péter Péter – Székelyudvarhely
- Petres Sándor – Csíkszereda
- Portik Bakai Ádám – Gyergyóremete (8
darab egyéves előfizetés)
- Dr. Puskás Attila – Marosvásárhely
- Dr. Rácz Katalin – Marosvásárhely
- Ráduly János – Kibéd
- Rákosi Zoltán – Sepsiszentgyörgy
- Rancz Árpád – Csíkszereda
- Rokaly József – Gyergyószentmiklós
- Russu Bors Tibor – Csíkszentkirály
- Sándor Szilárd – Székelykál
- Sántha Emese – Marosvásárhely
- Sárkány Antal – Sepsiszentgyörgy
- Ft. Sárközi Sándor – Csíkszereda
- Sárosi Csaba – Kézdivásárhely
- Sárosi Teréz – Kézdivásárhely
- Sata Kinga Koretta – Magyarvista
- Sata Klára – Csíkszereda
- Sata Lóránd – Voluntari
- Seprődi József – Dicsőszentmárton
- Silye Béla – Székelyudvarhely
- Siklódi Olga – Székelyudvarhely
- Sóbester Klára – Marosvásárhely
- Sófalvi László – Székelyudvarhely
- Dr. Soós Szabó Klára – Csíkszereda
- Straub Etelka – Nagyvárad
- Suba Ilona – Marosvásárhely
- Szabó-Biró Brigitta – Csikjenőfalva
- Szabó Attila – Nagyalambfalva
- Szabó Csilla – Marosvásárhely
- Szabó Enikő – Szentegyháza
- Szabó Ferenc – Gyergyóditró

Szabó József – Székelyudvarhely
 Szabó Judit – Kézdivásárhely
 Szabó Judit – Csíkszicsó
 Szabó Magdolna – Csíkszicsó
 Szabó M. Barna – Székelyudvarhely
 Szabó Nándor – Csíkszereda
 Szabó Piroska – Nagyvárád
 Dr. Szabó Sándor – Székelyudvarhely
 Szalai Attila Örs – Székelyudvarhely
 Dr. Szász Éva – Gyergyóalfalu
 Szász Zoltán – Székelyudvarhely
 Szatmári József – Marosvásárhely
 Szathmáry János – Gyergyószentmiklós
 Dr. Szatmári Sebestyén – Csíkszereda
 Dr. Szatmári Szabolcs – Marosvásárhely
 Szávai Márton – Énlaka
 Szebeni Norbert – Sepsiszentgyörgy
 Szekeres Adorján – Csíkszereda
 Székely Ágnes – Balánbánya
 Székely Szabó Zoltán – Marosvásárhely
 Széll (Horváth) Anna – Kolozsvár
 Szentés D. Gáspár – Madéfalva
 Szentés Gábor – Madéfalva
 Szilágyi István – Kolozsvár
 Szilágyi Németh Éva – Kolozsvár
 Dr. Szilveszter László Szilárd –
 Sáromberke
 Szöcs István – Szentegyháza
 Tamás Béla – Csíkszereda
 Tamás Dénes – Réty
 Tamás Géza – Székelyudvarhely
 Tamás Huba – Homoródkarácsonyfalva
 Tamás Klára – Csíkszereda
 Tánczos Vilmos – Kolozsvár
 Tankó Gyula – Gyimesközéplek
 Tapodi Zsuzsa – Sepsiszentgyörgy
 Tatár Irénke – Maroszentgyörgy
 Tiboldi István – Csíkszereda
 Tódor Béla – Kézdiálbis
 Tódor Gábor – Homoródmás
 Tófalvi Zoltán – Marosvásárhely

Tóth Mária – Arad
 Tötös Katalin – Zilah
 Török Áron – Sepsiszentgyörgy
 Török József – Lövéte
 Török István – Koronka
 Török Mária – Csíkszereda
 Tövissi Zsolt – Csíkszereda
 Tuross Judit – Marosvásárhely
 Ütő László – Székelykeresztúr
 Ványolós A. István – Székelyudvarhely
 Varga Lőrinc – Gyergyószentmiklós
 Varga Edit – Gyergyóremete
 Vén Ferenc – Kézdiálbis
 Veres István – Szatmárnémeti
 Dr. Veress István – Szilágysomlyó
 Veress János – Kovászna
 Vetró András – Kézdivásárhely
 Víg Zsolt – Kolozsvár
 Vitályos Réka – Marosvásárhely
 Vorzsák Margit – Csíkszereda
 Dr. Waczal Attila – Csíkkarcfalva
 Zrinyi István József – Mangalia
 Zsigmond Győző – Sepsiszentgyörgy
 Zsók József – Sepsiszentgyörgy
 Zsók László – Sepsiszentgyörgy

INTÉZMÉNYEK

Apáczai Csere János Pedagógusok Há-
 za – Csíkszereda
 Dr. Balás Gábor Községi Könyvtár –
 Gyergyóremete
 Bernády Közművelődési Egylet –
 Szóvata
 Csíki Székely Múzeum – Csíkszereda
 Csíkszépvízi Öregotthon – Csíkszépvíz
 Derex Com Kft. – Bukarest
 Dokumentációs Könyvtár –
 Székelyudvarhely
 Exa-Trade Kft. – Székelyudvarhely
 Gyulafehérvári Római Katolikus Érsek-
 ség Csíkszeredai Segédpüspöksége

- Hargita Megyei Tanfelügyelőség – Csíkszereda
Hargita Megyei Szociális és Gyerekvédelmi Igazgatóság – Csíkszereda
Haszmann Pál Közművelődési Egyesület – Csernáton
Iskolai Könyvtár – Szárazajta
Iskolai Könyvtár – Székelyszáldobos
Kájoni János Megyei Könyvtár – Csíkszereda (2 db. egyéves előfizetés)
Kerámika Kft. – Csíkszereda
Kézdivásárhelyi Múzeum – Kézdivásárhely
Kontur Kft. – Csíkszereda (5 db. egyéves előfizetés)
Kovászna Megyei Alkotóközpont – Sepsiszentgyörgy
Kovászna Megyei Könyvtár – Sepsiszentgyörgy (2 db. egyéves előfizetés)
Kovászna Megyei Tanács – Sepsiszentgyörgy (5 db. egyéves előfizetés)
Községi Könyvtár – Balánbánya
Községi Könyvtár – Barátos
Községi Könyvtár – Bardoc
Községi Könyvtár – Bereck
Községi Könyvtár – Bögöz
Községi Könyvtár – Bölön
Községi Könyvtár – Csernáton
Községi Könyvtár – Csíkdánfalva
Községi Könyvtár – Csíkkozmás
Községi Könyvtár – Csíkmadéfalva
Községi Könyvtár – Csíkpálfalva
Községi Könyvtár – Csíkszentdomokos
Községi Könyvtár – Csíkszentgyörgy
Községi Könyvtár – Csíkszentmárton
Községi Könyvtár – Csíkszentmihály
Községi Könyvtár – Csíkszentsimon
Községi Könyvtár – Csíkszépvíz
Községi Könyvtár – Etéd
Községi Könyvtár – Felsőboldogfalva
Községi Könyvtár – Fenyéd
Községi Könyvtár – Galócás
Községi Könyvtár – Gelence
Községi Könyvtár – Gidófalva
Községi Könyvtár – Gyergyóalfalu
Községi Könyvtár – Gyergyócsomafalu
Községi Könyvtár – Gyergyóditró
Községi Könyvtár – Gyergyószárhegy
Községi Könyvtár – Gyergyóremete
Községi Könyvtár – Gyergyóújfalu
Községi Könyvtár – Gyimesfelsőlok
Községi Könyvtár – Gyimesközéplek
Községi Könyvtár – Hídvég
Községi Könyvtár – Homoródalmás
Községi Könyvtár – Homoródszentmárton
Községi Könyvtár – Kányád
Községi Könyvtár – Kápolnásfalva
Községi Könyvtár – Karcfalva
Községi Könyvtár – Kászon
Községi Könyvtár – Kézdiipolyán
Községi Könyvtár – Kézdiszentlélek
Községi Könyvtár – Kommandó
Községi Könyvtár – Korond
Községi Könyvtár – Kőkös
Községi Könyvtár – Lemhény
Községi Könyvtár – Lövete
Községi Könyvtár – Maksa
Községi Könyvtár – Mikóújfalu
Községi Könyvtár – Nagyajta
Községi Könyvtár – Nagybacon
Községi Könyvtár – Nyárádmagyarós
Községi Könyvtár – Oklánd
Községi Könyvtár – Oroszhegy
Községi Könyvtár – Ozsdola
Községi Könyvtár – Parajd
Községi Könyvtár – Réty
Községi Könyvtár – Románandrásfalva
Községi Könyvtár – Sepsibodok
Községi Könyvtár – Sepsikőröspatak
Községi Könyvtár – Siménfalva

- Községi Könyvtár – Székelyderzs
 Községi Könyvtár – Székelyvarság
 Községi Könyvtár – Szentábrahám
 Községi Könyvtár – Szenterzsébet
 Községi Könyvtár – Torja
 Községi Könyvtár – Újszékely
 Községi Könyvtár – Uzon
 Községi Könyvtár – Váralja
 Községi Könyvtár – Vargyas
 Községi Könyvtár – Zabola
 Községi Könyvtár – Zágón
 Községi Könyvtár – Zetelaka
 Kulturális Központ – Gyergyószentmiklós
 Magyarország Főkonzulátusa – Csík-szereda
 Manpres Distribution Kft. – Bukarest
 Nagy István Művészeti Líceum – Csík-szereda
 Németh Géza Egyesület – Csíkszereda
 Nemzeti Kisebbségkutató Intézet – Kolozsvár
 Petőfi Sándor Általános Iskola – Oroszhegy
 Polgármesteri Hivatal – Csíkszereda (5 db. egyéves előfizetés)
 Polgármesteri Hivatal – Gyergyószentmiklós
 Polgármesteri Hivatal – Kápolnásfalu (2 db. egyéves előfizetés)
 Polgármesteri Hivatal – Oroszhegy
 Polgármesteri Hivatal – Tusnádfalu (2 db. egyéves előfizetés)
 Római Katolikus Plébánia – Túr
 Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége – Csíkszereda
 Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége Erdővidéki Szervezete – Nagybacon
 Sabi Team Biztosítási Ügynök Kft. – Csíkszentlélek
 Sapientia Alapítvány – Kolozsvár
 Sapientia Egyetem Könyvtára – Csík-szereda
 Székely Nemzeti Múzeum – Sepsiszentgyörgy
 Szent Erzsébet Öregotthon – Gyergyószentmiklós
 Tarisznyás Márton Múzeum – Gyergyószentmiklós
 Temesvári Római Katolikus Püspökség – Temesvár
 Turisztikai, Ifjúsági és Külkapcsolati Iroda – Gyergyószentmiklós
 Unitárius Parókia – Marosvásárhely
 Városi Könyvtár – Barót
 Városi Könyvtár – Borszék
 Városi Könyvtár – Gyergyószentmiklós
 Városi Könyvtár – Kézdivásárhely
 Városi Könyvtár – Kovászna
 Városi Könyvtár – Maroshévíz
 Városi Könyvtár – Székelyudvarhely
 Városi Könyvtár – Szentegyháza
 Városi Könyvtár – Tusnádfürdő
 Városi Művelődési Ház – Barót
 Br. Wesselényi Miklós Városi Könyvtár – Kézdivásárhely
 Zetelaka Község – Zetelaka

Magyarország

MAGÁNSZEMÉLYEK

- Abafáy-Deák Csillag – Budapest
 Alföldy Jenő – Kecskemét
 André András – Martonvásár
 Dr. Antal Balázs – Budapest
 Bakos József – Budapest
 Dr. Balássy Péter – Szombathely
 Bálint Gábor – Dabas
 Dr. Baricz Zsolt – Szeged
 Barta László – Budapest
 Dr. Bartók Gergely – Budapest
 Báthori Csaba – Budapest

- Beke Mihály András – Budapest
Bereczky Gábor – Budapest
Bíró Miklós – Budapest
Birtalan Ferenc – Budapest
Dr. Botz Lajos – Pécs
Borbás János – Veszprém
Boga Tamás László – Szeged
Burbán Pál – Pécs
Czakó Gábor – Budapest
Császár Zoltán – Budapest
Csender Levente – Üröm
Csontó Lajos – Pilisborosjenő
Dávid Ferenc – Szentés
Dávid Gyula – Szigetszentmiklós
Dr. Demeter Béla – Szikszó
Demeter József – Ballószög
Demse Márton – Budapest
Dénes Balázs – Szeged
Dr. Dobos László – Budapest
Dr. Erdei Antal – Gyöngyössolymos
Farkas Zoltán – Veszprém
Fazakas Lehel – Gödöllő
Fazekas Edit – Cegléd
Dr. Fazekas Márta – Budapest
Dr. Fázsy Szabolcs – Budapest
Fejér Istvánné – Szentés
Fekete Béláné – Budapest
Fekete Miklós – Szeged
Ferenz Ernő – Páty
Dr. Ferenczi Tibor – Budapest
Dr. Ferencz Csaba – Budapest
Ferencz I. Szabolcs – Budapest
Fritsch László – Budapest
Dr. Füleky György – Budapest
Fűrjesi Csaba – Budapest
Füzi Michael Stephan – Budapest
Gál Ildikó – Budapest
Gáll József – Budapest
Gálffy Attila – Budapest
Gátay István – Devecser
Dr. Gottwald Péter – Győr
Guba Pál – Miskolc
György Tünde – Budapest
Gyurka Eta – Budapest
Halász Péter – Csongrád
Hankó Zoltán – Kistarcsa
Harmath Ilona – Baja
Dr. Hartványi Tamás – Győr
Dr. Hegedűs Imre János – Budapest
Herman Levente – Budapest
Horváth Zoltán és Imecs Emese – Budapest
Iancu Laura – Velence
Jámbor Zoltánné – Makó
Grófné Jancsó Zsuzsanna – Kalocsa
Ifj. Jancsó Gyula – Budapest
Jancsó Klára Katalin – Biatorbágy
Dr. Jánosy Ildikó Kinga – Szeged
Jánosiné Dandui Gyöngyi – Budapest
Juhász Béla – Abasár
Kádár Katalin – Ágfalva
Kántor József – Baja
Karap Ágnes – Budapest
Dr. Kata Mihály – Szeged
Keppel Gyula – Budapest
Kézdi Anna – Battonya
Király István – Mezőkovácsháza
Dr. Kiss András – Pócsmegyer
Kiss Anna – Budapest
Kiss Bálint – Budapest
Dr. Kiss Ferenc – Cserseztomaj
Kis Krisztián Bálint – Szolnok
Kisslaki László – Kéthely
Kollár Albin – Dunakeszi
Kósa Lajos – Debrecen
Kosztá Csaba – Sukoró
Kovács Árpád – Ugod
Dr. Kovács Klára – Császár
Kökényessy Szilárd – Budapest
Kőfalvi Magdolna – Budapest
Dr. Kőrös Erzsébet – Győr
Dr. Kukorelly Pál – Keszthely

- Kulcsár Júlia – Budapest
 Dr. Kussinszky Péter – Budapest
 Kuti József – Tura
 László János – Debrecen
 Lezsák Sándor – Budapest
 Lezsák Tibor – Budapest
 Dr. Lukács Csaba – Fonyód
 Dr. Lukácsy József – Székesfehérvár
 Maczkó Gergő – Pogány
 Makai Judit – Budapest
 Márkus Béla – Debrecen
 Marosi Gábor – Budapest
 Márton Károly – Hőgyész
 Márton Lajos – Budapest
 Dr. Medgyessy István – Debrecen
 Miakich Gábor – Budapest
 Mihály-Kádár Katalin – Ágfalva
 Miklós András – Miskolc
 Dr. Molnár Jenő – Budapest
 Molnár Levente – Szigetmonostor
 Molnár Sándor – Balatonfüred
 Murányi Sándor Olivér – Budapest
 Dr. Nagy-Major Gábor – Pápa
 Dr. Nám Lóránt – Szombathely
 Németh István – Százhalombatta
 Németh Zsolt – Budapest
 Dr. Nyakasné Lázár Anna – Budapest
 Dr. Obrusánszky Borbála – Mende
 Dr. Oszoly Tamás – Budapest
 Pados József – Sárszentmihály
 Pálfi Sándorné – Berettyóújfalu
 Pappné Németh Andrea – Eger
 Pappné Pongrácz Csilla – Dunabogdány
 Papp Péter – Budapest
 Pataki Gábor Zsolt – Budapest
 Paulovics Tamás – Szentcsanak (4 darab egyéves előfizetés)
 Péterfy Lajos – Bakonyszücs
 Péter László – Szeged
 Pintér Henriett – Budapest
 Polóny Levente – Budapest
 Pomogáts Béla – Budapest
 Dr. Porcza Antal – Mosonmagyaróvár
 Prohászka Géza – Balatonfüred
 Ragályiné Jeager Veronika – Budapest
 Dr. Sándor Pál – Simontornya
 Silay Ferenc – Szeged
 Simai László – Veszprém
 Dr. Szabó Béla – Göd
 Szakó Éva – Budapest
 Szakolczay Lajos – Budapest
 Száraz Miklós György – Budapest
 Szarka Gábor – Pomáz
 Szarvas László – Tura
 Szathmári István – Zsádány
 Szász-Fejér István és Katalin – Mosonmagyaróvár
 Dr. Székely András Bertalan – Isaszeg
 Székely László – Budapest
 Szeles András – Encs
 Szepessy Béla – Nyíregyháza
 Szigeti Lajos – Budapest
 Dr. Szőnyi László Pál – Budapest
 Dr. Tekes Kornélia – Budapest
 Tiffán Zsolt – Villány
 Tóth Erzsébet – Budapest
 Tóth Wessely László – Budapest
 Tornai József – Érd
 Tők János – Kecskemét
 Dr. Udvarhelyi Olivér – Veszprém
 Ungváry Rudolf – Budapest
 Dr. Varga István – Orosháza
 Dr. Varga Péter Pál – Budapest
 Vargha György – Tápióbricske
 Dr. Várszegi László – Pécs
 Dr. Vass Ágnes – Budapest
 Vass Szabolcs – Parád
 Dr. Veress Gábor – Balatonfüred
 Vitályos Ágnes – Budapest
 Vörös István – Budapest
 Zsolnai József – Hernád

INTÉZMÉNYEK

Algyői Faluház és Könyvtár
 - Algyő
 Baka István Alapítvány - Szeged
 Bouchal Kft. - Budapest
 Eötvös Loránd Kutatóhálózat Titkársága - Budapest
 Erdély Barátainak Köre Kulturális Egyesület - Szolnok
 Írók Boltja (8 db. egyéves előfizetés) - Budapest
 Könyvtárellátó Kht. - Budapest
 Magyar Földgáztároló Zrt., Fritsch László - Budapest
 Magyar Patrióták Közössége - Budapest
 MTA Társadalomtudományi Központ - Budapest
 MTA Titkárság - Budapest
 Mogyoróssy János Városi Könyvtár - Gyula
 Móra Ferenc Népszínház Közhasznú Egyesület - Algyő
 Országgyűlés Hivatala - Budapest - 2 db. egyéves előfizetés
 Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóság - Budapest
 Ötágú Síp Kulturális Egyesület - Szeged
 Paksi Közművelődési Nonprofit Kft. - Paks
 Páholy Irodalmi Egyesület - Pécs
 Páterház Panzió - Szentés
 Robinson Tours Kft. - Balatonfüred
 Szegedi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtára - Szeged
 Dr. Varga Péter Pál Országos Gerincgyógyászati Központ - Budapest

Amerikai Egyesült Államok

Dr. Basa Emőke - Clifton
 Borbély Melinda - Laguna Beach
 Farkas Szabolcs - Milwaukee
 Fodor Albert - New York
 György Ildikó - Highland
 Kirják Attila - New York
 Kiss István - Hawley
 Kovács Árpád - Maryland
 Kovács László - Loveland
 Ozsváth Ildikó - New York

Ausztrália

Leontine von Rheinberg - Melbourne

Ausztria

Dr. Bartók Miklós - Leopoldsdorf
 Csipkó László - Bécs
 Csutak Magda - Bécs
 Dr. Forbáth Klára - Bécs
 Galvácsy Imola - Bécs
 Gellérd Andor - Bécs
 Haverinen Varga Katalin - Linz

Franciaország

Buna István - Antony
 Dčnes-Pichot Hanga - Chécy
 Langrand-Escure Tünde - St. Pèray
 Párizsi Magyar Intézet - Párizs

Horvátország

Péter Irén - Várदारóc

Németország

Dr. Dobó Attila – Rheine
 Dr. Dobó Tibor – Demmin
 Gaál Julianna – Aalen
 Haáz Katalin – Braunschweig
 Juliana Johrend – Buchen
 Kisslaki László – Steinbach
 Schultzs Orsolya – Rostock
 Szabó Kristóf Imre – Düsseldorf
 Szakács-Konnerth Mihály –
 Friedrichshafen
 Száva Péter – Krefeld
 Dr. Wieser Györgyi – Starnberg

Svájc

Gödri Zsolt – Benglen

Svédország

Antal Imre – Ljungby
 Csata Attila – Västra Frölunda
 Szentkirályi Csaga – Vällingby

Szerbia

Apró József – Topolya
 Benda Török Lívia – Moholgunaras
 Bolyai Tehetséggondozó Gimnázium
 és Kollégium – Zenta

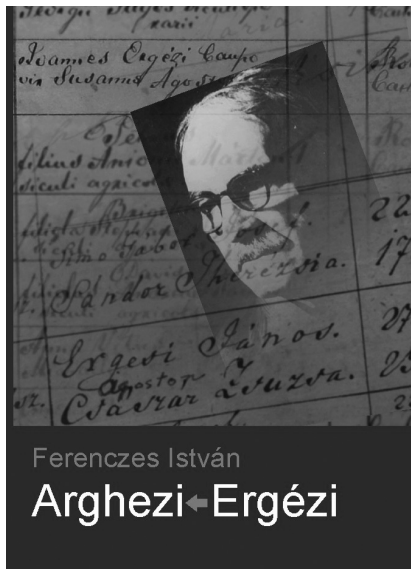
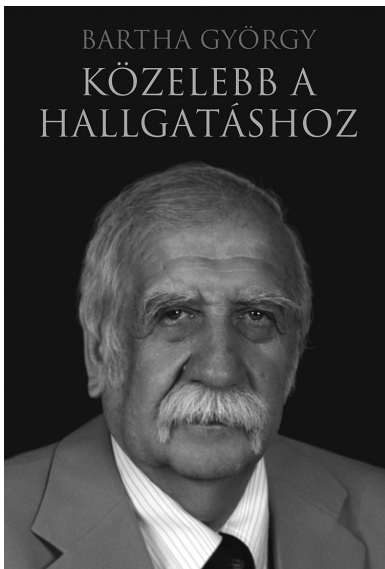
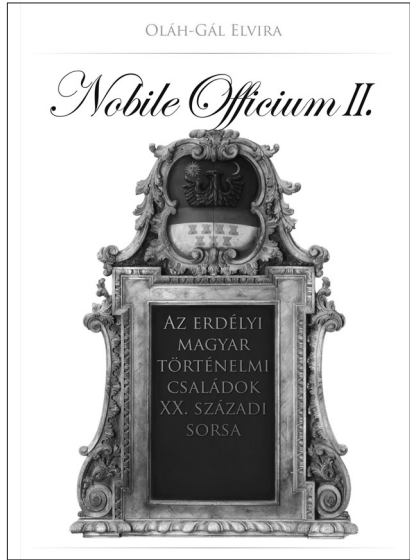
Csáki Edina – Topolya
 Fekete J. József – Zombor
 Jovan Jovanovic Zmaj Általános Isko-
 la – Magyarkanizsa
 Kosztolányi Dezső Tehetséggondozó
 Nyelvi Gimnázium – Szabadka
 Lengyel Emese – Topolya
 Nagybecskereki Gimnázium –
 Nagybecskerek
 Nagy Majláth Ágota – Topolya
 Nyirádi Hajnalka – Topolya
 Pressburger Kucor Blanka – Topolya
 Rancz Károly – Pancsova
 Surányi Roland – Óbecse (4 darab egy-
 éves előfizetés)
 Tari István – Óbecse
 Vajda Annamária – Topolya
 Vastag Gázsó Hargita – Topolya
 Zolcer Andrea – Topolya
 Zsiga Dávidházi Judit – Topolya

Szlovákia

Fehér István – Komárom
 Kiss Mónika – Őrös
 Pallér Péter – Komárom
 Selye János Gimnázium – Komárom

Magyarországon a *Székegyföld* folyóirat
 a *Magyar Napló* szerkesztőségében rendelhető meg:
 1092 Budapest, Ferenc krt. 14 sz., postán: 1450 Budapest, Pf. 77

Legújabb köteteink:

SZÉKELY KÖNYVTÁR

111MD30 0301

1. <i>Székely népballadák</i>	35,00 lej
2. Mikes Kelemen: <i>Törökországi levelek</i>	35,00 lej
3. Tamási Áron: <i>Ábel a rengetegben</i>	35,00 lej
4. Böződi György: <i>Székely bánja</i>	35,00 lej
5. Kányádi Sándor: <i>Válogatott versek</i>	35,00 lej
6. Apor Péter: <i>Metamorphosis Transylvaniae</i>	35,00 lej
7. Benedek Elek: <i>Székely népmesék</i>	35,00 lej
8. Tamási Áron: <i>Ábel az országban</i>	35,00 lej
9. Zsögödi Nagy Imre: <i>Följegyzések</i>	35,00 lej
10. Farkas Árpád: <i>Válogatott versek</i>	35,00 lej
11. Hermányi Dienes József: <i>Nagynyedi Demokritus</i>	35,00 lej
12. Tomcsa Sándor: <i>Válogatott írások</i>	35,00 lej
13. Tamási Áron: <i>Ábel Amerikában</i>	35,00 lej
14. Balázs Ferenc: <i>A rög alatt</i>	35,00 lej
15. Király László: <i>Válogatott versek</i>	35,00 lej
16. <i>Székely népdalok</i>	35,00 lej
17. Kőváry László: <i>Székelyhonról</i>	35,00 lej
18. Márton Áron: <i>Válogatott írások és beszédek</i>	35,00 lej
19. Szabó Gyula: <i>Válogatott novellák</i>	35,00 lej
20. Páll Lajos: <i>Válogatott versek</i>	35,00 lej
21. Cserei Mihály: <i>Erdély históriája I.</i>	35,00 lej
22. Cserei Mihály: <i>Erdély históriája II.</i>	35,00 lej
23. Tompa László: <i>Válogatott versek</i>	35,00 lej
24. Tamási Áron: <i>Válogatott novellák</i>	35,00 lej
25. Vári Attila: <i>Volt egyszer egy város</i>	35,00 lej
26. <i>Régi székely költők</i>	35,00 lej
27. Kriza János: <i>Székely népmesék</i>	35,00 lej
28. Petelei István: <i>Válogatott novellák</i>	35,00 lej
29. Tamási Áron: <i>Hazai tükör</i>	35,00 lej
30. Ferenczes István: <i>Válogatott versek</i>	35,00 lej
31. Bod Péter: <i>Szent Hilárius</i>	35,00 lej
32. Jancsó Benedek: <i>Válogatott írások</i>	35,00 lej
33. Szabédi László: <i>Válogatott versek</i>	35,00 lej

35. Csiki László: <i>Titkos fegyverek</i>	35,00 lej
36. <i>Székely népi imádságok</i>	35,00 lej
37. Tamási Áron: <i>Publicisztikai írások</i>	35,00 lej
38. Horváth István: <i>Válogatott versek</i>	35,00 lej
39. Kurkó Gyárfás: <i>Nehéz kenyér</i>	35,00 lej
40. Bogdán László: <i>Az ördög Háromszéken</i>	35,00 lej
41. Bölöni Farkas Sándor: <i>Utazás Észak-Amerikában</i>	35,00 lej
42. Sánta Ferenc: <i>Válogatott novellák</i>	35,00 lej
43. Fodor Sándor: <i>Válogatott novellák</i>	35,00 lej
44. Székely János: <i>A nyugati hadtest</i>	35,00 lej
45. Szócs Géza: <i>Válogatott versek</i>	35,00 lej
46. Tivai Nagy Imre: <i>Cirkálások szeredai emlékeimből</i>	35,00 lej
47. Tamási Áron: <i>Szülőföldem</i>	35,00 lej
48. Kemény János: <i>Válogatott novellák</i>	35,00 lej
49. Ignác Rózsa: <i>Torockói gyász</i>	35,00 lej
50. Markó Béla: <i>Válogatott versek</i>	35,00 lej
50+ Siklódy Ferenc: <i>Könyvjegyek I.</i>	35,00 lej
51. Szentkatolnai Bálint Gábor: <i>Válogatott művek</i>	35,00 lej
52. Benedek Elek: <i>Édes anyaföldem! I.</i>	35,00 lej
53. Benedek Elek: <i>Édes anyaföldem! II.</i>	35,00 lej
54. Böződi György: <i>Válogatott versek</i>	35,00 lej
55. Czegő Zoltán: <i>Katonabogár</i>	35,00 lej
56. <i>Régi székely írók</i>	35,00 lej
57. Nagybaczoni Nagy Vilmos: <i>Végzetes esztendők</i>	35,00 lej
58. Domokos Pál Péter: <i>Moldvai útjaim</i>	35,00 lej
59. Szemlér Ferenc: <i>Válogatott versek</i>	35,00 lej
60. Györffi Kálmán: <i>Válogatott novellák</i>	35,00 lej
61. Bartha Miklós: <i>Nemzetpolitikai írások</i>	35,00 lej
62. Tamási Áron: <i>Bölcső és Bagoly</i>	35,00 lej
63. Székely János: <i>Válogatott versek</i>	35,00 lej
64. Ágoston Vilmos: <i>Godir és Galanter</i>	35,00 lej
65. Sütő István: <i>Válogatott versek</i>	35,00 lej
66. Orbán Balázs: <i>Válogatott írások és beszédek</i>	35,00 lej
67. Tamási Gáspár: <i>Vadon nőtt gyöngyvirág</i>	35,00 lej
68. Beke György: <i>Föld és lélek. Székely riportok</i>	35,00 lej
69. Ferencz Imre: <i>Válogatott versek</i>	35,00 lej
70. Mózes Attila: <i>Válogatott novellák</i>	35,00 lej
71. Kacsó Sándor: <i>Válogatott írások</i>	35,00 lej

73. Szöcs Kálmán: <i>Válogatott versek</i>	35,00 lej
74. Lőrincz György: <i>Válogatott novellák</i>	35,00 lej
75. Tánczos Vilmos: <i>Elejtett szavak</i>	35,00 lej
76. Kőrösi Csoma Sándor: <i>az újabb kutatások tükrében</i>	35,00 lej
77. Tamási Áron: <i>Jégtörő Mátyás</i>	35,00 lej
78. Székely költők: <i>az árnyékos oldalról</i>	35,00 lej
79. Panigay Róbert: <i>Válogatott novellák</i>	35,00 lej
80. Magyari Lajos: <i>Válogatott versek</i>	35,00 lej
81. <i>Látom az életem nem igen gyönyörű – A madéfalvi veszedelem tanúkihallgatási jegyzőkönyve 1764</i>	35,00 lej
82. Székely írók: <i>az árnyékos oldalról</i>	35,00 lej
83. Paál Árpád: <i>Válogatott írások</i>	35,00 lej
84. Székely János: <i>Három dráma</i>	35,00 lej
85. Egyed Péter: <i>Válogatott versek</i>	35,00 lej
86. Bartalis János: <i>Válogatott versek</i>	35,00 lej
87. Tamási Áron: <i>Négy dráma</i>	35,00 lej
88. Fábíán Ernő: <i>Válogatott írások</i>	35,00 lej
89. Molnár H. Lajos: <i>Volt egyszer egy udvar I.</i>	35,00 lej
90. Molnár H. Lajos: <i>Volt egyszer egy udvar II.</i>	35,00 lej
91. Bethlen Gábor: <i>leveleiből</i>	35,00 lej
92. <i>A székelyek (Rólunk írták)</i>	35,00 lej
93. Szabó Gyula: <i>Gólya szállt a csűrre</i>	35,00 lej
94. Zágoni Attila: <i>Válogatott paródiák és humoreszkek</i>	35,00 lej
95. Tompa Gábor: <i>Válogatott versek</i>	35,00 lej
96. Benkő József: <i>Transsilvania specialis (A székelyek földje)</i>	35,00 lej
97. Földi István: <i>Századelő az udvartereken</i>	35,00 lej
98. Gazda József: <i>A XX. század, ahogy megéltük</i>	35,00 lej
99. Király László: <i>Kék farkasok</i>	35,00 lej
100. Egyed Emese: <i>Válogatott versek</i>	35,00 lej
100+ Siklódy Ferenc: <i>Könyvjegyek II.</i>	35,00 lej

A könyvek megvásárolhatók vagy megrendelhetők
a Székelyföld szerkesztőségében
vagy online a www.szekelyfoldfolyoirat.ro oldalunkon.

• P Á L Y Á Z A T I F E L H Í V Á S •

HEGYEK, FÁK, FÜVEK!

A Székelyföld folyóirat pályázata középiskolások számára

*„Hegyek, fák, füvek, erdők, haragzöld, azúr menny, szívem rokonai,
kedvesek, emlékeimben látlak szelíden bölintani,
izmaim emlékeznek ernyedőn, erdők, titok-ösvények, farkas szagúak,
lombkunyhók, égboltnyi lombfelhők, csukott szemű lombalagutak;”
(Szilágyi Domokos: *Hegyek, fák, füvek*)*

A számítógép, az okostelefon, a kütyük, a mesterséges intelligencia világában mit jelent nekem a természet? Mit az erdő, a hegyek, fák, füvek, tisztások, pihenők, kaptatók, lombkoronák? Mit a tavak, patakok, források, vizek? Hát az égbolt, a szél zúgása, a fellegek? Jelentenek-e valamit nekem? Megkap-e, elragad-e egy ködös őszi reggel látványa? Vagy ahogy pipálnak eső után a hegyek, mondjuk, a Szent Anna-tónál? Érzeme az ízét a számban a friss erdei szamócának, áfonyának, szedernek, mogyorónak, a gyógynövényekből készült teának, a vadon termő gombáknak? Mit ad, mit adott nekem a természet? Mit hozok, mit viszek ebből magammal majd egy életen keresztül? Hogyan adom tovább, továbbadom-e azt az utánam jövőknek? Otthon érzem-e magam a természetben? Vagy hol vagyok otthon inkább? Szabad vagyok-e, lebeghetek-e, szárnyalhatok-e kedvemre benne, bennük? Mit jelent nekem ez a szabadság?

Miért fontos nekünk a természet óvása, védeése? Mit kezdetünk felgyorsult világunkban ezzel a természeti örökséggel? Arra kérünk tehát benneteket, kedves középiskolásokat, hogy írjatok ezekről a kérdésekről!

Verseket (maximum két-három verset, de 60 sornál nem többet) és prózai szövegeket (novellát, kisesszét – maximum 10 000 karakternyit) várunk tőletek, 14–18 évesektől (IX–XII. osztályos diákoktól) a *Székelyföld* folyóirat postacímére (530 170 Csíkszereda, T. Vladimirescu u. 5. sz.) vagy a szekelyfold@hargitamegye.ro e-mail címre. A borítékon / e-mailben, kérjük, tüntessétek fel: Pályázat: HEGYEK, FÁK, FÜVEK! Személyes adataitokat se feledjétek megírni: pontos név, életkor, iskola, osztály, lakcím, telefonszám, e-mail cím!

Beküldési határidő: 2025. október 31.

A pályázat díjai:

I. díj: 1000 lej

II. díj: 750 lej

III. díj: 500 lej

Eredményhirdetés 2025 decemberében.

A díjazott művek közlési jogát a *Székelyföld* folyóirat fenntartja.